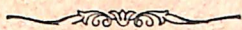

पण्डितकेशवभट्टज्योतिर्विदा
संस्कारशोधनाभ्यां सम्पादितम्
साङ्गोपाङ्ग-विष्णुबलिविधि-साङ्ग-शैवीक्रियात्मकं

कर्मकाण्डम् ।

चतुर्थपुस्तकम् ।

मुम्बय्यां

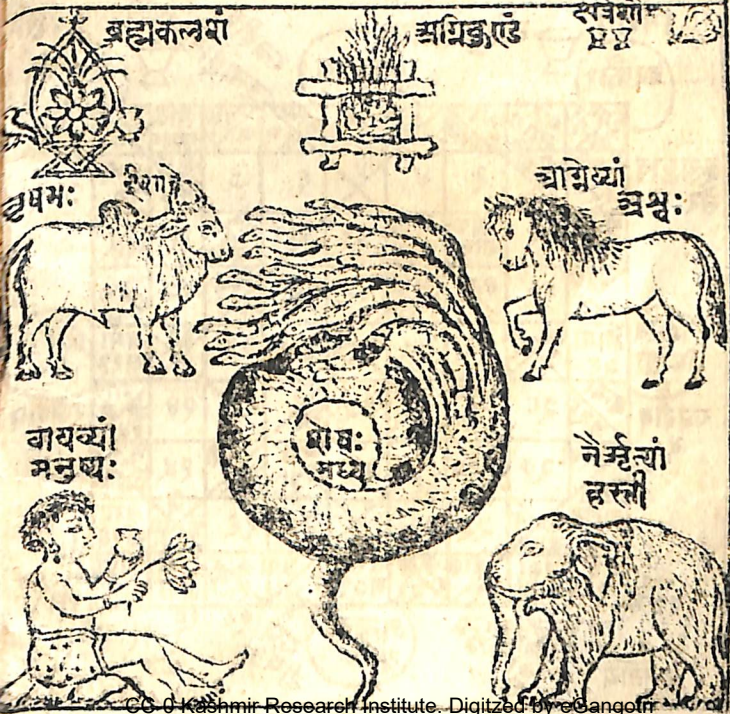
निर्णयसागराख्यमुद्रणयन्त्रालयेऽङ्कयित्वा
श्रीसप्तार्षिसंवत्सरे ५०१२, विक्रमवत्सरे १९९३
ईस्वीवत्सरे १९३६
परोपकाराय प्राकाश्यं नीतम् ।

मूल्यं सपादरूपिकाद्वयम् २॥

विषयानुक्रमणिका.

१ विष्णुकारण	१३६ पूयमानब्रा०
५ ब्रह्मकारण	सूर्यबलौ
७ शिवकारण	१४० प्रायश्चित्तविधिः
१० यमकारण	१५५ भर्गक्रियाविधिः
१८ पितृकारण	१६६ भर्गश्राद्धविधिः
३१ इषेत्वाब्राह्मण	२०४ पर्णपुरुषविधिः
३२ स्वाध्यायब्रा०	शैवीयक्रियायां
३९ प्रतिग्रहब्रा०	२०५ निर्वाणे साम्निनिरग्निनियमः
४० सन्ध्याब्रा०	२०९ वैदिकान्त्येष्टि
४१ पावमान्यब्रा०	२११ तान्त्रिकअन्त्येष्टि
४३ पावमानीसू०	२९३ वैदिकदशाह्निक
४६ मलिम्लुचब्रा०	२९९ शिवक्रियाविधिः
४८ मार्तण्डब्रा०	३१३ अन्नपूरिपूजा
५८ विष्णुबुधसू०	३३८ शिवाष्टक
६१ ब्रह्मध्रुवसू०	३५४ शिवान्वष्टिक
६४ रुद्रकेतुसूक्तं	३५८ शिवश्राद्ध
६९ प्रजापतिशनैश्वरसू०	३७७ शिवैकोद्दिष्ट
७३ ऋतुनारायणसू०	३९१ शिवसपिण्डी
विष्णुबलौ	४१० शिवदीपश्राद्ध
८१ प्रायश्चित्तविधिः	४५२ वैश्वदेव शैवी
८८ विष्णुक्रियाविधिः	४५६ तक समाप्त हुई
९७ विष्णुश्राद्धविधिः	

शंखप्रतिष्ठायां पूजामंडपे पूजावैश्वदेवादि विषये

वामभागोयं वेश्मप्रतिष्ठाविषये

उर्मेशाय

वास्तुयागोयं

खन्दाय

रत्नहीम
इत्यष्टौद्विता

उर्मेशाय

विष्णवे

वृत्त्यष्टावु
नैरमिलि
प्रिष्ठा
६रत्नहीम
२नाम
३

उर्मेशाय

उर्मेशाय
३जम्बुका
य ७रत्नहीम
२नाम
३

उर्मेशाय

३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१
३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१
३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२
२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०
२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८
२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६
२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४
२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२
१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०
१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८
१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६
१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४
१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२
८	७	६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०
६	५	४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८
४	३	२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६
२	१	०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४
०	३२	३१	३०	२९	२८	२७	२६	२५	२४	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२

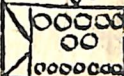
दक्षिणभागायनास्तुयागोर्ध्वम् देशमप्रतिष्ठाविषये

ऊर्ध्वस्यायम्

देवतावा
टिका

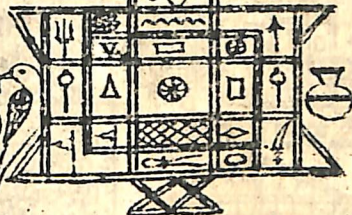
क्षेत्र

सप्त श्रद्धावाः

इन्द्रक

लक्ष्म

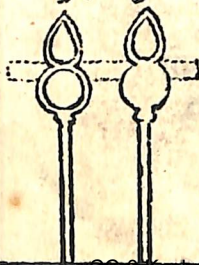

एकादशक्षेत्रपा
लाः

सुव

सुव

अग्नि कुण्डम्

वासभागायं वेशमप्रतिष्ठाविषये

इमं यत्

वास्तुयागोयं

स्वन्हाय

रत्न ही पेश
इत्युक्तं द्रवत्वात्

इन्द्राय

विद्यार्थी

इत्यष्टाव
तै

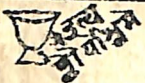
विलि
विज्वा

रत्न ही व
५

अर्चना
६

रत्नक्षीप

卷之四

(जम्बुका
३१ १)

5/2

नाम

इति शास्त्रं

[illegible]

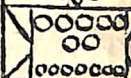
दक्षिणभागीयवासुयगार्धम् देशमप्रतिष्ठाविषये

ऊर्ध्वस्यायम्

देवतावा
टिका

शेष

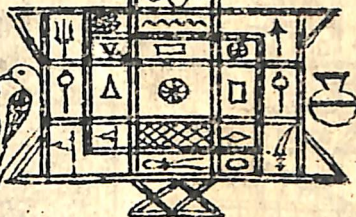

सप्त श्रद्धावाः

इन्द्रक

लिशम्

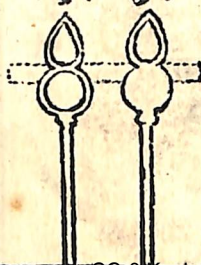

एकादशक्षेत्रपा
लाः

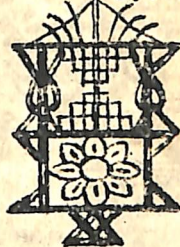

सुव

सुव

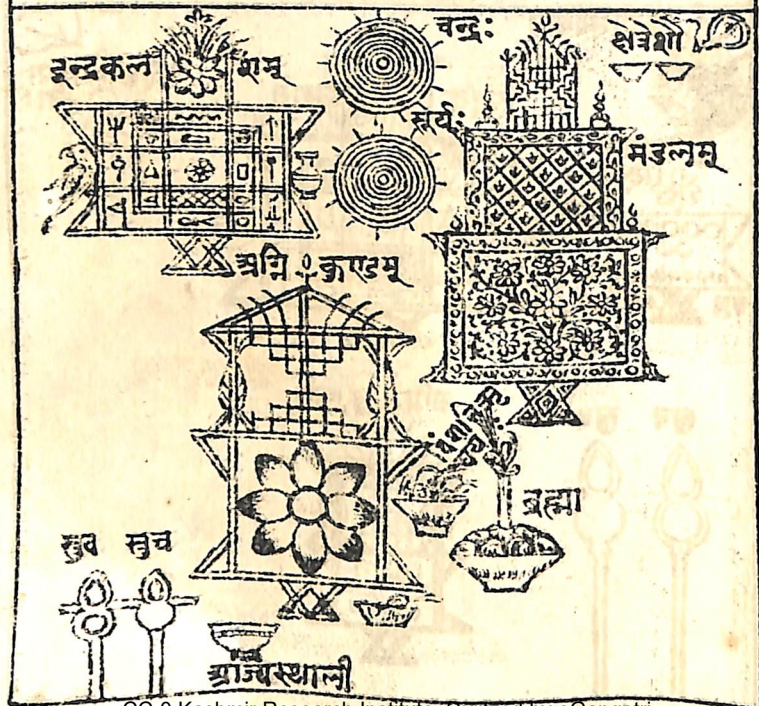

अग्नि ऊर्ध्वम्

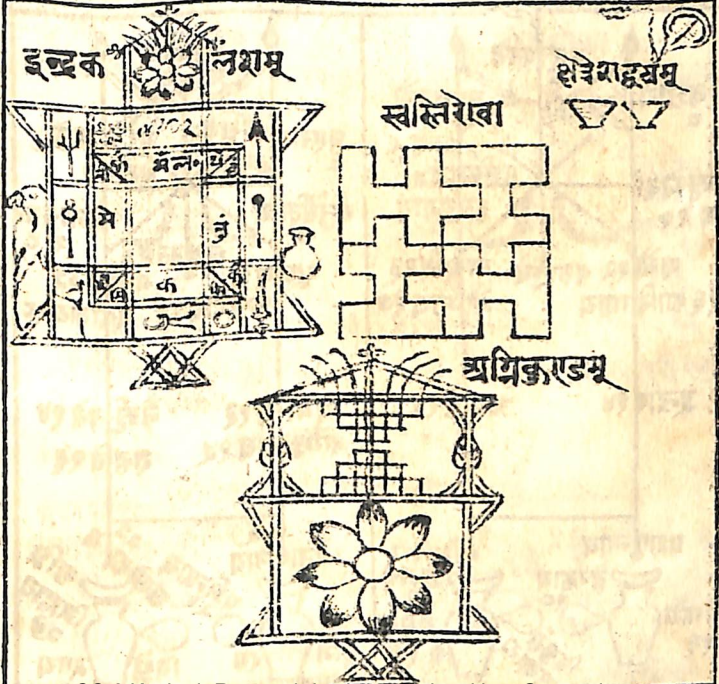
(४)

उपनयनविषये

(२)

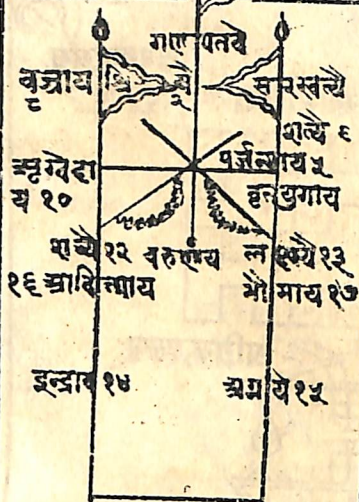
विवाहविषये

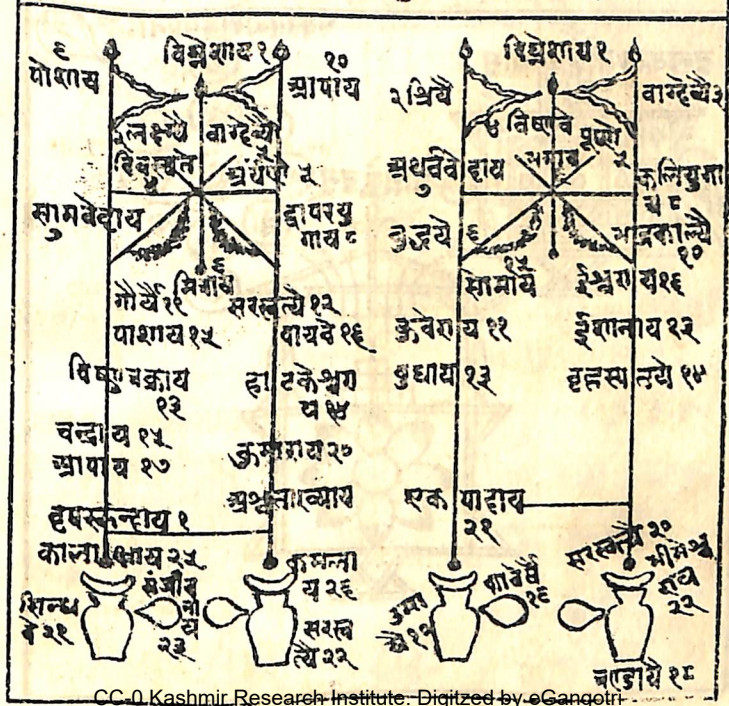
(६)

पूर्वतोऽरुं

वेदमप्रतिष्ठाः दक्षिणतोरणम्

पश्चिमतोराणम् देशमप्रतिष्ठः उत्तरतोराणम्

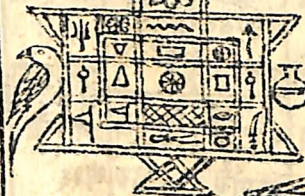

पञ्चपहारयुत

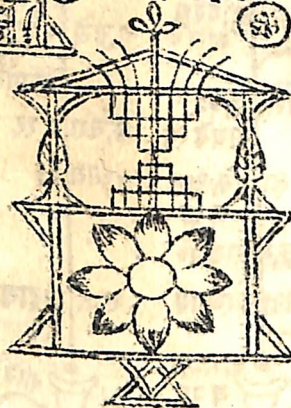
रुद्रशक्त्यादि होमविषये

एकादशक्षेत्राणाः

इन्द्रकल्पः

अग्निकुंडम्

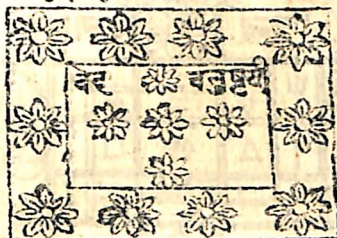
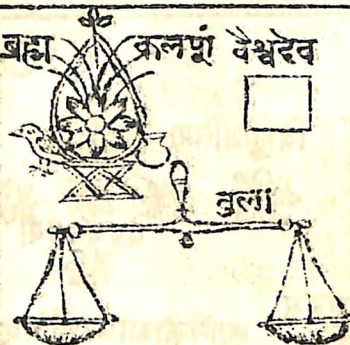

होमं विना तुलाहानविषये

द्वैतशास्त्रम्

ब्रह्म प्रलम्बं वैश्वदेव

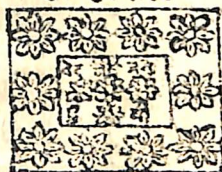
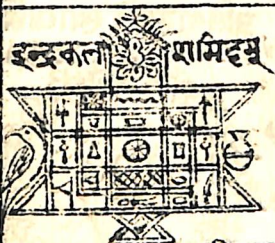
दशदिक्पाल

होमयुततुलाहानविषये

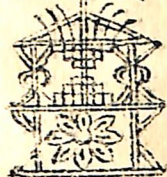
दशदिक्पाल

द्वैतशास्त्रम्

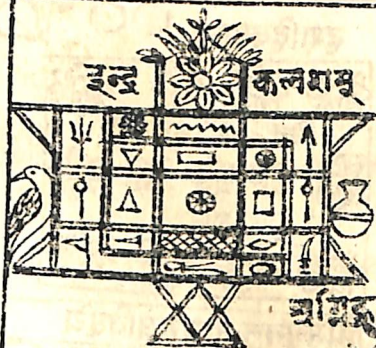

तुला

त्रायि जाह्नवम्

चातुर्मासोद्घाटनविषय

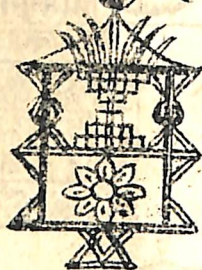
विष्णुप्रतिमा

मोहनीयार्थ

देवपुत्रपुत्री

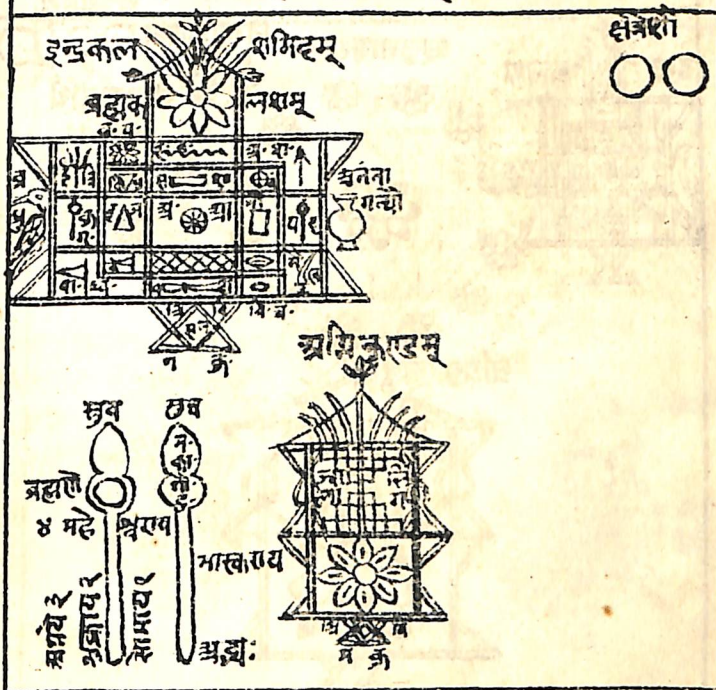
ब्रह्मदेव

नमस्कोद्घाटनार्थं विष्णु
प्रतिमास्त्राजं स्थापयि
दम् ।

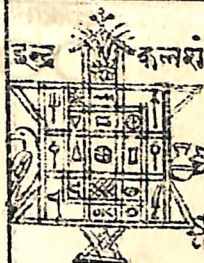
(११)

सामान्यहोमकुण्डलहोमविषये

सामान्यतो व्रतोद्यापनविषये

क्षेत्राद्वयं

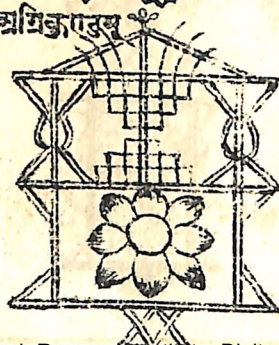
ऋतुनाशयण

विष्णुप्रतिमा

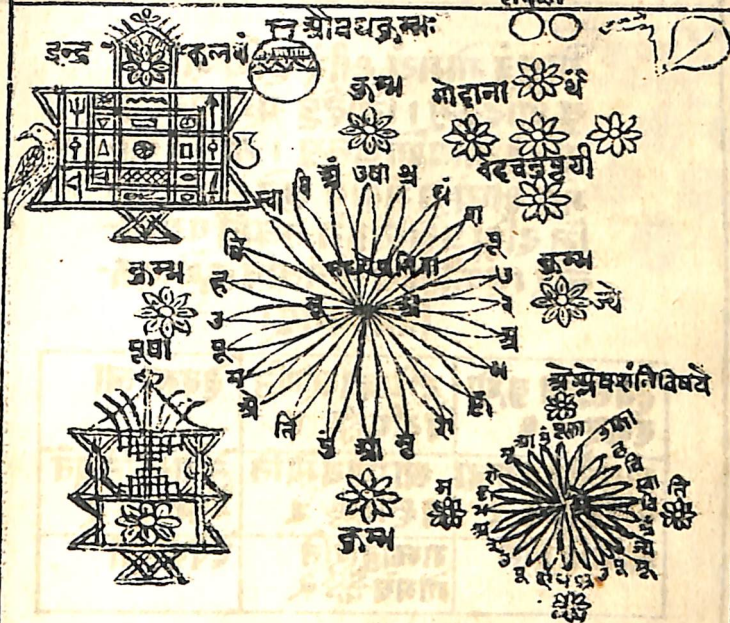
मोक्षदानार्थं

अग्निजातस्य

मूलाश्लेषगण्डान्तादिगान्तिविषये

हे नमो

पञ्चगत्यम्

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः
 कुशोदकम् । निर्दिष्टं पञ्चगत्यं च
 पवित्रं कायशोधनम् । गोमूत्रं गो-
 मये क्षेप्यं ते संक्षेपे घृतं तथा । ता-
 नि दध्नि प्रक्षेप्यानि तत्सर्वं पयसो-
 न्तरं । एकीकृत्य तु तत्सर्वं कुशोदका-
 विमध्यगम् ।

देवस्यत्वा कुशो- दकम् ६	दधिक्वाबोति वैदधि ४	देवस्यत्वा
गायत्र्येवसमादा यगोद १	आष्टायस्वति वक्षीस् ५	तेजोसीति घृतं प्रोक्ते ३
आपोहि घृति	गन्धहारेति गोमये २	देवस्यत्वा

(१५)

अन्त्येष्टिविषये

वा० गायत्री

मध्ये
मैरवाय द० अस्त्राय

भूतपञ्चकं
समैरवम्

अग्निज्जलम्

प्रमशानविषये

अग्निब्रह्मविष्णु
कालशान्त्यज्यन्त ॥

गगनयुतस्य
इशा नस्य

चितावासोयम्
इन्द्रस्य चरक्याः

सुवेतयुतस्य
विद्यार्यः

सोमस्य
यमस्य
इतनायाः
मजल्युतस्य
अर्यमाः

यमस्य
इतनायाः
मजल्युतस्य
विष्णुः

गणपतः स्कन्धस्य

पापशस्याः

एकादशाह्निक एकोद्दिष्टविषये

ब्रह्मकलशम्

कर्तुं

सिद्ध्ययादिषुप्रतिमा

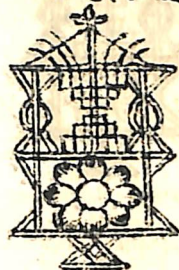
वेदचतुष्टयी श्रवणे

००

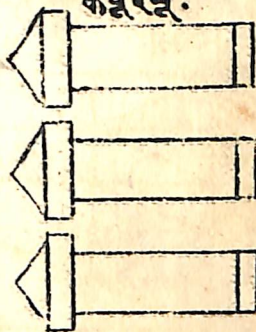

केषांविन्मतेन
ब्रह्मकलश
धुवागस्त्योस्थाप्यौ

अग्निकुण्डम्

कर्षेरम्:

(१८)

द्वादशाह्निक सापिण्डविषये

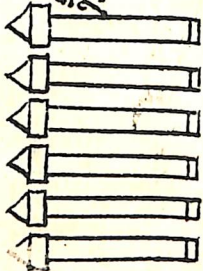
हेत्रेषौ

अग्निडाण्डम्

कर्षूः

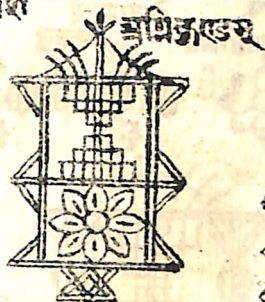
(१६)

मासिकविषये

लक्षणाद्वयं

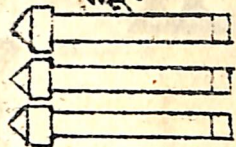

मन्त्रकलशं

अभिजातम्

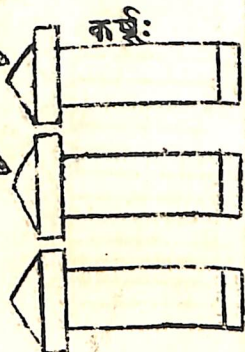
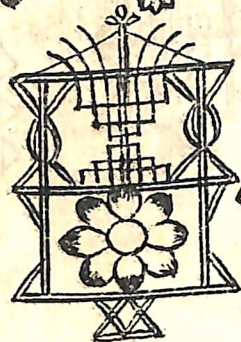
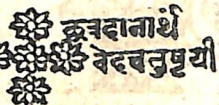
कर्मः

(२०)

ऊनषाण्मासिकविषय

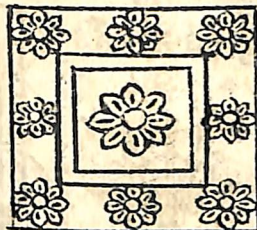
क्षेत्रेयद्वयं

(२१)

प्रतदीपदानविषये

ब्रह्मकुलं

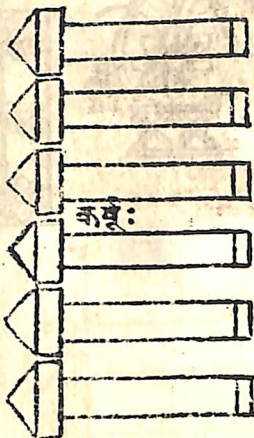
सोमप्रदयम्

वार्षिक साधारण विषय

ब्रह्म कर्तृत्वम् कर्तृत्वम् - गोदानार्थं देहव्रतं पुत्री
यादिकु प्रतिमा

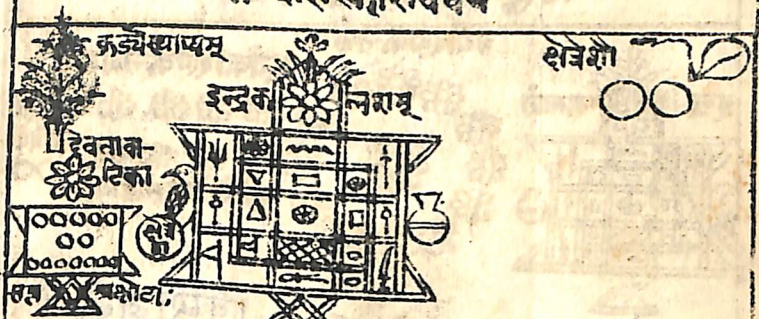
शेखरद्वयं

कष्टः

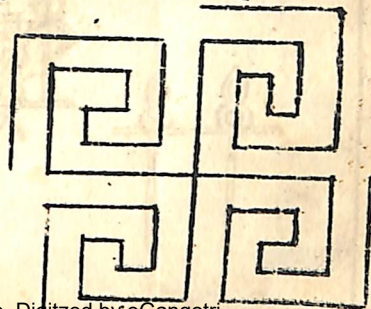
(२३)

कन्यासंस्कारविषये

अग्निपुराणम्

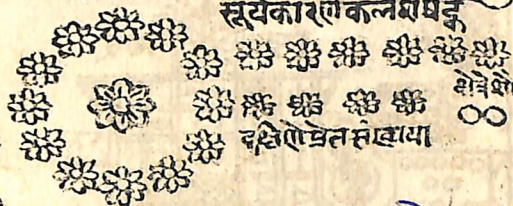
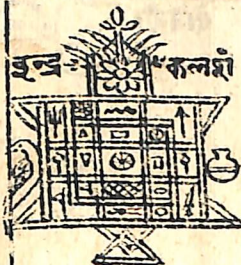
निस्सारण (भावयावोज्ज्वल मंजु)
स्नानार्थं पीठरेखेयम्

विष्णुबलेर्भर्गश्राद्धविषये

त्रयोदशकलशानि

सूर्यकारणकलशघट्टं

दक्षिणघट्टसंख्या

विष्णु बले

ग्रह मण्डलं नद्वे

प्रतिगका नद्वे

कारण चतुष्टयं

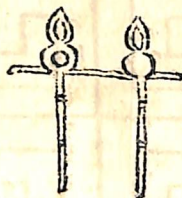
नद्वे यथा तं व्यं प्रेत

कलशाः कारणतज्ज्वर

मृत्यु नारायण चतुष्टयं

नद्वे वैद्यकतुष्टयी

द्विजानां त्रयं संस्थाप्य

कर्मकाण्डम् ।

अथ कारणसूक्तानि ॥

आदौ विष्णोः ॥ १ ॥

गोविन्दं कमलासनं त्रिपुरजिच्छकादिदेवैः स्तुतं कुर्वाणं
करसात्सुदर्शनगदासच्छार्ङ्गकौश्लेयकम् । विश्वाध्यक्षमन-
न्तमूर्तिममृतं श्रीवल्लभं शाश्वतं धर्माधर्मबहिष्कृतं प्रणयिनं
ध्याये महासिद्धिदम् ॥ ॥ प्रतद्विष्णुः स्तवते वीर्येण
मृगो न भीमा कुचरो गिरिष्ठः । यस्योरुषु त्रिषु विक्रम-
णेष्वऽधि क्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥ ॥ प्रति सप्तोनाभरुः
सर्वहरिवैन्द्रो हरिस्तुतिर्द्वित्रिष्टुबन्तम् ॥ ॥ प्रतेमहे विदथे
शंसि शं हरी प्रतिवने वनुषो हर्यतां मदम् । घृतन्नयो
हरिभिश्चारु सेचन आत्मा विभक्तु हरिवर्षमङ्गिरः ॥ १ ॥

हरिं हि योनिमभि य समस्वरन्हिन्वन्तो हरिदिव्यं यथा
 सदः । अयस्पृणन्ति हरिभिर्नधेनवः इन्द्राय शूषं हरिवर्त्त-
 मर्चत ॥ २ ॥ सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हारिन्निकामो
 हरिरा गभस्त्योः । द्युम्नीसुशिग्रो हरिमन्युसायक इन्द्रे नि-
 रूपा हरिता मिमिक्षरे ॥ ३ ॥ दिवि न केतुरधिधाविह-
 र्यतो विव्यचद्वज्रो हरितो नरं ह्या । तुददहिं हरिशिग्रो
 आयसः सहस्रशोका अभवद्वरिंभरः ॥ ४ ॥ त्वन्तमह्यथा
 उपस्तुताः पूर्वेभिरिन्द्र हरिकेश यजुर्भिः । त्वं हर्यस्य तव
 विश्वमुक्त्यं मासामिराधो हरिजातो हर्यताम् ॥ ५ ॥ त्वां
 वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यमद इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।
 पुरुष्यस्मै सवनानि हर्यत इन्द्राय सोम हरयो दधन्विरे ॥ ६ ॥
 अरङ्गामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन्हरयो हरीत्तरा ।
 अर्वद्भिर्यो हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिवर्तमा-
 नशे ॥ ७ ॥ हरिश्मशारुन्हरिकेश आयसस्तुरम्पे ययो
 हरिप अवर्धत । अर्वद्भिर्यो हरिभिर्माजिनी वस्यन्ति विश्वा

दुरिता पारिषद्दरी ॥ ८ ॥ सुवेव यास्य हरिणी विपेत्त-
 त्तिशप्रेवाजाय हरिणीदविध्वतः । प्रयथ्यते चमसे सन्मृज-
 द्दरी पीत्वा मदस्य हर्यतस्यन्धसः ॥ ९ ॥ उतस्य सन्न हर्य-
 तस्य पस्त्योरन्योन वाजं हरिवां अचिक्रदत् । महीचिद्धि
 धिषणा हर्यदोजसा बृहद्वयो दधिरे हर्यतश्चिदा ॥ १० ॥
 आ रोदसी हर्यमानो महित्वा नव्यं नव्यं हर्यसि मन्मनु-
 प्रियम् । प्रायस्त्योमसुरहर्यतङ्गोराविष्कृधि हरये सूर्याय
 ॥ ११ ॥ आत्वा हन्तं प्रयजो जनानां रथे वहन्तु हरि-
 शिप्रमिन्द्र । पिवा यथा प्रतिभृतस्य मध्वोर्हर्यन्यज्ञं सदमादे
 दशोनिम् ॥ १२ ॥ अपः पूर्वेषां हरिवः सुतानामथो इदं सवनं
 केवलन्ते । समद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्रमऽत्रावृषञ्जठरा आ-
 वृषस्व ॥ १३ ॥ इति हरिपञ्चाशिका ॥ ॥ ओं अयन्ते पञ्च-
 बार्हत्वा मन्द्रैः ॥ अयन्ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः
 सुतः । जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आगह्या तिष्ठ हरितं रथम् ॥
 हर्यन्नुषसमर्चयः ॥ हर्यन्नुषसमर्चयः ॥ विदाश्चिकित्वा हर्य-

श्ववर्धस इन्द्रविश्वा अभिश्रियाः ॥ घामिन्द्रो हरिधायसं
 पृथिवीं हरिवर्यसम् । आधारयद्वरितोभूरिभोजनं ययोरन्त-
 र्हरिश्चरत् ॥ जिज्ञानो हरितो वृषा विश्वमाभासि रोचनम् ।
 हर्यश्वो हरितन्धत्तु आयुर्धमावज्रवाहोर्हरिम् ॥ इन्द्रो हर्य-
 न्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैरभीवृतम् । अपावृणोद्वरिभिरद्रिभिः
 सुतमुद्रा हरिभिराजत ॥ १ ॥ आमन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि
 मयूररोमभिः । मा त्वा किञ्चिन्नियमन्विन्नपाशिनोति-
 धन्वेवतामिह ॥ वृत्रखादो बलं रुजः पुरान्दर्मो अपा-
 मजः । स्थाता रथस्य हर्योरभिस्वर इन्द्रो दृढां चिदारुजः ।
 गम्भीरमुदधेरिव क्रतुं पुण्यसि गा इव । प्रसु गोपाय वस-
 न्धेनवो यथा हृदङ्कुल्या इवासत । आनस्तुजं रयिभरां
 शन्न प्रति जानते । वृक्षं पक्वं फलं मङ्गीवध्वन्नहीन्द्र सम्पा-
 रणं वसु ॥ सुयुरिन्द्र सुराळासिः सदिष्टः स्वर्गशस्तरः ।
 सवावृधान ओजसा पुरुष्टुत भवानः सुश्रवस्तमः ॥ तत
 ऋग्वेदे विष्णु

कायोपार्जितपापनिवारणार्थं पितुर्विष्णोरऽतीतवर्तमानभविष्यदा-
त्मनो वाङ्मनःकायोपार्जितपापनिवारणार्थं दशविधपापनिष्कृत्यर्थं
कुम्भीपाकादि—असिपत्रवनान्तेभ्यः समस्तनरकेभ्यः समुद्धरणार्थं
नारायणबलिविधाननिमित्तं प्रथमे विष्णुश्राद्धे वा द्वितीये वा १३
विष्णुश्राद्धे पृथ्वीरूपो विष्णुः “श्रीसहितः केशवः” इत्यादि
प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ इति विष्णुकारणानि ॥ १ ॥

॥ अथ ब्रह्मकारणानि ॥ २ ॥

ब्रह्माणं चतुराननं सुरसरिस्फूर्जत्प्रवालोहसद्बीचीव्य-
ग्रकमण्डलं जपवर्टी सत्पुस्तकं पुष्करम् । श्रीदण्डासनबन्ध-
नाऽभयवरान्हस्तैर्दधानं सदा वेदाभ्यासविशारदं सुजठरं
शोणद्युतिं चिन्तयेत् ॥ ॥ ॐ ब्रह्मा देवानां पदवी कवी-
नामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम् । श्येनो गृध्राणां सुधि-
तिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन् ॥ इन्दानः पञ्च जगतं
वृजुः चतुष्कम् ॥ इन्दा नो अग्निं वनवद्वनुष्यतः कृतं ब्रह्मा
शूशुवद्वातहव्ययत् । जातेन जातं मतिसग्रन्स ते यं

य्यं यजुङ्गणुते ब्रह्मणस्पतिः' ॥ वीरेभिर्वीरान्वनवन्वनुष्यतो
 गोभी रयिं पप्रथद्वोधतित्मना । तोकाश्च तस्य तनयं च
 वर्धते यं० ॥ सिन्धुर्न क्षोदः शमीवां ऋधायतो वृषेव
 वर्ध्रीं रभिवष्टोजसा । अग्निरिव प्रसितिनाहवत्तवे यं य्यं
 यजुं०^३ ॥ तस्मा अर्षन्ति दिव्या असश्चताः ससत्त्वभिः प्र-
 थमो गोषु गच्छति । अनिभृष्टतविषिर्हन्त्योजसा यं० ॥
 तस्मा इद्विषे धुनयन्त सिन्धवो छिद्रा शर्म दधिरे पुरुणि ।
 देवानां सुप्ते सुभगः स एधते यं य्यं यजुं कृणुते ब्रह्मण-
 स्पतिः ॥ १ ॥ ऋजु ऋच्छंसो वनवद्वनुष्यतो देवयन्निदं
 देवयन्तमभ्यसत् । सुप्रावीरिद्वनवत्पृत्सु दुष्टं यज्वेदयज्ये
 विभजति भोजनम् ॥ यजस्व वीर प्रविहिमना यतो भद्र-
 म्मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये । हविष्कृणुष्व सुभगो यथा ससि
 ब्रह्मणस्पते रव आवृणीमहे ॥ स इज्जनेन सविशास ज-
 न्मना स पुत्रैर्वा जम्भरते धनानृभिः । देवानां ययः पि-
 तरमाविवासति श्रद्धमाना हविषा ब्रह्मणस्पतिम् ॥ यो

अस्मै हव्यैर्घृतवज्रिरविधत्प्र प्राचानयति ब्रह्मणस्पतिः ।
 उरुष्यती मंहसो रक्षतीरिषोऽहोश्चिदस्मा उरु चक्रिरद्भुतः
 ॥ २ ॥ तत ऋग्वेदे ब्रह्मध्रुव सूक्तं हुत्वा अनेन पितुर्विष्णोः
 प्रथमे विष्णुश्राद्धे २ वा १३ विष्णुश्राद्धे अपरूपो ब्रह्मा प्री-
 यतां प्रीतोऽस्तु ॥ नरकोद्धरणमस्तु ॥ इति ब्रह्मकारणानि ॥ २ ॥

अथ शिवकारणानि ॥ ३ ॥

शिवो भूत्वा मह्यमग्ने अथो सीद शिवस्त्वम् । शिवाः
 कृत्वा दिशाः सर्वाः स्वं योनिमिहासदः ॥ ॥ शम्भुं
 शूलपिनाकसोमकलशभ्राजिष्णुहस्ताम्बुजं देव्याऽलङ्कृतवा-
 सपार्श्वमुरगाधीशस्फुरत्कङ्कणम् । गङ्गागर्जितगर्भजूटममलं
 चन्द्रार्धमौलिप्रभं कीनाशकमनाशनिश्चितधियं भस्माङ्ग-
 रागं भजे ॥ ॐ वृषभं वृषभो वैराजा शाकरो वा सपत्नमाऽनु-
 षुभं महापान्त्यन्तम् ॥ वृषभं मासमन्त्रानां सपत्नानां विषा-
 सहिम् । हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजङ्गोपतिं गवम् ॥ अह-
 मस्मे सपत्नहेन्द्र इवारिषो अक्षतः । अधः सपत्नमे पदो-

रिमे सर्वे अभिष्टिताः ॥ अत्रैव वोपि नह्याम्युभे आत्वी
 इवज्यया । वाचस्पते निषधे मान्यथा मादधरं वदान् ॥
 अभिभूरिहमागम विश्वकर्मणे धाम्ना आवश्चित्तमावो व्रत-
 मावोहं समितिन्दधे ॥ योगक्षेमं व आदायाहं भूयांसमु-
 त्तम । अधस्पदान्स उद्वत मण्डूका इवोदकान्मण्डूका उ-
 दगादिव ॥ १ ॥ येन सप्तोना मानवः शिवसङ्कल्पो मानसम् ॥
 येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत्परिगृहीतमऽमृतेन सर्वम् । येन
 यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ येन
 कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदिथेषु धीराः ।
 यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे ॥ यत्प्रज्ञानमुत चेतो
 धृतिश्च यज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु । यस्मान्न ऋते किञ्चन
 कर्म क्रियते तन्मे ॥ यज्ञाग्रतो दूरमुदेति दैवं तदु स्वप्नस्य
 तथैवेति । दूरङ्गमं ज्योतिष्यं ज्योतिरेकं तन्मे ॥ यस्मि-
 न्ब्रुचः साम यजूंषि यस्मिन्प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाराः ।
 यास्मिंश्चित् सर्वमोक्षं प्रजानां तन्मे ॥ सुषारथिरश्वानिव

यन्मनुष्यान्नेनीयते भींशुभिर्वाजिन इव । हृत्प्रतिष्ठं यदजरं
 यविष्ठं तन्मे० ॥ यदत्र षष्टिं त्रिंशतं शरीरं यज्ञस्य गुह्य-
 न्नवनाभमाद्यम् । दशं पञ्चत्रिंशतं च यत्परं तन्मे मनः० ॥
 ये पञ्चपञ्चाशतं शतञ्च सहस्रं च नियुतमर्बुदं च । तेन
 यज्ञचित्तेष्ट गातुं शरीरं तन्मे० ॥ वेदाहमेतं पुरुषं महा-
 न्तमादित्यवर्णं तमसः पुरस्तात् । तस्य योनिं परिपश्य-
 न्ति धीरास्तन्मे० ॥ येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा
 वाचा मनसा कर्मणा वा । यां संविदमनुसंयन्ति प्राणि-
 नस्तन्मे० ॥ ये मनो हृदयं ये च देवा ये अन्तरिक्षे बहुधा
 चरन्ति । ये श्रोत्रञ्चक्षुषी सञ्चरन्ते करणे तन्मे० ॥ येन
 द्यौरुग्रा पृथिवी चान्तरिक्षं ये पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
 येनेदं जगद्भासं प्रजानां तन्मे० ॥ येनेदं सर्वं जगतो
 बभूव ये देवा अपि महतो जातवेदाः । तदेवाग्निस्तपसो
 ज्योतिरेकं तन्मे० तत ऋग्वेदे रुद्रकेतु सूक्तं हुत्वा ।
 अनेन सन्नहोमेन पिबन्निष्णो मधमे वा ते वाते वा ४ त्रयो-

दशे विष्णुश्राद्धे तेजोरूपः शिवः” प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ इति
शिवकारणानि ३ ॥

अथ यमकारणानि ॥ ४ ॥

ॐ यमो दाधार पृथिवीं यमो द्यामुत सूर्यम् । यमाय
सर्वमित्तथ्ये यत्प्राणाद्यायुरक्षितः ॥ ॥ स्फूर्जत्सैरिभवाहनं
पितृपतिं प्रेङ्खत्परेतावलिं धर्माधर्मविचारचारुचरितं द्राघि-
ष्टदण्डाश्रितम् । रागद्वेषविविक्तबुद्धिविभवं विष्वक्षु संव-
र्तनं विश्वग्रासविशारदं व्यवहितं तं धर्मराजं भजे ॥ परी
वांसं षोडश यमो यामं षष्ठी लिङ्गोक्तदेवता द्वादशी श्वभ्यां पर
अनुष्टुभ उपान्त्या बृहती यामायनाः परे पञ्च ॥ परीवांसं प्रवतो
महीरनु बाहुभ्यः पन्थामनुपस्पृशानाम् । वैवस्वन्तं सङ्ग-
मनञ्जनानां द्यमं राजानं हविषा दुवस्य ॥ यमो न गातुं
प्रथमोविवेद नैषा गव्यूतिरपभर्तार वा उ । यत्रानः पूर्वे
पितरः परेयुरेना जज्ञानाः पन्थया अनस्वाः ॥ मातली-
कव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्वृहस्पतिर्ऋकभिर्वावुधानः । यांश्च

देवा वृधुर्ये च देवाः स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति ॥ इमं
 यज्ञमग्रस्तरमाहिंसीदाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः ।
 आत्वा मन्ता कविशस्त्वा वहन्ते नाराजन्हविषा माद-
 ग्रस्व । अङ्गिरोभिरागहि यज्ञे येभिर्यम वै रूपैरिह माद-
 ग्रस्व । विवस्वन्तं हुवे यः पिता तेऽस्मिन्यज्ञे बर्हिषि निषेद्य
 ॥ १ ॥ अङ्गिरसो नः पितरो न वग्वा अथर्वाणो भृगवः
 सोम्यासः । तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौम-
 नस्ये स्याम ॥ ग्रेहि ग्रेहि पथिभिः पूर्वैभिर्यत्रा नः पूर्वे
 पितरः परेयुः । उभा राजानः स्वधया मदन्ता यमं प-
 श्यामि वरुणश्च देवम् ॥ सङ्गच्छस्व पितृभिः संध्यमने-
 ष्टापूर्तेन परमे व्योमन् । हित्वा यावद्यं पुनरस्तमेति सङ्ग-
 च्छस्व तन्वां सुवर्चाः ॥ अपेतवीं त विच सर्पतातोसा
 एतम्पितरो लोकमक्रन् । अहोभिरङ्गिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो
 ददात्यवसानमस्मै ॥ अतिद्रवसारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ
 शबलौ साध्वना मधौ । अथ पितृन्सुविदन्त्यमुपेहि यमेन

ये सदमादं मदन्ते ॥ यौ ते श्वानौ यमरक्षितारौ चतुरक्षौ
 पथि रक्षी नृचक्षसौ । ताभ्यामेनं परिदेहि राजन्स्वस्ति
 चास्मा अनमीवश्च धेहि ॥ उरुणसावसुतृतौ उडम्बलौ
 यमस्य दूतौ चरतो जनां अनु । तावस्मभ्यं दृश्ये सूर्याय
 पुनर्दाता वसुमध्ये ह भद्रम् ॥ यमाय सोमं सुनोत यमाय
 जुहुता हविः । यमं ह यज्ञे गच्छत्यग्निर्दूतो अरङ्कतः ।
 यमाय घृतवद्भविर्जुहोता प्रच तिष्ठत । स नो देवेष्वऽय-
 मदीर्घमायुः प्रजीवसे यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहो-
 तन । इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृद्भ्यः ॥
 त्रिकट्टकेभिः पतति षड्वीरेकमिदृहत् । गायत्री त्रिष्टुप्-
 छन्दांसि सर्वता यम आहिताः ॥ ध्यानम् ॥ कृतान्तं महि-
 षारूढं दण्डहस्तं भयानकम् । कालपाशधरं देवं ध्याये
 दक्षिणदिक्पतिम् ॥ ॥ यत्त इति द्वादशमानुष्टुभं मन आव-
 र्तनं जेषुः ॥ ॥ यमादहं वैवस्वतात्स्वबन्धोर्मन आभरम् ।
 जीवातवे त मृत्यवेऽथो अरिष्टतावविं ॥ यत्त यमं वैवस्वतं

मनो जगाम दूरकम् । तत् आवर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥
 यत्ते देवं यत्पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् आवर्तयाम-
 सीह क्षयाय जीवसे ॥ यत्ते भूमिं चतुष्पष्टिं मँनो० ॥ यत्ते
 चतस्रः प्रदिशो मँनो० ॥ यत्ते समुद्रमर्णवं मँनो० यत्ते
 मरीचिः प्रवतो मँनो० यत्ते आपो यदोषधीर्मँनो० ॥ यत्ते
 सूर्य यदोषसं मँनो० ॥ यत्ते पर्वताद्बृहतो मँनो० ॥ यत्ते
 विश्वमिदं जगन्मँनो० ॥ यत्ते परापरावतो मँनो० ॥ यत्ते
 भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् आवर्तयामसीह
 क्षयाय जीवसे ॥ १३ ॥

ध्यानं । कालपत्यायुतं देवं लोकेशं लोकभावनम् ।
 विचारज्ञं महाबाहुं यममावाहयाम्यहम् ॥ ॥ बृहस्पति-
 पुरोहिता देवा देवानां देवा देवाः प्रथमजा देवा देवेषु
 पराक्रमध्वम् । प्रथमा द्वितीयेषु द्वितीया तृतीयेषु त्रिरे-
 कादशस्त्रियस्त्रिंशा अनु वा आरभे इदं शकेयं य्यदिदङ्क-
 रोमि, तेमाञ्चत ते माजिन्वतासिन् प्रहण्यसिन् क्षेत्रे-

ऽस्यामाशिष्यऽस्यां पुरोधायामस्यां देवहूत्याम् ॥ ॥ यस्य
 कौष्टजगतः पार्थिवस्यैकयद्वशी । यमं भङ्गश्रवो गाय यो
 राजा न परोध्यः । यमङ्गाय भङ्गश्रवो यो राजा न परो-
 ध्यः । येनाऽपो नद्यो धन्वानि येन द्यौः पृथिवी दृढा ।
 हिरण्यकेशान्सुदुरा हिरण्याक्षानयः शफान् । अश्वा वन-
 स्यतो दानं यमो राजाधितिष्ठति । अयं द्योसि यस्यत इदं
 शर एतेन त्वमत्र शीर्षण्वनेधि । इदमस्माकं भुजे भोगाय
 भोगात् ॥ उदह्यग्रे अधिमातुः पृथिव्या विश आविश
 महतः सधस्थात् । आशुन्त्वाजो दधिरे देवयन्तो हव्य-
 वाहं भुवनस्य गोपाम् । धनञ्जयः सहमानः पृतन्युरग्न
 इषमूर्जं यजमानाय देहि । विश्वाः पृतनाः सहमानाः
 सहोभिरन्नो देहि बहुधा विरूपम् । द्यत्प्रजा अनुजी-
 वन्ति सर्वाः ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां
 पूष्णो हस्ताभ्यां अग्रये त्वा वैश्वानराय त्रैष्टुभेन छन्द-
 साऽहरूपदये ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां

पूष्णो हस्ताभ्यामग्नये त्वा वैश्वानरायानुष्टुभेन च्छन्दसा
 रात्रिमुपदधे ॥ १ ॥ पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समि-
 न्धतां पुनर्ब्रह्मणो वसुनीथ यज्ञैः । घृतेन ते तनुं वर्ध-
 यामि सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः ॥ अग्निर्होता नो
 अध्वरे वाजी सन्परिणीयते देवो देवेषु यज्ञियाः ॥ परि-
 तिविष्ट्यध्वरं य्यात्यग्नीरथीरिव, आदेवेषु प्रियो दधत् ॥
 परिवाजः पतिः कविरग्निर्हव्या न्यक्रमेत् । दधद्रत्नानि
 दाशुषे ॥ परित्वाग्निं पुरं व्वयं विप्रं सहस्य धीमहि । धृष-
 द्दर्ण दिवे दिवे, हन्तारं भङ्जुरावतम् । परि प्रागादिवो
 अग्नी रक्षोहामीव चातनः । सीदन्विश्वा अपद्विषो दहद्र-
 क्षांसि विश्वा । यचितःस्य परिचित ऊर्ध्वश्रितःश्रयध्वम् ।
 प्रजामस्मे रयिमस्मे नियच्छत ॥ २ ॥ ॐ तस्य यज्ञस्याश्व
 प्रतिजगृहुषोऽर्धमिन्द्रियस्याऽपराक्रमत् । स एतेन प्रति-
 गृह्णात् सोर्धमिन्द्रियस्योपाधत् ॥ य एतं विद्वानश्वं प्रति-
 गृह्णात्यर्धमिन्द्रियस्योपाधत्ते ॥ य एतद्विद्वान्प्रतिगृह्णात्य-

धमिन्द्रियस्यापक्रामति ॥ तस्याग्नेर्हिरण्यं प्रतिगृह्णपस्तृती-
 यमिन्द्रियस्यापक्रामत् स एतेन प्रतिगृह्णात् स तृतीयमि-
 न्द्रियस्योपाधत्त ॥ य एतद्विद्वान्हिरण्यं प्रतिगृह्णाति तृती-
 यमिन्द्रियस्योपाधत्ते । य एतद्विद्वान्प्रतिगृह्णाति तृतीयमि-
 न्द्रियस्यापक्रामति । तस्य रुद्रस्य गां प्रतिजगृह्णष्वतुर्थ-
 मिन्द्रियस्यापक्रामत् । स एतेन प्रतिगृह्णात् स चतुर्थमि-
 न्द्रियस्योपाधत्त । य एतद्विद्वान् गां प्रतिगृह्णाति स चतु-
 र्थमिन्द्रियस्यापक्रामति । तस्य बृहस्पतेर्वासः प्रतिजगृह्णः
 पञ्चममिन्द्रियस्यापक्रामत् । स एतेन प्रतिगृह्णात् स पञ्च-
 ममिन्द्रियस्योपाधत्ते ॥ य एतद्विद्वान्वासः प्रतिगृह्णाति
 पञ्चममिन्द्रियस्योपाधत्ते । य एतद्विद्वान्प्रतिगृह्णाति पञ्च-
 ममिन्द्रियस्योपक्रामति ॥ २ ॥ तस्योत्तानस्याऽङ्गिरसस्या-
 प्राणत्प्रतिजगृह्णः षष्ठमिन्द्रियस्योपक्रामत् स एतेन प्रति-
 गृह्णात् षष्ठमिन्द्रियस्योपाधत्त । य एतद्विद्वान्प्राणत्प्रति-
 गृह्णाति षष्ठमिन्द्रियस्योपाधत्ते । य एतद्विद्वान्प्रतिगृह्णाति-

षष्ठमिन्द्रियस्योपक्रामति । तस्य प्रजापतेः पुरुषं प्रतिज-
 गृह्यः सप्तममिन्द्रियस्योपक्रामत् स एतेन प्रतिगृह्णात् स-
 प्तममिन्द्रियस्योपाधत्ते । य एतद्विद्वान्पुरुषं प्रतिगृह्णाति,
 सप्तममिन्द्रियस्योपाधत्ते । य एतद्विद्वान् प्रतिगृह्णाति
 सप्तममिन्द्रियस्योपक्रामति ॥३॥ क इदं कस्मा अदात्कामः
 कामायेति कामो हि दाता कामः प्रतिगृहीता कामः समु-
 द्रमाविशदिति समुद्र इव हि कामोऽपरिमितः कामेन त्वा
 प्रगृह्णामि कामैतत्त इति कामेनैव प्रतिगृह्णाति कामे
 प्रतिष्ठापयति । नाहं वैतस्मिन्नमुस्मिंल्लोके दक्षिणामिच्छ-
 न्ति । य एवं विद्वान् दक्षिणां प्रतिगृह्णाति । यस्तं देवं
 वेद योग्रे दक्षिणा अनयत्प्रतावदाप्नोति, यावद्दक्षिणानां
 नेत्रं भवति ये तान्वेद येभ्यः स तदनयद्दक्षिणीयो भवति ।
 यस्तं प्रतिगृहं वेद येन ते प्रतिगृह्णन्वसीयान्भवति प्रति-
 गृह्य वसीयांसि हि ते प्रतिगृह्याभवंस्ते देवाः सुरित्रा व्य-
 तृष्यांस्ते विदुरमुवः प्रदानाद्वा इहाजगामेति ॥ त ऋषी-

ननुवन्नतो न यूयं ग्रयच्छतेति सप्तहोतृन् केनायतन्वेत्य-
 त्रैव वेत्स्यथेति सप्तहोत्रार्यमगृहपतयोन्यसीदन्सन्तनवा-
 मेति तेषां महाहविर्होताऽसीत्सत्यहवीरध्वर्युगोचितपाजा
 अग्निदचित्तमना उपवक्ता नाधृष्यश्च प्रतिधृष्यश्चाभिगरा
 अयास्या उद्गाता त एतं गृहमगृह्यत आयतनमैच्छंस्ते त्रय-
 स्त्रिंशमेवायतनमारचयंस्ते वेदं समतन्वंस्त्रयस्त्रिंशेन च हवा
 इदं सप्तहोत्रा च सन्ततं यदिदं देवा मनुष्या अन्योन्यस्मै
 प्रददाति सन्ततमस्मा अविच्छिन्नं प्रदीयते य एवं वेद ॥
 अनेन मन्त्रहोमेन पितुः विष्णोः प्रथमे वा त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे
 वायुरूपो यमः प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ इति यमकारणानि ॥ ४ ॥
 ततः शनैश्चरसूक्तं पठेत् ॥

अथ पितृकारणानि ॥ ५ ॥

आहं पितृन्सुविदत्रां अवित्सिनः पातं च विक्रमाणं
 च विष्णोः । बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भाजन्त पितृस्त
 इहागमिष्ठाः ॥ यथा पितृसंख्या ॥ पितृध्यानम् । ये केचि-

ब्रुवि सन्ति पूर्वपितरो ये के च नद्यां गता ये पाताल-
 निवासिनो मम कुले याताश्च ये प्रेतताम् । ये दग्धा नि-
 जगोत्रजैः पितृवने दग्धाश्च ये वा स्वतः क्षेत्रेऽस्मिन्नुपया-
 न्तु तेऽद्य निखिला मन्त्रक्रियावैभवात् ॥ १ ॥ ये चा-
 स्मत्पितरो विषादपि मृता येऽभक्ष्यभक्ष्याद्धता येचान्ये
 क्षुधितार्तिदुर्भिक्षहता ये व्याधिग्रस्ताः परे । ये चण्डाल-
 पदातिसङ्ग्रहता ये शस्त्रसम्भेदनैस्तेद्यास्मिन्नुपयान्तु कर्म-
 विषये तृप्तिं परां कर्मजाम् ॥ २ ॥ ये चास्मत्पितरः सरी-
 सृपहता ये चाधमशृङ्गिभिर्ये दंष्ट्राजलवह्निपादपशिलाचौ-
 रारिदुष्टैर्हताः । येऽसत्सङ्गतिदुष्टचारचरितैर्विसम्भवाताश्च
 ये तेऽद्यास्मिंल्लघु संलभन्तु महतीं तृप्तिं परां कर्मजाम्
 ॥ ३ ॥ आवाहिता मखमुखे भवदर्थमद्य नारायणादय
 इमे खलु कारणेशाः । उत्तारणाय भवतो नरकात्सुघो-
 रात्त्वं चैहि प्रेत गगनाकृतिशून्यरूपः ॥ ४ ॥ ॐ उदी-
 रतां षड्नां शङ्खः पित्र्यं जगलोकादशी ॥ ॐ उदीरतामवरा

उत्परासा उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः । अस्वं य्य ईयु-
 रवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरोहवेषु ॥ इदं पितृभ्यो
 नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उ परास ईयुः । ये पार्थिवे
 रजस्या निषत्ताये वा नूनं सुवृजिनासु विश्व ॥ आहन्पितृ-
 न्सुविदत्रां अवित्सिन पातं च विक्रमाणं च विष्णोः ।
 बर्हिषदो ये सुधया सुतस्य भाजन्त पितस्त इहागमिष्ठाः ॥
 बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चक्रमा जुषध्वम् ।
 त आगता वसाशन्त मे नाथा नः शंयोनौरपो ददा-
 तन ॥ उपहूताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रि-
 येषु । त आगमन्तूत इह ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वऽस्मान् ॥ शुच्या
 जानु दक्षिणतो निषिद्येमां यज्ञमभि घृणन्तु विश्वे । माहिं-
 सीष्ट पितरः केनचिन्नो यद्र आगः पुरुद्रा कराम ॥ आ-
 सीनासो अरुणीनामुपस्ये रयिष्ठन्त दाशुषे मर्त्याय । पुत्रे-
 भ्यः पितरस्तस्य वसवस्ते सोम्यासाः प्रयच्छत इहोर्ज-
 दधातन ॥ ये नः पूर्वे पितरः सोऽनूहिरे सोमपीथं व-

सिष्ठाः । तेभिर्यमः संरराणो हवींष्युशुश्रिः प्रतिकाम-
 मन्तु ॥ ये तातृषुन्देवत्रा जेहमाना होत्राविदस्तोमो त्व-
 षसो अकैः । अग्ने याहि सुविदत्रेभिरर्वाङ्मत्यैः काव्यैः
 पितृभिर्धर्ममद्भिः ॥ ये मर्त्यासो हविरदो हविष्मा इन्द्रेण
 देवैः सुरथं दधाना । अग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः परैः
 पूर्वैः पितृभिर्धर्ममद्भिः ॥ २ ॥ अग्निष्वात्ताः पितर इहा-
 गच्छत सदः सदः सदत सुप्रनीतयः । अत्ता हवींषि
 प्रयतानि बर्हिष्यऽथा रयिं सर्ववीरं दधातन ॥ त्वमग्रं
 ईडितो जातवेदो वाङ्मन्यानि सुरभीणि कृत्वीः । प्रादः
 पितृभ्यः सुधया ते अक्षन्नद्धि त्वन्देव प्रयता हवींषि ॥
 ये चेह पितरो येच नेह यांश्च विन्न यां उ च न प्रविन्न ।
 त्वं वेत्थयति ते जातवेदः सुधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुषस्व ।
 ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये दिवः स्वधया माद-
 यन्ते । तेभिः सुराळऽसुनीतीमेतां यथा वशं तन्वं कल्प-
 यस्व ॥ इति सप्तमोऽध्यायः ॥

श्राद्धत्राणम् ।

॥ श्रद्धया श्राद्धकामायनी श्राद्धमानुषु-
भन्तु ॥ श्रद्धयाग्निः समिद्धयते श्रद्धया हूयते हविः । श्रद्धां
भगस्य मूर्धनि वचसा वेदयामसि ॥ प्रियं श्रद्धे ददतः
प्रियं श्रद्धे दिदासतः । प्रियं भोजेषु यज्वस्व सिदते
मुदितं कृधि ॥ यथा देवा असुरेषु श्रद्धामुग्रेषु चक्रिरे ।
एवं भोजेषु यज्वसु, अस्माकं मुदितं कृधि ॥ श्रद्धां देवा
यजमाना वायुगोपा उपासते । श्रद्धां हृदयययाऽकूत्या
श्रद्धया विन्दते वसु ॥ श्रद्धां प्रातर्हवामहे श्रद्धां मध्य-
न्दिनं परि । श्रद्धां सूर्यस्य निमृचि श्रद्धे श्रद्धापयेह नः ॥
यजुः ॥ पितुर्बुधस्तुतिर्गायत्रं त्वाद्योष्णिगनुष्टुब्गर्भा तृतीया पञ्च-
म्याद्याश्चतुस्रोऽनुष्टुबोन्त्या बृहती च ॥ ॥ पितुर्नु स्तोषं महो
धर्मानन्तर्विषीं यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत् ।
स्वादो पितो मधोपितो वयन्त्वा ववृधीमहे अस्माकम-
विता भव ॥ उप नः पितर्वाचरः शिवः शिवेभिरुतिभिः ।
मयोभूरद्विषेण्यः सखा सुशेवो अद्वयः ॥ तव ते पितरो

रसा रजांस्तनु विष्टिता दिवि वाता इव श्रिताः ॥ तव
 त्ये पितो ददतस्तव स्वादिष्ट ते पितो प्रस्वाधानो रसानां
 तु विग्रीवा इवेरते । त्वे पितो महानां देवानां मनोहि-
 तम् । अकारि चारु कैतुना तवाहिमावसावधीत् । यददः
 पितो अजगन्विवस्व पर्वतानाम् । अत्राचिन्नो मधो पितो
 रं भक्ष्याय गम्याः ॥ यदपामोषधीनाम्परि शंसा रिषा-
 महे, वाता पेपीव यद्भुवं ॥ करम्भओषधी भव पीवो
 वृक्क उदारथिः । वाता पेपीव यद्भुवं ॥ यत्ते सोम गवा-
 शिरो यवाशिरो भजामहे, वाता पेपीव यद्भुवं ॥ तन्त्वा
 वयं पितो वचोभिर्गावो न हव्या सुषूदिम । देवेभ्यस्त्वा
 सदमादमस्मभ्यं त्वा सदमादम् ॥ १ ॥ सोमाय पितृमत
 इति तूखानाम् ॥ सोमाय पितृमत आज्यं पितृभ्यो बर्हि-
 षद्भ्यः षट्कपालः पुरोळाशः पितृभ्यो अग्निष्वात्तेभ्यो धाना
 अग्नये कव्यवाहनाय मन्था, एतत्ते तत येचत्वाऽनु, एतत्ते
 पितामह येचत्वाऽनु, एतत्ते मापितामह येचत्वाऽनु, अत्र

पितरोमादयध्वम् । स्वसन्दृशन्त्वा वयं मघवन्सन्दिषीमहि
 प्रनूनं पूर्णबन्धुरः स्तुतो यामि वशामनु यो जान्विन्द्र ते
 हविः । परेत पितरः सोम्यासो गम्भीरेभिः पथिभिः पू-
 र्विणेभिर्दत्त्वा यासभ्यं द्रविणेहि भद्रं रयिं चनः सर्ववीरं
 नियच्छत अमी मदन्तु पितरः ॥ अयाविष्ठा जनयन्कर्व-
 राणि, सहि घृणिरुर्वरायुगातुः । सम्प्रत्युदैद्धरुणं मध्वो
 अग्रं, स्वायन्तनू तनुमैरयन्त अक्षन्नमी मदन्त ह्यव प्रिया
 अतपत अस्तोषत सुर्भानवो विप्रा न विष्टया मती, यो
 जान्विद्र ते हरी ॥ नमो वः पितरो मन्यवे, नमो वः
 पितरः शुष्माय, नमो वः पितरो जीवाय, नमो वः पि-
 तरो रसाय, नमो वः पितरोऽकूराय, नमो वः पितरो
 बलाय, नमो वः पितरः स्वधा वः, पितरो याऽत्र
 पितरः स्वधा, यत्र यूयं स्थ सा युष्मासु तथा यूयं, यथा-
 भागं मादयध्वं, येह पितर ऊर्क् यत्र वयं स, सा अ-
 स्मासु तस्यै वयं ज्योक्जीवन्तो भूयास ॥ ॥ मनोन्वा

हवामहे नाराशंसेन स्तोमेन पितॄणां च मन्मभिः । आन
 एतु मनः पुनः कृत्वो दक्षाय जीवसे ज्योक्क सूर्य-
 न्दशे । पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः जीवा-
 न्ब्रातां सचेमहि । आते अग्र इधीमहि धीमन्तं देवजनम् ।
 यद्धस्याति पनीयते समिदीदयति द्यवि इषं स्तोत्रभ्य आ-
 भर ॥ यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यत्पितरं मातरं वा
 जिहिंसिम । अग्निर्नस्तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु चक्रम
 यानि दुष्कृता ॥ ॐ उशन्तस्त्वा हवामह उशन्तः समि-
 धीमहि । उशन्तुशन्त आवह पितॄन्ह विषे अत्तवे ॥ त्वं
 सोम प्रचिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठ मननेष पन्थाम् । तव
 प्रणीते पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥ त्वया
 हि नः पितरः सोमाः पूर्वे कर्माणि चक्रुः पावमान धीराः ।
 वन्वनु वातः परिधीरोपर्णुर्वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥
 त्वं सोम पितृभिः संविदानोऽनुद्यावापृथिवी आततन्त ।
 तस्मै त इन्दो हविषा विधेम नयं साम पतयो रयीणाम् ॥

बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वाग्निमा वो हव्या चकृमा जुषध्वम् ।
त आगता वसाशन्त मे नाथा नः शंयोनौरापो ददात
न ॥ आहन्पितृन्सुविदत्राँअवित्सि नः पातं च विक्रमणं
च विष्णोः । बर्हिषदो ये सुधया सुतस्य भाजन्त पितस्त
इहागमिष्ठाः ॥ उपहूतः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु नि-
धिषु प्रियेषु । त आगमन्तु त इह ब्रुवन्त्वधिब्रुवन्तोऽव-
न्त्वऽस्मान् ॥ अग्निष्वात्ताः पितर इहागच्छन्तु सदः सदः
सदतः सुप्रणीतयः । अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्यथा
रयिं सर्ववीरं ददातन ॥ अग्निष्वात्ता ऋतावृधः पितरो
मृळतास्व नः । प्रमुञ्चन्तु नो अंहसः ॥ अग्निष्वात्ताऽनृ-
तमती हवामहे नराशंसं, सोमपीथं ये आनशुः । ता आ-
गमन्त त इह ब्रुवन्त्वधिब्रुवन्तो तेऽवन्त्वऽस्मान् ॥ स
पूर्वया निविदा कव्यता योरिमाः प्रजा अजयन्मनूनाम् ।
विवस्वता चक्षसाध्यामऽपश्च देवा अग्निं धारयन्द्रविणो-
दाः ॥ यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन्यक्षदृता वृधा । प्रेदु

हव्यानि वोचते देवेभ्यश्च पितृभ्य आ ॥ त्वदग्ने काव्या
 त्वन्मनीषा त्वदुक्ता जायन्ते राध्यानि त्वदेति द्रविणम् ।
 वीरपेशा इत्था धिये दाशुषे मर्त्याय, वायुरग्रेणा प्रया-
 भिर्यासि ॥ सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वितन्वते पृथक् ।
 धीरा इन्द्राय सुमया ॥ शुनं हुवे मघवानमिन्द्रामसि-
 न्भरोनृमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं
 वृत्राणि । सञ्जितं धनानाम् ॥ उदुत्यं, चित्रन्देवानाम् ।
 इन्द्रं वयं शुनासीरमसिन्यज्ञे हवामहे, इह देवं सुराद-
 सम् ॥ इन्द्रं वयं धनपतिं सनुमन्वारभामहे । स नः
 पितेव पुत्रेभ्य ईशानः शर्म यच्छतु ॥ इति पितृसूक्तम् ॥

“अथ यजुर्वेदे ॥” असुराणां वा इमे लोका आसंस्ते
 देवानब्रुवन् । यो वै यं लोकमुज्जिष्यति स तस्मै भविष्य-
 तीति, ते वसव इमं लोकमजयन्तः अन्तरिक्षं रुद्रा दिव-
 मादित्यास्ते वसव इमं लोकं जित्वाऽन्तरिक्षं परापतंस्ते
 रुद्रानब्रुवन् यन्नो जयेम तन्नः सदासदिति, ते वसवो

रुद्राश्चान्तरिक्षं जित्वा दिवं परापतन्त आदित्यानब्रुव-
 न्यन्नो जयेम तन्नः सहासदिति ते वसवो रुद्राश्चादित्या-
 श्चासुं लोकं जित्वेमानेव लोकानसुरानभ्यभवंस्ततो देवा
 अभवन् पराऽसुरा अभवन्वसवः पितरो, रुद्राः पितामहा,
 आदित्याः प्रपितामहास्तस्मादाहुर्देवाः पितरः पितरो देवा
 इति ये वै देवानां सोमपाः पितरस्तानुदपात्रैस्तर्पयन्ति त-
 स्मात्रिरेकस्यापः प्रदीयन्ते द्विरेकस्य सकृदेकस्य, तत्षट्
 सम्पद्यते यथाजितमेवोपलभन्ते यदनन्तमुदकं सम्पिबन्ति
 तत्सप्तमं यदुभयतो मूलैस्तिलमिश्रं तदष्टमं यत्पात्र्या पिण्ड
 परिषेकस्तन्नवमं यदुदकुम्भं दक्षिणां प्रोक्षन्ति तदशमं तेन
 दशोदकं श्राद्धमुच्यते, तदश दशाक्षरा विराळन्नं विरा-
 द्विराज्ये वाऽन्नाद्ये प्रतितिष्ठति ॥ १ ॥ पितरो वै पुत्रं
 जायमानमन्वायन्नस्माकं श्राद्धं कुर्यादिति, सोब्रवीत्कदाऽहं
 श्राद्धं करवाणीति तेऽब्रुवन्हस्तिच्छायायां श्राद्धं दद्याद्यः
 कामयेत न पुनर्दद्यादिति हस्ती वै भूत्वा सुर्भानुरमुमा-

दित्यं छायायाऽभ्यभवत्तदेवपितर आप्याययन्नेतद्वै देवपि-
 तृणामायतनं यद्वस्तिच्छायायां तस्माद्वस्तिच्छायायां श्राद्धं
 दद्याद्यः कामयेताऽक्षय्यमऽपरिमितमऽनन्तं भूयः स्यादि-
 त्यक्षय्यमेवाऽपरिमितमऽनन्तं भूयो भवति, य एवं वि-
 द्वान्हस्तिच्छायायां श्राद्धं ददाति पितृणामक्षय्यत्वाय
 ॥ २ ॥ द्वौ वै पन्थानौ देवयानश्च पितृयानश्चाग्निहोत्रेण
 वै देवाः स्वर्गं लोकमायन्पितृयज्ञेन पितृलोकं तस्मादुभौ
 यष्टव्यौ देवयानश्च पितृयानश्चोभाभ्यां वा इतः स्वर्गं
 लोकमित्याहुरन्यस्मिंल्लोके समिधा प्रत्यतिष्ठन्नन्नाद्यश्च ब्र-
 ह्मणेभ्योपासरंस्तेभ्योऽब्रवन्नग्नौ कुर्मोऽग्नौ करिष्याम्यग्नौ
 करवाणीति, तेऽब्रुवन्कुरुत, कुरुष्व क्रियतामिति यङ्का-
 मयेत प्रजावान्स्यादिति तस्य यज्ञे कुरुतेति ब्रूयाद्यं काम-
 येत पशुमान्स्यादिति तस्य यज्ञे कुरुष्वेति ब्रूयाद्यं काम-
 येत वसीयान्स्यादिति तस्य यज्ञे क्रियतामिति ब्रूयादग्नी-
 पोमीयं वा एतद्विचर्यदग्नौ करवाणीति यो वीर्येनैव तद्व्ये-

नासिंहोके यजमानो वसीयान्भवति ॥ ३ ॥ मनो वा
 एष युङ्क्ते यो यक्ष्यमानो युंक्ते सहि मनसा यज्ञस्तायते
 स यज्ञो भवत्यथ श्रद्धते श्रद्धधानं वै पितरोऽन्वायंति वृद्धिं
 श्रुत्वा यद्वृद्धिश्राद्धं कुर्वन्ति तेनास्य ते पितरोऽभीष्टाः प्रीता
 भवन्तीन्द्रो वै प्रजाकामः पितृयज्ञेनाऽयजत्तस्यासुरा यज्ञ-
 मजिघांसंस्तान्विश्वदेवा उपघ्नन्त्यद्वैश्वदेवं पुरस्तात्कुर्वन्त्य-
 सुराणामपहत्यै प्राचीनं प्रवणेन देयं प्राचीनप्रवणो वै
 वज्रो वज्रेणैव यज्ञाद्रक्षांस्यपहन्ति दक्षिणाग्राश्चोदगग्राश्च
 दर्भा भवन्ति दक्षिणाग्रेभिर्वाऽस्य पितरः समुपसरन्त्युद-
 गग्रेभिर्देवास्तस्माद्ब्राह्मणेभ्य आवृता दर्भाः प्रदीयन्ते पितृ-
 णामुपसरत्वायैवमस्य पितरः समुपसरन्त्यन्तर्हिता ह्यमुष्मा-
 दादित्यात्पितरोरथेऽन्तर्हिता हि देवेभ्यश्च मानुष्येभ्यश्च
 पितरः, उपमूलं बर्हिर्ददाति तेन पितृणां यद्वत्तमूलं तेन दे-
 वानामुभये हीज्यन्तेऽन्तर्हिता हि वीक्ष्यया मानुष्यस्यैव-
 मिव हि तेऽन्तर्हिता भवन्ति । इति श्राद्धब्राह्मणम् ॥ अनेन०

पितुर्विष्णोः प्रथमे द्वितीये त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे आकाशरूपाः
पितरः प्रीयन्तां प्रीताः सन्तु ॥ इति पितृसूक्तम् ॥

॥ अथ इषे त्वोर्जे त्वा ब्राह्मणम् ॥

‘इषे त्वोर्जे’ तीषमेवोर्जं यज्ञो दधाति “वायवःस्थ” इति
वायवा अन्तरिक्षस्याऽध्यक्षोऽन्तरिक्षादेव वायव्याः पशवो
वायुरेवैनानां अन्तरिक्षाय परिदधाति प्राय एनाने तत्करोति
यद्वा वायवःस्थेत्याहारण्यस्येव हि वायु “सपायवस्थेऽति”
यजमानायैव पशूनुपाकरोति “देवोवः सविता प्रार्पय-
त्वि”ति प्रसूत्यै “श्रेष्ठतमाय कर्मणे” इति यज्ञो वै श्रेष्ठतमं
कर्म “आप्यायध्वमभ्या देवभाग”मिति वत्सेभ्यश्च वा
एता मनुष्येभ्यश्च पुनराप्यायन्ते ध्यै तर्हि देवेभ्य एवैनानां
आप्याययन्ति “प्रजावतीरनमीवा आयक्ष्मा” करोति
“मा वः स्तेन ईशत माघशंस” इत्याशिषमेवाशास्ते “परि-
वो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तिवति” रुद्रमेतमभि परि वृणक्तु धा-

तकोस्य रुद्रः पशून्भवति । यस्यैवं विदुषो यस्यैवं विद्वान्ह-
विषे प्रार्पः प्रार्पयति “ध्रुवा अस्मिन् गोपतौ स्यातेति”
दृंहत्येवैना “बह्वीरिति” भूयानमेवैना गमयति “यज-
मानस्य” पशून्पाहि । “पशुपा असी”ति पशूनां गोपीथाय
प्रतीचीं शाखामुपगूहति तस्माद्ब्राम्याः पशवः सायमार-
ण्याद्ब्राममुपयन्ति यत्पराचीमुपगुहेदरण्ये हीयेरन् ॥ इति
इषे त्वोर्जे त्वा ब्राह्मणम् ॥

अथ स्वाध्यायब्राह्मणम् ॥

स ह वै देवानां चासुराणां च यज्ञो प्रतता आस्तां,
वयं स्वर्गं लोकमेष्यामो वयमेष्याम इति । ते सुरा सन्न-
ह्योवै सहसाञ्चरन् ब्रह्मचर्येण तपसैव देवास्तेऽसुरा अमु-
ह्यंस्ते न प्रजानंस्ते पराभवन्प्रसृतेनैव यज्ञेन देवाः स्वर्गं
लोकमायन्नप्रसृतेनाऽसुराः पराभवन् प्रसृतो वै यज्ञ उप-
वीतिनोऽप्रसृतेनोपवीतिनो यद्वै किञ्चिद्ब्राह्मणो यज्ञोप-
वीत्यधीते यजत एव तस्माद्ब्राह्मणो यज्ञोपवीत्येवाधीतीत

यजेत याजयेद्वा दद्यात्प्रतिगृहीयाद्यज्ञस्य प्रसृत्याऽजिनं
वासो वा दक्षिणत उपवीय दक्षिणं पाणिमुद्धरत्यवधत्ते स-
व्यमिति यज्ञोपवीतमेतदेव विपरीतं प्राचीनावीतं पितृ-
दैवत्यं संवीतं मानुष्यं निवीतमासुरम् ॥ १ ॥ अजान् ह
वै पृथ्वीस्तपस्यमाना ब्रह्मा स्वयं त्वभ्यानर्ष त ऋषयोऽभ-
र्वन्स्तदृषीणामृषित्वं तान्देवा उपातिष्ठन्त यज्ञकामास्तेभ्य
एतद्ब्रह्मयज्ञमपश्यन् स्वाध्यायं तेनायाजन्त यदृचोऽध्यगी-
षत ताः पयआहुतयो देवानामभवन् यद्यजृषि ता घृता-
हुतयो यत्सामानि ताः सोमाहुतयो यदथर्वाङ्गिरसस्ता
मध्वाहुतयो यद्वाह्मणानीतिहासान्पुराणानि कल्पान्गाथा
नाराशंसीस्ता मेदआहुतयो देवानामभवन्, ताभिः क्षुधां
पाप्मानमपान्नताऽपहतपाप्मानो देवाः स्वर्गं लोकमाय-
न्ब्रह्मणः सायुज्यमृषयोऽगच्छन्क्षुधामेव पाप्मानमपहत्य
स्वर्गं लोकमेत्य ब्रह्मणः सायुज्यं गच्छति य एवं विद्वा-
न्स्वाध्यायमधीते ॥ २ ॥ यच्च ता एते यज्ञाः सदधि

प्रतायन्ते सदधिसन्तिष्ठन्ति देवयज्ञः पितृयज्ञो भूतयज्ञो
 मनुष्ययज्ञो ब्रह्मयज्ञश्चेति यदग्नौ जुहोत्यपि समिधं तदेव-
 यज्ञः सन्तिष्ठते । यत्पितृभ्यः स्वधाकारैस्तर्प्याऽपः तत्पि-
 तृयज्ञः सन्तिष्ठति । यद्भूतेभ्यो बलिं हरति तद्भूतयज्ञः
 सन्तिष्ठति । यत् ब्राह्मणेभ्योऽतिथिभ्योऽन्नाद्यमुपहरति
 तन्मनुष्ययज्ञः सन्तिष्ठति । यत्स्वाध्यायमधीत एकाम-
 प्यृचं यजुः साम वा तद्ब्रह्मयज्ञः सन्तिष्ठति ॥ ३ ॥ यद्व-
 चोऽधीते पयसः कुल्या अस्य पितृन्स्वधा अभिवहन्ति
 यद्यजृषि घृतकुल्या यत्सामानि सोम एभ्यः पवते यद-
 थर्वाङ्गिरसो मधोः कुल्या यद्ब्राह्मणानीतिहासान्पुराणानि
 कल्पान्गाथा नाराशंसीर्मेदसः कुल्या अस्य पितृन्स्वधा
 अभिवहन्ति । यद्वचोधीते पय आहुतिभिरेव देवांस्तर्पयति
 यद्यजृषि घृताहुतिभिः यत्सामानि सोमाहुतिभिर्यदथर्वा-
 ङ्गिरसो मध्वाहुतिभिर्यद्ब्राह्मणानीतिहासान्पुराणानि क-
 ल्पान्गाथा नाराशंसीर्मेदाहुतिभिरेव देवांस्तर्पयति एनं

वृक्षाः श्रीतास्तेजसा वर्चसा द्रविणेन चान्नाद्येन तर्पयन्ति
 ॥ ४ ॥ ब्रह्मयज्ञेन यक्ष्यमानः प्राच्यां दिशि ग्रामादाग-
 च्छन्दिश उदीच्याः प्रागुदीच्यां वोदित आदित्यो दक्षि-
 णत उपवीयोपविश्य त्रिरापआचामेद्विः परिमृजेद्दर्भाणां
 महदुपस्तीर्योपस्थं कृत्वा प्राडासीनः स्वाध्यायमधीयी-
 तापां वा एष ओषधीनां रसो यद्दर्भाः सरसमेव ब्रह्म
 कुरुते दक्षिणोत्तरौ पाणी कृत्वा सपवित्र ॐमिति प्रति-
 पद्यते एतद्वैतद्यजुस्त्रयीविद्यां प्रत्येषा वागेतत्परममऽक्षरं
 तदेतद्वचाभ्युक्तम् “ऋचोअक्षरे परमे व्योमन् यस्मिन्देवा
 अधिविश्वे निषेदुः । यस्तन्न वेद किमृचा करिष्यति य
 एतद्विदुस्त इमे समासते” इति त्रयमेव प्रयुक्त्वाथासीत
 सावित्रीं गायत्रीं त्रिरन्वाह, पच्छोऽर्धर्चशोऽननवानं स-
 विता श्रियः प्रसविता श्रियमेवाप्नोतीत्यथो प्रज्ञातयैव
 प्रतिपदाच्छन्दांसि प्रतिपद्यते ॥ ५ ॥ तस्य वा एतस्य
 यज्ञस्य मेघा हविर्दानं वर्षं हविर्विद्युदग्निः स्तनयितुर्वषट्कारो
 यदवस्फूर्जति सोमो वषट्कारो वायुरात्माऽमावस्यां स्विष्ट-

कृद्य एवं विद्वान्मेघो वर्षति विद्योतमाने स्तनयत्यवस्फु-
 र्जति पावमाने वाया अमावस्यायां स्वाध्यायमधीते उत्तमं
 नाकं रोहति उत्तमः समानानां भवति यावद्वा इमां
 पृथिवीं वित्तस्य पूर्णां ददत्स्वर्गं लोकं जयति त्रिस्तावन्तं
 जयति भूयांसं चाक्षय्यमपः पुनर्मृत्युञ्जयति य एवं वि-
 द्वान्स्वाध्यायमधीते ॥ ६ ॥ तस्य वा एतस्य यज्ञस्य द्वा
 अनध्यायौ यदात्माऽशुचिर्यद्देशो य एवं विद्वान्महारात्र
 उषस्युदित आसीनस्तिष्ठन् ब्रज्जश्यानोऽरण्ये ग्रामे वा
 यावत्तरसं स्वाध्यायमधीते सर्वाल्लोकानभिजयति सर्वाल्लो-
 कानऽनृणोऽनुसञ्चरति तदेषाऽभ्यनूक्ता “अनृणा असिन्न-
 नृणाः परस्मिंस्तृतीये लोके अनृणाः स्याम । ये देवयानाः
 पितृयानाश्च लोकाः सर्वाल्लोकाननृणाः सञ्चरेम” इत्यग्निं
 वै सृष्टं पाप्माऽपजग्राह तस्य प्रजापतिराहुतिभिः पाप्मा-
 नमपहताहुतीनां यज्ञेन यज्ञस्य दक्षिणाभिर्दक्षिणानां ब्रा-
 ह्मणेन ब्राह्मणस्य छन्दोभिः छन्दसां स्वाध्यायेनापहत-

पाप्मा स्वाध्यायो देवपवित्रं वा एतद्विस्तं यो विमृ-
जत्यभागो वाचि भवत्यऽभागो नाके । तदेवाऽभ्यनूक्ता
“यस्तित्याज सचिविदं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो
अस्ति । यदीं शृणोत्यलीकं शृणोति नहि प्रवेद सुकृतस्य
पन्थाम्” इति तस्मात्स्वाध्यायोऽध्येतव्यो यंयं क्रतुमयीते
तेनास्येष्टं भवत्यग्रेर्वायोरादित्यस्य सायुज्यं गच्छति तदे-
षाभ्यनूक्ता “ये अर्वाश्च उत वा पुराणा वेदं विद्वांसो
अभितो वदन्ति । आदित्यमेव ते परिविशन्ति सर्वेऽग्निं
द्वितीयं त्रिवृतं च हंस”मिति यावतीर्वै सर्वा देवतास्ताः
सर्वा वेदविदि ब्राह्मणे वसन्ति, तस्माद्ब्राह्मणेभ्यो वेद-
विद्भ्यो दिने दिने नमस्कुर्यान्नाश्लीलं कीर्तयेदेता एव
देवताः ग्रीणाति । मध्यंदिने प्रचलमधीयीताग्निर्वै ब्राह्म-
णोऽस्मा आदित्योऽग्निस्तस्मादेष तेजिष्ठं तपति तदेषाऽभ्य-
नूक्ता “चित्रन्देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुण-
स्याग्नेः । आप्रा यवापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जग-

तस्तस्थुषश्चेति” स वा एष ब्रह्मयज्ञः सद्यः प्रतायते
 सद्यः सन्तिष्ठते तस्य प्राक् सायमवभृथो “नमो ब्रह्मण”
 इति परिधानीयां त्रिरन्वाहाऽप उपस्पृश्य गृहान्परीत्य
 तत्र यत्किञ्चिद्दाति तद्दक्षिणाद्वहे ह वा एष छन्दांसि
 यो याजयति स येन यज्ञ क्रतुना याजयेत्तमरण्यं परेत्य
 शुचौ भूम्यवकाशे ग्रामादिशुचौ देशे स्वाध्यायमेवैनम-
 धीयन्नासीत् तथाहास्य पुनराप्याययन्ते दीक्षामुपैति दी-
 क्षितो वा एष भवति यः स्वाध्यायमधीते तस्यानशनन्दी-
 क्षास्थानमुपसद् आसीनं सत्या वाग्जुहूर्मन उपभृत्प्राणो
 हविः स वा एष ब्रह्मयज्ञः प्राणं दक्षिणः सद्यः समृद्धतमो
 भवति ग्रामेण मनसा स्वाध्यायमधीते दिवानक्तं वेति ह
 स्माह शौच आग्नेयमुतारण्ये बलवदुत वानो उत्तिष्ठन्नुत
 ब्रजन्नुतासीन उत्त शयानोऽधीयीत वै स्वाध्यायमानखाद्वा
 एष तपस्तप्यते यः स्वाध्यायमधीते तपस्वी पुण्यो भवति ।
 तद्देवाभ्यनुक्ता ॥ ९ ॥ “नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये

नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यो नमो वाचे नमो वाच-
स्पतये नमो विष्णवे बृहते कृणोमि । इत्येतासामेव देव-
तानां सार्ष्टितां सायुज्यं सलोकतां सामीप्यमाप्नोति य
एवं विद्वान्स्वाध्यायमधीते ॥ इति स्वाध्यायब्राह्मणम् ॥

अथ प्रतिग्रहब्राह्मणम् ॥

ॐ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां प्रतिगृ-
ह्णामि, वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे यमायाशु, तेना-
मृतत्वमशीय वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिगृहीत्रे, देवस्य
त्वा सवितुः० प्रतिगृह्णामि, वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षि-
णेऽग्नये हिरण्यं तेनाऽमृतत्वमशीय वयो दात्रे भूयान्मयो
मह्यं प्रतिगृहीत्रे, देवस्य त्वा सवितुः० प्रतिगृह्णाम्यऽग्नि-
स्त्वाकृन्तन्नपसोतन्वत वरुत्रीरवयन् वरुणस्त्वा नयतु
देवि दक्षिणे बृहस्पतये वासस्तेनामृतत्वमशीय वयो दात्रे
भूयान्मयो मह्यं प्रतिगृहीत्रे, देवस्य त्वा सवितुः० उता-
नायाङ्गिरसाय प्राणं तेनामृतत्वमशीय वयोदात्रे भूया-

न्मयो मह्यं प्रतिगृहीत्रे, देवस्य त्वा सवितुः० प्रजापतये
 पुरुषं तेनामृतत्वमशीय वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रति-
 गृहीत्रे, क इदं कस्मा अदात्कामः कामाय कामो दाता
 कामः प्रतिगृहीता कामः समुद्रमाविशत् कामेन त्वा प्रति-
 गृह्णामि कामैतत्ते अस्तु । इति प्रतिग्रहब्राह्मणम् ॥

अथ सन्ध्याब्राह्मणम् ॥

ॐ रक्षांसि ह वा पुरोऽनुवाके तपोग्रमतिष्ठन्त तानि-
 प्रजापतिर्वरेण्योपामत्रयत । तानि वरमऽवृणीताऽदित्यो
 नो योद्धेति, तानि प्रजापतिरब्रवीद्योधयध्वमिति, तस्मा-
 दुत्तिष्ठन्तं ह वा तानि रक्षांसि आदित्यं योधयन्ति या-
 वदस्तमन्वागात्तानि ह वा एतानि रक्षांसि गायत्र्याऽभि-
 मन्त्रितेनाम्भसा शाम्यन्ति ह वा एते ब्रह्मवादिनः पूर्वा-
 भिमुखाः सन्ध्यायां गायत्र्याभिमन्त्रिता आप ऊर्ध्वं वि-
 क्षिपन्ति, ता एता आपो वज्रो भूत्वा तानि रक्षांसि
 मर्दितान्यऽरुणे द्वीपे प्रक्षिपन्ति, यत्प्रदक्षिणं प्रक्रामन्ति

तेन पाप्मानमवधून्वन्त्युद्यन्तमस्तयन्तमादित्यमभिधाय
कुर्वन्ब्राह्मणो विद्वान्सकलं भद्रमश्नुतेऽसावादित्यो ब्रह्मेति
ब्रह्मैव सन् ब्रह्माप्येति य एवं वेद ॥ इति सन्ध्याब्राह्मणम् ॥

अथ पावमान्यब्राह्मणम् ॥

उपस्थानम् ॥ ॐ त्वं सोमासि द्वात्रिंशद्भारद्वाजः कश्यपो
गौतमोत्रिर्विश्वामित्रो जमदग्निर्वसिष्ठ इतीह त्र्युचा सप्तर्षयः शेषं
पवित्रो वसिष्ठो भौवितारः तिस्रः पापाण्यो यत्ते पवित्रमग्नेयी
सावित्र्यग्निः सावित्री वैश्वदेवी पवस्व सोमेति षोडशाक्षरा-
स्तिस्रो द्विपदास्त्रिशी पुरा उष्णिक् सप्तविंशत्यानुष्टुबन्ते च ते
पावमान्यधेत्यस्तु ते जगती ॥ उपस्थाने विनियोगः ॥ ॐ त्वं
सोमासि धारयुर्मन्त्र ओजिष्ठो अध्वरे । पवो समं हयद्रविः ॥
त्वं सदो नृपादने दधन्वात्सत्सरिन्तमः । इन्द्राय सूरि-
रन्धसा ॥ त्वं सुष्वाणो आद्रिभिरभ्यो कर्षकनिक्रदत् ।
द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ॥ इन्दुं हिन्वनि आर्षति तिरो वा-
राण्यव्यया । हरित्राजमऽचिक्रदत् ॥ इन्दो व्यवमर्षसि

विश्रवांसि विसौभगाः । विवाजान्सोमगो मतः ॥ १ ॥
 आन इन्दो शतग्विनं रयिङ्गोमन्तमश्विनम् । भिरासोम-
 सहस्रिणम् ॥ पावमानः स इन्द्रव स्थिरः पवित्रमाशवः ।
 इन्द्रं यासेभिराशत ॥ ककुहः सोम्यो रस इन्द्ररिन्द्राय
 पूर्व्याः । आयुः पवत आयवे ॥ हिन्वन्ति सूर सुस्रयः
 पवमानः मधुश्च्युतम् । अभिगिरा समस्वरन् ॥ अविता नो
 अजाश्वः पूषा यामनि वासनि । अभक्षत्कन्यासु नः ॥ २ ॥
 अयं सोम कपर्दिनो घृतन्नः पवते शुचि । आ भक्षन्
 कन्यासु नः ॥ वाचो जन्तुः कवीनां पवस्व सोम धारय ।
 देवेषु रत्नधा असि ॥ आकलयेषु धावति श्येनो वर्म वि-
 गाहते । अभिद्रोणा कनिक्रदत् ॥ परि प्रसोमतेरसौरस-
 लिकलशो सुतः । श्येनो न उक्तो आर्षति ॥ ३ ॥ पवस्व
 सोम मन्दयन्निन्द्राय मधुमत्तमः । असृग्रन्देववीतये ॥
 वाजयन्तो रथा इव ते सुतासो मदिन्तमा । शुक्रावायु-
 मसृक्षत ॥ ग्राव्णा तन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि ।

दधस्तोत्रे सुवीर्यम् ॥ एष तन्नो अभिष्टुतः पवित्रमति-
 गाहने । रक्षोहावारमव्ययम् ॥ ४ ॥ यदऽन्ते यच्च दूरके
 भयं विन्दति मामिह । पावमानं वित्तञ्जहि ॥ पावमानः
 सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पूतः स पुनातु
 मा ॥ यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरः । ब्रह्म तेन
 पुनीहि नः ॥ यत्ते पवित्रमग्निवदग्ने तेन पुनीहि नः ।
 ब्रह्म स वै पुनीहि मा ॥ उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण
 सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः ॥ ५ ॥ “इत्युपस्थाने” ॥
 अथ तर्पणम् ॥ अस्य पावमानीसूक्तस्य गायत्रीच्छन्दः सप्त-
 र्षयो देवता तर्पणे विनियोगः । ॐ त्रिभिष्टुन्देव सवितर्वसिष्ठैः
 सोम धामभिः । अग्ने दक्षैः पुनीहि मा ॥ “अनुष्टुप्छ-
 न्दः” ॥ पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया । विश्वे
 देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मा ॥ “द्वे गायत्रीच्छ-
 न्दः” ॥ प्राप्यायस्व प्रस्यन्दस्व सोम विश्वेभिरंशुभिः । देवे-
 भ्य उत्तमं हविः ॥ उपमिश्रं मन्त्रितं व्युत्तानमाहुतीवधम् ।

अगर्म विद्रुतो नमः “उष्णिक्छन्दः” ॥ अलाय्यस्य पर-
 शुना शतमा पर्वसु देवसोम । आखुश्चिदेव सोम ॥
 “द्वे आनुष्टुप्छन्दः” ॥ यः पावमानीरध्येत्यृषिभिः संभृतं
 रसम् । सर्वं स पूतमश्नाति सुदितं मातरिश्चना ॥ पाव-
 मानीर्यो अध्येत्यृषिभिः संभृतं रसम् । तस्मै सरस्वती
 दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् ॥ सप्तर्षयो वसिष्ठ ऋषिर्वाऽनुष्टुप्-
 छन्दः त्रिष्टुप् वा देवाः सोमो देवता पाठे तर्पणे वा विनि-
 योगः ॥ ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृत-
 श्र्युतः । ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम् ॥
 पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो अमुम् । कामान्स-
 मवयन्तु नो देवैर्देवीः समाहताः ॥ येन देवाः पवि-
 त्रेणाऽत्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमानः
 पुनातु मा ॥ ग्राजापत्यं पवित्रं शतघोतं हिरण्ययम् ।
 तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे ॥ इन्द्रः सुनीत्या
 सहसा पुनातु सोमः स्वस्त्या । वरुणः समीच्या ॥

यमो राजा प्रसृणाभिः पुनातु जातवेदा, ऊर्जयन्त्या
 पुनातु मा ॥ ऋषयस्तु तदपस्तापे सर्वे सर्वजिगीषवः ।
 तपसस्तपसोऽध्यायन्तु पावमानी ऋचोदब्रवीत् ॥ यन्मे
 गर्भे वसतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत् ।
 जातस्य च यच्चापि च वर्धतो मे तत्पावमानीभिरहं
 पुनामि ॥ मातापित्रोर्यन्न कृतं वचो मे यत्स्थावरं जङ्गम-
 मावभूव । विश्वस्य तत्प्रहरिषितं वचो मे तत्पावमानी-
 भिरहं पुनामि ॥ गोघ्नातुष्कराद्वा स्त्रीवधाद्यत्किञ्चिदपि ।
 पापकं च चरणेभ्यस्तत्पावमानीभिरहं पुनामि ॥ ब्र-
 ह्मवधात्सुरापानात्सुवर्णस्तेयाद्दृषलिगमनमैथुनसङ्गमात् ॥
 गुरोर्दाराभिगमनाच्च तत्पावमानीभिरहं पुनामि ॥ बा-
 लघ्नान्मातृपित्रोर्वधाद्भूमितस्करात्सर्ववर्णगमनमैथुनसङ्ग-
 मात्पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् । सद्यः प्रहरन्ति सर्वदुःकृतं त-
 त्पावमानीभिरहं पुनामि ॥ क्रयविक्रयाद्योनिदोषाद्भक्ष्या-
 न्नोज्यात्परिग्रहात् । असामभोजनाच्चपि नृणां तत्पावमा-

नीभिरहं पुनामि ॥ दुरिष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतः कृ-
 तम् । अयाचिताच्चासंयाज्यात्तत्पावमानीभिरहं पुनामि ॥
 ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वादेवेभ्यः पुण्यगन्धास्ता
 न आपः ग्रहरन्ति पापम् । शुद्धा गच्छामि सुकृतां लोके
 तत्पावमानीभिरहं पुनामि ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीर्या-
 भिर्गच्छति नन्दनम् । पुण्यांश्च भक्ष्यान्भक्षयत्यमृतत्वं
 च गच्छति ॥ पावमान्यं परं ब्रह्म शुक्रं ज्योतिः सनात-
 नम् ॥ पितृंस्तस्योपतिष्ठन्ति क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् ॥ पाव-
 मानीः पितृन्देवान्ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितृंस्तस्योप-
 तिष्ठेत्तु क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् ॥ अनेन० अक्षय्यवृत्तिरस्तु पाव-
 मानीमन्त्राः प्रीताः सन्तु ॥

अथ मलिम्लुचब्राह्मणम् ॥

ॐ उद्वयन्तमसस्परि० ॥ १ ॥ उदुत्यञ्जातवेदसं०
 ॥ २ ॥ चित्रन्देवानां० ॥ ३ ॥ तच्चक्षुर्देव० ॥ ४ ॥ हंसः
 शुचिपत् ॥ ५ ॥ सुयज्ञोदितस्यानुवातो अन्तरिक्षात् ।

अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः ॥ ध्यानं ॥ सव्ये खड्गाक्षसूत्रा सक-
लशनलिनी जाह्नवी कूर्मवाहा वामे पाशाङ्कुशाङ्का मकर-
रथगता सूर्यजा कुम्भहस्ता । धर्माधर्मौ च पार्श्वेऽरुणरथ-
शशिनौ चक्षुषी द्वे च यस्य सोऽयं मार्तण्डनाथो हरतु च
दुरितं भर्गरूपं नमामि ॥

ॐ साध्या ह वै नाम ऋषयः प्रजापतिमपृच्छन् किं
वाऽयमग्निः सम्भवति किमिष्ट्वा किं यजेत को नु ग्रीणाति,
तान्प्रजापतिरब्रवीत् यत् षडृतून् यजेत् द्वादश पौर्णमासी-
रिष्ट्वा दक्षिणाग्निः ग्रीणाति तेन स्वर्गं लोकं गमयति, यद्वा-
दश ऋतून्यजेत चतुर्विंशतिपौर्णमासीरिष्ट्वाऽहवनीयः ग्री-
णाति तेनामृतत्वं गच्छति, यत् षोडश ऋतून्यजेत द्वात्रिं-
शत्पौर्णमासीरिष्ट्वा गार्हपत्यः ग्रीणाति तेन त्रयोदशो मासः
सम्पद्यते तेन पितरः ग्रीणन्ति । तस्मात्त्रयोदशमासः संव-
त्सरः संवत्सरस्यास्यै त्रिषवनं नेत्रं भवति त्रय इमे लोका
एष्वेव लोकेषु ऋधुवन्ति ॥ इति मलिम्लुचब्राह्मणम् ॥

अथ मार्तण्डब्राह्मणम् ॥

ध्यानं ॥ भास्वत्पुञ्जकरं प्रसन्नवदनं पीताम्बरालङ्कृतं
 पद्मं चाभयपुस्तकौ जपवटीं हस्तैर्दधानं विभुम् । संवर्ता-
 ग्रिसमानकान्तिममलं नेत्रत्रयोद्भासितं देवीभिः परिवा-
 रितं च वरदं मार्तण्डनाथं स्तुमः ॥ १ ॥ यावच्चाका वहति
 च नदी लोदरीतोयपूर्णा यावन्नागौ विमलकमलौ तिष्ठतो
 मत्स्ययुक्तौ यावद्भास्वांस्तपति गगने नित्यशः कालशक्त्या
 तावत्स्वर्गे वसति सततं श्राद्धकृत्स्न्यक्षेत्रे ॥ २ ॥ ॐ ब्रह्मणः
 प्रजापतिः मृतो वा सजीवो भव द्वादशादित्यास्त्रयोदश मासाः
 ॐ भूर्भुवःस्वः, तस्मात्कश्यपः संवत्सरः पितृयज्ञश्चेति, ऋग्यजुः-
 सामाऽथर्वाणामार्षम् ॥ ॐ तद्ब्रह्मणोऽयमृषिपुत्रः कश्यपस्येयं
 या भार्या सा दक्षकन्या अदितया तामुभयोर्याच्यन्ते ।
 तत्किं ब्रह्मा किं विष्णुः किं रुद्रः किमेता दारेतानामा-
 वाहयामीदं पृच्छामि त्वाऽयं ब्रह्मा या मेतानां वाचः
 परमं वेद यं वेदि वदन्ति ॥ १ ॥ यां ब्रह्माण्डमाग्नेयां

परमां गायत्रीं सामवेदैश्चतुर्णामुत्तारयन्ति ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः
 तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि, धियो यो नः प्रचो-
 दयादों ३ तमुद्धरन्ति । तरणिविश्वे तन्दर्शन्यत्कश्यपस्य
 स जातम् । विश्वमाभासि रोचनम् । तस्मात्रयोदशो आण्डो
 वाऽण्डजैरदितया तद्वादशाण्डानामारात्रयः स आण्डो वा
 अण्डजः सः सतीनां सरेति प्रविश्यत । तथैतानां संवत्स-
 रस्येतद्वादशादित्यानां द्वादश राशिभिः षटृतवो षटृतव-
 स्ततः सम्पद्यते ॥ २ ॥ सरार्णवो जलार्णवस्तत्कश्यपस्या-
 र्थिनां धातुमेतं निवारयेत् एतानांऽवाहयामीति तत्सरा-
 र्णवो जलार्णववन्मही तत्पृथिव्यामादिते तस्यार्थिनो द-
 दाति तन्महीयं कश्यपोऽयं मृताण्डोऽयं दर्शयन् स सनि-
 निर्जीवस्य तस्येतस्य तत्प्रसादये तस्य तज्जीवातवे जीव-
 नस्य या असौ । देवा आयुष्मन्तस्तेऽमृतेनायुष्मन्तस्तेषा-
 मयमायुषाऽयुष्मानस्त्वसौ ॥ ॥ ब्रह्माऽयुष्मत्तद्ब्राह्मणै-
 रायुष्मन्तस्यायमायुषाऽयुष्मानस्त्वसौ ॥ अग्निरायुष्मान्स वन-

स्पतिभिरायुष्मांस्तस्यायमायु० ॥ यज्ञ आयुष्मान्स दक्षि-
 णाभिरायुष्मांस्तस्या० ॥ सोम आयुष्मान्स ओषधिभिरायु-
 ष्मांस्त० । ओषधय आयुष्मतीस्ता अद्भिरायुष्मतीस्ता-
 सामय० ॥ इममग्र आयुषे वर्चसे कृधि तिग्ममोजो वरुण
 संशिशधि । मातेवाऽस्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वेदेवा
 जरदष्टिर्यथा सत् ॥ अश्विनोः प्राणस्तौ ते प्राणन्दत्तां तेन
 जीव । मित्रावरुणयोः प्राणस्तौ ते प्राणन्दत्तां तेन जीव
 बृहस्पतेः प्राणः स ते प्राणन्दत्तात्तेन जीव ॥ ३ ॥ स मृ-
 ताण्डोऽयं सजीवन्नेव संजीवयामीति, स त्रयोदशमासोयं
 रविः सन्नरकारिर्यन्नेतान्मार्तण्डः एतानामित्येतत्प्रसादया-
 मीति तच्चाऽधिमासोयं वन्यश्चतुःपर्वण्यऽधीतान्स्वधार्हा-
 न्यथोपपत्तिः सुशाखायाः सुधर्मकर्मणोस्तत्क्षेत्रं मृजन्ते
 तस्मात्तत्क्षेत्रोयं यत्प्रतीच्यां दिशि मूल्यं चक्रे तच्चक्र-
 कोटी च तीर्थान्पापीनां महान् प्रशाम्यते यत्तत्पाप-
 शमनोऽयं तत्र तम् ॥ ४ ॥ सप्तर्षीणां मही तन्मूलजा-

हव्यायां तज्जलं वहन्तीयं या सा चाकायामधोराणां
 निष्पीडिताम् । या सा चाकायां नित्ये तन्नित्यजा-
 हव्यां यामीत्येतत्सत्यं श्रोतृभ्यस्तच्छ्रुतं विमलकमलौ
 नागौ तन्मूलभौवने गरुडपङ्कजे जले जलान्तरेयम् । यायु-
 गीनां यायुगीश्वर्या सा सिद्धान्तदोषान्ति तद्गुद्रे रुद्रैरुद्रे-
 न्मेधाया शतरुद्रेयं देवानां कूष्माण्डं तद्भोतव्यं यजेत ।
 “ये देवा दिव्येकादशस्य पृथिव्यामध्येकादशस्य । अप्सु-
 षदो महिनैकादशस्य ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम्” ।
 ते भुवनीयानामधेयामही पृथिवी क्षेत्राणां तत्क्षेत्राधिक्षे-
 त्रोयं यत्कश्यपस्यार्थीनां दातुर्मेमार्होत्यार्थीनां कृतिते य-
 त्सृजन्ते ॥ ५ ॥ तस्मात्कश्यपनाम्नोऽयं यन्मण्डलोयं क्षे-
 त्राणां क्षेत्रादिदं रविक्षेत्रोयं तदादिमूलभवानी मही य-
 स्यार्थेनः ब्रह्मा राजन्देवोयं भारद्वाजो देवर्षेः पुत्रः तत्र
 त्रयोदशमासः सूर्येण दातुमेतद्ब्रह्मवर्चसकामोयं प्रतिगृह्णीयं
 प्रार्थनेयमभ्यर्चितम् ॥ “धाता दधातु नो रयिमीशानो

जगतस्पतिः । स नः पूर्णेन वाचनत् ॥ प्रजापती रमयतु
 प्रजा इह धाता दधातु सुमनस्यमानः । संवत्सर ऋतु-
 मिश्वाकूपानो मयि पुष्टिं पुष्टिपतिर्वभूव ॥” धाता दधातु
 तदधाते प्रतिगृहीयं गृह्णाति, तद्वयो दातु भूयान्मयो मयं
 प्रतिगृहीता क इदं कस्मा अदः कामङ्कामायेति कामो हि
 दाता कामः प्रतिगृहीता कामः समुद्रमाविशदिति कामै-
 तत्ते स्वस्ति ॥ ६ ॥ नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथि-
 व्यामधि । ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ॥
 येषु वा यातुधाना ये वा वनस्पतीरनु । येऽवटेषु शेरते
 तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ॥ ये वाऽदो रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य
 रश्मिषु । येषु सदांसि चक्रिरे तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ॥
 धन्वना गा धन्वनाऽजिज्ञयेम धन्वना तीव्राः समदो
 जयेम । धन्वना शत्रोरपकामङ्कणोतु धन्वना सर्वाः प्रति-
 दिशो जयेम ॥ नमो अस्तु ० । तत्क्षेत्रेभ्यस्तद्वेदेभ्यस्तदा-
 दिमूलभौवानी तद्भारद्वाजोयमृषिपुत्रस्योपपत्तेस्तद्वेदान्वद-

न्तीति तद्ब्रह्मणेभ्यस्ते भुवनाधिपतिना । “देवं मातृ-
 स्त्रीन्पितृन्विभ्रदेकमूर्धस्तस्थानिमवग्लापयन्ति । मन्त्रयन्ते
 दिवो अमुष्य पृष्ठेदं परमं वेदेयं विश्वमिदं वाचमविश्वमि-
 न्वाम्” ॥ वेदान्वेदन्तीति तद्भरद्वाजोयमृषिपुत्रस्योपपत्तिः,
 तद्वेदान्धार्यमाणं यामीति तथोपपन्नाश्चातुर्होतृकास्त्रैता-
 ग्निकानां होत्राग्नियानाम् । सितासिताभ्यां पक्षाभ्यामु-
 भयोः प्रत्यहं धारयन्धारणाद्ध्यते ॥ ७ ॥ तच्चतुर्वेदोच्चारयं
 तद्ब्रह्मपुत्रं तद्ब्रह्मणो यो वेदानुच्चारयन्तं श्रुतीः श्रोतव्याः
 पठ्यं पठतां यः स श्रोत्रियो यं मह्यधिपाः परिपालयन्ते
 तमायुरारोग्यमैश्वर्यं भुक्तिं मुक्तिं नः संवर्धयन्ति । तथै-
 तानां पार्थिवीयानां तथेन्द्राणामधोराणामाधोराणात्प्रजा-
 यन्ते । “धाता दधातु नो रयिमीशानो जगतस्पतिः ।
 स नः पूर्णेन वावनत् ॥ प्रजापती रमयतु प्रजा इह दाता
 दधातु सुमनस्यमानः । संवत्सर ऋतुभिश्चाकूपानो मयि
 पुष्टिं पुष्टिपतिर्दधातु” ॥ संवत्सरः संवत्सरो विराद्विराज-

मेवाप्नोति अत्राधिकवसुभ्यो मासानहः षडिन्धवो नालि-
 काश्चतुर्णाम् । तदिन्धवो तादिन्धवः पूर्णे पौर्णमास्यां द्वा-
 त्रिंशद्भिः दर्शः देशे षोडश ऋतून्तद्धोमान्होतव्यं यजेत ।
 ततस्तन्मलिम्लुचान्तं “मलिम्लुचो नामासीत्त्रयोदशमा-
 सान् । सहस्रधा रेवती समस्वरन्दिवो नाके मध्वजिह्वा
 असञ्चतः । तस्य स्पृशो न निमिषन्ति तूर्णयः पदे पदे
 पाशिनः सन्ति सेतवः । मलिम्लुचो नामासि त्रयोदश-
 मासः । इन्द्रस्य शर्मास्येन्द्रस्य वर्मासीन्द्रस्य वरूथमसि ।
 तन्त्वा प्रपद्ये सगुः साश्वः सपुरुषः सह यन्मे स्थितेन स
 मे शर्म च वर्म च । भवा गायत्रीं लोमभिः प्रविशामि
 त्रिष्टुभं त्वचा प्रविशामि जगतीं मांसेन प्रविशामि आनु-
 ष्टुभमस्था प्रविशामि पांक्तिं मज्जा प्रविशामि ॥ ऐन्द्राग्रं
 वर्म बहुलं यदुग्रं विश्वेदेवा नातिविदन्ति शूराः । तन्न-
 स्त्रायतां तन्वः सर्वतो महदायुष्मन्तो जरामुपगच्छेम
 जीवाः” ॥ सहस्रधा रेवती सरस्वती दिवो ना प्रविशा-

मीत्यन्तैर्वदन्ते ॥ ८ ॥ यद्वेदि यद्वेदमधीते तद्ब्रह्मयज्ञैर्दे-
वाग्निः पितृकर्मणोऽकुर्वन् । अच्छिन्नं पुत्राग्नेस्त्वाता यद्भू-
र्भुवःस्वरथैतानां सर्वानां प्रयच्छताम् । ततः श्रद्धेति श्रद्धया
पितृयज्ञ एषां तिष्ठते तस्मात्त्रयोदशमं भानुक्षेत्रमिदम् ।
अधोराणाम सरित् सा सत्यभामासहितो रविः तदेतद्-
क्षिणं पादपङ्कजि सत्यश्रोतिस्तन्मूले निजले-श्रद्धेतां श्रद्धां
हत्वाऽन्यत्सुधर्मकर्मणे । तदेवयज्ञः पितृयज्ञो भूतयज्ञो
मनुष्ययज्ञो ब्रह्मयज्ञः स ब्रह्मवर्चसकामान्वा अन्यपात-
कान्वा महापातकिनां सहस्रपातकानां तामुत्तार्याताममुं
स्वर्गं लोकं प्रविश्यताम् ॥ ९ ॥ यद्वेद वेदान्दर्शतां त-
द्विष्णोः परमं पदम्, इदमावाहयामीदमर्चयित्वा प्रपू-
जितम् । तद्धोमा होतव्यं यजेत । “अग्निर्होता नो अध्वरे-
वाजी सत्परिणीयते । देवो देवेषु यज्ञियः ॥ अग्निर्होता
कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवो देवेभिरागमत् ॥
कविमिच्छा विद्म्यनेन विद्वान् । वियस्तस्तम्भ षडिमा

रजांस्यऽजस्य रूपे किमपि सिद्धेकम् ॥ अङ्गिरसो नः पि-
 तरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः । तेषां वयं
 सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौसुमनस्ये स्याम ॥ तन्म-
 लिम्लुचान्तं मलिम्लुचयामीति त्रयोदश एतन्नरकारि-
 यत्स त्रयोदशमासीति हरयः सुपर्णाः । यद्गायत्री अधि-
 गायत्री सामवेदैश्चतुर्णामुदारयन्ति ऋग्यजुःसामाथर्वाणो
 होतव्यमेतद्भोतव्यः । अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृ-
 त्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥ इषे त्वोर्जे त्वा वायवः-
 स्थोपायवःस्य देवो वः सविता प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मणे ॥
 अग्न आयाहि वीतये गृणातो हव्य दातये । निहोता
 सत्सि बर्हिषि ॥ शन्नो देवीरभीष्टय आपो भवन्तु पीतये ।
 शंध्योरभिस्रवन्तु नः ॥ ऊर्जो विश्वद्रसो वनेस्सुमेधा
 गृहानां गा मोदमानः सुवर्चः । अघोरेण चक्षुषाऽहं
 शिवेन गृहाणां पश्यन्वाय उत्तरामि । गृहाणामायुः
 प्रवयन्ति रामाः । गृहा अस्माकं प्रतेरन्वायुः । “येन देवा

ज्योतिषोर्ध्वा उदारयन्येनादित्या वसवो येन रुद्राः ।
 येनाङ्गिरसो महिमानमानशुस्तेनैतु यजमानाय स्वस्ति ॥
 तरणिः विश्वदर्शितो ज्योतिष्कृदस्य सूर्य । विश्वमाभासि
 रोचनम् ॥ दिवो रुक्मा उरुचक्षा उदेति दूरे अर्थस्तर-
 णिभ्राजमानः । नूनञ्जनः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि
 कृणवन्नपांसि ॥ शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि ।
 अथो हरिद्रवेषु मे हरिमाणं निदध्मसि ॥ उदगादयमा-
 दित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मत्वं रन्धयन्मो अहं
 द्विषते रधम् ॥ समैक्षिषोर्ध्वमहसा आदित्येन महीयसा ।
 अहं यशस्विनां यशो विश्वा रूपाण्यादधे ॥ उद्यन्नद्य विनो
 भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । दीर्घायुत्वस्य हेषिषे तस्य नो
 धेहि सूर्य ॥ उद्यन्तन्त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षणः ।
 पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ॥ अनेन० ह्रां
 ह्रांसः सूर्यः० प्रीतोस्तु ॥ इति मत्स्यभवने मार्तण्डब्राह्मणं य-
 जेत् ॥ समाप्तम् ॥

अथ ऋग्वेदे विष्णुबुधसूक्तानि ॥ ध्यानं विष्णोः ॥ परो
वैष्णव ऊरुमिन्द्रश्च तिस्रोऽनूर्मर्तः ॥ परो मात्रया तन्वा बृधान,
न ते महित्वमन्वश्नवन्ति । उभे ते विद्म रजसे पृथिव्या,
विष्णो देव त्वम्परमस्य वित्से ॥ न ते विष्णो जाय-
मानो न जातो, देवं महिम्नः परमन्तमाप । उदस्तन्ना
नाकमृष्वं बृहन्तं, दाधर्त्थं प्राचीङ्गकुभं पृथिव्याः ॥ हि-
ळावती धेनुमती हि भूतं, सूर्यवसिनी मनुष्ये सदस्या ।
व्युष्टुन्ना रोदसी विष्णवेते, दधातू पृथिवीमभितो म-
यूखैः ॥ उरुं यज्ञाय चक्रषूरलोक, जनयन्ता सूर्यमुपास-
मग्निम् । दासस्य चिद्वृषशिप्रस्य माया, जम्नुथुर्नरा पृत-
नाज्येषु ॥ इन्द्राविष्णू दंहितः शम्बरस्य, नवपुरो नव-
तिश्च श्रथिष्ठम् । शतं वर्चस्विनः सहस्रं च साकं, ह्यथो
अग्रत्यसुरस्य वीरान् ॥ इयं मनीषा बृहती बृहन्तो
रुक्रमा तवसा वर्धयन्ती । रेरेवांस्तोमं विदथेषु विष्णो,
पिन्वन्तो मिसो बृजिनेष्विन्द्र ॥ वषट्ते विष्ण आस

आकृणोमि, तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् । वर्धन्तु त्वा
 सुष्टतयो गिरो मे, यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ नमन्तो
 दयते सविष्यन्थो विष्णव उरुगायाय दाशत् । प्रायः
 सत्राचा मनसा यजेत, एतावन्तमर्यमा विवासत् ॥ त्वं
 विष्णो सुमतिं विश्वजन्वा, मप्रयतामेव यावोमतिन्दाः ।
 पर्चो यथानः सविततस्य भूरी, रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य
 रायः ॥ त्रिन्दिवः पृथिवीमेष एतां विचक्रमे शतर्चसं
 महित्वा । प्रविष्णुरस्तु तवसस्तुवीथा, न्त्वेपं ह्यस्य स्थवि-
 रस्य नाम ॥ विचक्रमे पृथिवीमेष एतां, क्षत्राय विष्णु-
 र्मनुष्ये दश स्यात् । ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरु
 क्षितिं सुजनिमाचकार ॥ प्रतत्ते अद्य शिपिविष्टनामा,
 यः शंसामि वयुनानि विद्वान् । तन्त्वा गृह्णामि नव-
 सामतव्या, क्षयन्तमस्य रजसः पराके ॥ किमत्ते विष्णो
 परिचक्षमऽभूत्प्रयद्विवक्ष्ये शिपिविष्टो अस्मिन् । मा वर्षो
 असद्वषट् ॥ वषट्, यद्वषट् ॥ समिधे च धूय ॥ वषट्

ते विष्णो ॥ ॥ उद्बुध्यध्वं बुधाः सौम्यं नवम्यन्ते जगत्सौ
 पञ्चमी बृहतीगायत्र्योर्मध्ये ॥ ॥ उद्बुध्यध्वं सुमनसः
 सखायः, समग्निसिन्धुं बहवः सनीलाः । दधिक्रमऽग्निमु-
 षसञ्च देवीमिन्द्रावतो वसूनि द्वयेवः ॥ मन्द्रा कृणुध्वं
 धिय आतन्वध्वं, नावमरित्रमरणीं कृण्वध्वम् । इङ्कणु-
 ध्वमायुधारं कृणुध्वं, प्राञ्चयज्ञं प्रणयता सखायः ॥ यु-
 नक्तु सीरा वियुगा तन्वध्वङ्कृते योनौ वपतीह बीजम् ।
 गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो, नोदीय इच्छृण्यपक्रमे-
 यात् ॥ सीरा युञ्जन्ति कवयो, युगा वितन्वते पृथक् ।
 धीरा देवेषु सुम्रया, निराहावाङ्मणोतु न ॥ संवरत्रा
 दधातन, सिञ्चामह अवततम् । मुद्रिणं च वयं क्रतौ,
 सुषेकमनुपक्षितम् ॥ इष्कृता हावमवतं, सुवरत्रं सुषेचनम् ।
 उच्छिणं सिञ्चे अक्षितम् ॥ प्रणीताध्वान्हिताञ्जयाय, स्व-
 स्तिवाहं रथमित्कृणुध्वम् ॥ द्रोणहावमवतमश्मचकुः, सं-
 सत्रकोशं सिञ्चन्वा नृपानाम् ॥ वज्रङ्गुध्वं सहिवो नृ-

पाणो, वर्मसे व्यध्वं बहुला पृथूनि । पुनः कृणुध्वं माय-
 सीरदृष्टः, सावस्तिस्त्रोर्चं हसो दृहतातम् ॥ आवोधिं य-
 ज्ञियां वर्त ऊतये, देवो देवीं यजतां यज्ञियामहे । सानो
 दुहीयद्यवसेव गत्वी, सहस्रधारा पयसा महीङ्गोः ॥ आ-
 तूषिश्च हरिमिन्द्रोरुपस्थे, वाशीर्मिस्तक्षताश्म धमयीभिः ।
 परिषजष्वन्दशकक्ष्याभि, रुभेध्वरौ प्रतिवहिं युक्तु ॥ उभौ
 ध्वरौ वह्निरप्यब्दमानोऽन्तर्येनेव चरति द्विजानि । वन-
 स्पतिं वन आस्थापयिध्वं, निषूदधिध्वमखनन्त उत्सम् ॥
 कपृन्नरः कपृथमुदधात, नचोदयत खुदतवाजसातये ।
 निष्ठुग्यः पुत्रमाप्यावथोतय, इन्द्रं सवाध इह सोम
 यीतये ॥ अनेन मन्नहोमेन आत्मनो० पितुर्विष्णोः समस्त-
 प्रेतविष्णूनां अतीत० प्रथमे विष्णुश्राद्धे वा त्रयोदशे पृथ्वीरूपो
 विष्णुः प्रीयतां प्रीतोऽस्तु ॥ इति ऋग्वेदे विष्णुबुधसूक्तम् ॥

अथ ऋग्वेदे ब्रह्मध्रुवसूक्तम् ॥ ध्यानम् ब्रह्मणः । सोमानमिति
 पञ्च ब्रह्मपासपत्या चतुर्थ्यामिन्द्रः सोमश्च पञ्चम्यां दक्षिणा चान्याः

सदस्पत्या नाराशंसीं वात्या प्रत्यन्तमग्निमारुतम् ॥ ॥ सोमानं
 स्वरणङ्कुणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं यय औषजः ॥ यो
 रैवाण्यो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु य-
 स्तुरः ॥ मा नः शंसो अरुरुषो धूर्तिं प्राणञ्चर्त्यस्य । रक्षा-
 ऽणो ब्रह्मणस्पते ॥ मघा वीरो न रिष्यति यमिन्द्रो ब्रह्म-
 णस्पतिः । सोमो हिनोति मर्त्यम् ॥ त्वन्तं ब्रह्मणस्पतिः
 सोम इन्द्रश्च मर्त्यम् । दक्षिणा पातृंहसः ॥ सदसत्पति-
 मद्भूतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनिं मेधामयासिषम् ॥
 यस्मादृते न सिद्ध्यति यज्ञो विपश्चितश्च न । सधीनां यो-
 गमिन्वति ॥ आ वृध्मोति हविष्कृतिं प्राञ्चं कृणोत्यध्व-
 रम् । होता देवेषु गच्छति ॥ नराशंसं सुदृष्टं मम पश्यस-
 प्रथस्तमम् । दिवो न सन्न मखसम् ॥ प्रति त्यश्चारुमध्वरं
 गोपीथाय ग्रह्यसे । मरुद्भिरग्न आगहि ॥ नहि देवो न
 मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः । मरुद्भिरग्न आगहि ॥ यो
 महो रजसो विदुर्विधेदेवासो अद्भुहः । मरुद्भिरग्न ० ॥

य उग्रा अर्कमानचरुनाधृष्टास ओजसा । मरुद्भिरग्ने० ॥
 ये शुभ्रा घोरवर्चसः सुक्षेत्रासो रिषादसः । मरुद्भिरग्ने० ॥
 ये नाकस्याधिरोचने दिवि देवास आसते । मरुद्भिरग्ने० ॥
 ये रीङ्क्ष्वयन्ति पर्वतान्तिरः समुद्रमर्णवम् । मरुद्भिरग्ने० ॥
 आ ये तन्वन्विरश्मिभिस्तिरः समुद्रमोजसा । मरुद्भि-
 रग्ने० ॥ अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु । मरु-
 द्भिरग्ने० ॥ इति ऋग्वेदे ॥ अथ यजुर्वेदे ॥ वसवस्त्वोदी-
 रयन्तु रुद्रास्त्वोदीर्षयन्तु आदित्यास्त्वोच्छ्रयन्तु विश्वे
 त्वा देवा दृंहन्तु ॥ ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवं विश्वमिदं
 जगत् । देवा ह धर्मणा ध्रुवा यजमानः पशुर्ध्रुवः ॥ दिवि
 दिव्यान्दृंह, अन्तरिक्षेऽन्तरिक्षान्दृंह, पृथिव्यां पार्थिवान्
 दृंह ॥ आ त्वा हर्षमन्तरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलत् । विश-
 स्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्यज्ञो अधिभ्रशत् ॥ ध्रुवन्ध्रुवेन
 हविषा हविश्व सोमन्नयामसि । यथा न इन्द्र केवली
 विशो नृत्तिर्हतास्करत् ॥ स्वाहा दिवसाध्यायस्त, स्वाहा-

ऽन्तरिक्षदाऽप्यायस्व स्वाहा पृथिव्या आप्यायस्व
 स्वाहा ॥ आयुर्धा असि ध्रुवायुर्मे धेहि, वयोदा असि
 ध्रुववयो मे देहि, तनूपा असि ध्रुवतनूं मे पाहि, च-
 क्षुष्पा असि ध्रुवचक्षुर्मे पाहि, वर्चोधा असि ध्रुववर्चो मे
 धेहि ॥ अध्वर्योयं यज्ञो अस्तु देवा ओषधीभ्यः पशु-
 भ्यो मे धनाय । विश्वस्मै भूताय ध्रुवो अस्तु देवाः स
 पिन्वस्व घृतवदेवयज्ञः ॥ इहैवैधि मापच्योष्ठाः पर्वता
 इवाविचाचलत् । इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह यज्ञमुदारय ॥
 इममिन्द्रो अदीधरद्भवन्ध्रुवेण हविषा हविः । तस्मै सोमो
 अधिध्रुवत्तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः ॥ ध्रुवाद्यौर्ध्रुवा पृथिवी
 ध्रुवासः पर्वता इमे । ध्रुवं विश्वमिदं जगद्भवो राजा वि-
 शामसि ॥ अनेन मन्त्रहोमेनात्मनो० पितुर्विष्णोः प्रथमे वा
 त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे अपरूपः ब्रह्मा प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ इति
 यजुर्वेदे ध्रुवसूक्तम् ॥ २ ॥

अथ ऋग्वेदे रुद्रकेतुसूक्तम् ॥ रुद्रस्य ध्यानम् ॥ केशी मुनयो

वातरशना एकर्चाः केशिनं जूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्वृषाणकः कनि-
 क्रतुः एतच्च ऋष्यशृङ्गश्चोत देवाः सप्त ऋषय एकर्चा वैश्वदेवम् ॥ ॥
 ॐ केश्यग्निङ्केशी विषङ्केशी विभर्ति रोदसी । केशी विश्वं
 खन्द्यते, केशीदङ्क्योतिरुच्यते ॥ मुनयो वातरशनाः पि-
 शङ्गा वसतेऽमला । वातस्यानु भ्राजिं व्यन्ति, यदेवासो
 अविक्षत ॥ उन्मुदितासौ नो येन, वातामातस्थिमाव-
 यम् । शरीरे अस्माकं यूयं मर्तासो अभि पश्यथ ॥ अन्त-
 रिक्षेण पतन्ति विश्वारूपा वचाकशत् । मुनिर्देवस्य देवस्य
 सौकृत्याय सखा हितः ॥ वातस्याऽश्वो वयोसखाऽथो
 देवोपिखो मुनिः । उभौ समुद्रौ वाक्षितिर्यश्च पूर्व उता-
 ऽपरः ॥ अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगानां चरणे चरन् ।
 केशीकेतस्य विद्वान्सखा स्वादुर्मतिन्दमः ॥ वायुरस्मा
 उपामन्थ पिनष्टि स्माकुणन्नसा । केशी विश्वस्य पात्रेण
 यद्गुद्रेणापिवन्सह ॥ उत देवा अविहितन्देवा उन्नयथा
 पुनः । उतागश्चक्रुषन्देवा, देवा जीवयथा पुनः ॥ द्वाविमौ

वातो वात आसिन्धोरपरावतः । दक्षन्ते अन्य आवातु
 परान्यो वातयद्रपः ॥ आवात वाहि भेषजं विवात वाहि
 यद्रपः । त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत ईयसे ॥ आ-
 त्वागमंशन्तातेभिरथो अरिष्टतातेभिः । दक्षन्ते भद्रमा-
 भार्ष परायक्ष्मं सुवामि ते ॥ त्रायन्तामिह देवास्त्रायतां
 मरुतां गणः । त्रायन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा
 असत् ॥ आपो यद्वातभेषजीरापो अमीव चातनीः । आपः
 सर्वस्य भेषज्यस्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम् ॥ हस्ताभ्यां दशशा-
 खाभ्यां जिह्वा वाचा पुरोगवीः । अनामयं यत्तुभ्यां त्वा
 ताभ्यान्त्वोपस्पृशामसि ॥ इति ऋग्वेदे ॥ अथ यजुर्वेदे ॥ ॥
 आवो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोदस्योः ।
 अग्निं पुरा तनुयित्पुरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे कृण्वध्वम् ।
 कर्द्विष्ण्या सवृधा सानो अग्ने, कद्वाताय प्रवतसे शुभं ये ।
 परिज्मानो नासत्याय क्षत्र ब्रुवत्कदग्रेरुद्रायदग्ने ॥ अग्नि-
 र्होता साध्वीं मक अग्न आयूंषि पवसे । अग्ने पवस्व स्वपा

अस्मे वर्चस्व वीर्यं दधद्रयि मयिपोषम् ॥ यो अश्वस्य
 दधिक्राव्णो अकारीत्समिद्धे अग्रा उपसो व्युष्टौ । अना-
 शसन्तमदितिः कृणोतु समित्रेण वरुणो नसजोषाः ॥
 महश्चार्कन्सर्वतः क्रतुप्रा दधिक्राव्णः पुरुवानस्य वृष्णः ।
 यं पुरुभ्यो दीदिवांसन्नाग्निर्मधुधुर्मित्रावरुणा उत्तरिम् ॥
 क्रतावानं वैश्वानरं वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम उक्षान् । नाय
 उशान्नायसोमपृष्टा यवेधसेस्तोमैर्विधेमाग्रये ॥ तृषु यत्ता
 तृषुणावनक्ष तृषुं दूतं कृणूते यव्हो अग्निः । वातस्य मेळिं
 सचते निजूर्वन्नाशुन्न जयते हिते अर्वा ॥ अग्निरेशेवसव्य-
 स्याग्निर्महः सौभगस्या तान्यस्सभ्यं रासति ॥ त्वमग्ने व-
 सुपतिं वसूनां मभिप्रमन्दे मधुरेषु राजन् । त्वया वाजं
 वाजयन्तो जयेमा भिष्यामपृत्सुती मर्त्यानाम् ॥ त्वेय-
 विष्ट दाशुषे नृं पाहि शृणु धीगिरः रक्षतोकसुतत्मना ।
 तुभ्यम्भरन्ति क्षितयो यविष्ट, बलिमग्ने अन्तित उत
 दूरात् ॥ अभिं दिष्टस्य सुमतिं चिकिद्धि बृहते अग्ने महि

शर्म भद्रम् । कृष्णा रजांसि पत्सतः प्रयाणे जातवेदसः
 अग्निर्यद्रोधतिक्षसि ॥ त्वे वसूनि पूर्वणीक होत दोषव-
 स्तोरेरिरे यज्ञियासः । क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन्सं-
 सौभगानि दधिरे पावके । प्रवः सखायो अग्नये स्तोमं
 यज्ञश्च धृष्ण्या । अर्चगाय च वेदसे ॥ प्रवः शुक्राय भा-
 नवे भरध्वं हव्यमतिं चाग्नये सुपूतम् । यो दैव्यानि म-
 नुषा जन्मूयतुर्विश्वानि विन्नना निजगाति ॥ विज्योतिषा
 विपाजसा सत्वमग्ने प्रतीकेन । प्रत्यूषे यातुधान्या उरु-
 क्षयेषु दीध्यात् ॥ तं सुप्रतीकं सदृशं स्वञ्चम विद्वांसो
 विदुष्टरं सुपेम । स भक्षद्विश्वा वयुना विविद्वान्प्रहव्य-
 मग्निरमृतेष्ववोचः ॥ युक्ष्वा हि देवहूतमां अश्वामग्ने
 रथीरिव । निहोता पूर्यासदः ॥ उत नो देवदेव्यां, अ-
 च्छावचो विदुष्टरः । श्रद्विश्वा वार्या कृधि ॥ त्वं हि
 यत्यविष्य सहसंसून आहुत । ऋतावा यज्ञियो भुवः ॥
 अयमग्निः सहस्रिणः तन्नोमि ऋभवो यथा । नमस्व सुहू-

तिभिः ॥ नेदीयो यज्ञमङ्गिरः कसै नूनमभिघवे । वाचा
 विरूपनित्यया वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम् ॥ कमुष्विदस्युसे-
 नयाऽग्रेरपाकचक्षसः । पाणि गोषुस्तरामहे ॥ मा नो
 देवानां विशः प्रस्त्रातीरिवोस्त्राः । कृशन्नहासुरध्याः ॥ मानः
 सप्तस्याढ्यः परिद्वेषसो अंहतिः । ऊर्मिन्ननायमावधीत् ॥
 नमस्ते अग्न ओजसे गृणन्ति देवकृष्टयः । अमैरमित्रमर्दय ॥
 कुवित्सरोग इष्टयेऽग्रेः संवेषियो रयिम् । उरु कृदुरुण-
 स्कृधि ॥ मानो अस्मिन्महाधने परा वर्गभारभृद्यथा । संवर्ग
 संरयिञ्जय ॥ परस्या अधिसंवत, एहूषु ब्रुवाणि ते ॥ अ-
 नेन मन्त्रहोमेनात्मनो पितुर्विष्णोः प्रथमे वा त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे
 तेजोरूपः शिवः प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ ॥ इति रुद्रकेतुसूक्तम् ॥

अथ ऋग्वेदे प्रजापतिशनैश्वरसूक्तम् ॥ नासत्सप्तमः
 प्रजापतिः परमेष्ठी भाववृत्तं तु यो यज्ञः प्राजापत्योजगत्याद्या ॥
 प्रजापतेर्ध्यानम् ॥ ॥ नासदासीन्नोसदासीत्तदासीन्नासी-
 द्रजो नो व्यमापस्यत । किमावरीतः कुदकस्य शर्मन्ः ॥

किमासीद्गणनाद्गभीरम् ॥ न मृत्युरासीदमृतञ्च तर्हि न
 रात्र्या अह्ना आसीत्प्रकेतः । आनीत वातं सुधया तदे-
 कन्तस्माद्वत्यन्नपरः किञ्च नाम ॥ तम आसीत्तमसा गूढ-
 मग्रे प्रकेतं सलिलं सर्वमा इदम् । तुच्छेना त्वपिहितं यदा-
 सीत्तपसस्तन्महिनाजायतैकम् ॥ कामस्तदग्रे समवर्त्तताधि-
 मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् । सतो बन्धुमसतिं निरवि-
 न्दन् हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा ॥ तिरश्चिनो विततो
 रश्मिरेषा मदस्विदासीदुपरिस्विदासीत् । रेतोद आसन्म-
 हिमान आसन् सुधा अधस्तात्प्रयति पुरस्तात् ॥ को अद्वावेद
 क इह प्रवोचत् कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः । अर्वाग्देवा
 अस्य विसर्जनीयानऽथो को वेद यत आवभूव ॥ इयंविसृष्टि-
 र्यत आवभूव यदि वा दधेयं यदि वा न वेद । यो अस्या-
 ध्यक्षः परमे व्योमन् सो अङ्ग वेद यदि वा न वेद ॥ यो
 यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिस्तत, एक शतन्देवकर्मभिरायतः ।
 इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्रवयापवयेत्यासते उत ॥

प्रसामेनन्तनुत तत्कृष्वन्ति पुंसां वितते अधिनाके अ-
 स्मिन् । इमे मयूखा उपसेदुरसदस्मानि चक्रुस्तसुराण्युत
 वै ॥ कासीत्प्रमा प्रतिमा किं निदानमाज्यङ्किमासीत्प-
 रिधिः क आसीत् । च्छंदः किमासीत्प्रतगेङ्किमुक्तं यदेवा
 देवमयजन्त विश्वे ॥ अग्नेर्गायत्र्युभवन्सयुग्वोष्णिहया स-
 विता सम्बभूव । अनुष्टुभा सोम उक्तैर्महस्वां बृहस्पते बृहते
 मांचवत् ॥ विराणिमित्रावरुणयोरभि श्रीरिन्द्रस्य त्रिष्टुविहा
 भगो अहुः । विश्वान्देवाजगत्याविवेश तेन चाकूप्य
 ऋषयो मनुष्याः ॥ चाकूप्य तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञजाते
 पितरो नः पुराणाः । पश्यन्मन्ये मनसा चक्षासामा तान्य
 इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे ॥ सहस्तोमः सहच्छन्दस्व आवृतः
 सह प्रमा ऋषयः सप्तदेव्यः । पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा
 अन्वलोभिरे रथ्योन रश्मीन् ॥ इति ऋग्वेदे ॥ अथ यजुर्वेदे
 ॥ प्रजापतिर्वा इदमिति अग्निहोत्रमन्नः प्रियमेधसः प्रजापतेः ॥
 प्रजापतिर्वा इदमासीत्तस्मादगिरध्यनुत सौम्यमूर्धा । ऊर्ध्व

उदद्रवत्तस्य यल्लोहितमासीत्तदपासृष्ट तद्भूम्यान्यमान्युत ।
 उदम्बरोऽजायत तस्मात्स लोहितं पश्यत । स मां प्रद्रवत्तं
 स्वा वागैदृ जुहुधीति । स इतः पर्यसृष्ट तत्स्वाहेत्यजुहोत्त-
 स्मादेपैवमाहुति स्वाहैनं वागैदृ तस्मान्न ललाटे लो-
 मास्ति न पाण्योः । तस्मादरित्रमात्री सुग्भवति चक्षुर्वास
 तत्स्वमजुहोदऽमुमेवादित्यमग्नौ ज्योतिर्ज्योतिरग्नौ इति
 ज्योतिरिव ज्योतिष्यऽजुहोद्वह्वाऽजुहोत्सत्यजुहोदमुमेव
 तदादित्यमजुहोदेष ह्येवाग्निहोत्रं श्वः श्वो वसीयान्भवति
 यस्यैवमग्निहोत्रं हूयते ॥ न वै पुराहोत्रात्रे आस्तां त एत-
 याहुतिभ्यो सहासृजेतां यत्सायं जुहोति । तेन भ्रातृव्याय
 परार्चीं विवासयति यत्प्रातस्तेनात्मना प्रतीचीमग्नेर्वै गुप्या
 अग्निहोत्रं हूयते यत्सायं जुहोति तेनैनं रात्र्यै रमयति
 यत्प्रातस्तेनाह्वा एषा वा अग्रा आहुतिः प्रथमाहुता यद-
 ग्निहोत्रं तस्मादग्नौ सर्वा आहुतयो हूयन्ते अथैपैवाग्निहो-
 त्रमुच्यते अग्निहोत्रं हवै नाम नास्मादन्यः समानेषु वसी-

यान्भवति यस्यैवमग्निहोत्रं हूयते ॥ ॥ अनेन मन्त्रहोमेनात्मनो-
पितुर्विष्णोः प्रथमे वा द्वितीये ३।४।५।६।७।८।९।१०।११।
१२।१३ वा त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे वायुरूपो यमः प्रीयतां
प्रीतोस्तु ॥ ॥ इति प्रजापतिशनिसूक्तम् ॥ ४ ॥

अथ ऋतुनारायणसूक्तम् ॥ वषट् ते विष्ण आस आकृ-
णोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् । वर्धन्तु त्वा सुष्ठुत-
यो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ध्यानम् ॥ देवा-
नामेकेन्द्राणीवरुणान्यग्नायीनां द्यावापृथिव्यौ पार्थिवी षड्विष्णव्यो-
ऽतो देवा दैवी वा ॥ ॥ अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा
नृपती । अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम् ॥ इहेन्द्राणीमुपह्वये वरु-
णानीं स्वस्तये । अग्रायीं सोमपीतये ॥ मही द्यौः पृथिवी
च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिष्टतां नो भरीमभिः ॥ त-
योरिद्धतवत्पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः । गन्धर्वस्य ध्रुवे
पदे ॥ स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशिनी । यच्छाऽऽनः
शर्म सप्रथः ॥ अतो देवा अकन्तु नो यतो विष्णुर्वि-

चक्रमे । पृथिव्याः सप्त धार्मभिः ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे
 त्रेधा निदधे पदम् । समूढमस्य पाँसुरे ॥ त्रीणि पदा वि-
 चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥
 विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य
 युज्यः सखा ॥ तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः ।
 दिवीव चक्षुरातर्तम् ॥ तद्विप्रासो विपण्यवो जागृवांसः
 समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥ ॥ अथ यजुर्वेदे विष्णु-
 बुधसूक्तम् ॥ अग्नेस्तनूरसीत्यग्न्यादीनां देवानां पतिरग्निस्तनूपा
 वायुः शवसा शकरी वरुणः शम्भनोजिष्ट इन्द्रो देवस्य उभया
 मैत्रावरुण्याः नार्यसीत्यनुवाकः सिंहाः संवत्सरीर्याः अग्ने अग्नि-
 रिति गर्भस्य प्राजापत्यस्येन्द्रघोषस्त्वा इत्यरुणानां केतूनाम् ॥
 अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा सोमस्य तनूरसि विष्णवे त्वाऽ-
 तिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा अग्नये त्वा रायस्पोषदे
 विष्णवे त्वा श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वा पतये
 त्वा परिपतये गुह्यामि तनूनप्ते शम्भने शकराय शम्भनो

जिष्टायानाधृष्टमस्यऽनाधृष्टं देवानामोजोऽभिशस्तिपा अ-
 नभिशस्ते न्यमञ्जसासत्यमुपगां सवितेमा धा अग्ने व्रतपा
 अस्मे व्रतपास्त्वे व्रतपा व्रतिनां व्रतानि याग्ने मम तनूरेषा
 सा त्वयि या तव तनूरियं सा । मयि सहनाव्रतपा व्रतिनां
 व्रतानि । या ते अग्ने रुद्रिया तनूस्तस्या नपाहि तस्यैते
 स्वाहांशुरंशुस्ते देव सोमाप्यायतामिन्द्रायैकधन आ तुभ्य-
 मिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्वाप्यायाय सखी-
 न्सन्या मेधया स्वस्ति ते, देव सोम स्वत्यामशीय स्वस्त्यो-
 म्पचोमैष्टाराय, एष्टवामानि ग्रेष्टे भगायन्त मृतवादिभ्यो
 नमोदिवे नमः पृथिव्यै, या ते अग्नेयाशया तनूर्वर्षिष्टा गह-
 नेष्टा वर्षिष्टा गह्वरेष्टा, उग्रं वचोपावधीत्त्वेषां वचोपावधी-
 त्स्वाहा, या ते अग्नेरजाशया हराशया तनूर्वर्षिष्टा गहनेष्टा
 वर्षिष्टा गुह्वरेष्टा, उग्रं वचोऽपावधीत्त्वेषां वचोऽपावधी-
 त्स्वाहा । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
 हस्ताभ्यामवाहदे नासीत्, इदमहं रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्ता-

मीदमहं यो नः समानो योऽसमानोऽरातीयति तस्य ग्रीवा
 अपि कृन्तामि, तस्मादन्यवित्तायन्यस्यऽवतान्मा नाथित
 मवतात्रथितमग्ने अङ्गिरो योस्यां पृथिव्यामस्यायुर्नाना-
 नान्नेहियत्तेनाधृष्टं नामानाधृष्टं तेन त्वादधेऽग्ने, अङ्गिरो-
 यो द्वितीयस्यां यस्तृतीयस्यां पृथिव्यामस्यायुर्नानान्नेहि
 यत्तेनाधृष्टं नामानाधृष्टं तेन त्वा दधे विदेदग्नेर्नभो नाम
 सिंहिसि महिष्यसि देवेभ्यः पृथस्व देवेभ्यः कल्पस्व देवे-
 भ्यः शुन्धस्व देवेभ्यः शुम्भस्व॥ विश्राट् बृहत्पिबतु सोम्यं
 मध्वायुर्दधद्यज्ञपता अविहुतं वातजूतयो अभिरक्षत्य-
 त्मना प्रजाः पिपर्त्ति बहुधा विराजति ॥ इन्द्रोषास्त्वा
 वसवः पुरस्तात्पान्तु, मनोजवसस्त्वा पितरो दक्षिणतः
 पान्तु, प्रचेतास्त्वा रुद्रैः पश्चात्पातु, विश्वकर्मा त्वाऽदि-
 त्यैरुत्तरतः पातु, त्वष्टा त्वा रूपैरुपरिष्ठात्पातु, सिंह्यसि
 सपत्नासाही स्वाहा, सिंह्यसि रायस्पोषवनिः स्वाहा,
 सिंह्यसि सुवन्नावनिः स्वाहा, सिंह्यस्यादित्यावनिः स्वाहा,

सिंहास्यां वह देवान्देवाय ते यजमानाय स्वाहा भूतेभ्यस्त्वा
 विश्वायुरसि पृथिवीं स्कभानाच्युतक्षिदऽस्यान्तरिक्षं स्कभा-
 न, ध्रुवक्षिदसि दिवं स्कभानाग्ने कुलायमस्याग्नेः पुरीषमसि
 यज्ञः प्रतिष्ठाम् ॥ ॥ मनुषुत्वा निधीमहि मनुषु
 समिधीमहि । अग्ने मनुषुदङ्गिरो देवान्देवयते यज ॥ यु-
 ज्जते मा न उत युज्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो
 विपश्चितः । विहोत्रा दधे वयुना विदेक, इन्मही देवस्य
 सवितुः परिष्टुतिः । देवश्रुतौ देवेष्वाघोषेथाम् ॥ इदं विष्णु-
 र्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम् । समूढमस्य पांसुरे ॥ इळावती
 धेनुमती हि भूतं सूर्यवसिनी मनुष्ये यशस्ये । व्युष्टन्ना
 रोदसी विष्ण एते दधात्थ पृथिवीमभितो मयूखैः, वै-
 ष्णवमसि विष्णुस्तु तुभ्नातु ॥ दिवो वा विष्णुरुत वा
 पृथिव्या महो वा विष्णुरुतोर्वन्तरिक्षात् । हस्तौ पृ-
 णस्व बहुभिर्वासव्यैरापृयच्छ दक्षिणादुत सव्यात् । वि-
 ण्णुर्नु कं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।

यो अस्कभायदुत्तरं सदस्यं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥ वि-
 ष्णोः पृष्ठमसि विष्णो रराटमसि विष्णोः शप्त्रेस्तो विष्णोः
 सूरसि विष्णोर्ध्रुवोसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥ प्रतद्वि-
 ष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठः । य-
 स्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वऽधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वाः ॥
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां । पूष्णो हस्ता-
 भ्यामादधे ॥ इदमहं रक्षसो ग्रीवा अपि क्रन्तामि, इद-
 महं यो नः समानो योऽसमानोऽरातीयति तस्य ग्रीवा
 अपि क्रन्तामि । बृहन्नसि बृहद्वीवा बृहतीमिन्द्राय वाचं
 वद रक्षोहनं बलगहनं वैष्णवीमिदमहं तान्बलगानुद्वपामि ।
 यो नः समानो यो नोऽसमानो निचरखानेदमहं तान्बलगा-
 नुद्वपामि । या नः सबन्धुर्या नोऽसबन्धुर्निचखानेदमहं ता-
 न्बलगानुद्वपामि ॥ या नः सनाभिर्या नोऽसनाभिर्निचखानेद-
 महं तान्बलगानुद्वपामि ॥ या नः स्ववारणो निचखानेदमहं
 तान्बलगानुद्वपामि । गुरुसि विरागुसि सम्रागुसि सुरा-

ऋसि गायत्रेण च्छन्दसाववाढो यन्दिष्मैः । त्रैष्टुभेन च्छन्दसा-
 ववाढो यन्दिष्मैः जागतेन च्छन्दसाववाढो यन्दिष्मैः आनु-
 ष्टुभेन च्छन्दसाववाढो यन्दिष्मैः पाङ्क्तेन च्छन्दसावगाढो
 यन्दिष्मैः ॥ किमत्र भर्तुर्नौ सह निरस्तो बलगोववाढो
 दूरसि रक्षोघ्नो बलगघ्नः प्रोक्षामि, वैष्णवान् रक्षोघ्नो बलग-
 घ्नोऽवपिश्रामि । वैष्णवान् रक्षोघ्नो बलगघ्नोऽवस्तृणामि वै-
 ण्वौ रक्षोहणौ बलगहणौ प्रोक्षामि वैष्ण्वौ रक्षोहणौ
 बलगहणौ उपदधामि । वैष्ण्वौ रक्षहणौ बलगहणौ
 पर्यूहामि । वैष्णवं रक्षोहं त्वा बलगहं प्रोक्षामि, वैष्णवं
 रक्षोहं त्वा बलगहं स्तृणामि, वैष्णवं रक्षोघ्नं बलगघ्नं
 संवर्धयामि ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां
 पूष्णो हस्ताभ्यामादधे, इदमहं रक्षसो ग्रीवा अपि क्र-
 न्तामि । इदमहं यो नः समानो योऽसमानोऽरातीयति
 तस्य ग्रीवा अपि क्रन्तामि । दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा
 पृथिव्यै त्वा शुद्धन्तां लोकान् पितृपदनाः । यवोसि

यावयासद्वेषं यावयाराति पितृषदनन्त्वा लोकमास्तृणामि ।
 द्यां स्तभानाऽन्तरिक्षं पृथु दंहस्व पृथितानि तनस्त्वा मारुतो
 निहन्तु मित्रावरुणयोर्ध्रुवेण धर्मणा । ब्रह्मवर्णि त्वा क्षत्र-
 वर्णि देववर्णि सजातवर्णि रायस्पोषं पर्यूह्यामि । ब्रह्मदंह
 क्षत्रदंह प्रजादंह रायस्पोषंदंह । ऋतेन द्यावापृथिवी
 आपृणेत्याम् । विश्वजनस्य च्छायासीन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य
 ध्रुवस्येन्द्रमसीन्द्राय त्वा ॥ परित्वा गर्वणो गिर इमा भ-
 वन्तो विश्वतः । वृद्धायुमऽनुवृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥
 विभूरसि प्रवाहणो वहिरसि हविवाहनः श्वात्रोसि
 प्रचेतास्तुथोसि विश्ववेदा उशिगसि कविरङ्गारिरसि
 बम्भारिरवस्युरसि दुवस्वाञ्छुन्ध्युरसि मार्जलीयः सम्रा-
 ठसि कृशानुः परिषद्योस्याः स्ताव्यो नभोसि प्रतक्वा
 समृष्टोसि हविसूदन ऋतधामासि स्वर्ज्योतिः समुद्रोसि वि-
 श्वव्यचा अजोस्येकपादहिरसि बुध्यः कव्योसि कव्यवाहनो
 रौद्रेणानीकेन प्रादि माग्ने पिप्रीदि माग्ने नमस्ते अस्तु मा

मा हिंसीः ॥ ऋतुनारायणेभ्यः स्वाहा ॥१३॥ अनेन मन्त्र-
होमेन पितुर्विष्णोः प्र० द्वि० विष्णुश्राद्धे ऋतुनारायणाः प्रीयन्तां
प्रीताः सन्तु ॥ ॥ इति (ऋतुनारायणपर्याय) यजुर्वेदेबुधसूक्तम् ॥

अथ विष्णुबलिः ।

तत्रादौ विष्णुबलौ प्रायश्चित्तविधिः ॥ प्रायो नाम तपः
प्रोक्तं चित्तं निश्चय उच्यते । तपो निश्चयसंयुक्तं प्राय-
श्चित्तं विदुर्बुधाः ॥ जाम्बूनदस्य कालुष्यं परिशुद्धेद्यथा-
ऽग्निना । अनाचारस्य मालिन्यं प्रायश्चित्ताग्निरादहेत् ।
सूतके मृतके चैव यज्ञाद्युद्यापने विधौ । विष्णुश्राद्धे प्रति-
ष्ठासु पञ्चगव्यं हि कारयेत् ॥ संक्रान्तौ रविवारे च शुभे
जन्मदिने तथा । प्रायश्चित्ते विष्णुश्राद्धे पितृयज्ञे तथैव
च । तथैव मातृकायामे समिद्धोमं न कारयेत् ॥

अथात्र निर्णयः ॥ शुक्ले षष्ठां विष्णुपूजायुतं नक्तभो-
जनं सप्तम्यामुपवासः, अष्टम्यां प्रायश्चित्तं नवम्यां विष्णुक्रिया,
दशम्यां विष्णुश्राद्धचतुष्कं, एकादश्यां विष्णुश्राद्धचतुष्कं, द्वा-

दश्यां च विष्णुश्राद्धपञ्चकं, त्रयोदश्यां प्रेतक्रिया प्रतिप्रेतमेकैकं
 पिण्डं, चतुर्दश्यां प्रतिप्रेतं दिनचतुष्कक्रिया पिण्डचतुष्कं आम-
 श्राद्धद्वयं च पिण्डद्वयं गोभ्यो लवणं पूर्णिमायां दिनपञ्चकक्रिया
 पिण्डपञ्चकं आमश्राद्धद्वयं वपनं वस्त्रप्रक्षालनं च ॥ कृष्णप्रति-
 पदि षोडशश्राद्धात्मकं एकोद्दिष्टश्राद्धं, द्वितीयस्यां सपिण्डी-
 करणं, अमावस्यां भर्गश्राद्धम् इति शुक्लपक्षारम्भकृतिः ॥
 कृष्णे तु द्वादश्यां नक्तभोजनं त्रयोदश्यामुपवासः चतुर्दश्यां
 प्रायश्चित्तम् ॥ अमावस्यां विष्णुक्रिया शुक्लप्रतिपदि विष्णुश्रा-
 द्धचतुष्कं द्वितीयस्यां च चतुष्कं, तृतीयस्यां पञ्चकं, चतुर्थ्यां
 एकदिनीयप्रेतक्रिया, पञ्चम्यां दिनचतुष्कप्रेतक्रिया आमश्रा-
 द्धद्वयं गोभ्योलवणश्राद्धं, षष्ठ्यां दिनपञ्चकप्रेतक्रिया आमश्रा-
 द्धद्वयं वपनं वस्त्रप्रक्षालनं च, सप्तम्यां एकोद्दिष्टसंज्ञं षोडशश्राद्धं,
 अष्टम्यां सपिण्डीकरणं । सप्तैवभर्गबलिश्चेत्स्यात्तदास्यामष्टम्या-
 मेव सूर्यपूजायुतं नक्तभोजनं, नवम्यामुपवासः दशम्यां प्राय-
 श्चित्तं, एकादश्यां भर्गक्रिया द्वादश्यां भर्गश्राद्धाख्यः सूर्यबलिः,

त्रयोदश्यां कुशलहोमः ॥ नियमितविष्णुश्राद्धदिनत्रये चेत् त्र्यह
 आगच्छति तदा दिनद्वयकार्यं विष्णुश्राद्धनवकं द्वितीयदिवस
 एव सम्पाद्यम् । चेत्त्रिस्पृक् आगच्छति तदा तृतीयदिवसे श्राद्धच-
 तुष्कमेव पञ्चममेकं श्राद्धं चतुर्थदिवस एव कार्यं । नियमितविष्णु-
 श्राद्धदिनत्रयं विना आदावन्ते वा चेत् त्र्यहस्त्रिस्पृक् आगच्छति
 तदा प्रारम्भसमाप्तदिवसेष्वेव न्यूनाधिकताकार्या ॥ चेद्विष्णुब-
 लिर्मार्तण्डभवने स्यात्तदा सूर्यादिभवानीभास्वत्यादिमण्डलपूजासह

१ नियम । जब नियम किये हुई विष्णुश्राद्ध दिनोमें कोई दिन कम जाई ।
 तो दो दिनोंके कामयाने नौ श्राद्ध दूसरे दिनमेंही समाप्त करना । जब
 जियादा दिन आते तो तृतीयदिनकी काम भाट करना जैसा तिसरे दिन
 चार श्राद्ध और चौथमे दिन एकही करना ॥ जब आरम्भदिनोंमें या
 समाप्त दिनोंमें दिन बधे या बडे, तो उन दिनोंमें यथायोग्य कम या
 अधिक बुद्धिसे दिन बधावना या बडवना ॥ २ जब मटनतीर्थमें विष्णु-
 बलि हुवे, तो भवानीवगैरा देवों और सूर्यकी भी पूजाआदि करना । जब
 दूसरे तीर्थपर या घर वगैरा स्थानोंपर बलिविधान हुवे, तो सूर्य और
 देवोंकी भी पूजा वगैरा करना चाहिये ॥

स्थाप्या । अन्यप्रदेशेषु तां विनैव । इति कृत्तिः ॥ आदौ पञ्चग-
 व्येन भूमिं स्वात्मानं च विशुद्ध्य ॥ शालिचूर्णेन ग्रहमण्डलं
 तदक्षिणतो विष्णुप्रतिमार्थं पद्ममुल्लिख्य क्षेत्रेशद्वयं च संस्थाप्य ।
 स्वस्त्ययनं भद्रपाठादि वषट्तेविष्ण तावत् । प्रधानं । अग्नये-
 नमः, वायवेनमः, सूर्यायनमः ब्रह्मणे, प्रजापतये कूष्मर्षिभ्यो
 नमः ॥ ॐ तद्विष्णोः ० । वासुदेवायनमः ८ (मार्तण्डभवने
 चेत्तदा) उद्वयन्तमसस्पर्श-उदुत्यञ्जात-तच्चक्षुर्देवहि-हंसः
 शुचिषट्-विभ्राड्वृहत्पिबतु । सूर्यो नो दिवस्पातु वातो
 अन्तरिक्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः । घृणिः सूर्यमादित्य-
 मर्चयन्ति तपः सत्यं मधु क्षिरन्ति । तद्ब्रह्म तदापोज्यो-
 तीरसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरोम् । हांहींसः सूर्यायनमः ॥
 भवान्यैनमः भास्वत्यै भीमायै भर्गशिखायै योगीश्वर्यै
 विमलनागराजाय कमलना-गौतमना-चक्रमुतायै चा-
 काभगवत्यै १० महामार्तण्डदेवताभ्यः ॥ विष्णुपञ्चाय-
 तनदेवताभ्योनमः ॥ इन्द्रापूर्वता-ऐन्द्वार्य-अर्चन्तस्त्वा-॥

यजमानमानीय ॥ अनामौ० पुरुषसूक्तन्यासः । तीर्थे स्नेयं ।
वीरवीरेशदेवेश नमस्तेऽस्तु त्रिधात्मक । महामार्ताण्ड
वरद सर्वाभयवरदप्रद । चाकाभगवत्यै गन्धादि । यत्रास्ति
माता । महागणपतये—अग्नये ६ वासुदेवाय ८ (मार्तण्डे)
ह्रांहींसःसूर्याय ८ भवान्यै भास्वत्यै १० विष्णुपञ्चायतनदे-
वताभ्यः ॥ इन्द्रादिभ्यः तेजसे चण्डाय धूपोनमः ॥ अप-
सव्येन । समस्तमाता । सव्येन । अथ तावत्पित्रे विष्णवे
समस्तप्रेतविष्णुभ्यः अतीतवर्तमानभविष्यत्स्वात्मनो द-
शविधपापनिष्कृत्यर्थं समस्तप्रेतविष्णूनां कुम्भीपाकादि
असिपत्रवनान्तेभ्यः समस्तनरकेभ्यः समुद्धरणार्थं नारायणबलि-
विधानसङ्कल्पितप्रायश्चित्तहोमे धूपोनमः ॥ संघः सृजामि ।
अश्विनोः । देवस्य न्यासः । ॐ भूः पुरुषमावाहयामि नमः
३ ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः ३ ॥ नमोस्त्वनन्ताय ३ ॥ वासुदे-
वायवि ३ ॥ जितन्ते ३ नमःकारण ३ ॥ विश्वरूपाय ३ ॥
नरसिंहाय ३ (मार्तण्डे) आदिदेवायवि—सहामार्तण्डायधी-

तन्नः सूर्यः प्र ३॥ भास्करायवि ३॥ योगीशायवि-निष्कला-
 यधी-तन्नः सूर्यः ३ ॥ सूर्यरूपायवि-सूर्यज्ञानायधी-तन्नः
 सूर्यः ३॥ विश्वप्रकाशायवि-निष्कलासहितायधी-तन्नोम-
 हामार्तण्डः प्र ३॥ नमोधर्मनिधानाय० ३॥ घृणिः सूर्यमा-
 दित्य ३ ॥ अद्यतावत् भवानीभास्वतीभीमाभर्गशिखायो-
 गीश्वरीविमलकमलगोतमनागराजचक्रसुतचाकाभगवती-
 महामार्तण्डपादमूले तत्सन्निधौ च महागणपतेः अग्नेः ६
 वासुदेवस्य ८ (मार्तण्डे) हांहींसःसूर्यस्य ८ भवान्याः १०
 वासुदेवादीनां इन्द्रस्य वज्रहस्तस्य० तेजसः चण्डस्य आत्म-
 नो-पितुर्विष्णोः समस्तप्रेतविष्णूनां अतीत-प्रायश्चित्तहोमे
 विष्णुपू-कलशपू-ग्रहमण्डलपू-क्षेत्रेश्वरपूजनमर्चामहं क-
 रिष्ये । एवं पूजां विधाय दक्षिणामनु अक्षय्यं । अद्यतावत्
 भवानीभा-आत्मनो-समस्तप्रेतविष्णूनां विष्णुसायुज्यार्थं
 अतीत-कलशप्रीत्या तिलाम्भसा पुण्यवृद्धिरस्तु० एवं
 विष्णुप्रीत्या-तेजश्चण्डप्रीत्या । एता देवता । तद्विष्णोरिति
 पुष्पद्वयम् ॥

अथाग्निकर्म । पात्रं तिला । अग्निं परिसमूह्य ९ परि-
 स्तीर्य । आदौपञ्च । अग्निपूजा । अग्नये समनमत । उत्तरतः ।
 महागणपतये०—अग्नये ६ निर्वपामि एवं प्रोक्षामि ॥ इदं
 हविः । आज्यभागान्ते । कूष्माण्डहोमः । ॥ आज्येन प्रधानं ॥
 अग्नयेस्वाहा ६ । ततोऽन्नहोमः निषुसीद—प्रधानानि इन्द्रा-
 पर्वतः । एवं आज्यहोमः । तर्पणं अद्यतावत्—भवानी—
 आत्मनो प्रायश्चित्त—होमे महागणपतिः अन्नाज्याहुतिभिः
 प्रीयन्तां प्रीताः सन्तु ॥ आज्येन । पुरुषसूक्तहोमः । तर्पणम् ।
 ततो यवतण्डुलहोमः । गायत्री ब्राह्मणं । तर्पणं । अध्वर्योयं—
 वषट् ते । ॐ तद्विष्णोरिति विष्णोः प्रधानानि । तर्पणं
 (मार्तण्डे, उद्वयस्तमस ७ मार्तण्डब्राह्मणं—हांहींसःसूर्याय ।
 मलिम्लुचब्राह्मणं च । भवान्यै १० तर्पणं) । प्रायश्चित्तस्थानकं ॥
 ७ ॥ तद्विष्णोः० । वासुदेवादिभ्यो विष्णुपञ्चायतनदेव-
 ताभ्यः ८ इन्द्रापर्वता । नवग्रहसूक्तानि । तर्पणम् । रुद्रपञ्चकं
 तर्पणं । देवीपञ्चकं तर्पणं । रक्षोघ्नमंत्राः तर्पणं । ऋतुतिथिः ।

कर्मकाण्डे]

इलामग्रे । अग्रे त्वं पारयानैति च ॥ वैश्वानराय पावमान्य-
ब्राह्मणेन चेत्युपस्थानम् । यदेवा इत्यञ्जलिः । वैश्वानराय
पावमानीब्राह्मणेन चेति तर्पणम् । हुतमेक्षणम् । आश्रावितं ।
विमुच्य । नयामि । वैश्वदेवादि पूर्ववत्कलशे विसर्जनं ।
आपन्नोस्मि ॥ इति विष्णुबलौ प्रायश्चित्तविधिः ॥

अथ विष्णुक्रियाविधिः ॥ आदौ शालिचूर्णेन ब्रह्म-
कलशं तदक्षिणतो विष्णुप्रतिमाकलशं तदक्षे विष्णुकलशं तदक्षे
यमवैवस्वतकलशं क्षेत्रेशद्वयं च संस्थाप्य ॥ अभिन्नोदेवी-
वषट् ते विष्ण तावत् । प्रधानं ब्रह्मकलशे तद्विष्णोः० वासु-
देवाय० (मार्तण्डे उद्वयन्त ७ ह्रांर्हींसः सूर्याय नमः ८
भवान्यै १०) विष्णुप्रतिमाकलशे । प्रतद्विष्णु । विष्णुकलशे
वषट् ते । प्रतद्विष्णुः विष्णवे नमः । यमवैवस्वतकलशे ।
यमोदाधार पृथिवी । त्रिकटुकेभिः पतति षडुर्वीरेकमि-
दृहत् । गायत्री त्रिष्टुप्छन्दांसि सर्वास्ता यम आहिता
नमः ॥ यमवैवस्वताभ्यां नमः ॥ तद्विष्णो० विष्णुपञ्चायत-

नदेवताभ्योनमः ॥ क्षेत्रस्य पतिना । ऐन्द्राग्रं ॥ यजमानमा-
नीय ॥ पुरुषसूक्तन्यासः । तीर्थे स्नेयं । अद्यतावत् भवानी-
महागणपतये वासुदेवाय ८ ह्रांहींसः सूर्याय ८
भवान्यै १० विष्णवे यमवैवस्वताभ्यां वासुदेवादिभ्यः ॥
तेजसे चण्डाय धूपोनमः ॥ अपसव्येन । समस्तमाता ।
सव्येन । अद्यतावत् भवानी-पित्रेविष्णवे-अतीतवर्तमान-
भविष्यत् स्वात्मनो दशविधपापनिष्कृत्यर्थं समस्तप्रेतवि-
ष्णूनां कुम्भीपाकादिअसिपत्रवनान्तेभ्यः समस्तनरकेभ्यः
समुद्धरणार्थं नारायणबलिविधानसङ्कल्पितविष्णुक्रिया-
विधौ धूपोनमः । संबः सृजामि । अश्विनोः । अनाभौ ।
ॐ भूः पुरुषं ३ ॥ सर्वाविष्णुगायत्री (मार्तण्डे, आदिदे-
वायविद्महे ३ सर्वाः सूर्यगायत्री) । अद्यतावत् भवानी-महा-
गणपतेः वासुदेवस्य ८ (मार्तण्डे, ह्रांहींसः सूर्यस्य
८ भवान्याः १०) वासुदेवस्य ८ विष्णोः ॥ यमवैवस्व-
तयोः । विष्णुपञ्चायतनदेवतायां । वेवसुः चण्डस्य

आत्मनो पितुर्विष्णोः—अतीतवर्त—अगम्यगमनादीन्द्रियवैक-
 ल्योत्थैनसो निवृत्त्यर्थ उद्धन्धनविषशस्त्राभिविद्युत्सर्पदंष्ट्रितु-
 रुष्कचण्डालादिहतत्वदोषाऽव्रतहतत्वादिदोषजनितनानाविधनरक-
 पातिनां समुद्धरणार्थं नारायणबलिविधानसङ्कल्पितविष्णुक्रिया-
 विधौ कलशपूजनं विष्णुप्रतिमापू० विष्णुकलशपू० यमवै-
 चखतक—विष्णुपञ्चायतनपू० क्षेत्रेश्वरपूजनमर्चामहं । दक्षि-
 णान्तं ततोऽक्षय्यं । भगवन्भवतः सृष्टिस्थितिसंहारकारक ।
 भक्तिमात्रोपरोधस्य विष्णोरक्षय्यमस्त्वदम् १ जीवभूत
 जगद्योने ह्यन्नमूर्ते जनार्दन । आभूतसंप्लवं यावद्विष्णो-
 रक्षय्यमस्त्वदम् २ अद्यतावत् आत्मनो पितुर्विष्णोः—विष्णु-
 क्रियाविधौ कलशप्रीत्या—स्वर्गप्राप्तिरस्तु ॥ एवं क्रमेण । भग-
 वन् भवतः—विष्णुप्रतिमाप्रीत्या०—। विष्णुकलशप्रीत्या—।
 यमकलशे तु । कीनाशस्य च प्रीत्यर्थं मायया सहितस्य
 च । यमस्य धर्मराजस्य याममक्षय्यमस्त्वदम् । अद्यतावत्
 भवानी—यमवैचखतप्रीत्या यमवैचखतौ प्रीयेतां प्रीतौ मे

भवेताम् ॥ क्षेत्रेश्वरप्रीत्या-। एतादेवता ॥ कलशेषु पु-
 ष्पाणि । तद्विष्णोः । प्रतद्विष्णु । वषट् ते । यमो दाधार ।
 त्रिकड्गुकेभि ॥ तदनु वैश्वदेवादि । अग्नये स्विष्टकृते तावत् ।
 ब्राह्मणपूजनं । ॐ भूः पुरुषमित्यादि दक्षिणान्तं ।
 क्षेत्रेशचलिः ॥ विष्णुप्रतिमाविष्णुयमवैवस्वतकलशानां वि-
 सर्जनं । क्षमापुष्पाणि । ध्येयः सदा । विष्णुकलशे । नास्ति
 विष्णुसमो देवो नास्ति विष्णुसमः प्रभुः । नास्ति विष्णु-
 समः कश्चिन्महानरकमोचकः ॥ यमकलशे । यमो वैवस्वतो
 नाम प्रेतलोके महाबलः । पायादमुं च दातारं प्रेतमुक्तिं
 करोतु सः । आह्वानं । नमोब्रह्मणे । तत्रादौ विष्णुकलश-
 दानं । सावित्राणि अद्यतावत् भवानी-आत्मनो-पितुर्विष्णोः
 अतीत-विष्णुकलशं ददानि ३ ॥ एवं यमब्राह्मणाय
 यमकलशदानं । ततो होत्रे विष्णुप्रतिमादानं । तदन्वऽक्षय-
 साधनं । भगवन्भवं-। जीवभूत-अद्यतावत् भवानी-
 आत्मनो-पितुर्विष्णोः-विष्णुकलशप्री-। एवं विष्णुप्री-॥

एवं कीनाशस्यच ग्रीत्यर्थ—। अद्यतावत् यमवैवस्वतग्री—॥
 ब्राह्मणविसर्जनं । ॐ भूः पुरुषं विसर्जयामि नमः ३ ।
 अग्नयेस्विष्टकृते स्वाहा । विमुच्य । नयामि । धर्मं देहि । गो-
 ग्रासादि ॥ कलशं स्पृष्ट्वा । ॐ भूः पुरुषं विसर्जयामि नमः ३
 विष्णुगायत्री भास्करगायत्रीश्च सर्वाः । अद्यतावत् भवानी-
 महागणपतेः वासुदेवस्य ८ ह्रां ह्रीं सः सूर्यस्य ८ भवान्याः
 भास्वत्याः १० वासुदेवादीनां तेजसः चण्डस्य आत्मनो-
 पितुर्विष्णोः अतीत-नारायणबलिविधानसङ्कल्पितविष्णु-
 क्रियाविधौ कलशपूजनं क्षेत्रेशपूजनमच्छिद्रं ॥ यवोदकं ।
 आपन्नोसि ॥ नमो ब्रह्मणे । उदकलशं । मन्त्रार्थाः ॥ इति
 तदनु दशपिण्डक्रियार्थं नदीतीरेऽन्यत्र व्रजेत् ॥ तत्र यथा दक्षिणा-
 भिमुखः सदर्भकाण्डद्वयहस्तो विष्णुरूपं प्रेतं ध्यात्वा “स्योना
 पृथिवी”त्यादि पृष्ठे ७३ पंक्ति १४ दशर्चः पठित्वा तिलोदकं
 दद्यात् ॥ स्योना पृथिवी ॥ अतो देवो ॥ इदं विष्णुः ॥ त्रीणि
 पदा ॥ विष्णोः कर्माणि ॥ तद्विष्णोः ॥ तद्विष्णोः ॥ यस्य

कोष्ट जगतः पार्थिवस्यैकाय इदृशी । यमं भङ्गश्रवोगाय यो
 राजानपरोद्याः ॥ यमं गायभङ्गश्रवो यो राजान परोद्याः ।
 येनापो नद्यो धन्वानि येन द्यौ पृथिवी दश ॥ हिरण्यके-
 शान्मधुरान्हिरण्या काणया शफान् । अश्वानस्य तं दानं
 यमोराजाधितिष्ठति ॥ अद्यतावत् भवानी-पित्रे विष्णवे प्र-
 थमेऽहनि १-२-३-४-५-६-७-८-९ दशमेऽहनि एष ते एतौ
 वां तिलोदका वा, एते वः तिलोदकतिलोदकाञ्जलिः-व-
 हुषुञ्जलीञ्जलयैः नमः ॥ तीर्थे स्नेयं । वीरवीरेश-। चा-
 काभंगवत्यै-। यत्रास्ति अद्यतावत् भवानी-पित्रेविष्णवे
 प्रथमे वा एष वो धूपो नमः । दक्षिणाग्रान्दर्भानास्तीर्य ॥ पित्रे
 विष्णवे प्रथमे-२-३-४-५-६-७-८-९ दशमेऽहनि भूपृष्ठे
 अवनेजनं नमः । सव्यं जानुं भूमौ निधाय । तिलास्तोत्रं ।
 ॐ भूः पुरुषमावाहयामि नमः ३ सर्वा विष्णुगायत्रीः,
 सूर्यगायत्रीश्च अद्यतावत् भवानी-पितः विष्णो प्रथमेऽहनि
 त्रेतयमव्यापिन एष ते त्रेतविष्णुपिण्डो नमः अपउप-

स्पृश्य । एवं विष्णुसूर्यगायत्रीः अद्यतावत् भवानी-पितः
 विष्णो द्वितीयेऽहनि वासुदेवधर्मराट् व्यापिन् एष ते
 प्रेतविष्णु-२ । तृतीयेऽहनि नारायणमृतव्यापिन् एष
 ते ३ । चतुर्थेहनि शिववैवस्वतव्यापिन् एष ते ४ ।
 पञ्चमेहनि यमकालव्यापिन् एष ते प्रे-५ । षष्ठेहनि
 भवान्तकव्यापिन् एष ६ । सप्तमेहनि व्याधिरूपसर्वप्राण-
 हरव्यापिन् ए-७ । अष्टमेऽहनि व्योमपरमेष्ठिव्यापिन्
 ८ । नवमेहनि ब्रह्मप्रजापतिव्या-९ । ॐ भूः पुरुषमा-
 अद्यता-भवानी-पितः विष्णो दशमेहनि रुद्रचित्रगुप्तव्या-
 पिन् एष ते प्रेतविष्णुपिण्डो नमः अप उ-॥ वासो नमः ।
 वीरान्नं नमः पिण्डलेपं निवार्य । पित्रे विष्णवे प्रथमे वा द-
 शमेऽहनि समालभतं गन्धो नमः अर्घो नमः पुष्पं नमः
 धूपो नमः, दीपो नमः एष वो भक्ष्यभोज्यफलमूलबलिं
 नमः । पित्रे विष्णवे प्रथमे-तिलमधुमिश्रमुदकपात्रमाच-
 मनीयं नमः ॥ पित्रे एतत् वो हिमपानादि नमः ॥ तद्विष्णोः

पुष्पद्वयं । तदनु वामाङ्गुष्ठे विष्टरंनिधाय । अद्यतावत्-भवानी-
 पितर्विष्णो प्रथमेहनि प्रेतयमव्यापिन् विष्णुप्रकृतिशरीर-
 साधनाय चाकानदीप्रवाहे अयं पिण्डोस्तु पूरकः । प्रथमे-
 ऽहनि प्रथमस्तिलोदकुम्भोनमः । प्रथमेऽहनि प्रथमस्तिलो-
 दकाञ्जलिर्नमः ॥ एवं अद्यतावत्-द्वितीयेहनि वासुदेवय-
 मराट् व्यापिन् विष्णुप्रकृतिशरीरसा-पूरकः । द्वितीयेऽहनि
 प्रथमस्तिलोदकुम्भोनमः । द्वितीयेऽहनि द्वितीयस्तिलोदकु-
 म्भोनमः ॥ द्वितीयेऽहनि प्रथमस्तिलोदकाञ्जलिर्नमः ।
 द्वितीयेऽहनि द्वितीयस्तिलोदकाञ्जलिर्नमः ॥ (एवं दिनवृ-
 द्धातिलोदकाञ्जलितिलोदकुम्भानां वृद्धिः कार्या । अद्यता-
 वत् तृतीयेहनि-नारायणमृतव्यापिन् विष्णु० । एवं क्रमेण
 दशपिण्डाञ्जलमध्येक्षिपेत् । पञ्चपञ्चाशत्तिलोदकुम्भतिलोदका-
 ञ्जलीञ्च प्रक्षिपेत् ॥ ततो विष्णुकुम्भं पुरः संस्थाप्य (अत्रैकवच-
 नेन क्रिया) प्रथमेहनि । प्रेतविष्णो अत्र स्नाहि, अपः
 पिव, प्रेतविष्णो मधु लीदि, तिलान्भुंक्ष्व, प्रेतविष्णोऽन्न-

मद्वि, प्रेतविष्णोसर्पिर्भज, प्रेतविष्णो गुडशर्करादिफलमू-
लद्राक्षादि भुंक्ष्व ॥ द्विवचने । प्रथमे-प्रेतौ विष्णू अत्र
स्नातं, अपः पिबतं, मधु लीढं, तिलान्भुञ्जेथां, अन्नमत्तं,
सर्पिर्भजेथां, गुडशर्करादिफलमूलद्राक्षादि भुञ्जेथां ॥
बहुवचने । प्रथमे-प्रेताः विष्णवः अत्र स्नात, अपः पिबत,
मधु लीढ, तिलान् भुङ्गध्वं अन्नमत्त, सर्पिः भजध्वं, गुड-
शर्करादिफलमूलद्राक्षादि भुङ्गध्वं, एवं प्रथमे-गन्धो नमः
अर्घो नमः पुष्पं नमः, धूपो नमः, वासो नमः, माल्यं नमः
(मालास्थाने पुष्पं) अद्यतावत् भवानी-पितुर्विष्णोः समस्त-
प्रथमेहानि-विष्णुलोकप्राप्त्यर्थ एष विष्णुकुम्भोऽहोरात्रं
तृप्तयेऽस्तु । ततः स्नात्वा विष्णुकुम्भक्षेपः । इदं पुरुष-
शार्दूला विमलं दिव्यमुत्तमम् । विष्णुलोके सुपानीयं प्रेता
अत्र स्नात, अपः पिबत इति क्षेपणमन्त्रः ॥ प्रत्यग्रे हरसा-
हरं (इत्यारात्रिका) । तिलकं कृत्वा । ऐन्द्राग्रमितितिल-
होमः । तर्पणम् । तीर्थं प्रणमेत् ॥ दीपं दद्यादहोरात्रं

तीर्थस्याग्रे तिलतैलतः । अत्राहोरात्रमशौचम् ॥ नात्र सोद-
कुम्भः आमश्राद्धश्च ॥ इति विष्णुक्रियाविधिः ॥

अथ विष्णुश्राद्धविधिः ॥ शुक्ले दशम्यां कृष्णे तु प्र-
तिपदि प्रातरुत्थाय पञ्चगव्येन भूमिशोधनं स्वात्मशोधनं च
कृत्वा गोभ्यो लवणं दत्त्वा यथाविधि कर्म कार्यम् ॥ आदौ
शालिचूर्णेन ग्रहमण्डलमुल्लिख्य तदक्षिणतो विष्णुप्रतिमापद्मं
तदक्षे कारणचतुष्टयपद्मानि ४ । तदक्षे यथाप्रेतसंख्यं प्रेतकल-
शपद्मानि कारणचतुष्टयाधःस्थाने ऋतुनारायणचतुष्टयपद्मानि
तदक्षे कलशसहितानि वेदचतुष्टयपद्मानि क्षेत्रेशद्वयं च संस्थाप्य
अभिर्नो देवी-वषट्तेविष्ण तावत् । प्रधानानि ॥ आदौ ग्रह-
कलशे अग्नयेनमः ६ उद्वयन्तमसस्परि ॥ ७ हांहींसः सूर्या-
यनमः ८ भवान्यैनमः १० विष्णुप्रतिमायां तद्विष्णोः०
वासुदेवाय ८ । विष्णुकारणकलशे । (दीर्घतपसः औशिक्याः
वत्सस्य काण्वायणस्य त्रिष्टुप्विष्णुः) प्रतद्विष्णुः० । ब्रह्मका-
रणे (शतर्चिन्तो गोतमस्य ब्रह्मणस्त्रिष्टुप्ब्रह्मा) ब्रह्मा देवानां० ।

शीर्षे" श्रीसहि० केशवाय । "पैषे" वागीश्वरी स० ना-
 रायणाय । "माघे" कान्तास० माधवाय । "फाल्गुने"
 क्रिया० गोविन्दाय । "चैत्रे" शक्तिस० विष्णवे । "वैशाखे"
 विभूतिस० मधुसूदनाय । "ज्येष्ठे" इच्छास० त्रिविक्र-
 माय । "आषाढे" प्रीति० वामनाय । "श्रावणे" स०
 श्रीधराय । "भाद्रपदे" माया० हृषीकेशाय । "आश्विने"
 धीस० पद्मनाभाय । "कार्तिके" महिमास० दामोदराय
 "मल्लिमुचे" सत्यभामास० नरकारये ॥ (अब्रूपाय ब्रह्मणे),
 "मार्गशीर्षे" गायत्रीस० ब्रह्मणे । "पैषे" शक्तिस० पि-
 तामहाय । "माघे" वेदमातृस० स्रष्ट्रे "फाल्गुने" पति-
 व्रतास० पद्मनाभाय । "चैत्रे" ब्रह्माणीस० हिरण्यगर्भाय ।
 "वैशाखे" विश्वात्मास० चतुर्मुखाय । "ज्येष्ठे" आदिप-
 तीस० लोकेशाय । "आषाढे" सृष्टिस० पद्मजन्मने ।
 "श्रावणे" विधात्रीस० विधात्रे । "भाद्रपदे" धात्रीस०
 प्रजापतये । "आश्विने" समीहितास० सुरज्येष्ठाय ।

“कार्तिके” ब्राह्मीस० परमेष्ठिने । “मलिम्लुचे” सत्यभा-
 मास० नरकारये ॥ (तेजोरूपायशिवाय), “मार्गशीर्षे”
 गौरीस० शिवाय । “पौषे” कात्यायनीस० रुद्राय । “माघे”
 दुर्गास० वृषाकपये । “फाल्गुने” उमास० त्रिनेत्राय । “चैत्रे”
 शिवास० वृषभवाहनाय । “वैशाखे” अम्बिका० त्र्यम्ब-
 काय । “ज्यैष्ठे” शर्वाणीस० महादेवाय । “आषाढे” यो-
 गीश्वरीस० उमापतये । “श्रावणे” पार्वतीस० हराय ।
 “भाद्रपदे” रुद्राणीस० श्रीकण्ठाय । “आश्वयुजे” भवा-
 नीस० भवाय । “कार्तिके” महायोगीश्वरीस० ईशानाय ।
 “मलिम्लुचे” सत्यभामास० नरकारये ॥ (वायुरूपाययमाय),
 “मार्गशीर्षे” यमीस० धर्मराजाय । “पौषे” यामीस० पि-
 तृपतये । “माघे” कालपत्नीस० यमाय । “फाल्गुने”
 सृत्युकीस० वैवस्वताय । “चैत्रे” अन्तकीस० दण्डधा-
 रिणे । “वैशाखे” भयङ्करीस० अन्तकाय । “ज्यैष्ठे” ऊ-
 र्वकेशीस० श्राद्धदेवाय । “आषाढे” ताम्रीस० कालाय ।

“श्रावणे” धूम्रीस० परेतराजाय । “भाद्रपदे” लोकसंहा-
 रिणीस० महिषस्थाय । “आश्वयुजे” च्छिद्रिणीस० की-
 नाशाय । “कार्तिके” मोहिनीस० कृतान्ताय । “मलि-
 म्लुचे” सत्यभामास० नरकारये ॥ आकाशाऽकृति-
 शून्यरूपप्रेतविष्णुभ्यः । (ऋतुनारायणेभ्यः ।) “मार्गशीर्षे”
 रुक्मिणीसहिताय कृष्णाय, श्रीस० केशवाय । “पौषे”
 प्रियास० अनन्ताय, वागीश्वरीस० नारायणाय ।
 “माघे” प्रीतिस० अच्युताय, कान्तास० माधवाय ।
 “फाल्गुने” शक्तिस० चक्रिणे, क्रियास० गोविन्दाय ।
 “चैत्रे” सिद्धिस० वैकुण्ठाय, मतिस० विष्णवे “वै-
 शाखे” शोभास० जनार्दनाय, विभृतिस० मधुसूद-
 नाय ॥ “ज्यैष्ठे” महिमास० उपेन्द्राय, इच्छास० त्रिवि-
 क्रमाय । “आषाढे” लक्ष्मीस० यज्ञपुरुषाय धृतिस० वाम-
 नाय । “श्रावणे” कान्तिस० वासुदेवाय, रति स० श्रीध-
 राय । “भाद्रपदे” मासिस० हृदये, मायास० हृषीकेशाय ।

“आश्वयुजे” ग्राकाम्यास० योगीश्वराय, धीस० पद्मना-
भाय । “कार्तिके” लघिमास० पुण्डरीकाक्षाय, गरिमास०
दामोदराय । “मलिम्लुचे” शक्तिस० योगीश्वराय, सत्य-
भामास० नरकारये, निष्कलास० महामार्तण्डाय । चातुर्वेदे-
श्वरेभ्यः । विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः इन्द्रादिभ्यः तेजसे
चण्डाय एवं प्रथमे २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२,
त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे दीपो नमः ॥ अपसव्येन । समस्तमाता-
पितृभ्यः दीपः स्वधा । सव्येन । (यस्मिन्मासे बलिविधा-
नारम्भः स्यात् त्वक्त्वा द्वितीयमासमारभ्यातीतपदेनोच्चार्या एका-
दशमासाः ॥ द्वादशश्च मलमास उच्चार्यः । पश्चात्त्रयोदशमोमासो-

१ जिस मास में विष्णुबलि का आरम्भ हो, वह मास छोड़ कर
दूसरे मास से ‘अतीत’ पदसे उच्चार या राह मासोंका करना भारमा
मलमास उच्चारणा । तेरमा आरम्भ मास ‘अद्य’ पदसे उच्चारणा । जैसा
इस उदाहरण में आचार्य ने वैशाख आरम्भ मास रखकर जैठ मास
‘अतीत’ पद से उच्चार किया ॥ जब मलमास मेंही आरम्भ होवे, तब
वही “अद्य” पदसे उच्चार करना यह नियम है ॥

वर्तमानमासो “अद्य” इत्यनेन पदेनोच्चार्यः । यथात्र वैशाखमासेऽय-
 मारम्भो नियम्योदाहृतं । चेन्मल एवारम्भः स्यात्तदा स एव वर्तमा-
 नशब्देनोच्चार्य इति नियमः ॥) अतीतज्यैष्ठ्यशुक्लद्वादशीभूत्वा
 “दशम्यां” वा “प्रतिपदि” इच्छासहितस्य त्रिविक्रमस्य
 ग्रीत्यर्थं एवं द्वादशमासानुच्चार्य अद्य वैशाखशुक्लद्वादशी-
 भूत्वा दशम्यां विभूतिसहितस्य मधुसूदनस्य ग्रीत्यर्थं । अद्य-
 तावत् । पित्रे विष्णवे समस्तप्रेतविष्णुभ्यः, अतीतवर्तमान-
 भविष्यत्स्वात्मनो दशविधपापनिष्कृत्यर्थं कुम्भीपाकादि-
 असिपत्रवनान्तेभ्यः समस्तनरकेभ्यः समुद्धरणार्थं नारा-
 यणबलिविधानसङ्कल्पिते प्रथमे २, ३, ४, एवं त्रयोदशे
 विष्णुश्राद्धे धूपोनमः ॥ संवः सृजामि । अश्विनोः ।
 देवस्यन्यासः । ॐ भूः पुरुषमावा ३ ॐ भूर्भुवःस्वः ३ नमो-
 स्त्वनन्ताय ३ वासुदेवायवि ३ जितन्ते ३ नमः कारण
 ३ सर्वा विष्णुसूर्यगायत्रीः । आदिदेवायवि ३ भास्करायवि
 ३ योगीशायनि ३ विश्वप्रका ३ सूर्य ३ नमो धर्म ३

घृणिः सूर्य ३ [पृ. ८५ पं. १५] अतीतज्यैष्ठ्यशुक्लद्वादशी-
भूत्वा “दशम्यां” वा “प्रतिपदि” एवं द्वादशमासानु-
चार्य तत्सद्ब्रह्माद्यतावत् ॥ एवं ॥ अद्य वैशाखशुक्लद्वाद-
शीभूत्वा दशम्यां विभूतिसहितस्य मधुसूदनस्य प्रीत्यर्थं
तत्सद्ब्रह्माद्यतावत्-भवानीभास्वतीभर्गशिखा-तत्सन्निधौ
च महागणपतेः । अग्नेः ६ वासुदेवस्य ७ हांहींसःसूर्यस्य
८ भवान्याः १० पृथ्वीरूपस्यविष्णोः, अब्रूपस्यब्रह्मणः,
तेजोरूपस्यशिवस्य, वायुरूपस्ययमस्य, आकाशाकृतिशून्य-
रूपप्रेतविष्णूनां ऋतुनारायणानां चातुर्वेदेश्वराणां विष्णु-
पञ्चायतनदेवतानां इन्द्रादीनां तेजसः चण्डस्य आत्मनः
पितुर्विष्णोः समस्तप्रे० अतीतवर्तमानभविष्यत्स्वात्मनो द-
शविधपापनिष्कृत्यर्थं कुम्भीपाकादिअसिपत्रवनान्तेभ्यः स-
मस्तनरकेभ्यः समुद्धरणार्थं नारायणबलिविधानसङ्कल्पिते
प्रथमे द्वि वा त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे कलशपूजनं ग्रहमण्डल-
पूजनं विष्णुप्रतिष्ठापू० कारणकलशपूजासुष्ठुपूजनं ऋतुना-

रायणपू० चातुर्वेदेश्वरपूजनं क्षेत्रेशपूजनमर्चामऽहं करिष्ये
 ॐ कुरुष्व । तिलसर्षपयवान्विकीर्य । पुरुष एवेदं । ध्रुवाद्यौ-
 रित्येवं षष्ट्याऽसनम् । महागणपतेः इदमासनं नमः । अग्रेः ६
 वासुदेवस्य ८ हांहींसः सूर्यस्य ८ भवान्याः १० पृथिवीरू-
 पस्य विष्णोः १३ अन्नूपस्य ब्रह्मणः १३ तेजोरूपस्य शिवस्य
 १३ वायुरूपस्य यमस्य १३ आकाशाकृतिशून्यरूपस्य
 पितुः विष्णोः प्रथमे विष्णुश्राद्धे इदमासनं नमः ऋतुनारा-
 यणानां चातुर्वेदेश्वराणां पश्चायतनदेवतानां इन्द्रादीनां
 तेजसः चण्डस्य इदमासनं नमः ॥ महागणपतये । अग्रे
 ६ वासुदेवाय ८ हांहींसः सूर्याय ८ भवान्यै १० पृथ्वी-
 रूपाय विष्णवे^{१३}, अन्नूपायब्रह्मणे^{१३}, तेजोरूपायशिवाय^{१३}, वा-
 युरूपाययमाय^{१३}, आकाशाकृतिशून्यरूपाय पित्रे विष्णवे,
 ऋतुनारायणेभ्यः रुद्रायसानुचराय पृथिव्यै अग्रे०
 विष्णुपश्चायतनदेवताभ्यः इन्द्रायवज्रहस्ताय तेजसे
 चण्डाय युष्मान्पूजयामि ॐ पूजय ॥ सहस्रशीर्षा । युजते

मन उत० ॥ महागणपतिं । अग्निं वायुं । वासुदेवं ।
 हांहींसःसूर्यं । भवानीं भास्वतीं । पृथिवीरूपंविष्णुं, अन्नं
 ब्रह्माणं, तेजोरूपंशिवं, वायुरूपं यमं, आकाशाकृतिशू-
 न्यरूपान् प्रेतविष्णून्, ऋतुनारायणान्, रुद्रं सानुचरं,
 पृथिवीं अग्निं ऋग्वेदं० विष्णुपञ्चायतनदेवताः इन्द्रं
 वज्रहस्तं तेजसं चण्डं आवाहयिष्यामि ॐ आवाहय ॥
 आवाहयाम्यमरवृन्दनुताङ्घ्रियुग्मं० ॥ तदनुविष्णुकारणे ॥
 शब्दादिपञ्चकगुणं ह्यचलो विभर्षिं विश्वं चराचरम-
 खण्डितविक्रमस्त्वम् । आवाहितो मखमुखेऽच्युत प्रेत-
 मुक्त्यै विश्वम्भरात्र भगवन्कुरु सन्निधानम् ॥ शंखचक्र-
 गदापद्मपाणे गरुडवाहन । आगच्छागच्छ देवेश पितृ-
 न्सन्तारयाम्यहम् ॥ अथ ब्रह्मकारणे ॥ रक्तः कमण्डलुकु-
 शाम्बुजदण्डपाणिः स्रष्टाम्बुजासनगतश्चतुराननस्त्वम् ।
 वेदाम्बिकाङ्कितविरिञ्चकरूपधारिन्नावाहितोऽसि भगव-
 न्कुरु सन्निधानम् ॥ मुखाद्यस्य तु सञ्ज्ञासा अग्निर्वेदाश्च

ब्राह्मणाः । जगत्सृष्टिकरं देवमजमावाहयाम्यहम् ॥
 पठन्वेदांश्च सांगांस्त्वं बीजरूपं प्रजापते । एहि त्वं सन्नि-
 धानेन पितृन्सन्तारयाम्यहम् ॥ शिवकारणे ॥ रुद्रो वृषा-
 सनगतः सुसितः पिनाकी खट्वाङ्गशूलपरशून् दधदम्बि-
 केशः । गङ्गाधरस्त्रिनयनः शशिखण्डचूडः साक्षात्करोतु
 भगवानिह सन्निधानम् ॥ आगच्छागच्छ देवेश तेजोमूर्ते
 वृषाकपे । शम्भो त्वत्सन्निधानेन पितृन्सन्तारयाम्यहम् ॥
 त्रिनेत्रं भैरवाकारं पूजितं च सुरासुरैः । उत्पत्तिस्थितिसं-
 हारकरमावाहयाम्यहम् ॥ यमकारणे ॥ सत्योऽसि भक्ति-
 वति वर्धितभूरिसौख्य प्रेताधिनाथ कृपया मम जीवि-
 तेश । एहेहि भो महिषवाहन वायुरूप पूजां गृहाण
 भगवन्निह प्रेतमुत्तये ॥ कृतान्तं महिषारूढं दण्डहस्तं
 भयानकम् । कालपाशधरं कालं ध्याये दक्षिणदिक्प-
 तिम् ॥ आवाहितोऽसि प्रेतेश प्रेतान्सन्तारयाम्यहम् । आ-
 गत्य कृपयेहाद्य सन्निधानं कुरु प्रभो । प्रेतकारणे ॥ आवा-

हिता मखमुखे भवदर्थमद्य नारायणादय इमे खलु कार-
 णेशाः । उत्तारणाय भवतो नरकात्सुघोराच्च वैहि प्रेत
 गगनाकृतिशून्यरूपः ॥ भगवन्पुण्डरीकाक्ष० । यवान्वि-
 कीर्य । प्राणायामः ॥ शन्नोदेवी । लाजाश्र । एतावानस्य ।
 हिरण्यवर्णाः ॥ वासुदेवार्य पाद्यनमः । महागणपतये ।
 अग्नये । हांहींसःसूर्याय । भवान्यै भास्वत्यै । पृथिवी-
 रूपायविष्णवे, अब्रूपायब्रह्मणे, तेजोरूपायशिवाय, वायु-
 रूपाययमाय, आकाशाकृतिशून्यरूपेभ्यः प्रेतविष्णुभ्यः ।
 ऋतुनारायणेभ्यः । रुद्रायसानुचराय पृथिव्यै अग्नये० ।
 विष्णुपंचायतनदेवताभ्यः इन्द्रादिभ्यः । तेजसे चण्डाय
 पाद्यनमः ॥ शेषनिवार्य । पुनः ॥ शन्नोदेवी । आपःक्षीरं
 त्रिपादूर्ध्व । आपो हिष्ठा । भगवन् वासुदेव । महागण-
 पते । अग्ने वार्यो । हांहींसःसूर्य ८ । भवानि भास्वति ।
 पृथ्वीरूपविष्णो, अब्रूपब्रह्मन्, तेजोरूपशिव, वायुरूप-
 यम, आकाशाकृतिशून्यरूपाः प्रेतविष्णवः । ऋतुनारा-

यणाः । रुद्रसानुचर पृथिवि अग्ने ऋग्वेद ब्रह्मन् छन्दांसि ।
 विष्णुपञ्चायतनदेवताः इन्द्र वज्रहस्त । तेजः चण्ड इदं
 वोऽर्घ्यं नमः ॥ एवं विष्णुपूजनं श्लोकतर्पणसहितं दक्षिणान्तं
 कृत्वाऽक्षय्यसाधनम् ॥ अद्यतावत् भवानी० तत्पादमूले च
 समस्तमातापितृणां स्वर्गप्राप्त्यर्थं कलशप्रीत्या तिला० ॥ ततो
 विष्णुप्रतिमायां ॥ भगवन्भवतः सृष्टि० (पृ ९० पं ७) । जीव-
 भूते० अद्यतावत् भवानी० आत्मनो० पितुर्विष्णोः समस्त-
 प्रेतविष्णूनां अतीतवर्तमान० (पृ ८९ पं ६) नारायणबलिवि-
 धानसङ्कल्पिते प्रथमे, द्वितीये, तृतीये, चतुर्थे विष्णुश्राद्धे वि-
 ष्णुप्रीत्या० ॥ एवं कलशप्रीत्या० ॥ विष्णुकारणे । भगवन्भ०
 (पृ ९० पं ७) जीवभूत० । अद्यतावत् भवानी० आत्मनो०
 पितुर्विष्णोः, समस्तप्रेत० । अतीतव० । प्र, द्वि, तृ,
 चतुर्थे विष्णुश्राद्धे भगवतः पृथ्वीरूपस्य विष्णोः ४ प्रीत्या०
 पृथ्वीरूपो विष्णुः प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ ततो ब्रह्मकारणे । पञ्च-
 नाभस्य प्रीत्यर्थं गायत्र्या सहितस्य च । ब्रह्मणः सुरश्रेष्ठस्य

ब्राह्ममऽक्षय्यमस्तिवदम् ॥ अद्यतावत्० अब्रूपोब्रह्मा प्री० ॥
 ततो शिवकारणे ॥ श्रीकण्ठस्य च प्रीत्यर्थं भवान्या सहितस्य
 च । त्र्यम्बकस्य त्रिनेत्रस्य शैवमक्षय्यमस्तिवदम् ॥ अद्यता-
 वत्० तेजोरूपः शिवः प्री० ॥ ततो यमकलशे ॥ कीनाशस्य
 च प्रीत्यर्थं मायया सहितस्य च । यमस्य धर्मराजस्य या-
 ममऽक्षय्यमस्तिवदम् ॥ सखङ्गचर्मकवचं सर्वाभरणभूषि-
 तम् । धर्मराजमुपास्येऽहं याममऽक्षय्यमस्तिवदम् ॥ अद्य-
 तावत्० वायुरूपः यमः प्रीयतां प्रीतोऽस्तु ॥ ततो प्रेत-
 कलशेषु यथाप्रेतसंख्यम् ॥ प्रेतस्य शून्यरूपस्य क्षुधातृष्णा-
 हतस्य च । कुम्भीपाकोपतप्तस्य तृप्त्यर्थमिदमक्षय्यम् ॥ पि-
 तृणां तारणार्थाय स्वात्मनः पुण्यवृद्धये । सर्वभूतहि-
 तार्थाय प्रैतमऽक्षय्यमस्तिवदम् ॥ अद्यतावत्० भवानीभा०
 तत्पादमूले च आत्मनो पितुर्विष्णोः समस्त० अतीतव० प्र०
 द्वि० तृ० चतुर्थे एवं त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे प्रेतरूपविष्णुप्री-
 त्या० प्रेतरूपो विष्णुः प्रीयतां प्रीतोऽस्तु ॥ अथ ऋतुनारायण-

कलशेषु । भगवन्भूतं० (पृ९० प ७) । जीवभूत जगद्योने० ।
 अद्यतावत्० भवानी० आत्मनो० पितुर्विष्णोः समस्त०
 अतीत० प्र, द्वि, तृ, च० विष्णुश्राद्धे इच्छासहितत्रि-
 विक्रमप्रीत्या० इच्छासहितत्रिविक्रमः प्री०॥ एवं ४ क्रमेण ॥
 क्षेत्रेश्वरौ प्रीयेतां प्रीतौ स्तः ॥ एता देवता० ॥ ततः वि-
 ष्णुप्रतिमायां पुष्पद्वयं ॥ तद्विष्णोः । एवं कलशे । विष्णुक-
 लशे । प्रतद्विष्णुः । ब्रह्मकलशे । ब्रह्मा देवानां । शिवकलशे ।
 शिवोभूत्वा मह्यमग्रेथो । यमकलशे । यमो दाधार पृथिवीं ।
 यथाप्रेतसंख्यं प्रेतकलशेषु । आहन्पितृन्सु । ऋतुनारायण-
 कलशेषु । वषट्ते विष्ण ॥ इति विष्णुपूजनम् ॥ ॥ अथा-
 भिकर्म ॥ पात्रं तिला० । अग्निं परिसमूह्य । ९ आदौ पञ्च ।
 अपूपचरुमानीय । उत्तरतः संस्तीर्णे । सावित्राणि अग्नये
 वार्यवे जुष्टं निर्वपामि । एवं प्रोक्षामि ॥ इदं हविः । आज्य-
 दर्शनं । आत्मनो० भवानी० पितुः विष्णोः समस्त०
 अतीत० अग्नये ६ प्र, द्वि, तृ, च, विष्णुश्राद्धे अग्नये

वैश्वानरायेदमाज्यमर्पयामिनमः ॥ आज्यभागान्ते । कूष्मा-
 ण्डहोमः, कूष्माण्डब्राह्मणं च हुत्वा, प्रधानानि ॥ अग्न-
 येस्वाहा ६ ॥ ऋतुतिथिः । इळामग्ने । वैश्वानरायेत्युपस्थानं ।
 यदेवादेवहेळनमित्यञ्जलिः ॥ वैश्वानरायेतितर्पणम् आत्मनो०
 भवानी० पितुर्विष्णोः समस्त० अतीत० प्र, द्वि, तृ, च,
 एवं त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे अग्निः प्रीयतां अग्निः प्रीतोऽस्तु ॥
 हुतमेक्षणं । आश्रावितं । त्र्यायुष्यं । विमुच्य । नयामि ॥
 पुनरग्निं परिसमूह्य ९ आदौ पञ्च चरौ सावित्राणि वासु-
 देवाय । भवान्यै पृथ्वीरूपायविष्णवे ४ अब्रू ४ तेजो
 ४ वा ४ आका ४ ऋतुना ४ इन्द्रादिभ्यः प्र, द्वि, तृ, च,
 विष्णुश्राद्धे जुष्टं निर्वपामि एवं प्रोक्षामि । आज्यभागान्ते ।
 अन्नहोमः । निषुसीद गणपते । वषट्ते तावत् । प्रधानानि ।
 तद्विष्णोः । वासुदेवायस्वाहा । उद्वयन्तमसं । हांहींसः
 सूर्यायस्वाहा भवान्यै । प्रतद्विष्णुः स्तवते । १ ब्रह्मा देवानां
 २ शिवो भूत्वा ३ यमो दाधार ४ यथापेवसंयं । अहन्पि-

तृन्सु । (यथा ऋतुनारायणसंख्यं) वषट्तेविष्णु० ४ । तद्वि-
 ण्णोः० विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः । इन्द्रा पर्वता० । ऐ-
 न्द्राग्रं तावत् ॥ एवं आज्यहोमः ॥ तर्पणं । अनेन आत्मनो
 भवानी० पितुर्विष्णोः समस्त० अतीतव० महागणपतिः
 कुमारः श्रीः । वासुदेवः । हांहींसःसूर्यः । भवानी । पृथ्वी-
 रूपोविष्णुः अब्रूपोब्रह्मा तेजोरूपःशिवः, वायुरूपो यमः,
 आकाशाकृतिशून्यरूपाः प्रेतविष्णवः । ऋतुनारायणाः
 विष्णुपञ्चायतनदेवताः ॥ इन्द्रः वज्रहस्तः तेजः चण्डः
 प्र, द्वि, तृ, च, विष्णुश्राद्धे अन्नाज्याहुतिभिः प्रीयन्तां
 प्रीताः सन्तु ॥ तदनु विष्णुपञ्चकम् । तर्पणं । ततो यवतिल-
 तण्डुलहोमः ॥ गायत्रीब्राह्मणं । तर्पणम् । तदनु अध्वर्योयं०
 प्रधानानि । तद्विष्णोः । वासुदेवायस्वाहा ॥ उद्वयन्तमसं ॥
 मार्तण्डब्राह्मणं च (पृ ४८ पं १) हुत्वा । हांहींसःसूर्यायस्वाहा ॥
 मलिम्लुचब्राह्मणं (पृ ४६ पं १२) भवान्यैस्वाहा १० ॥ तर्पणम् ॥
 प्रायश्चित्तस्थानकं ॥ तर्पणम् ॥ प्रतद्विष्णुः । विष्णुकारणसू-

क्तानि (पृ१ पं ३) तर्पणम् ॥ अनेन भवानी० आत्मनो०
 पितुर्विष्णोः समस्त० अतीतव० ग्र, द्वि, तृ, च, एवं त्रयोदशे
 विष्णुश्राद्धे पृथिवीरूपो विष्णुः ४ ग्रीयतां ग्रीतोऽस्तु ॥
 ब्रह्मा देवानां० । ब्रह्मकारणसूक्तानि । तर्पणम् (पृ. ५ पं. ८) ।
 अब्रूषो ब्रह्मा ग्रीयतां ॥ शिवो भूत्वा ॥ शिवकारणसूक्तानि ।
 (पृ. ७ पं. ७) तर्पणम् । तेजोरूपः शिवः ग्रीयतां ॥ यमो दाधार
 पृथिवीं । यमकारणसूक्तानि । (पृ. १३ पं. १०) तर्पणम् । वायु-
 रूपो यमः ग्रीयतां । यथाप्रेतसंख्यं । आहन्पितृन्सु । पितृकार-
 णानि । (पृ. १८ पं. १२) श्राद्धब्राह्मणं च तर्पणम् । आकाशाकृ-
 तिशून्यरूपप्रेतविष्णवः ग्रीयन्तां ग्रीताः सन्तु । वषट्तेविष्ण
 ४ तदनु सुवेणाज्यहोमः । “अभिन्नो देवी” इति ऋतुनारा-
 यणसूक्तम् (पृ. ७३ पं. ५) ॥ तर्पणम् ॥ ॐ तद्विष्णोः । वि-
 ष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः स्वाहा ॥ तर्पणम् । इन्द्रा पर्वता ।
 सूक्तानि वा । ऐन्द्राग्रं ॥ तर्पणम् । अनेन आत्मनो० ।
 भवानी० पितुर्विष्णोः समस्त० अतीत० ग्र, द्वि, तृ, च,

वा त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे महागणपतिः० इन्द्रादयः यव-
 तिलतण्डुलहोमेन प्रीयन्तां प्रीताः सन्तु ॥ रुद्रपञ्चकं ।
 तर्पणम् । देवीपञ्चकं । तर्पणम् ॥ रक्षोघ्नमन्त्राः ॥ तर्पणम् ॥
 ऋतुतिथिः ॥ आश्रावितं तावत् ॥ गोप्रदानं ॥ अग्नैर्यवि-
 ष्टब्राह्मणपूजनम् ॥ यथा ॥ ॐ भूः पुरुषमावाहयामिनमः
 ३ । ॐ भूर्भुवः स्वः ३ । नमोस्त्वनन्ताय ३ । सर्वाविष्णु-
 सूर्यगायत्रीः । (पृ. ८५ पं. १३) आदिदेवाय वि ३ । भास्क-
 राय वि ३ । विश्वप्रकाशाय वि ३ । योगीशाय वि ३ ।
 सूर्यरूपाय वि ३ । नमो धर्म ३ । घृणिः सूर्य ३ । अतीत-
 ज्येष्ठशुक्लद्वादशीभूत्वा द्वादश्यां इच्छासहितस्य त्रिवि-
 क्रमस्य प्रीत्यर्थं एवं अद्य वर्तमानवैशाखमासस्य तिथौ
 वा (मले चेदारम्भः स्यात्) अद्य वर्तमान (भानूलङ्घित) वा
 मलिम्लुचमासस्य तिथौ सत्यभामासहितस्य नरकारेः
 प्रीत्यर्थं तत्सन्निधौ च अद्यतावत् भवानी० अग्नेः ६
 वासुदेवस्य । हस्तिनासूर्यस्य । मयान्तरा १ पृथिवी-

रूपस्यविष्णोः ४ अब्रूपस्य ब्रह्मणः ४ तेजोरूपस्यशिवस्य
 ४ वायुरूपस्य यमस्य ४ आकाशाकृतिशून्यरूपाणां प्रेत-
 विष्णूनां । इच्छास० त्रिविक्रमादीनां ऋतुनारायणानां ।
 आत्मनो० पितुर्विष्णोः समस्तप्रेतविष्णूनां तेषां त्रिविध-
 कायिकवाचिकमानसिकपापनिष्कृत्यर्थं प्र, द्वि, तृ, च, एवं
 त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे अग्रेर्यविष्टब्राह्मणपूजनमहं करिष्ये
 ॐ कुरुष्व ॥ अग्रेर्यविष्टाय समालभनं गन्धोनमः, अर्घोनमः
 पुष्पनमः धूपोनमः दीपोनमः वासोनमः । दक्षिणायै ।
 एतादेवताः ॥ पूर्ववत्पृच्छां विसर्ज्य ॥ यवोदकं नमः उद-
 कतर्पणं नमः ॥ आश्रावितं । विमुच्य । नयामि ॥ पुनः
 परिसमूह्य ९ पुरस्तात् ॥ वैश्वदेवादि नित्यकर्म कुर्यात् ॥ ॥
 ततः श्राद्धमारभेत ॥ सन्त्येनाऽचम्य ॥ (तत्र प्राङ्मुखानृतुना-
 रायणपूजार्थं विप्रांश्चतुरः ४ विष्णुकारणादि पूजार्थं चोदङ्मुखान्
 विप्रान् पञ्च ५ उपवेश्य पूजां कुर्यात् ॥) यथा । ॐ भूः पुरुषमा-
 वाहयामिनमः ३ । ॐ भूर्भुवः स्वः ३ । (पृ. ६५ पं. १६) सर्वा

विष्णुसूर्यगायत्रीः । अतीतज्येष्ठशुक्लद्वादशीभूत्वा द्वादश्यां
 इच्छासहितस्य त्रिविक्रमस्य ग्रीत्यर्थं एवं अद्य भानूल्लङ्घित
 वा मलिम्लुचमासस्य शुक्लपक्षस्य तिथौ निष्कलासहितस्य
 महामार्तण्डस्य ग्रीत्यर्थं तत्सन्निधौ च अद्यतावत् भवानी०
 भगवतः पृथिवीरूपस्य विष्णोः, ४ अब्रूपस्य ब्रह्मणः, ४
 तेजोरूपस्य शिवस्य, ४ वायुरूपस्य यमस्य, ४ आकाशा-
 कृतिशून्यरूपाणां प्रेतविष्णूनां ४ तेषां त्रिविधपापनिष्कृ-
 त्यर्थं प्रथमे विष्णुश्राद्धे ब्राह्मणपूजनं ऋतुनारायणपूर्वकं एवं
 द्वितीये एवं तृतीये एवं चतुर्थे एवं त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे
 ब्राह्मणपूजनं ऋतुनारायणपूर्वकमहं करिष्ये ॐ कुरुषु ॥
 यवान्विकीर्य ॥ तत्रादौ ऋतुनारायणपूजा ॥ इच्छासहितस्य त्रि-
 विक्रमस्य प्रथमे । ग्रीतिसहितस्य वामनस्य द्वितीये । रतिस-
 हितस्य श्रीधरस्य तृतीये । मायासहितस्य हृषीकेशस्य चतुर्थे
 विष्णुश्राद्धे इदमासनं नमः ॥ एवं इच्छास० त्रिविक्र-
 माय प्र, ग्रीतिस० वामनाय द्वि, रतिस० श्रीधराय तृ ।

मायास० हृषीकेशाय चतुर्थे विष्णुश्राद्धे त्वां भोजयामि
 ॐ भोजय ॥ इच्छास० त्रिविक्रमं प्रथमे । प्रीतिस० वामनं
 द्वितीये । रतिस० श्रीधरं तृतीये । मायास० हृषीकेशं चतुर्थे
 विष्णुश्राद्धे आवाहयिष्यामि ॐ आवाहय । यवान्विकीर्य ।
 पाद्यादि सर्वं ॥ ॥ ततः कारणपूजा ॥ ॥ भगवतः पृथ्वी-
 रूपस्य विष्णोः इच्छास० त्रिविक्रमस्य प्रथमे । प्रीतिस०
 वामनस्य द्वितीये । रतिस० श्रीधरस्य तृतीये । मायास०
 हृषीकेशस्य चतुर्थे विष्णुश्राद्धे इदमासनं नमः ॥ एवं । अब्रू-
 पस्य ब्रह्मणः आदिपत्नीस० लोकेशस्य प्रथमे । सृष्टिस०
 पद्मजन्मनः द्वितीये । विधात्रीस० विधातुः तृतीये । धा-
 त्रीस० प्रजापतेः चतुर्थे । विष्णुश्राद्धे इदमासनं नमः ॥ एवं
 तेजोरूपस्य शिवस्य शर्वाणीस० महादेवस्य प्रथमे । योगी-
 श्वरीस० उमापतेः द्वितीये । पार्वतीस० हरस्य तृतीये ।
 रुद्राणीस० श्रीकण्ठस्य चतुर्थे विष्णुश्राद्धे इदमासनं नमः ।
 एवं वायुस्य प्रथमे । अग्नेरस्य प्रथमे । सूर्यस्य प्रथमे ।

तमीस० कालस्य द्वितीये । धूम्रीस० परेतराजस्य तृतीये ।
 लोकसंहारिणीस० महिषस्य चतुर्थे । इदमासनं नमः ॥
 आकाशाकृतिशून्यरूपस्य पितुः विष्णोः समस्तप्रेतवि-
 ष्णूनां ४ प्र, द्वि, तृ, च, इदमासनं नमः ॥ भगवते पृथि-
 वीरूपाय विष्णवे ४ अन्नूपाय ब्रह्मणे तेजोरूपायशि-
 वाय ४ वायुरूपाय यमाय ४ आकाशाकृतिशून्यरूपप्रेत-
 विष्णुभ्यः प्र, द्वि, तृ, च, एवं त्रयोदशेविष्णुश्राद्धे ब्राह्मणं
 त्वां भोजयामि ॐ भोजय । भगवन्तं पृथ्वीरूपं विष्णुं ४
 अन्नूपं ब्रह्माणं ४ तेजोरूपं शिवं ४ वायुरूपं यमं ४ आकाशा-
 कृतिशून्यरूपप्रेतविष्णून् प्र, द्वि, तृ, चतुर्थेविष्णुश्राद्धे आ-
 वाहयिष्यामि ॐ आवाहय ॥ यवान्विकीर्य ॥ शन्नो देवी ।
 लाजाश्च । भगवते पृथ्वीरूपायविष्णवे ४ पाद्यं नमः ।
 अन्नूपायब्रह्मणे ४ पाद्यं नमः । तेजोरूपायशिवाय ४ पाद्यं
 नमः । वायुरूपाययमाय ४ पाद्यं नमः । आकाशाकृ-
 तिशून्यरूपप्रेतविष्णुभ्यः ४ पाद्यं नमः ॥ आचम्य । पुनः ।

शन्नो देवी । आपःक्षीरं । भगवन्पृथ्वीरूपविष्णो ४ इदं
 वोऽर्घ्यनमः । एवं अब्रूपब्रह्मन् ४ । तेजोरूपशिव ४ वायु-
 रूपयम ४ आकाशाकृतिशून्यरूपप्रेतविष्णवः प्र, द्वि, तृ,
 च, इदं वोऽर्घ्यनमः ॥ एवं गन्धोनमः । आचम्य । एवं
 अर्घपुष्पधूपदीपवासांसिनमः । क्रमेण पुष्पपूजा स्वैःस्वैर्मन्त्रैः ॥
 प्रतद्विष्णुः १ ब्रह्मा देवानां २ शिवो भूत्वा मह्यमग्रे ३
 यमो दाधार ४ यथाप्रेतसंख्यं ॥ आहन्पितृन्सु ॥ ऋतुनारा-
 यणब्राह्मणेषु । वषट्ते विष्ण ४ ॥ पृथ्वीरूपस्यविष्णोरर्घ्य
 दानाद्यर्चनविधिः सर्वः परिपूर्णोऽस्तु । एवं अब्रूपस्य
 ब्रह्मणः । तेजोरूपं वायुरूपं आकाशं अर्घ्यदानाद्यर्च-
 नविधिः सर्वः परिपूर्णोऽस्तु ॥ तदनु । ऋतुनारायणेभ्यः
 इच्छासहिताय त्रि० प्र, द्वि, तृ, च० इदमन्नं शृतम-
 भिघार्य । पृथ्वीरूपाय ४ अ ४ ते ४ वा ४ आकाशं
 प्र, द्वि, तृ, च, इदमन्नं शृतमभिघार्य । प्रक्षाल्य तण्डुलां
 मेक्षणमवदधाति । प्रणवं मनसा ध्यात्वा तूष्णीं ॐ ॐ क्षीरं

शन्नो देवी ॥ ऋतुनारायणेभ्यः प्र, द्वि, तृ, च, विष्णुश्राद्धे
 अपोशानं नमः ॥ शन्नो देवी ॥ पृथ्वीरूपाय विष्णवे ४
 अपोशानं नमः । अन्नूपायब्रह्मणे ० ४ तेजोरूपा ४ वायु ०
 ४ आकाशा ० पित्रे विष्णवे, समस्त ० प्र, द्वि, तृ, च,
 विष्णुश्राद्धे अपोशानं नमः ॥ इति सर्वत्र पृथक् २ योज्यं ॥
 तत्र अमृतेन सह भोक्तव्यमसुरा निवर्तन्तां विष्णवादयः
 कारणा आगच्छन्तु ॥ पयः पृथिव्याः ० । दधि क्राव्णो ०
 घृतवती ० मधुवाता ऋतायते । अन्यानि च वैष्णवसूक्तानि
 पठेत् ॥ ॥ तदनु पिण्डविधिः ॥ दक्षिणाग्रान्दर्भानास्तीर्य ॥
 शन्नो देवी । पृथ्वी ४ अ ४ ते ४ वा ४ आका ४ पित्रे
 विष्णवे समस्त-प्र, द्वि, तृ, च, एवं त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे
 भूपृष्ठे दर्भास्तरणे-अवनेजनं नमः । अन्नं पात्रे स्थाल्याः समु-
 दृत्य । तिलास्तोयं । सव्यं जानु भूमौ निधाय, पिण्डदानं कुर्यात् ॥
 ॐ भूः पुरुषमावाहयामिनमः ३ ॐ भूर्भुवः स्वः ३ (पृ. ८५
 पं. १३) सर्वा विष्णुसूर्यगायत्रीः । नमोस्त्व ३ । वासुदे ३ ।

जितन्ते ३ । नमः का ३ । विश्वरू ३ । नरसिं ३ । आदिदेवा
 ३ । भास्कराय ३ । योगीशा ३ । विश्वप्र ३ । सूर्यरू ३ । न-
 मोध ३ । घृणिः सूर्य ३ । अतीतज्यैष्ठशुक्लद्वादशीभूत्वा द्वा-
 दश्यां इच्छासहितसत्रिविक्रमस्य ग्रीत्यर्थं अद्यतावत् भानू-
 ल्लङ्घित वा मलिम्लुचमासस्य शुक्लपक्षस्य तिथौ निष्कलास-
 हितस्य महामार्तण्डस्य ग्रीत्यर्थं सन्निधौ च । भगवन् पृथ्वी-
 रूपविष्णो इच्छासहितत्रिविक्रम प्रथमे विष्णुश्राद्धे एष ते
 विष्णुपिण्डोनमः । अप उपस्पृश्य । एवं ग्रीतिसहितवा-
 मन द्वितीये विष्णुश्राद्धे एष ते विष्णुपिण्डोनमः, अप
 उपस्पृश्य । रतिस० श्रीधर तृतीये वि० एष ते विष्णु-
 पिण्डोनमः, अप उ० । मायास० हृषीकेश चतुर्थे विष्णुश्राद्धे
 एष ते विष्णुपिण्डोनमः, अप उपस्पृश्य ॥ एवं ॐ भूः
 पुरु ३ । अव्रूपब्रह्मन् एष ते ब्रह्मपिण्डोनमः अप उप-
 स्पृश्य ॥ एवं ॐ भूः पु० ३ । तेजोरूपशिव ४ एष ते
 शिवपिण्डोनमः, अप उ० ॥ एवं ॐ भूः पु० । वायुरूप-

यम ४ एष ते यमपिण्डो नमः अप उ० ॥ एवं ॐ भूः पु० ।
 आकाशाकृतिशून्यरूप पितः विष्णो म्र, द्वि, तृ, च,
 एष ते प्रेतविष्णुपिण्डो नमः अप उपस्पृश्य ॥ एवं यथा-
 प्रेतसंख्यम् ॥ ये लुप्तपिण्डाः पितरोऽस्मदीया गर्भे प्रणष्टा
 जलभूमिमग्नाः । ते तृप्तिभाजः पररूपयुक्ताः पापैर्विमु-
 क्तास्त्रिदिवं प्रयांतु ॥ आमर्गर्भेभ्यो लुप्तपिण्डेभ्यो नमः ॥
 एवं पृथक् २ वासोनमः । वीरान्नं नमः ॥ पिण्डलेपं नि-
 वार्य । क्रमेण गन्धार्घ्यपुष्पधूपदीपभक्ष्यभोज्यवलितिलमधु-
 मिश्रोदकपात्राणि । पृथक् २ क्रमेण हिमपानं नमः
 इत्यादि ॥ आचम्य । वसन्ताय नमः ॥ शन्नो देवी । ऊर्ज-
 देवेभ्यः सुभगा मनुष्या उत ऊर्जपितृभ्यो अष्टि ऊर्ज
 दधातु आविवेश ऊर्जांसिनमस्कारं करोमिनमः ॥ मा
 मेक्षेष्टा । अमृतमस्तु ॥ सर्वमन्नमुपादाय । विष्णुश्राद्धं
 कश्चित्सम्पन्नं भोः, सुसम्पन्नं, तृप्यन्तु भवन्तः, तृप्ताः
 सः, सप्तमन्त्रे ॥ मित्रभृत्यान्नतैः सार्धं पश्चात्तु जीत वा-

विष्णु
 वार
 वा

ग्यतः । “तेऽन्नेन तृप्ताः क्रीडन्तु ध्रुवेनाम्भसि निर्मले ।
 सर्वान्नं प्रेतपतये ददामि विकिरं भुवि” ॥ हस्तौ प्रक्षाल्य ॥
 आचम्य ॥ विष्णवादिकारणेभ्यः प्र, द्वि, तृ, च, आचम-
 नीयंनमः पृथक् २ । आकाशा० पित्रे विष्णवे प्र, द्वि, तृ, च,
 आचमनीयंनमः ॥ ऋतुनारायणेभ्यः आचमनीयंनमः ॥
 ततो दक्षिणा ॥ शन्नोदेवी० ॥ पृथ्वीरूपायविष्णवे ४ दक्षि-
 णायै । एवं ब्रह्मादिभ्यो दक्षिणायै ॥ पित्रे विष्णवे प्र,
 द्वि, तृ, चतुर्थेविष्णुश्राद्धे, दक्षिणायै ॥ पुनः शन्नो-
 देवी । ऋतुनारायणेभ्यः दक्षिणायै ॥ क्षेत्रेशवलिः ॥
 ततः प्रतिमादि प्रेतविष्णुकलशान्तं विसृज्य । यथा । ॐभूः
 पुरुषं विसर्जयामिनमः ३ विष्णुसूर्यगायत्रीः । अतीत-
 ज्यैष्ठ्यशुक्लद्वादशीभूत्वा द्वादश्यां इच्छासहितस्य त्रि-
 विक्रमस्य प्रीत्यर्थं एवं । अद्य वर्तमानभानूलङ्घितमासस्य
 शुक्लपक्षस्य तिथौ दशम्यां वा एकादश्यां वा द्वादश्यां
 निष्कलास० महामार्तण्डनाथस्य प्रीत्यर्थं सन्निधौ च

अद्यतावत् भवानी० । भगवतो वासुदेवस्य ८ भवान्याः
 १० भगवतः पृथ्वीरूपस्य विष्णोः ४ अब्रू ४ तेजो ४
 वायु ४ आकाशा० ४ ऋतुनारायणानां ४ आत्मनो
 पितुर्विष्णोः समस्त० तेषां त्रिविधकायिकवाचिक-
 मानसिकपापनिष्कृत्यर्थं प्र, द्वि, तृ, च, एवं त्रयोदशे-
 विष्णुश्राद्धे विष्णुप्रतिमापूजनं कारणकलशपूजनं ऋतु-
 नारायणपूजनमच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु एवमस्तु ॥ यवोदकं
 नमः विष्णुप्रतिमायां । आपन्नोस्मि । ध्येयः सदा । यः कश्चि-
 न्नरके घोरे प्रेतः प्राप्तः स्वकर्मणा । विष्णो द्विजेन्द्र भगवंस्तं
 नय स्वर्गमुत्तमम् ॥ नास्ति विष्णुसमो देवो नास्ति
 विष्णुसमः प्रभुः । नास्ति विष्णुसमः कश्चिन्महानरक-
 मोचकः ॥ भगवन्देवदेवेश भक्तानुग्रहकारक । मोचयित्वा
 त्विमं प्रेतं गच्छ देव स्वमालयम् ॥ अथ विष्णुकारणे ।
 शङ्खचक्रगदापाणिभगवान्मधुसूदनः । श्रीपतिर्गरुडारूढ
 उत्तारयतु मत्पितॄन् ॥ तीरोन्मालाभं स्वमराजवाहं श्रिया-

युतं बाहुचतुष्टयेन । शङ्खान्नचक्रासिगदाभृतं चाप्यघा-
 पहं केशवमेव नौमि ॥ ब्रह्मकलशे । चतुर्वेदसमाख्यातो
 गायत्रीपतिरुत्तमः । हंसाधिरूढो भगवानुत्तारयतु म-
 त्पितृन् ॥ चतुर्भुजं हंसयुगे वसन्तं रक्ताङ्गवस्त्रं च हवि-
 र्भुजप्रभम् । वेदाधिपं सृष्टिकरं चतुर्मुखं प्रणौमि ब्रह्माण-
 मतिस्तुतं विभुम् ॥ अथशिवकलशे । वृषाधिरूढो भगवा-
 न्मूलहस्तस्त्रिलोचनः । गौरीश्वरो महादेव उत्तारयतु
 मत्पितृन् ॥ पद्मासनं श्वेतरुचिं गिरीशं गौरीयुतं त्र्यम्ब-
 कमायताक्षम् । पीयूषकुम्भं दधतं प्रणौमि रुद्राक्षमालां-
 त्वऽभयं वरं च ॥ यमकलशे । यमः पाशधरोदेवः साक्षा-
 न्महिषवाहनः । पुण्यपापपरिद्रष्टा ह्युत्तारयतु मत्पितृन् ॥
 सूर्यात्मजं त्वञ्जनवर्णमीशं रक्ताम्बरं शक्तियुतं महोग्रम् ।
 दण्डोग्रपाणिं महिषासनस्थं प्रणौमि मृत्युं निरयाधि-
 नाथम् ॥ प्रेतकलशेषु यथाप्रेतसंख्यं । नानादेहगताः प्रेता
 नानारूपधारा मताः । मर्त्येतेनानतोयेन लभन्त्यां प्रीति-

कर्मकाण्डे]

[विष्णुश्राद्धविधिः

मुत्तमाम् ॥ अथ लुप्तपिण्डे ॥ पतितस्य निराशस्य नरका-
न्तर्गतस्य च । त्वं विष्णो लुप्तपिण्डस्य प्रेतस्योद्धरणं
कुरु ॥ ये केचिन्मानुषेलोके लुप्तपिण्डोदकक्रियाः । तेषां
त्वदग्रदत्तेन पिण्डेनास्तु सुखं विभो ॥ परा ग्रीतिः परं
सौख्यं स्वर्गप्राप्तिरनुत्तमा । कृतदुष्कर्मणां नृणां मोक्षदो
भव भास्कर ॥ वीरवीरेश० । आह्वानं नैव० ॥ नमो
ब्रह्मणे ॥ तर्पणम् । तत्रादौ कारणकलशप्रतिपादनम् । सावि-
त्राणि अद्यतावत् आत्मनो० भवानी० पितुर्विष्णोः स-
मस्त० अतीतवर्तमान० प्र, द्वि, तृ, चतुर्थेविष्णुश्राद्धे
पृथ्वीरूपाय विष्णवे ४ पृथ्वीरूपविष्णुकलशं सहिरण्यं
सवाससं सान्नं सर्वोपकरणोपेतं ददानि ३ ॥ एवं ब्रह्म-
कलशं, शिवकलशं यमकलशं सर्वोपकरणयुतं ददानि ३ ॥
ततः प्रेतकलशान्प्रतिपादयेत् ॥ सावित्राणि० अद्य तावत्
भवानी । आत्मनो । पितुर्विष्णोः । अतीतवर्तमान । प्र
द्वि तृ चतुर्थेविष्णुश्राद्धे आकाशकलशान्प्रतिपादयेत्

प्रेतविष्णुकलशं सहिरण्यं सवाससं सान्नं सर्वोपकरणयुतं
 ददानि ॥ एवं यथाप्रेतसंख्यम् ॥ ततः प्राङ्मुखेषु ऋतुनारायण-
 कलशान्प्रतिपादयेत् ॥ सावित्राणि । अद्यतावत् । भवानी ।
 आत्मनो । पितुर्विष्णोः समस्तप्रेतविष्णूनां । अतीतवर्त-
 मान । प्र द्वि तृ चतुर्थे विष्णुश्राद्धे इच्छासहित-त्रिविक्रमाय
 इच्छासहित-त्रिविक्रमकलशं सहिरण्यं सवाससं सान्नं
 सर्वोपकरणयुतं ददानि एवं द्वितीयं, तृतीयं चतुर्थं ऋतुनारा-
 यणकलशं ददानि ३ ॥ तदनु विष्णुप्रतिमां होत्रे दद्यात् ।
 सावित्राणि । अद्यतावत् भवानी । आत्मनो । पितु-
 र्विष्णोः समस्त-अतीतवर्तमान । प्र द्वि तृ च एवं त्रयो-
 दशे विष्णुश्राद्धे वासुदेवाय इमां विष्णुप्रतिमां सहिरण्यां
 सवाससं सान्नां सर्वोपकरणयुतां ददानि ३ ॥ प्रतिगृह्णामि
 ३ ॥ ततोऽक्षम्यसाधनम् ॥ पूर्ववद्यथा कलशेषु कृतं दक्षिणाक्ष-
 यसाधनं तथात्रापि कार्यम् (पृ१०६ पं १५) ॥ ततो ब्राह्मणविस-
 र्जनम् ॥ ॐ भूः पुरुषं विसर्जयामिनमः ३ । ॐ भूर्भुवः स्वः ३ ।

नमोस्त्वनन्ताय ३ । सर्वा विष्णुसूर्यगायत्रीः ॥ वासुदेवाय वि
 ३ । जितन्ते ३ । नमःकारण ३ । विश्वरूपाय ३ । नरसिं-
 हाय ३ । आदिदेवाय ३ । भास्कराय ३ । योगीशाय ३ ।
 विश्वप्रकाशाय ३ । सूर्यरूपाय ३ । नमो धर्म ३ । घृणिः
 सूर्य ३ । अतीतज्यैष्ठशुक्लद्वादशीभूत्वा द्वादश्यां इच्छा-
 सहित-त्रिविक्रमस्य प्रीत्यर्थं अद्यतावत् भानूल्लङ्घित (वा)
 मलिम्लुचमासस्य शुक्लपक्षस्य तिथौ दशम्यां एकादश्यां
 वा द्वादश्यां निष्कलास० महामार्तण्डनाथस्य प्रीत्यर्थं स-
 न्निधौ च भगवतः पृथ्वीरूपस्य विष्णोः ४ अब्रूपस्य ब्रह्मणः
 ४ तेजोरूपस्य शिवस्य ४ वायुरूपस्य यमस्य ४ आकाशा-
 कृतिशून्यरूपस्य पितुर्विष्णोः समस्तप्रेतविष्णूनां त्रिवि-
 धकायिकवाचिकमानसिकपापनिष्कृत्यर्थं प्रथमे विष्णु-
 श्राद्धे ब्राह्मणपूजनं ऋतुनारायणपूर्वकं एवं द्वि, तृ, च,
 एवं त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे ब्राह्मणपूजनं ऋतुनारायणपूजा-
 पूर्वकमच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु ॥ पृ ४ अ ४ तै ४ वा ४

आ ४ प्रथमे, द्वि, तृ, च, त्रयोदशे विष्णुश्राद्धे तिलोदकं
नमः उदकतर्पणं नमः ॥ ततो गोग्रासादि । विष्वक्सेन-
जयन्ताभ्यां दद्याद्बलिमथोजितम् । महादंष्ट्रैकवदन विश्व-
जिद्विष्वतोमुख ॥ बलिं गृह्ण विष्वक्सेन सर्वाभयवरप्रद ॥
कलशे पृच्छां विसर्ज्य । गायत्र्यैनमः ॐ भूर्भुवः स्वः ३ अघ-
तावत् भवानी० महागणपतेः अग्रेः ६ भवान्याः १० वि-
ष्णुपञ्चायतनदेवतानां इन्द्रस्य वज्रहस्तस्य तेजसः चण्डस्य
आत्मनो पितुर्विष्णोः समस्तप्रेतविष्णूनां तेषां त्रिविधका-
यिकवाचिकमानसिकपापनिष्कृत्यर्थं प्र, द्वि, तृ, च,
त्रयोदशेविष्णुश्राद्धे कलशपूजनं ग्रहमण्डलपूजनं क्षेत्रेश्वर-
पूजनमच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु एवमस्तु ॥ यवोदकं नमः
उदकतर्पणं नमः ॥ आपन्नोस्मि । आह्वानं । नमो ब्रह्मणे ।
पात्राणि चालयेच्छ्राद्धे । आचम्य । उदकलशमुपनिधाय ।
बोधश्चमा । मन्त्रार्थाः ॥ ततो बहिस्तीर्थं गत्वा चाकानदीतीरे
कुशपानिधिप्रहस्ते दक्षिणामिमुखस्तिलोदकं दधीत् ॥ बहिर्गत्वा

तिलाम्भस्तु हस्ते दर्भसमन्वितः । दक्षिणाभिमुखस्तिष्ठ-
 न्दद्याद्भस्ते तिलोदकम् ॥ विमले च नदीतीरे तिलाम्भः
 पुनरेव च । दद्युर्विप्रान्दर्भयुतान् उदकुम्भान्विशेषतः ॥
 ततस्तिलाम्भो विप्राणां हस्ते दद्यात्समाहितः । कुर्वीयु-
 र्गोत्रपूर्वं हि नामबुद्धौ निवेद्य च ॥ एवं विष्णुमते
 स्थित्वा यो दद्यादात्मघातिने । समुरद्धति तत्सर्वं नात्र
 कार्या विचारणा ॥ बहिर्गत्वा तिलाम्भस्तु हस्ते दर्भ-
 समन्वितः । दक्षिणाभिमुखस्तिष्ठेद्दद्याद्भस्ते तिलोदकम् ॥
 विष्णुश्राद्धमिदं यस्य प्रेतस्य दयया कृतम् । क्षीणपापस्य
 तस्येदं तृप्तयेऽस्तु तिलोदकम् ॥ यत्र कचन संस्थस्य
 क्षुत्तृष्णोपहतस्य च । कुम्भीपाकोपतप्तस्य इदमस्तु तिलो-
 दकम् ॥ अयं नारायणबलिः कृतो यस्य दयालुभिः ।
 मुक्तपापस्य तस्येदं तृप्तयेऽस्तु तिलोदकम् ॥ यः कश्चिन्न-
 रके घोरे प्राप्तः प्रेतः स्वकर्मणा । विष्णो द्विजेन्द्र भगवंस्तं
 नय स्वर्गमुत्तमम् ॥ नास्ति विष्णुसमो देवो नास्ति वि-

णुसमः प्रभुः । नास्ति विष्णुसमः कश्चिन्महानरक-
 मोचकः ॥ सप्तसप्ततिकोटीनां सप्तद्वीपनिवासिनाम् ।
 आजन्मभुवनेशानामिदमस्तु तिलोदकम् ॥ भगवन्देवदे-
 वेश लोकनाथ जगत्पते । मोचयित्वा त्विमं प्रेतं गच्छ
 देव खरालयम् ॥ यावत्तिला मनुष्येण गृहीताः पितृत-
 र्पणे । निर्गच्छन्त्यसुरास्तावत्सिंहं दृष्ट्वा मृगा यथा ॥ अस्म-
 त्कुले मृता ये च गतिर्येषां न विद्यते । तेषामावाहयिष्यामि
 दर्भपृष्ठे तिलोदकम् ॥ बन्धुवर्गे मृता ये च नामगोत्र-
 विवर्जिताः । स्वगोत्रे परगोत्रे वा इदमस्तु तिलोदकम् ॥
 उद्वन्धनमृता ये च विषशस्त्रहताश्च ये । दंष्ट्रिभ्यश्च पशु-
 भ्यश्च मरणं पापकर्मिणाम् ॥ अग्निदग्धा मृता ये च ना-
 ग्निदग्धास्तथाऽपरे । विद्युच्चौरहता ये च इदमस्तु तिलो-
 दकम् ॥ रौरवे चान्धतामिसे कालसूत्रे गताश्च ये । तेषा-
 मुद्धरणार्थाय इदमस्तु तिलोदकम् ॥ असिपत्रवने घोरे
 कुम्भीपाके च ये स्थिताः । तेषामुद्ध० ॥ अन्यस्मिन्नरके

घोरे यमलोके प्रतिष्ठिताः । तेषामुद्धर० । ये पापयोनिषु-
 गताः पक्षिकीटसरीसृपाः । अथवा वृक्षयोनिस्था इद-
 मस्तु तिलोदकम् ॥ ये बान्धवा अबान्धवा येऽन्यजन्मनि
 बान्धवाः । तेषामक्षय्यतृप्त्यर्थमिदमस्तु तिलोदकम् ॥ ये
 केचित्पितृरूपेण वर्तन्ते स्वेन कर्मणा । तेषामुद्धरणार्थाय
 इदमस्तु तिलोदकम् ॥ येऽसंख्ययातनासंस्थाः प्रेतलो-
 केषु पापिनः । तेषामुद्धरणार्थाय० ॥ जात्यन्तरसहस्राणि
 अमन्ते स्वेन कर्मणा । तेषामु० ॥ दिव्यन्तरिक्षभूमिस्थाः
 पितरो बान्धवादयः । तेषामुद्ध० ॥ गुरुश्चशुरबन्धूनां ये
 चान्ये बान्धवादयः । तेषा० । मातामहकुले ये च गतिर्येषां
 न विद्यते । तेषा ॥ अस्मत्कुले लुप्तपिण्डाः पुत्रदारविव-
 र्जिताः । क्रियालोपगता ये च जात्यन्धाः पङ्गवस्तथा ॥
 विरूपा आमगर्भाश्च जातोऽज्ञातः कुले मम । तेषा० ।
 महारणे ये मम धर्मयुक्ता च्छिन्दन्ति शत्रून्समरे नि-
 सङ्गाः । गीत्राह्वणार्थं निधनं प्रपन्नाः स्वधा इदमम्बु

ददामि तेषाम् ॥ विना विवाहं निधनं गता ये तथाऽहि-
 विद्युन्नखिदंष्ट्रिनष्टाः । मयापि दत्तं सकलं च तेषां प्र-
 यान्तु ते तृप्तिममोघामघ ॥ जलग्रपाते गरतो मृता ये
 विषाग्निशस्त्रैर्मनुजाश्च येपि । तथा पशुभ्यश्च तथाऽवटेभ्यो
 जलग्रदानेन मया च तृप्ताः ॥ जाता मृता ये च मदी-
 यवंशे तथा मृता ये शुश्वरे गुरौ च । ये मत्कुले पिण्ड-
 विहीनजाताः क्रियाविलोपातिजनो धनाढ्यः ॥ पङ्गुस्तथा
 वामनकुञ्जकाश्च जात्यन्धमूढो बधिरो विरूपः । क्लीवाश्च
 शण्ठाश्च विनाग्निभ्यश्च तेभ्यस्तिलाक्षयजलं ददामि ॥
 आब्रह्मणो ये पितृवंशजाता मातुस्तथा वंशभवा मदीयाः ।
 वंशद्वयेऽस्मिन्मम सङ्गताश्च तेभ्यस्तिलाक्षयजलं ददामि ॥
 मित्राणि सख्यः पशवश्च भृत्या स्पृष्टाश्च सृष्टाश्च कृतोप-
 काराः । जन्मान्तरे ये मम संगताश्च तेभ्यस्तिलैर्मिश्र-
 जलं ददामि ॥ येषां गृहे मया भुक्तं येषां भुञ्जाम्यहं
 पुनः । तेभ्यः सर्वेभ्यः पितृभ्य इदमस्तु तिलादकम् ॥

अद्यतावत् । भवानीभास्वती० । आत्मनो । पितुर्विष्णोः
 समस्तप्रेतविष्णूनां तेषामतीतवर्तमानभविष्यद्वाङ्मनःका-
 योपार्जितपापनिवारणार्थं दशविधपापनिष्कृत्यर्थं कुम्भी-
 पाकादि असिपत्रान्तसमस्तनरकेभ्य उत्तारणार्थं नारा-
 यणबलिविधाननिमित्तं प्र, द्वि, तृ, च, त्रयोदशे विष्णु-
 श्राद्धे बहिर्गततीर्थराजप्रीत्या तिलाम्भसा पुण्यवृद्धिरस्तु
 स्वर्गप्राप्तिरस्तु नरकोद्वरणमस्तु पृथ्वीरूपविष्णुसायुज्य-
 मस्तु । अब्रूपब्रह्मसायुज्यमस्तु । तेजोरूपशिवसायुज्य-
 मस्तु । वायुरूपयमसायुज्यमस्तु । आकाशाकृतिशून्यरू-
 पप्रेतविष्णुसायुज्यमस्तु ॥ अनन्तशाखकल्पायेति ब्राह्मणेषु
 पुष्पम् ॥ स्वस्वमन्त्रैश्च ॥ इति विष्णुबलौ विष्णुश्राद्धविधिः ॥

अथ पूयमानब्राह्मणम्—(तर्पणोपयोगि)

“अयारुचा च्युचसनातनाः पारुच्छोपाऽत्यष्टं नानानं चतुष्कं
 शिशुः पाङ्कं हि शर्यनावत्येकादश कश्यपोय इन्दो चतुष्क-
 मऽन्त्ये त्रितः क्षुद्रसूक्तमहासूक्तैर्ऋषिभिः सार्धं दशमं मण्डलम्-

पश्यदग्रे सप्त त्रितः पिप्रीहीनः पात एकः ॥ अयारुचा हि-
 रण्या पुनानो विश्वा द्वेषांसि तरति स्वयग्वभिः सूनोर-
 स्वयग्वभिः ॥ धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः ।
 विश्वा यद्रूपा परियात्यृकभिः सप्तास्येभिर्ऋकभिः ॥
 त्वन्त्यत्पाणीनां विधेवः सुमः सत्यभिर्मा जयसि । सु-
 आदमक्रतस्यधीतिभिर्दमे ॥ परावता न साम तद्यत्रार-
 णन्ति धीतयः । त्रिधातुभिररुषीभिर्वयोदधे रोचनानो
 वयोदधे ॥ पूर्व्यामनुप्रतीच्यां यांति चेकितत्संरश्मि-
 भिर्यतते दर्शतो रथो दैव्यदर्शितो रथः ॥ अग्नञ्चुक्तानि
 पौस्येन्द्राञ्जैत्राय दर्शयन् । वज्रश्च यद्भवतो अनुपच्युता
 समत्सुनापच्युता ॥ १ ॥ नानानो वातानोधियोविश्र-
 तानि जनानाम् । उक्षारिष्टरुतं भिषग्व्रह्म सुन्वन्तमिच्छ-
 तीन्द्रायेन्दो परिस्रव ॥ जरतीभिरुषधीभिः पूर्णेभिः शकु-
 नानाम् । कर्मारो अश्मभिर्द्युभिर्हिरण्यवन्तमिच्छतीन्द्रा-
 येन्दो परिस्रवे ॥ कारुहन्ततोभिषगुपलप्रक्षिपीनाना नाना-

धियो वसूयवोन्नगा इव तस्थिमिन्द्रायेन्दो परिस्रवँ ॥ अश्वो
 वोढा सुखं रथं हमरामुपमन्त्रिणः । शेषेरोमन्वन्तौ भेदौ
 वारिर्माण्डूका यच्छतीन्द्रायेन्दो परिस्रवँ ॥ २ ॥ शर्यनाऽवति
 सोममिन्द्रा पिवतु वृत्रहा ॥ बलन्दधान आत्मनि करि-
 ष्यन्वीर्यं महदिन्द्रायेन्दो परिस्रवँ ॥ आ पवस्व दिशां पततु
 आर्जकात्सोममीदृः । ऋतवाक्येन सत्येन श्रद्धया तपसा
 स्वत इन्द्रायेन्दो परिस्रवँ ॥ पर्जन्यवृद्धं महिषन्तं सूर्यस्य
 दुहिताभरत् । तं गन्धवाः प्रतिगृणान्तं सोमेरसमाऽदधुरि-
 न्द्रायेन्दो परिस्रवँ ॥ ऋतं वदनृतद्युम्नः सत्यं वदन्सत्यकर्मा ।
 श्रद्धां वदन्सोमराजन्धात्रा सोमपरिष्कृत इन्द्रायेन्दो परि-
 स्रवँ ॥ सत्यमुग्रस्य बृहतः संस्रवन्ति संस्रवः । संयन्ति
 रसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणाहर इन्द्रायेन्दो परिस्रवँ ॥ ३ ॥
 यत्र ब्रह्मा पवमानच्छन्दस्यां वाचं वदन् । गृण्णा सोमे
 महीयते सोमेनानन्दञ्जनयन्निन्द्रायेन्दो परिस्रवँ ॥ यत्र
 ज्योतिरजसं यस्मिंल्लोके स्वर्हिताम् । तस्मिन्मन्त्रेहि पाव-

मानाऽमृतलोके अक्षित इन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ यत्र राजा
 वैवस्वतो यत्रावरोधनन्दिवः । यत्रासूर्याहुतीरपस्तत्रमाम-
 मृतङ्कधीन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ यत्रावकामश्चरणत्रिनाके
 त्रिदिवे दिवः । लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममृतं
 कृधीन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ यत्र कामोनिकामश्च यत्र ब्रध्नस्य
 विष्टपम् । स्वधया यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतङ्कधीन्द्रायेन्दो
 परिसर्वं ॥ यत्र लोकयास्तनूर्भृत्यजाः श्रद्धया तपसा
 जिताः । तेजाश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतङ्कधीन्द्रायेन्दो
 परिसर्वं ॥ यत्र देवा महात्मनः सैन्द्राः समरुद्रणाः ।
 ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतङ्कधीन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥
 यत्र तत्परमं पदं विष्णोर्लोके महीयते । देवैः स्वकृतक-
 र्मभिस्तत्र माममृतङ्कधीन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ यत्रानन्दश्च मो-
 दश्च मोदप्रमोद आसते । कामस्य यत्राप्तकामस्तत्र मा-
 ममृतङ्कधीन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ ५ ॥ य इन्द्रोः पवमानस्या-
 ननु धामान्यनुक्रमेत् । तमाहुः सुप्रजा इति वसे सोमा

विधुर्मन इन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ ऋषिर्मन्त्रकृतां स्तोमैः
 कश्यपोद्वर्धयन्गिरः । सोमन्नमस्यं राजानं यो यज्ञे वीरु-
 धाम्पतिरिन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ सप्तदिशो नाना सूर्याः सप्त-
 होतार ऋत्विजः । देवा आदित्या ये सप्त तेभिःसोमाऽ-
 भिरक्ष ण इन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ यत्ते राजं शतं हविस्तेन
 सोमाभिरक्ष णः । आरातीवमानस्तारीर्मोचनः किञ्चनम-
 मदिन्द्रायेन्दो परिसर्वं ॥ ६ ॥ इति अवने मन्त्रपाठेन ॥
 पूयमाणब्राह्मणं समाप्तम् ॥

अथ सूर्यबलिविधानं लिख्यते

आदौ प्रायश्चित्तविधिः ॥ शुक्लपक्षे चेद्वलिविधानं स्यात्त-
 दाऽष्टम्यां नक्तभोजनं, नवम्यामुपवासः, दशम्यां प्रायश्चित्तं,
 एकादश्यां भर्गक्रिया दशाहिका, द्वादश्यां भर्गश्राद्धं कार्यम् ।
 (कृष्णपक्षे तु) एकादश्यां नक्तभोजनं, द्वादश्यामुपवासः, त्रयोदश्यां
 प्रायश्चित्तं, चतुर्दश्यां भर्गक्रिया दशाहिका, अमावस्यां भर्गश्रा-
 द्धमिति नियमः ॥ ॥ पञ्चगव्येन स्वात्मानं भूमिं च संशोध्य ।
 शालिचूर्णेन ग्रहणमुत्तिष्ठेत्, तद्वेदे सूर्यबलिमाप्सकुरुष्व । क्षेत्रे-

शद्वयं च संस्थाप्य ॥ भद्रपाठादि । कलशे प्रदानं । अग्न-
 येनमः ६ उद्वयन्तमसं । उदुत्यञ्जां । चित्रन्देवानां ।
 तच्चक्षुर्देवं । हंसः शुचिषत् । घृणिः सूर्यमादित्यमर्चयन्ति
 तपः सत्यं मधु क्षिरन्ति । तद्ब्रह्म तदापोज्योतीरसोमृतं
 ब्रह्मभूर्भुवः स्वरोम् ॥ ॐ ह्रां ह्रीं सः सूर्याय नमः ८ भवा-
 न्यैनमः भास्वत्यै, भीमायै, योगीश्वर्यै, विमलनागराजाय,
 कमलनागाय, गोतमनागाय, चक्रस्रुतायै, चाकाभगवत्यै,
 महामार्ताण्डनाथार्यै नमः । प्रतिमाकलशे । चित्रन्देवानां ।
 ॐ ह्रां ह्रीं सः सूर्याय नमः ॥ विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः नमः ॥
 इन्द्रा पर्वता ॥ अर्चन्तस्त्वा ॥ यजमानमानीय ॥ अनाभौ ॥
 उदुत्यमित्यग्निसूक्तेन न्यासो यथा ॥ शिरसि । उदुत्यञ्जातं वे-
 दसं । ललाटे, अपत्ये तार्यवो । नेत्रयोः, अदृशन्नस्य केतवो ।
 श्रोत्रयोः, तरणिर्विश्वदे । नासिकायां, प्रत्यङ्गदेवानां । मुखे,
 येनापावकचक्षुर्सा । कण्ठे, विद्यामेषिरजः । सव्यबाहौ, सप्तत्वा
 हरितौ । वामबाहौ, अयुक्तसप्तशुन्ध्यवः । हृदि, उद्वयन्तम-

सस्परि^१ । नाभौ, उद्यन्नद्य मित्रमहं । गुह्ये, शुकेषु मे हरि
 मा^२णं । लिङ्गे, उदगादयमादित्यो । ऊर्वोः, समैक्षिषोर्ध्वम-
 हसां । जान्वोः, उद्यन्नद्य विनोभजं । पादयोः, उद्यन्तन्त्वा
 मित्रमह आ^३रो ॥ तथाच पुनः द्विगुणसूर्यसूक्तेन च । शिरसि,
 चित्रन्देवानां । ललाटे, सूर्यो देवीमुषसं रोचमानांमार्यो न
 योषामभ्येति पश्चात् । यत्रानरो देवयन्तो युगानि वितन्वते
 प्रतिभद्राय भद्रम् । नेत्रयोः, तच्चक्षुर्देवं ॥ नासिकायां, भद्रा
 अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतद्वा अन्नमद्यासः । नम-
 स्यन्तो देव आपृष्टमस्थुः परिधावा पृथिवीयन्ति सद्यः ॥
 मुखे, तत्सूर्यस्य देवत्वन्तरहित्वं मध्याकर्तो विततं सञ्ज-
 भार । यदेदं युक्तहरितः सदस्थ दात्राती वासस्तनुते
 मिमंसै । कण्ठे, तन्मित्रस्यवरुणाभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते
 द्यौरुपस्थे । अनन्तमन्यद्रुषदस्यपाजः कृष्णमन्यद्वरितः
 सम्भरन्ति ॥ बाह्वोः, अद्या देवा उदिताः सूर्यस्य निरं-
 हसः पिपृता निरवद्यात् । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता-

मदितिः सिन्धुः पृथिवीरुतद्यौः ॥ हृदि, इदं ह नूनमेषां
 स्वप्नं भिक्षेन मर्त्यः । आदित्यानामपूर्व्यं सलीमनि ।
 नामौ, बृहद्वरुणं मरुतान्देवं त्रातारमश्विना । मित्रमीमहे
 वरुणं स्वस्तये । जान्वोः, त्वमिमा ओषधीः सोमविश्वा-
 स्त्वमाप अजयस्त्वं गाः । त्वमाततमुतोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्यो-
 तिषा वितमो विवर्क्तं । सर्वाङ्गेषु, अङ्गादङ्गाल्लोभ्यो ॥ तथा ।
 चित्रं पादयोः, देवानां जङ्घयोरित्यादि । ॐ हृद, ह्रांशिर,
 हींशिखा, सः कव, सूर्यायनेत्राभ्यां, नमः अस्त्राय फट् ॥
 अपसर्पन्तु० । प्राणायामः ॥ तीर्थे स्नेयं । यत्रास्ति माता । अ-
 द्यतावत् महागणपतये । अग्नये वायवे सूर्यायै । ॐ ह्रांहींसःसू-
 र्यायै । भवान्यै । विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः । इन्द्राय वज्रह-
 स्ताय । तेजसे चण्डाय । सूर्यबलिसङ्कल्पितप्रायश्चित्तनिमित्ते
 दीपोनमः धूपोनमः ॥ अपसव्येन ॥ समस्तमातापितृभ्यो
 दीपः स्वधा ॥ सव्येन । पित्रेभर्गाय । समस्तप्रेतभर्गेभ्यः
 सूर्यसायुज्यार्थे, सूर्यबलिसङ्कल्पितप्रायश्चित्तहोमे दीपो-

नमः । संवः सृजामि । अश्विनोः प्राणा । देहवद्देवस्य
 न्यासः ॥ ॐ गायत्र्यै नमः ॐ भूर्भुवः ३ । आदिदेवाय वि
 ३ । भास्कराय वि ३ । विश्वप्रकाशाय वि ३ । योगी-
 शाय ३ । सूर्यरूपाय वि ३ । नमो धर्मनिधानाय ३ ।
 घृणिः सूर्यमादित्यमर्चयन्ति तपः सत्यं मधु क्षरन्ति । तद्ब्रह्म
 तदापो ज्योतीरसो मृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरोम् ३ । अद्य तावत् ।
 ॐ हां ह्रीं सः सूर्यस्य । महागणपतेः । अग्नेः वायोः सूर्यस्य ।
 भवान्याः । विष्णुपञ्चायतनदेवतानां । इन्द्रस्य वज्रहस्तस्य ।
 तेजसः । चण्डस्य । आत्मनो वाङ्मनः कायो । पितुः भर्गस्य ।
 समस्तप्रेतभर्गाणां सूर्यसायुज्यार्थे (पातित्यदोषाऽभोज्यभो-
 जनदोषाऽकार्यकारणदोषाऽविक्रेयविक्रेणनदोषाऽग्राह्यग्रहणदोषस्व-
 जातिक्रियाविलोपनदोषजनितनानाविधनरकोत्तारणार्थे सूर्यवलि
 सङ्कल्पितप्रायश्चित्तहोमे महामार्तण्डपादमूले सन्निधौ च) सूर्य-
 पूजनं कलशयागपूजनं तेजश्चण्डपूजनमर्चामहं करिष्ये
 ॐ कुरुष्व । तिलसर्षपयवान्विकीर्य ॥ अपत्येता, आकृष्णेन,

ध्रुवाद्यौरित्यासनं । हांहींसःसूर्यस्य, महागणपतेः ।
 अग्नेः । भवान्याः । विष्णुपञ्चायतनदेवतानां । इन्द्रस्य
 वज्रहस्तस्य तेजसः चण्डस्य इदमासनं नमः ॥ महागण-
 पतये । अग्नये । हांहींसःसूर्याय । भवान्यै । विष्णुप-
 ञ्चायतनदेवताभ्यः । इन्द्राय वज्रहस्ताय । तेजसे
 चण्डाय । युष्मान् वः पूजयामि ॐ पूजय । उदुत्यञ्जात० ।
 ह्याम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये ह्वयामि मित्रावरुणाविहायुषे ।
 ह्वयामि रात्रीं जगतो निवेशनीं ह्वयामि देवं सवितार-
 मृतये ॥ महागणपतिं । अग्निं । हांहींसःसूर्यं । भवानीं ।
 विष्णुपञ्चायतनदेवताः । इन्द्रं वज्रहस्तं । तेजसं चण्डं
 आवाहयिष्यामि ॐ आवाहय । यवान्विकीर्य ॥ आवाह-
 याम्यहं देवं भानुं० । एहि सूर्य० । त्रैलोक्यं भूषितं० ।
 पद्मासनः पद्मकरःपद्म० ४॥ तेजोवतीसहितदेव तवानुष-
 ङ्गात्प्राप्तं पदं पितृभिरस्तसमस्तदोषैः । घोरान्धकारपटल-
 च्छिदुरस्य सप्तसप्तकायाहनं पितृमले शुक्ल करोमि तेहम् ॥
 पद्मगर्भितमद्युतिः, सप्तभूतसहस्रं पद्मसद्विभक्तम्

ब्रह्माण्डगेहपरि० ॥ हेमाम्भोजप्रवालप्रतिमनुरुचिं चा-
 रुखद्वाङ्गपद्मौ शंखं चक्रं च पाशं सृणिमतिरुचिरामक्ष-
 मालां कपालम् । हस्ताम्भोजैर्दधानं त्रिनयनविलसद्वेद-
 वक्त्राभिरामं मार्तण्डं बल्लभार्धं मणिमयमुकुटं हारदीप्तं
 भजामः ॥ घृणिः सूर्य ३ । प्राणायामः ॥ शन्नो देवी ।
 लाजागन्धवचाकुष्ठं वालुकं पद्मकेसरम् । नागकेसरसंयुक्तं
 पाद्यमेतत्प्रकल्पयेत् ॥ अदृशन्नस्य । सूर्यो नो दिवस्पातु
 वातो अन्तरिक्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः ॥ हिरण्यवर्णाः
 शु ४ । हांहींसःसूर्याय । पाद्यंनमः । महागणपतये । अग्नये ।
 भवान्यै । विष्णुपश्चायतनदेवताभ्यः इन्द्राय वज्रहस्ताय ।
 तेजसे चण्डाय पाद्यंनमः । शेषंनिवार्य ॥ शन्नोदेवी । कु-
 ङ्कुमागुरुकर्पूरचन्दनैश्च सुगन्धिभिः । मृगजातीफलैर्युक्त-
 मर्घ्यमेतत्प्रकल्पयेत् ॥ तरणि विश्व० । मनोहेतिविवस्वत
 आदित्यः कृत्रिमशरुः । पुरा न रजसोऽवधीत् ॥ आपो
 हिष्ठा ॥ हांहींसःसूर्य इव चोर्ध्वममः । महागणपतये । अग्रे ।

भवानि । विष्णुपञ्चायतनदेवताः । इन्द्र वज्रहस्त । तेजः
चण्ड इदं वोऽर्घ्यनमः ॥ प्रत्यङ् देवानां० । विश्वेद्वेषो व्यंह-
तिमादित्यासो विसंहितम् । विश्वग्विवृहतारपः ॥ शन्न
आपो । हांहींसःसूर्याय आचमनीयंनमः ॥ येना पावक चक्षु-
षा० । शन्नो भव चक्षुषा शन्नो अद्वा शं भानुना शं महिम्ना
शं घृतेन । यथा शं मधुच्छन्दसं सदुरोणे तत्सूर्य द्रविणं
देहि चित्रम् । इदमापः । हांहींसःसूर्याय मन्त्रस्नानीयं नमः ॥
ततः “पयोदधिघृत” इत्येकविंशतिस्नानमनु ॥ पयः क्षीरं
दधिसर्पिरिक्षुस्तिला यवामधु । लाजामृतं पञ्चगव्यं गन्ध-
पुष्पौषधीस्तथा । त्रयोदशस्नानेऽमूनि सूर्यस्योक्तानि स्न-
रिभिः ॥ “उदुत्यञ्जात०” । (पृ. १४१ पं. ११) इति
“चित्रन्देवाना” मिति (पृ. १४२ पं. ४) सूक्तेन च हां-
हींसःसूर्याय त्रयोदशस्नानानि नमः ॥ श्लोकतर्पणं कृत्वा ॥ हंसः
शुचिषदिति मन्त्रगुडुकम् ॥ रक्षोहणं० । प्रत्यग्रेहरेत्याऽरात्रिका ॥
तां वायस्तूनुषमसि इति मन्त्रस्यैव ॥ रथे अश्वेषु इत्यनु-

लेपनम् ॥ आसनायनमः । विद्यामेषि रज० । तेषां हि
 चित्रमुक्त्यं वरुथमस्तिदाशुषे । आदित्यानामरङ्गधि ॥ युवा
 सुवासा० । हांहींसःसूर्याय वस्त्रंनमः ॥ सप्त त्वा हरितो० ।
 अनेहो न उरुवज ऊरुची विप्रसत्तवे । कृधिस्तोकाय जीवसे ॥
 यज्ञोपवीतं नमः ॥ अयुक्तसप्तसि० । यो मूर्धानः क्षितीनाम-
 दब्धासः सुयशसः । व्रता रक्षन्ति अद्रुहः ॥ गन्धद्वारां० ।
 समालभनं गन्धोनमः ॥ उद्वयन्तमस० ॥ तेन अस्तु वृका-
 णामादित्यासो मुमोचः । स्तेनवद्धमिवादिते ॥ पुष्पवती० ।
 हांहींसःसूर्यायनमः । महागणपतये अर्घोनमः पुष्पंनमः ।
 तत्र “उदुत्यज्ञातवे” इति षोडशर्चेन । (पृ. १४१ पं. ११)
 “चित्रं देवानां” इति षोडशर्चेन सूक्तेन च । पुष्पपूजा । पूर्वे
 सूर्यायनमः, आग्नेये दिवाकरायनमः, दक्षिणे विवस्वते, नैऋते
 भगाय, पश्चिमे वरुणाय, वायवे महेन्द्रायनमः, उत्तरे आ-
 दित्याय, ईशाने शान्ताय, पूर्वे सप्ताश्वेभ्यः, दक्षिणे यमराज्ञे,
 पश्चिमे भास्वराय, उत्तरे रवये, वायवे सूर्याय, अत्यक्ष-

देवाय, परमार्थसाराय, विश्वधात्रे, नरकोत्तारणाय,
 तेजोधिपतये, तमोपहाय, ॐ हूं मार्तण्डाय, व्योमरूपिणे,
 अनन्ताय, ह्रां ह्रीं सः सूर्याय ८ प्राणरूपाय हंसात्मने,
 निष्कलासहिताय महामार्तण्डाय, अशोकाय, विशो-
 काय, नन्दीशाय, पुष्टिवर्धनाय, सुवर्णचूडाय, शङ्खाय,
 मणिभद्राय, सूर्याय, विभ्राजाय वैनमोनमः अर्धो-
 नमः पुष्पनमः ॥ उद्यन्नद्यमित्रमह० । अपोषुण इयं शरूरा-
 दित्या अप दुर्मतिः । अस्मदेत्व जघुषी ॥ धूरसि धूर्व धू-
 र्वन्त । धूपं परिकल्पयामिनमः ॥ शुकेषु मे० । तत्सूर्यो बृहद-
 र्चां ष्यश्रेत्पुरो विश्वाजनिममानुषाणाम् । सोमो देवा ददृशे
 रोचमानः कृत्वः सुकृतः कर्तृभिरभूत् ॥ तेजोसि शुक्र-
 मसि ॥ ह्रां ह्रीं सः सूर्याय । रत्नदीपं परिकल्पयामिनमः ॥ “दे-
 वस्य त्वा सवितुः” इति चामरं । काण्डात्काण्डादिति छत्रम् ।
 तच्चक्षुरित्यादर्शपरिकल्पयामिनमः ॥ एताभ्यो देवताभ्यः
 दीपोनमः । वासोनमः । एतासां देवतानामर्घ्यदानं ।

उदगादय० । यद्वः श्रान्ताय सन्वते वरूथमस्ति यच्छन्दिः ।
 तेन नो अध्यवोचत ॥ मधुवात ऋतायते० । हांहींसः
 सूर्याय मधुपर्कपरिकल्पयामिनमः ॥ समैक्षिषोर्द्व० । नाभि-
 रसि चक्षुरसि श्रोत्रमसि सूर्य मे देहि । प्राणं चक्षुर्मे
 व्यानम् ॥ हांहींसः । पुष्पाञ्जलिं समर्पयामिनमः ॥ उद्यन्नद्य
 विनोभज० । सूर्यमसि सविता दंह, विष्णुरसि देवानां दंह,
 सूर्यः सूर्ये विभज्यते सूर्यरश्मिप्रतिष्ठः ॥ “हांहांसःसूर्याय-
 नमः भगवन् प्रसीद” इति सप्त प्रदक्षिणानि ॥ चूडारत्नमरी-
 चिरञ्जितध्रुवा देवेन जम्भद्विषा यस्त्रैलोक्यमणिस्त्रिसन्ध्य-
 ममरैः साकं समभ्यर्च्यते । मत्तैरावणकुम्भपीठविलुठ-
 त्सन्दूरपूरच्छविः स श्रेयांसि रविर्दधातु नलिनीनिर्नि-
 द्रताकोविदः ॥ इति स्वाष्टाङ्गपातप्रणामः ॥ अन्नं नमः २ ।
 दक्षिणायै । ततोऽक्षयं यथा । पद्मगर्भापते० । अद्यतावत् भ-
 वानीभा० महामार्तण्डपादमूले तत्सन्निधौ पितुः भर्गस्य ।
 समस्तप्रेतभर्गाणां सूर्यमायुज्यार्थे (पातित्यदोषाऽभोज्यभोजन-

दोषाऽकार्यकरणदोषाऽविक्रेयविक्रीणनदोषाऽग्राह्यग्रहणदोषस्वजा-
तिक्रियाविलोपनदोषजनितनानाविधनरकोत्तारणार्थे सूर्यबलिवि-
धानसङ्कल्पितप्रायश्चित्तहोमे) कलशप्रीत्या० पुण्यवृद्धिरस्तु ।
सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु ॥ एवं । अद्यतावत्० भवानीभास्वती०
सूर्यप्रतिमाप्रीत्या० पुण्यवृद्धिरस्तु सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु ॥
एता देवता कलशेषुष्पद्वयं ॥ ततोऽग्निकर्म ॥ ॥ पात्रं
तिला । अग्निं परिसमूह्य ९ परिस्तीर्य १६ आदौ पञ्च ॥
अग्निपूजा ॥ अग्नये समनमत् ॥ उत्तरतः संस्तीर्णे० महा-
गणपतये जुष्टं निर्वपामि एवं प्रोक्षामि ॥ इदं हविः ।
आज्यदर्शनं । आत्मनो० भवनी० पितुःभर्गस्य, समस्त-
प्रेतभर्गाणां सूर्यसायुज्यार्थे सूर्यबलिविधानसङ्कल्पितप्रा-
यश्चित्तहोमे अग्नये ६ हांहींसःसूर्याय ८ इन्द्रादिभ्यः
अग्नये वैश्वानराय इदमाज्यभर्पयामिनमः ॥ आज्यभा-
गान्ते । कूष्माण्डमन्त्राणि कूष्माण्डब्राह्मणं च हुत्वा प्रधानानि
“तेजोसि” ॥ अग्नयेस्वाहा इत्याज्येन हुत्वा ॥ ततोऽन्नहोमः ॥

निष्वसीद० वषट्ते तावत् । ततः प्रधानानि । उद्वयन्तमसं० ।
 उदुत्यञ्जो० । चित्रन्देवानां० । तच्चक्षुर्दे० । हंसः शुचिं० ।
 घृणिः सूर्य० । हांहींसः सूर्यायस्वाहा, सप्ताश्वाय ८ । भ-
 वान्यैस्वाहा । विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः स्वाहा । इन्द्रा-
 पर्वता । ऐन्द्राग्रं ॥ ॥ एवमाज्यहोमः ॥ तर्पणं अनेन
 मन्त्रहोमेन पितुः भर्गस्य समस्तप्रेतभर्गाणां सूर्यसायुज्यार्थं
 महागणपतिः कुमारः० अन्नाज्याहुतिभिः प्रीयन्तां प्रीताः
 सन्तु ॥ विष्णुपञ्चकं हुत्वा तर्पणम् ॥ ततो यवतिलहोमः ॥
 गायत्रीब्राह्मणं, तर्पणम् ॥ अध्वर्योयं-वषट्ते तावत् । ततः
 प्रधानानि । उद्वयन्तमसं० ६ ऋचः हुत्वा मार्तण्डब्राह्मणं
 हुत्वा हांहींसः सूर्यायस्वाहा ॥ तर्पणं । मलिम्लुचब्राह्मणं
 हुत्वा भवान्यैस्वाहा तर्पणम् ॥ प्रायश्चित्तस्थानकं हुत्वा
 वासुदेवाय स्वाहा ८ । तर्पणम् ॥ इन्द्रा पर्वता ॥ वा यथा
 कालं ॥ नवग्रहसूक्तानि वा हुत्वा ॥ तर्पणम् ॥ रुद्रपञ्चकं ।
 तर्पणम् ॥ देवीपञ्चकं । तर्पणम् ॥ रक्षोघ्नमन्त्राः । तर्पणम् ॥

ऋतुतिथिः । इळामग्ने० । अग्नेत्वं पारयानव्यो० । वैश्वान-
रेण पावमान्यब्राह्मणेन चेत्युपस्थानम् ॥ यदेवा देवेतिकु-
सुमाञ्जलिः ॥ वैश्वानराय पूयमानब्राह्मणेन चेतितर्पणम् ॥
अनेन मन्त्रहोमेनात्मनो० भवानी० पितुर्भर्गस्य समस्तप्रे-
तभर्गाणां सूर्यसायुज्यार्थं सूर्यबलिविधानसङ्कल्पितप्राय-
श्चित्तहोमे अग्निः प्रीयतां अग्निः प्रीतोस्तु । वायुः प्री, सूर्यः प्री ।
ब्रह्माप्री० । हुतमेक्षणं । आश्रावितं तावत् ॥ ब्राह्मणपूजनम् ॥
ॐभूः पुरुषमावाहयामि नमः ३ । ॐभूर्भुवःस्वः पु० ३ ।
आदिदेवायवि ३ । भास्करायवि ३ । विश्वप्रकाशायवि
३ । योगीशायवि ३ । सूर्यरूपायवि ३ । नमो धर्मनिधा-
नाय ३ ॥ घृणिः सूर्य ३ । अद्यतावत् अग्नेः ६ हांहींसः सूर्यस्य
८ भवान्याः आत्मनो० पितुः भर्गस्य भर्गाणां सूर्यसायु-
ज्यार्थं (पृ. १४४ पं. १०) अग्रेर्यविष्टब्राह्मणपूजनमर्चामहं क-
रिष्ये । अग्रेर्यविष्टाय दक्षिणान्तं । तदनु क्षेत्रेशबलिः ततः सूर्य-
प्रतिमापिसर्जनं । ॐभूः पुरुषं पिसर्जयामि नमः ३ । “सर्वाः

सूर्यगायत्रीः” अद्यतावत् ह्रांहींसःसूर्यस्य ८ भवान्याः आत्म-
नो० पितुः भर्गस्य० (पृ.१४४ पं. १०) सूर्यपूजनमच्छिद्र-
मस्तु । यवोदकं । आपन्नोसि । तर्पणम् ॥ प्रतिमाप्रतिपादनम् ॥
सावित्राणि० अद्यतावत् भवानी० पितुः भर्गस्य समस्त-
प्रेतभर्गाणां अतीत० इमां सूर्यप्रतिमां ब्राह्मणाय ददानि ३
एता देवता । पूर्ववद्ब्रह्मणपृच्छां विसर्ज्य ॥ आश्रावितमिति
पूर्णादत्वा विमुच्य नयामि ॥ नित्यकर्म वैश्वदेवादि सम्पाद्य ।
कलशपृच्छां विसर्ज्य । ॐभूः पुरुषंविसर्जयामिनमः ३ ।
ॐभूर्भुवःस्वः ३ । आदिदेवायवि ३ भास्करायवि ३
विश्वप्रकाशायवि ३ । योगीशायवि ३ । सूर्यरूपायवि ३
नमोधर्मनि ३ । घृणिः सूर्य ३ । अद्यतावत् महागण-
पतेः । अग्नेः ६ । भवान्याः । विष्णुपञ्चायतनदेवतानां ।
इन्द्रस्य वज्रहस्तस्य । तेजसः चण्डस्य । आत्मनो (पृ.१४४
पं. १०) कलशपूजनं ग्रहमण्डलपूजनं क्षेत्रेश्वरपूजनमच्छिद्रं
सम्पूर्णमस्तु ॥ यवोदकं ॥ आपन्नोसि । नमो ब्रह्मणे ।
उदकलशं । इति सूर्यकलिविधाने प्रायश्चित्तम् ॥

अथ भर्गक्रियाविधिः ॥

तत्र शुक्लपक्षे एकादश्यां, कृष्णे तु चतुर्दश्यां भर्गक्रिया-
 रम्भः ॥ शालिचूर्णेन ब्रह्मकलशं तद्दक्षे सूर्यप्रतिमाकलशं तद्दक्षे
 सूर्यकलशं तद्दक्षे यमवैवस्वतकलशमुल्लिख्य क्षेत्रेशद्वयं च संस्थाप्य ॥
 स्वस्त्ययनादि पठित्वा । प्रधानानि । ब्रह्मकलशे । उद्वयन्तमस-
 स्परि । ऋचः ६ हांहींसःसूर्यायनमः ॥ भवान्यैनमः ॥
 सूर्यप्रतिमायां ॥ चित्रन्देवानां० हांहींसःसूर्यायनमः । सूर्य-
 कलशे ॥ सूर्योनो दिवस्पातु० । अस्य वामस्य पलि० । यमक-
 लशे ॥ यमोदाधार० । त्रिकद्भुकेभिः० । विष्णुपञ्चायतनदेव-
 ताभ्यः । क्षेत्रस्य पतिना । ऐन्द्रायं । अर्चन्तस्त्वा ॥ ॥
 यजमानमानीय ॥ अनामौ० । उदुत्यज्जात (पृ. १४१
 पं. ११) इति सूक्तेन न्यासः ॥ तीर्थेस्त्रेयं । यत्रास्ति माता ॥
 अद्यतावत् महागणपतये हांहींसःसूर्याय । भवान्यै । क-
 लशरूपाय सूर्याय । यमवैवस्वताभ्यां । विष्णुपञ्चायतनदे-
 वताभ्यः । तेजसे च उदय दीपोममः ॥ अपस्तद्वेद्येव । समस्त-

मातापितृभ्यो दीपःस्वधा ॥ सव्येन । पित्रे भर्गाय समस्तप्रे-
 तभर्गाणां सूर्यमण्डलग्राह्यर्थे भर्गक्रियासङ्कल्पे दीपोनमः ॥
 संव्वः सृजामि । अश्विनोः प्राणा ॥ देहवद्देवस्य न्यासः ॥
 ॐ भूः पुरुषमावाहयामिनमः ३ ॐ भूर्भुवः ३ । आदिदे ३ ।
 भास्क ३ । विश्वप्र ३ । योगी ३ । सूर्यरू ३ । नमो धर्म ३ ।
 घृणिः सूर्य ३ अद्यतावत् महागणपतेः । हांहींसःसूर्यस्य ।
 भवान्याः । कलशरूपस्य सूर्यस्य यमवैवस्वतयोः विष्णुप-
 श्चायतनदेवतानां तेजसः चण्डस्य । आत्मनो० पितुः
 भर्गस्य भर्गानां० (पृ. १४४ पं. १०) भर्गक्रियानिमित्तं
 कलशपूजनं सूर्यपूजनं सूर्यकलशपूजनं यमवैवस्वतकलशपू-
 जनं तेजश्चण्डपूजनमर्चामहं करिष्ये दक्षिणान्तं कृत्वाऽक्ष-
 य्यम् ॥ पद्मगर्भापते भानो प्राप्तं पदमनामयम् । पितृभिर्भु-
 विभावेन सौरमक्षय्यमस्त्वदम् । अद्यतावत् भवानी० पितुः
 भर्गतनुत्रस्य समस्तप्रेतभर्गाणां । अतीत० सूर्यप्रीत्या०
 सूर्यमण्डलग्राह्यर्थे भर्गक्रियासङ्कल्पे दीपोनमः ॥

निष्कलासहितमहामार्तण्डप्रीत्या० महामार्तण्डः प्रीतोस्तु
 सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु ॥ यमकलशे । कीनाशस्य च प्रीत्यर्थं
 मायया सहितस्य च । यमस्य धर्मराजस्य याममक्षय-
 मस्तिवदम् ॥ अद्यतावत् पितुः भर्गतनुत्रस्य विश्वप्रकाशस्य
 (पृ. १४४ पं. १०) यमवैवस्वतप्रीत्या० यमवैवस्वतौ
 प्रीयेतां प्रीतौ मे भवेताम् ॥ एवं तेजश्चण्डप्रीत्या एतादे-
 वता ॥ कलशे पुष्पद्वयं । तद्विष्णोः । प्रतिमायां चित्रन्देवानां ।
 सूर्यकलशे । सूर्यो नो दिव० । अस्य वामस्य० ॥ यमकलशे
 यमो दाधार । त्रिकटुकेभि ॥ ॥ ततो वैश्वदेवादि नित्य-
 कर्म-अग्नयेस्विष्टकृते तावत् । ब्राह्मणपूजनं ॥ ॐ भूः पुरु ३ ।
 आदि० भास्करा० विश्व० योगी० सूर्य० नमो० घृणिः सू० ।
 अद्यतावत् भवानी० ह्रांहींसः सूर्यस्य । भवान्याः । कलश-
 रूपस्य सूर्यस्य यमवैवस्वतयोः आत्मनो, पितुः भर्गतनुत्रस्य
 समस्त (पृ. १४४ १० पं.) अग्नयेस्विष्टब्राह्मणपूजनमर्चामहं
 करिष्ये । दक्षिणां कृत्वाऽऽदित्यमुपसिषेत् ॥ अद्यतावत् पितुः

भर्गतनुत्रस्य समस्तप्रेतभर्गतनुत्राणां भर्गक्रियानिमित्तं
 (भगवन् सूर्य प्रभातीर्थे प्रह्वीभूतस्य प्रशान्तिमयीं प्रकृतिं
 प्रापितस्य विमलोद्द्योततमे स्वमण्डले ब्रह्मवर्चसं साक्षा-
 त्कुरुष्विति) सूर्याय प्रकाशरूपाय परमार्थसाराय प्रत्यक्ष-
 देवाय विश्वदात्रे नरकोत्तारकाय निष्कलासहिताय महा-
 मार्तण्डनाथाय हांहींसःसूर्याय, महाश्वेतासहिताय परम-
 तेजोरूपिणे सूर्याय विभ्राजाय वैनमोनमः ॥ इत्युपस्थानम् ॥
 अथ सूर्यसम्मुखं स्वे पुष्पाणि क्षिपेत् ॥ ॥ कालात्मन्सर्व-
 भूतात्मन् विश्वात्मन्विश्वतोमुख । यस्मादग्नीन्दुरूपस्त्वं
 पाहि नोऽतः प्रभाकर ॥ वीरवीरेश देवेश नमस्तेऽस्तु
 त्रिधात्मक । महामार्तण्ड वरद सर्वाभयवरप्रद ॥
 त्वमेव सप्तधा भूत्वा च्छन्दोरूपेण भास्कर । यस्माद्भा-
 सयसे लोकान्पाहि नोऽतः प्रभाकर ॥ नमोनमः पाप-
 विनाशनाय विश्वात्मने सप्ततुरङ्गमाय । धाम्नामधीशाय
 भवाभवाय पापघदावानलशान्तिकर्त्रे ॥ नमस्ते देवदेवेश

वेदाहरणलम्पट । वाजिरूपेण मामस्मात्पाहि संसारसा-
गरात् ॥ नमो धर्मनि० ॥ श्रीभगवन्स्वर्याऽमुं प्रेतभर्गं स्व-
मण्डलं प्रापय ३ “यथाप्रेतसंख्यं एवं कृत्वा” ऋतं च
सत्यञ्चाभीद्धात् इति पठेत् ॥ इति सूर्यं प्रत्यक्षपूजामनु ।
क्षेत्रेशवलिः ॥ ततः प्रतिमाकलशसूर्यकलशयमवैवस्वतकलशान्
विसर्ज्य । ॐ भूः पुरुषं विसर्जयामिनमः ३ ॐ भूर्भु ।
आदि । भास्क । विश्व । योगी । नमो धर्म । धृणिः
सूर्य । अद्यतावत् हांहींसःसूर्यस्य । कलशरूपसूर्यस्य ।
यमवैवस्वतयोः । आत्मनो० पितुः भर्गतनुत्रस्य । समस्त०
(पृ. १४४ पं. १०) भर्गक्रियानिमित्तं सूर्यप्रतिमापूजनं
सूर्यकलशपूजनं यमवैवस्वतपूजनमच्छिद्रंसम्पूर्णमस्तु ॥
यवोदकं नमः । आपन्नोस्मि ॥ प्रतिमाकलशे । नमो धर्म ।
जातवेदप्र० । सूर्यकलशे । अपरः शरणं० । यमकलशे ।
यमो वैवस्वतो नाम प्रेतरूपो महाबलः । पायादमुं सदातारं
प्रेतमुक्तिं करोतुयै ॥ आदानं नैव । नमो ब्रह्मणे ॥ ततो ब्राह्म-

णाय प्रतिपादयेत् ॥ सावित्राणि अद्यतावत् भवानी० पितुः
 भर्गतनुत्रस्य समस्त (पृ. १४४ १० पं.) सूर्यमण्डलप्रा-
 स्थ्यर्थ इमां सूर्यप्रतिमां ददानि ३ ॥ एवं सूर्यकलशं ॥
 ततो दर्भविष्टरे जीवादानं दत्वा, एवं यमवैवस्वतकलशं
 दद्यात् ॥ ततोऽक्षय्यं ॥ पद्मगर्भापते भानो प्राप्तं पदम-
 नामयम् । पितृभिर्भुविभावेन सौरमक्षय्यमस्त्वदम् ।
 अद्यतावत् भवानी सूर्यसायुज्यार्थं सूर्यप्रीत्या० सूर्यः
 प्रीतोऽस्तु सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु ॥ एवं कलशरूपसूर्यप्रीत्या०
 कलशरूपसूर्यः प्रीतोस्तु सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु ॥ एवं
 कीनाशस्य च प्रीत्यर्थं मायया सहितस्य च । यमस्य
 धर्मराज्यस्य याममऽक्षय्यमस्त्वदम् ॥ अद्यतावत् यम-
 वैवस्वतौ प्रीयेतां प्रीतौ मे भवतां ॥ एता देवताः ॥ ब्राह्म-
 णपृच्छां विसर्ज्य (पृ. १४४ पं १०) अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा ।
 विमुच्य । नयामि ॥ धर्मं देहि ॥ गोघ्रासादि । आयुः
 प्रजां ॥ कलशपृच्छाविसर्ज्य ॥ ॐ भूः भुवः स्वः विसर्ज्यामिममः ३

आदिदे । भास्क । विश्व । योगी । सूर्यरू । नमो धर्म ।
 घृणिः सू । अद्यतावत् भवानी० महागणपतेः हांहींसः सूर्यस्य
 भवान्याः । विष्णुपञ्चायतनदेवतानां तेजसः चण्डस्य ।
 आत्मनो पितुः भर्गस्य (पृ १४४ पं १०) भर्गक्रियानिमित्तं
 कलशपूजनं क्षेत्रेश्वरपूजनमच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु ॥ यवोदकं ।
 आपन्नोस्मि । नमोब्रह्मणे ॥ उदकलशं । मन्त्रार्थाः ॥ इति
 भर्गक्रियापूजाविधिः ॥ ॥ तदनु नदीतीरेऽन्यदेशे गच्छेत् ॥
 उक्तं च ॥ “उदुत्यमिति मन्त्रेण उद्वयन्तमसस्ततः । स्मृत्वाप्यमुक-
 भावं च कुर्याद्दशोदकक्रियाः ॥ हव्यां कव्यां प्रभां धूर्मां सौम्यां
 तीर्त्रां प्रतापिनीं । रौद्रीं ब्राह्मीं तथा धार्मीं क्रिया भर्गकला दश ॥
 पृथिव्यापेस्तथा तेजो वायुराकाश एव च । मनोबुद्धिरहङ्काराः प्रकृ-
 तिः पुरुषोदश ॥” अथ विधिः । सदर्भकाण्डहस्तो दक्षिणाभि-
 मुखो भर्गरूपान्प्रेतान्ध्यात्वा “उदुत्यञ्जा” इति दशर्चसूक्तेन
 प्रेतभर्गेभ्यस्तिलोदकाञ्जलयो देयाः ॥ यथा । उदुत्यञ्जा ।
 अपत्येता । अदृश्यन् । तरणविं । मृत्युङ्दे । येना पावै ।

विद्यामेषि । सप्त त्वा ह । अयुक्त सप्त । उद्वयन्तं ॥
 अद्यतावत् भवानी० पित्रे भर्गाय । समस्त० प्रथमेऽहनि
 २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, दशमेऽहनि एष ते तिलो-
 दकाञ्जलिः नमः ॥ तीर्थे स्नेयं० चाकाभगवत्यै गन्धादि ।
 अद्यतावत् भवानी० पित्रे भर्गाय समस्त एष वः दीपो-
 नमः ॥ ततो भूमिमुपलिप्य ॥ दक्षिणाग्रान्दर्भानास्तीर्य ॥ पित्रे
 भर्गाय समस्त० प्रथमेऽहनि० भूपृष्ठे० एतद्वोऽवनेजनं नमः ॥
 श्वेतचरोरन्नमुद्धृत्य । तिलास्तोयं तथा क्षीरं० । सव्यं जानुं
 भूमौ निधाय ॥ ॐ भूः पुरुषमावाहयामिनमः ३ । ॐ भू-
 र्भुवः । आदि । भास्क । विश्व । योगी । सूर्य । नमो ।
 घृणिः अद्यतावत् भवानी० पितः भर्ग प्रथमेऽहनि हव्या-
 ख्याकलाव्यापिन्नेष ते प्रथमः पार्थिवः पिण्डो नमः । अप
 उपस्पृश्य । एवं ॐ भूः पुरुषमावाहयामि द्वितीयेऽहनि कव्या-
 ख्याकलाव्यापिन्नेष ते द्वितीय आप्यः पिण्डो नमः । अप उप-
 स्पृश्य । एवं द्वितीयेऽहनि-प्रभाख्या-तृतीयस्तैजसः । ३ ।

चतुर्थेऽहनि धूम्राख्या-चतुर्थो वायवः पिण्डः । ४ ।
 पञ्चमेऽहनि सौम्याख्या-पञ्चम आकाशेयः पिण्डः । ५ ।
 षष्ठेऽहनि तीव्राख्या-षष्ठो मानसः पिण्डः । ६ । सप्तमेऽहनि
 प्रतापिन्याख्या-सप्तमः बोधः पिण्डः । ७ । अष्टमेऽहनि
 रौद्राख्या-अष्टम आहङ्कारिकः पिण्डः । ८ । नवमेऽहनि
 ब्राह्म्याख्या-नवमः प्राकृतः पिण्डः । ९ । दशमेऽहनि
 धर्म्याख्याकलाव्यापित्रेष ते दशमः पौरुषः पिण्डः अप-
 उपस्पृश्य ॥ इति प्रत्येकं पितरं दश दश पिण्डान्दद्यात् ॥ (“वा-
 सवीरान्नगन्धार्वादिभिरऽर्चा समापयेत् । पित आमन्त्रणेनेति प्रेत-
 नामापि तनुयादिति” कात्यायनकौमुद्युक्तिः ॥) पितः भर्ग
 प्रथमेऽहनि एतत्ते ऊर्णं वासोनमः वीरान्नं नमः । पितः
 भर्ग एष ते गन्धोनमः । अर्घोनमः पुष्पं नमः दीपो-
 नमः धूपोनमः ॥ पितः भर्ग प्रथमेऽहनि भक्ष्यभोज्यफल-
 मूलबलिः नमः । पितः भर्ग तिलमधुमिश्रमुदकं ।
 पितः भर्ग एतत्ते हिमपातादि नमः । सूर्यरूपं प्रेतं

ध्यात्वा । “उद्यन्तन्त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षणम् ।
 पश्येम शरदः शतंजीवेम शरदः शतम्” इति प्रत्येक-
 पिण्डेषु पुष्पाणि क्षिपेत् ॥ वामाङ्गुष्ठे विष्टरं निधाय ॥ अद्य-
 तावत् भवानी० पितुः भर्गस्य प्रथमेऽहनि हव्याख्या-
 कलाव्यापिनः सूर्यलोकप्राप्त्यर्थं भर्गप्रकृतिसाधनाय चाकाप्रवाहे
 प्रथम एष ते पार्थिवः पिण्डः पूरकोऽस्तु ॥ पितः भर्ग
 प्रथमेऽहनि एष ते तिलोदकुम्भोनमः । पितः भर्ग प्रथ-
 मेऽहनि एष ते तिलोदकाञ्जलिः नमः ॥ एवं अद्यतावत्-
 भवानी० पितुः भर्गस्य द्वितीयेऽहनि कव्यारव्याकलाव्या-
 पिनः सूर्यलोकप्राप्त्यर्थं भर्गप्रकृतिसाधनाय चाकाप्रवाहे द्वितीय
 एष आप्यः पिण्डः पूरकोऽस्तु ॥ पितः भर्ग द्विती-
 येऽहनि एष ते प्रथमः तिलोदकुम्भोनमः । द्वितीयेऽहनि
 एष ते द्वितीयस्तिलोदकुम्भोनमः ॥ पितः भर्ग द्वितीयेऽ-
 हनि एष ते प्रथमस्तिलोदकाञ्जलिः नमः । पितः भर्ग
 द्वितीयेऽहनि एष ते द्वितीयस्तिलोदकाञ्जलिः नमः ॥

एवं दिनवृद्ध्या तिलोदकुम्भतिलोदकाञ्जलयो वर्धितव्याः ॥ इत्थं
 क्रमेण दशपिण्डान्क्षिपेत् ॥ ॥ तदनु भर्गकुम्भे सविष्टरे
 जलक्षीरमधुतिलान्नघृतगुडशर्करादिफलमूलादि एकीकृत्य
 पात्रान्तरे । अद्यतावत् भवानी० पितुः भर्गस्य समस्तप्रे०
 प्रथमेऽहनि द्वितीयेऽहनि ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९ दशमेऽ-
 हनि सूर्यमण्डलप्राप्त्यर्थ एष सूर्यकुम्भोऽहोरात्रतृप्तयेऽस्तु ॥
 भर्गक्रियायां सोदकुम्भं प्रेतकुम्भं च नास्ति ॥ ततो वपनं ॥ विष्णु-
 बलियुते भर्गश्राद्धे द्विर्वपनं निषिद्धं, तदा विष्णुबलावेव कार्यम् ॥
 तदनु भर्गकुम्भक्षेपणम् ॥ इदं पुरुषशार्दूला विमलं दिव्यमु-
 त्तमम् । सूर्यलोके सुपानीयं प्रेता अत्र स्नात अपः पिबतेति
 स्नात्वा शुद्धवस्त्रधारणम् ॥ तिलकं । प्रत्यग्ने इत्यारात्रिका ऐन्द्रा-
 ग्रमितितिलहोमः । तर्पणं महौषधिगणा रक्षोघ्नाः प्रीयन्तां
 प्रीताः सन्तु ॥ अहोरात्रं कर्तृणामऽशौचं ॥ दीपं दद्यादहोरात्रं
 तीर्थाग्रेसरैस्तैस्तः ॥ इति भर्गक्रियाविधानम् ॥ ॥

अथ भर्गश्राद्धविधिः ॥

शुक्ले द्वादश्यां, कृष्णेऽमावस्यां ॥ दत्तात्रेयः । ततो विं-
 शतिविप्रान्वै श्रेष्ठान् शुद्धान्निमन्त्रयेत् । इति ॥ त्रयोदश तथा
 विप्रान्प्राञ्जुखान्प्रतिपूजयेत् । त्रिभिश्च दशभिर्नाम्नां सूर्य-
 र्यस्य विश्वशक्तिभिः । उदञ्जुखांस्तथा विप्रान्सप्त वै प्रति-
 पूजयेत् ॥ आदौ ग्रहमण्डलं तदक्षे त्रयोदशकलशान् तन्मध्ये
 प्रतिमाकलशं तदक्षे सूर्यकारणकलशषट्कं तेषामधोवेदचतुष्टयीं
 तदक्षे यथाप्रेतसंख्यं कलशान् क्षेत्रेशद्वयं च संस्थाप्य ॥ त-
 त्रादौ भद्रपाठादि-वषट्ते तावत् ॥ प्रदानानि ॥ कलशे
 अग्रयेनमः ६ उद्वयन्तमस ६ ॥ भवान्यै १० ततस्त्रयो-
 दशकलशेषु प्रत्येकस्य द्वेद्वे ऋचो उदुत्यजा ० । चित्रन्दे-
 वानां १ ॥ अपत्ये तां ० ॥ विवस्व आदित्यैष ते सोमपी-
 थस्तस्मिन्मन्दस्व । या दिव्या वृष्टिस्तया त्वा श्रीणामि
 २ ॥ अदृश्यन्नस्य ० ॥ गायत्रेण प्रतिमिमीते अर्कमर्केन साम
 त्रैष्टुभेन वाक्म । वाक्मे वाक् द्विषदा चतुष्टयाऽक्षरेण

मिमते सप्तवाणीः । ३ । तरणिर्विश्वं० ॥ धारयन्त आदि-
 त्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः । दीर्घ-
 धियो रक्षमाणा आसुर्यमृता वा नः च्यवमाना ऋणानि ।
 ४ । प्रत्यङ्दे० ॥ सविता पश्चात्तात्सविता पुरस्तात्सवितो-
 त्तरात्तात्सविताऽधरात्तात् । सविता नः सुवतु सर्वतातिः
 सविता नो रासतां दीर्घमार्युः । ५ । येना पावकं० ॥ ये ते
 अर्यमन्वहवो ६ । विद्यामेषि रजं० ॥ बहिष्टेभिर्विहरन्यासि
 तन्तुमवव्ययन्नसि तन्देवं स । दिविष्वतो रश्मयः सूर्यस्य
 चर्मेवावधुस्तमो अप्सवन्तः ७ ॥ सप्तत्वा हरितो० ॥ सम्पूषन्न-
 ध्वनस्तिरव्यंहो विमोचनपात् । सक्ष्वादेवप्रणम्पुरैः । ८ ।
 अयुक्त सप्तं० ॥ मित्रः संसृज्य पृथिवीं भूमिश्च ज्योतिषा
 सह । सुजातं जातवेदसमऽयक्ष्मत्वा संसृजामि प्रजाभ्यः
 । ९ । उद्वयन्तं० ॥ रुद्रः संसृज पृथिवीं बृहज्ज्योतिः समी-
 धिरे । तेषां भानुरजस इच्छुकोदेवेषु रोचते । १० । उद्व-
 न्तं० ॥ सप्तत्वा हरितो० ११ शुकेषु मे० ॥ हंसः शुचिः

षत् १२ उदगादयं० ॥ सूर्यो नो दिवस्पातु वातो अन्तरि-
 क्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः । १३ ॥ मध्यकलशे ॥ अस्य वा-
 मस्य० ॥ सप्त युञ्जन्ति० ॥ इमं रथमधि० ॥ वृष्णे यत्ते वृ-
 षणौ अर्कमर्चन्निन्द्रावाणौ अदितिः सोजषा । अनश्वासो
 ये योपवन्निरथः इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त दस्यून् । हांहींसः-
 सूर्यायनमः ॥ कारणकलशेषुषट्सु । रदत्पथो वरुण सूर्याय
 पूर्णांसि समुद्रिया नदीनाम् । सर्गो न सृष्टो अर्वतीनृता-
 यश्चकार महीरवनीरहभ्यः । सूर्यायनमः । १ । प्रसम्राजे
 बृहदर्चा गभीरं ब्रह्मप्रियं वरुणाय श्रुताय । वियोजघान
 शमितेव वर्मोपस्थिरे पृथिवीं सूर्याय ॥ अरुणायनमः । २ ।
 उपेससृक्षेवाजयोवचस्यां धानो दधीत नाद्यो गिरो मे ।
 अपान्नपादाशु हेमाकुवित्सु सुपेशस्कर ज्योतिषिषद्धि ।
 परार्ध्यायनमः ॥ ३ ॥ इमं स्वस्मै हृदआसुतष्टं मन्त्रं वोचे मन्थ
 विदस्यवेदत् । अपान्नपादसुर्यस्य महा विश्वान्यर्यो भुवना
 जजान । करीष्विषमयनमः ॥ ४ ॥ आपो रेवती० आपः पृ-

णीत भेषजं वरूथं तन्वं मम । ज्योक्च सूर्यन्दशे । खशुक्ला-
यनमः ॥५॥ ततो यमकलशे ॥ यस्य कोष्ठजगतः पार्थिवस्यैक
इद्रशी । इमं भङ्गश्रवोगाय यो राजान परोध्यः । १ ॥
यमङ्गाय भङ्गश्रवो यो राजानपरोध्यः । येनापो नद्यो
धन्वानि येन द्यौः पृथिवी दृढा । २ । हिरण्यकेशान्सुधु-
रान्हिरण्याक्षानयः शफान् । अश्वावनश्यतो दानं यमो
राजाऽधितिष्ठति ॥ ३ ॥ यमायनमः ॥ ६ ॥ ततो यथाप्रेतसंख्यं
प्रेतकलशेषु ॥ तिस्रो मातृस्त्रीन्पितृन्विभ्रदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ
नेमवगलापयन्ति । मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्य पृष्ठे विश्वविदं
वाचमविश्वमित्वा ॥ वेदचतुष्टयीषु । यो रुद्रो (वा) वषट्ते
विष्ण । अग्निमीळे । इषेत्वोर्जे । अग्न आयाहि । शन्नो देवी ।
विष्णुपश्चायतनदेवताभ्यः नमः । इन्द्रापर्वता । ऐन्द्राग्रं ।
अर्चन्तस्त्वा ॥ ॥ यजमानमानीय ॥ ॥ अनाभौ ।
“उदुत्यञ्जातवे” (पृ. १४१ पं. ११) इति सूक्तेन । “चि-
त्रन्देवातां” (पृ. १४२ पं. ११) इति सूक्तेन च । न्यासः ॥

चित्रं पादयोः ॥ अपसर्पन्तु ते भूता ॥ प्राणायामः ॥ ॥
 तीर्थे स्नेयं । वीर वीरेश देवेश नमस्तेऽस्तु त्रिधात्मक ।
 महामार्तण्ड वरद सर्वाभयवरप्रद ॥ चाकाभगवत्यै ग-
 न्धादि ॥ यत्रास्ति माता । अद्यतावत् भवानी० महाग-
 णपतये । अग्नये ६ हांहींसः सूर्याय ८ भवान्यै १० प्र-
 भासहिताय आदित्याय सूर्याय १ दीप्ति-रवये विव-
 स्वते २ प्रकाशास-गभस्तयेऽर्काय ३ मरीचिस-भानवे
 आदित्याय ४ तापनीस-सवित्रे सवित्रे ५ पाचनीस-दि-
 वाकरायाऽर्यम्णे ६ हव्यवाहास-धर्मराजाय सहस्ररश्मये
 ७ तेजोवतीस-तपनाय पूष्णे ८ शतधामास-भास्कराय
 मित्राय ९ वरुणधामास-सूर्याय भानवे १० पद्मगर्भास-
 त्वष्ट्रे हरिद्रथाय ११ छायास-स्वर्पतये हंसाय १२ नि-
 ष्कलास-महामार्तण्डनाथाय १३ सूर्याय अरुणाय परा-
 ध्यायै करीवृषभायै खशुल्कायै यमायै ॥ प्रेतभर्गाणां
 विष्णवे ८ वा । रुद्राय सातुचराय पृथिव्यै अग्नये ऋग्वे-

दाय ब्रह्मणे छन्दोभ्यः । अन्तरिक्षाय वायवे यजुर्वेदाय
 ब्रह्मणे छन्दोभ्यः । दिवे सूर्याय सामवेदाय ब्रह्मणे छ-
 न्दोभ्यः । दिग्भ्यः चन्द्रमसे अथर्ववेदाय ब्रह्मणे छ-
 न्दोभ्यः ॥ वासुदेवादिभ्यो विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः ।
 इन्द्राय वज्रहस्ताय तेजसे चण्डाय दीपोनमः ॥ अपस-
 व्येन ॥ समस्तमातापितृभ्यः । दीपः स्वधा ॥ सव्येन ।
 अद्यतावत् । पित्रे भर्गाय । समस्तप्रेतभर्गेभ्यः सूर्यमण्डल-
 प्राप्त्यर्थे भर्गश्राद्धे दीपोनमः ॥ संवः सृजामि० ।
 अश्विनोः । देहवद्देवन्यासः ॥ ॐभूः पुरुषमावा ३ । आदि
 ३ भास्क ३ विश्व ३ योगी ३ सूर्य ३ नमो ध ३ घृणिः
 ३ अद्यतावत् भवानी० महागणपतेः अग्नेः ६ ह्रांहींसः
 सूर्यस्य । भवान्याः । प्रभासहितस्यादित्यस्य सूर्यस्य ।
 दीप्तिस-रवेः विवस्वतः । प्रकाशास-गभस्तेः अर्कस्य ।
 मरीचिस-भानोरादित्यस्य । तापनीस-सवितुः सवितुः ।
 पाचवीस-विद्याकस्यार्जुनस्य । अथवा हास-भर्मराजस्य

सहस्ररश्मेः । तेजोवतीस-तपनस्य पूर्णः । शतधामास-
 भास्करस्य मित्रस्य । वरुणधामासहितस्य सूर्यस्य भानोः ।
 पद्मगर्भास-त्वष्टुः हरिद्रथस्य । छायास-स्वर्पतेः हंसस्य ।
 निष्कलास-महामार्तण्डनाथस्य । सूर्यस्य अरुणस्य परा-
 र्ध्यस्य करीवृषभस्य खशुल्कस्य यमस्य । समस्तप्रेतभर्गानां ।
 विष्णोः (वा) रुद्रस्य सानुचरस्य । पृथिव्याः अग्नेः । विष्णु-
 पञ्चायतनदेवतानां । इन्द्रस्य वज्रहस्तस्य । तेजसः चण्डस्य ।
 आत्मनो पितुर्भर्गस्य (पृ. १४४ पं. १०) सूर्यबलिविधा-
 नसङ्कल्पितभर्गश्राद्धे कलशपूजनं सूर्यपूजनं, कारणपूजनं
 चतुर्वेदेश्वरग्रहमण्डलक्षेत्रेश्वरपूजनमहं करिष्ये । तिलसर्प-
 पयवान्विकीर्य ॥ एवमासनं अपत्येतां० आकृष्णेन० ध्रुवा-
 द्यौं० ह्रांहींसःसूर्यस्य इदमासनं नमः ॥ महागणपतेः०
 तेजसः चण्डस्येदमासनंनमः ॥ महागणपतये । अग्नये ।
 ह्रांहींसःसूर्यार्य । भवान्यै० ॥ प्रभास-आदित्याय । तेजसे
 चण्डाय युष्मान्वः पूजयामि ॥ अरुणाय चण्डाय ॥

म्यग्निं० । महागणपतिं । अग्निं । ह्रांहींसः सूर्यं । भ-
 वानीं । प्रभासहितमादित्यं सूर्यं^१ । दीप्तिसं० रविं विव-
 खन्तं^२ । प्रकाशासं० गभस्तिं अर्कं^३ । मरीचिसं० भानुं
 आदित्यं^४ । तापनी-सवितारं सवितारं^५ । पाचनीसं०
 दिवाकरं अर्यमाणं^६ । हव्यवाहासं० धर्मराजं सहस्ररश्मिं ।
 तेजोवतीसं० तपनं पूषणं । शतधामासं० भास्करं मित्रं^७ ।
 वरुणधामासं० सूर्यं भानुं^८ । पद्मगर्भासं० त्वष्टारं हरि-
 द्रथं^९ । छायासं० स्वर्पतिं हंसं^{१०} । निष्कलासं० महामा-
 र्त्तण्डनाथं^{११} । सूर्यं अरुणं परार्ध्यं करीवृषभं खशुल्कं
 यमं^{१२} । समस्तप्रेतभर्गान् विष्णुं सानुचरं पृथिवीं अग्निं
 ऋग्वेदं ब्रह्माणं छन्दांसि । विष्णुपञ्चायतनदेवताः इन्द्रं
 वज्रहस्तं तेजसं चण्डं आवाहयिष्यामि ॐ आवाहय ॥
 आवाहयाम्यहं देवं भानुं सर्वजगद्गुरुम्० । एहि सूर्य० ।
 त्रैलोक्यं भू० ॥ ब्रह्माण्डगे० ॥ त्रयोदशकलशेषु । प्रभया
 सहितं देवमादित्यं वामतां वारम् । आवाहयामि यज्ञेऽसि-

न्पितृमुक्तिविधायकम् ॥ १ । दीप्त्यान्वितं महाबाहुं रविं
 रक्षाविधायकम् । आवाहयामि० । २ । प्रकाशासहितं देवं
 गभस्तिं भूरितेजसम् । आवाहयामि० । ३ । मरीच्यासहितं
 देवं भानुमादित्यसंज्ञकम् । आवा० । ४ । तापनीस-
 हितं देवं सवितारं सुवित्तरम् । आवा० । ५ । पाचनी-
 सहितं देवं दिवाकरमरिन्दमम् । आवा० । ६ । हव्यवा-
 हायुतं देवं धर्माधर्मविदां वरम् । आवा० । ७ । तेजो-
 वतीयुतं देवं तापनं सर्वकामदम् । आवा० । ८ । शत-
 धामायुतं देवं भास्करं भानुनायकम् । आवा० । ९ । वरु-
 णधामया युक्तं सूर्यं सत्यपराक्रमम् । आवा० । १० ।
 पद्मगर्भान्वितं देवं त्वष्टारं सदऽसत्पतिम् । आवा० । ११ ।
 छायान्वितं महाबाहुं स्वर्पतिं रक्तवर्णकम् । आवा० । १२ ।
 निष्कलासहितं देवं महामार्तण्डनायकम् । आवाहयामि
 यज्ञेऽसिन्पितृमुक्तिविधायकम् ॥ १३ ॥ कारणषट्के । आ-
 वाहयामि तं सूर्यं भास्करं कामरूपिणम् । नानालङ्कार-

कतर्पणवस्त्रयज्ञोपवीतगन्धार्घपुष्पधूपदीपचामरछत्रादर्शवासोमधुप-
 र्कप्रदक्षिणदक्षिणाश्च सम्पाद्य ॥ अक्षय्यं ॥ अद्यतावत् भवानी-
 समस्तमातापितृणां स्वर्गप्राप्त्यर्थं कलशप्रीत्या-कलश-
 देवताः प्रीयन्तां ॥ एवं अद्यतावत् भवानी० पितुः भर्गस्य
 समस्तप्रेतभर्गाणां सूर्यमण्डलप्राप्त्यर्थं पातित्यदोषाऽभोज्यभो-
 जनदोषाऽकार्यकरणदोषाऽविक्रेय्यविक्रीणनदोषाऽग्राह्यग्रहणदोष-
 स्वजातिक्रियाविलोपनदोषजनितनानाविधनरकोत्तारणार्थं सूर्य-
 बलिविधानसङ्कल्पितभर्गश्राद्धे कलशप्रीत्या० सूर्यमण्डल-
 प्राप्तिरस्तु ॥ प्रतिमायां ॥ पद्मगर्भापते भानो प्राप्तं पदम-
 नामयम् । पितृभिर्भुवि भावेन सूर्यस्याक्षय्यमस्त्वदम् ॥
 अद्यतावत् भवानी० पितुः भर्गस्य समस्तप्रेतभर्गाणां
 सूर्यप्रीत्या-सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु ॥ त्रयोदशकलशेषु । प्रभा-
 परिवृढादित्य देवदेव दयानिधे । अधुना त्वत्प्रसादेन
 पित्र्यमक्षय्यमस्त्वदम् ॥ अद्यतावत् प्रभासहितादित्यप्री-
 त्या-सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु । १ । रात्रौ त्रिभुवनद्वयमपिन्दीप्ति-

द्योतितविग्रह । ग्रहमण्डलमाणिक्य पित्र्यमक्षय्यमस्त्विदम् ।
 अद्यतावत् दीप्तिसहितरविप्रीत्या सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु । २ ।
 प्रकाशाशक्तिकामात्मन् प्रशान्तकरणेश्वर । गभस्तेऽद्भुतचा-
 रित्र पित्र्य० ॥ अद्यता० प्रकाशासहितगभस्तिप्रीत्यासूर्य-
 मण्डलप्राप्तिरस्तु । ३ । भानो भञ्जितसंसारदुर्ग दुर्गतिनाशन ।
 मरीचिसमवेताङ्ग पित्र्यमक्षय्य० ॥ अद्य० मरीचिसहितभानु-
 प्रीत्यासूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु । ४ । तापनीखेदिताशेषदिक्क्र-
 क्रमतः सदा । सवितः सदसद्रूप पित्र्य० ॥ अद्यतावत् ता-
 पनीस० सवितृप्रीत्यासूर्य० । ५ । पाचनीप्रियक्षेत्राऽऽत्तपुण्य
 भक्तप्रपूजित । दिवाकर नमस्तुभ्यं पित्र्य० । अद्य । पाच-
 नीस० दिवाकरप्रीत्यासूर्यम० । ६ । धर्माधर्मभृतां धुर्य शु-
 द्धवंशावतारकृत् । हव्यवाहासमाश्लिष्ट पित्र्य० । हव्यवा-
 हास० धर्मराजप्रीत्यासूर्य० । ७ । तपनाकलिताखण्डरोदो-
 मण्डलमण्डन । तेजोवतीस्फुरत्तेजः पित्र्यमक्ष० । तेजोवती-
 स० तपनप्रीत्यासूर्य० । ८ । शतधामापरिष्वक्त शतधामंस्त्रि-

धामक । प्रभो भास्कर देवानां पित्र्यमक्षय्य० । शतधामास०
 भास्करप्रीत्यासूर्य० । १९ । पराक्रमणरोचिष्णो विश्वग्वरुणधा-
 मया । ब्रह्मविष्णुगिरीशात्मन् पित्र्य । वरुणधामास०
 सूर्यप्रीत्यासूर्य० ॥ १० ॥ पद्मवान्धव सञ्जुष्टपद्मगर्भ गरी-
 यसाम् । गरीयोऽतुलित त्वष्टः पित्र्यमक्षय्य० । पद्मगर्भास०
 त्वष्टृप्रीत्यासूर्य० । ११ । महामायामहाध्वान्तदूरीकरण-
 पाटव । स्वर्पते स्फुरितच्छाय पित्र्य० । छायास० स्वर्पति-
 प्रीत्यासूर्यम० ॥ १२ ॥ निष्कलादीप्तिदीप्तार्कमण्डलध्वान्त-
 नाशन । मार्तण्डनाथ मुक्त्यर्थं पित्र्यमक्षय्यमस्त्वदम् ॥
 अद्यतावत् भवानी० पितुः भर्गस्य समस्तप्रेतभर्गाणां
 सूर्यसायुज्यार्थं सूर्यबलिविधानसंकल्पितभर्गश्राद्धे नि-
 ष्कलासहितमहामार्तण्डनाथप्रीत्या सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु
 निष्कलासहितमहामार्तण्डनाथः प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ १३ ॥
 कारणकलशेषु ॥ पद्मगर्भापते भानो प्राप्तं पदमनामयम् ।
 पितृभिर्भुवि भावेन सौरमक्षय्यमस्त्वदम् । अद्यतावत्

भवानी० पितुः भर्गतनुत्रस्य सूर्यप्रीत्या० सूर्यः प्री-
तोस्तु सूर्यमं० ॥ १ ॥ प्रकाशाजीविताधीश सहस्रकिरणो-
ज्ज्वल । अतिसंशुद्धभावेनाऽरुणमक्षय्यमस्तिवदम् ॥ अरुणः
प्रीतोस्तु सूर्यमं० ॥ २ ॥ तापनीप्राणनाथाशु प्रेतैः प्राप्ता परा-
र्ध्यता । तवानुग्रहणात्साक्षात्पारार्ध्यमिदमक्षय्यम् ॥ अद्य ।
परार्ध्यः प्रीतोस्तु, सूर्यमण्डल० ॥ ३ ॥ प्रभापरिवृढादित्य
प्रभावात्तव भास्वतः । अधुना पितरो मुक्ताः करीवृषभ-
मक्षय्यम् । करीवृषभः प्रीतोऽस्तु सूर्यमं० ॥ ४ ॥ नि-
ष्कलायत्तमार्तण्ड ब्रह्मविष्णुशिवात्मक । अस्मिन्महामखे
पित्र्ये खाशुक्लमिदमक्षय्यम् ॥ खशुक्लः प्रीतोस्तु सूर्यमं०
॥ ५ ॥ केनाश प्रेतराट्कूर सूर्यलोकं समाश्रिताः ।
पितरस्त्वत्प्रसादेन याममक्षय्यमस्तिवदम् । यमः प्रीतोस्तु
सूर्यमण्डलप्राप्तिरस्तु ॥ ६ ॥ यथाप्रेतसंख्यं पृथक् २ प्रेतकलशेषु ॥
प्रेता गताः सूर्यलोकं भर्गरूपा दिवौकसः । अस्माकं
वाञ्छितायास्ते पित्र्यमक्षय्यमस्तिवदम् ॥ अद्यतावत्

भवानी० पितुः भर्गतनुत्रस्य समस्तप्रेतभर्गाणां सूर्यमण्डल-
 प्राप्त्यर्थमिदमक्षय्यमस्तु ॥ अद्यतावत् । तेजश्चण्डग्रीत्या०
 तेजश्चण्डौ ग्रीयेतां ग्रीतौ भवेताम् ॥ पुष्पाणि कलशे ॥
 तद्विष्णोः । प्रतिमायां, अस्य वामस्य ४ । त्रयोदश कलशेषु,
 उदुत्यञ्जा १३ चित्रं षट् सौर्यम् । चित्रन्देवानां ॥ कारणेषु ॥
 रदत्पथो वरुणं ॥ तत्र यमकलशे ॥ यस्य कोष्ठं जगतो^३ ।
 प्रेतकलशेषु यथासंख्यं ॥ तिस्रोमातृस्त्रीन्पि० ॥ ॥

अथाग्निकर्म ॥ पात्रं तिला । अग्निं परिसमुह्य ९ परिस्तीर्य ।
 आदौपश्च । अग्निकुण्डपूजा । अग्नये समनमत् । अपूप-
 चरौ अग्नये ६ जुष्टं निर्वपामि । एवं प्रोक्षामि । इदं हविः ॥
 आज्यदर्शनं । आत्मनो० भवानीभास्वती० । पितुः भर्गस्य
 सूर्यमण्डलप्राप्तये सूर्यबलिविधानसङ्कल्पितभर्गश्राद्धविधौ
 प्रायश्चित्तहोमे अग्नये वायवे^६ । अग्नये वैश्वानराय इदमाज्य-
 मर्पयामिनमः । आज्यभागान्ते कूष्माण्डंतद्वाह्मणं च हुत्वा
 अपूपचरुणा प्रधानानि ॥ तेजोऽसि । अग्नये ॥ ऋतुतिथिः ।

इक्षामग्रे० । अग्रे त्वं पारयानव्य इति च । वैश्वानराय इति
 पावमान्यब्राह्मणेन चोपस्थानं ॥ यद्देवा देवहेळनमिति
 कुसुमाञ्जलिः । वैश्वानराय इति पूयमानब्राह्मणेन च तर्पणम् ॥
 हुतमेक्षणम् ॥ आश्रावितं । विमुच्य । नयामि ॥ ॥
 पुनरग्निं परिसमुह्य ९ परिस्तीर्य, आदौ पञ्च ॥ सावित्राणि
 महागणपतये । हांहींसः सूर्याय । भवान्यै प्रभासहिताय
 आदित्याय १३ सूर्याय ६ प्रेतभर्गेभ्यः विष्णुपञ्चाय-
 तनदेवताभ्यः । इन्द्राय वज्रहस्ताय तेजसे चण्डाय जुष्टं
 निर्वपामि एवं प्रोक्षामि ॥ आज्यदर्शनं । आज्यभागान्ते ॥
 निष्वसीद इत्यन्नहोमः । प्रधानानि । उद्वयन्तमसस्परि^१ ।
 हांहींसः सूर्याय स्वाहा । भवान्यै स्वाहा । उदुत्यञ्ज^३ ॥ चित्र-
 न्देवानां^३ ॥ अस्य वामस्य^१ ॥ रदत्पथो ॥ यस्य कोष्ठं ॥ तिस्रो
 मातृस्त्री ॥ यथाप्रेतसंख्यं ॥ विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः ।
 इन्द्रा पर्वता ॥ एवमाज्यहोमः । तर्पणं । अनेन आत्मनो०
 भवानी० पितुः भर्गतनुत्रस्य समस्तप्रेतभर्गाणां सूर्यमण्डल-

प्राप्त्यर्थं भर्गश्चाद्धनिमित्तं महागणपतिः । हांहींसःसूर्यः
 भवानी^{१०} । प्रभासहित आदित्यः सूर्यः । दीप्तिसहितो-
 रविः विवस्वान् । प्रकाशास० गभस्तिरर्कः । मरीचिस०
 भानुः आदित्यः । तापनीस० सविता सविता । पाच-
 नीस० दिवाकरः अर्यमा । हव्यवाहास० धर्मराजः सह-
 स्तरश्मिः । तेजोवतीस० तपनः पूर्वा । शतधामास० भा-
 स्करः मित्रः । वरुणधामास-सूर्यः भानुः । पद्मगर्भास०
 लक्ष्मि हरिद्रथः । छायास-स्वर्पतिः हंसः । निष्कलास-महा-
 मार्तण्डनार्थः । सूर्यः अरुणः परार्ध्यः करीवृषभः खशुकः
 यमः समस्तप्रेतभर्गाः विष्णुपञ्चायतनदेवताः । इन्द्रः
 वज्रहस्तः । तेजः चण्डः । अन्नाज्याहुतिभिः ग्रीयन्तां
 ग्रीताः सन्तु ॥ विष्णुपञ्चकं तर्पणं । अथ यवतिलहोमः ।
 गायत्रीब्राह्मणम् तर्पणं । अध्वर्योयं वषट्ते तावत् । प्रधानं ।
 उद्वयन्तम् (पृ. १६६) मार्तण्डब्राह्मणं हांहींसः सूर्याय-
 स्वाहा । मलिम्लुचब्राह्मणं भवान्ये १० ॥ उदुत्यज्ञाते

(पृ. १४१) चित्रन्देवानां (पृ. १४२) अस्य वामस्य
 ४ तर्पणं । अनेन भवानीपितुः भर्गतनुत्रस्य समस्त सूर्य-
 सायुज्यार्थं महागणपतिः । हांहींसः सूर्यः भवानी प्रभा-
 सहितः आदित्यः सूर्यः १३ खशुल्कः प्रीताः सन्तु ॥
 रदत्पथो (पृ. १६८) “अग्निमीळे पुरोहित”मित्यस्या-
 दित्यसूक्तं हुत्वाऽथ द्विगुणमभ्यादित्यसूक्तं यजेत् ॥

“अथ द्विगुणमभ्यादित्यसूक्तम्” वया इत्सप्त वैश्वानरीयं वह्नि
 पञ्चास्मा इदं षोडश ॥ वया इदग्ने अग्नये यस्ते अन्येत्वे विश्वे
 अमृता मादयन्ते । वैश्वानर नाभिरसिक्षितीनां स्थूनेव जना
 उपसिद्ययन्था । मूर्धा दिवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथा-
 भवदऽराती रोदस्योः । तंत्वा देवासो जनयन्त देवं वैश्वा-
 नरज्योतिरिदार्याय । आसूर्येन रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे
 दधिरेऽग्नावसूनि । या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मनुष्येषु
 सितस्य राजा । बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता
 मनुष्या न दक्षः । स्वर्ते सत्यशुष्माय पूर्वं वैश्वानराय

नृतमाय यहीः । दिवश्चित्ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर
 प्ररिरिचे महित्वम् । राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां द्युधा
 देवेभ्यो वरिवश्चकर्थ । प्रतू महित्वं वृषभस्य वेदं द्यं
 पूरवो वृत्रहणं सचन्ते । वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वों अधू-
 नोत्काष्टा अवशस्वरम्भेत् । वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टि
 भारद्वाजोष्व यजतो विभावा । शातवनेये शतिनीभिरग्निः
 पुरुणीये जरते स्रनृतवान् । वह्निं यशसं विदथस्य केतुं
 सुग्राव्यैर्नूतं सद्यो अर्थम् । द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं
 रात्रिं भरद्वागवो मातरिश्वा । अस्य नासुरुभयासः सचन्ते
 हविष्मन्त उपिजो ये च मत्ताः । दिवश्चित्पूर्वो न्यासादि
 होता पृच्छयो विस्पति विश्ववेधाः । तन्नव्यसी हृद आ-
 जायमानमसत्सुकीर्तिर्मुयुजिह्वमध्याः । यमृत्विजो वृजने
 मानुषासः प्रयसन्त आयवो जीजनन्तौ । उशिकपावको
 वसुर्मानुष्येषु वरेण्यो होता धियविक्षु । दमूना गृहपतिर्दम
 आँ अग्निर्ध्रुवद्रयिपती रयीणाम् । तन्त्वा वयं पतिमग्नेर-

यीणां प्रशंसासो मतिभिर्गोतमासः । आशुन्नवाजम्भरः
 सर्जयन्तः प्रातर्माक्षू धिया वसुर्जगम्यात् ॥ अथ यजुः ॥
 (अग्निर्वृत्राणि ते अनूचमाणो ब्रह्मणः) अग्निर्वृत्राणि जङ्ग-
 नद्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्र आहुतः ॥ त्वं
 सोमासि सत्पतिस्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि
 क्रतुः ॥ अग्नेयं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि । स इहे-
 वेषु गच्छति ॥ तन्नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः ।
 न रिष्ये त्वावतः सखा ॥ सत्त्वं विप्रास दाशुषे रयिन्देहि
 सहस्रिणम् । अग्ने वीरवतीमिषम् ॥ वृषा सोम द्युमांससि
 वृषादेव वृषवृतः । वृषा धर्माणि दधिषे ॥ आनो अग्ने
 सुचेतना रयिं विश्वायुः पोषम् । मृळीकन्धेहि जीवसे ॥
 गायस्फानो अमीवहा वसुवत्पुष्टिवर्धनः । सुमित्रासो मनो-
 भव । त्वमग्ने सप्रथा असि जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया
 यज्ञं वितन्वते ॥ त्वं सोम महे भगं त्वं यून ऋतायते ।
 दक्षन्ददासि जीवसे ॥ अग्ने रक्षाणो अंहसः गीतिष्म देव

रीषतः । तपिष्टैरजरो दह ॥ अग्ने नक्षत्रमजरमासूर्यं रोहयो
 दिवि । दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः ॥ आदित्प्रत्नस्य रेतसो
 ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम् । परो यदिद्धृते दिवा ॥ अग्निः
 प्रत्नेन मन्मना शुम्भानस्तनुं स्वाम् । कविर्विप्रेण वावृधे ॥
 सोमयास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति दाशुषे । ताभिर्नो-
 ऽविता भव “अप्स्वग्ने” अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्वि-
 श्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशम्भुवम् ॥ अग्नी रक्षांसि
 सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिष्पावक ईड्यः ॥ एह्युषु
 ब्रुवाणि तेऽग्न इत्थेतरागिरः । एधि वर्धास इन्दुभिः ॥
 इमं यज्ञमिदं वरो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वन्नो वृधे
 भव ॥ उदग्ने शुचयस्तव न्यशिञ्जातवेदसम् । होत्रवाहं
 य्यविष्ट्यम् । दधाता देवमृत्विजम् । अग्निमीळे पुरोहितं
 यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥ सोम गी-
 र्भिर्द्वा वयं वर्धयामो वचोविदः । सुमृडीको न अविश
 इत्यभ्यादित्यसक्तं दिगुणम् ॥ “तिस्रो मातृ” इति हत्वा ॥

श्राद्धब्राह्मणं । उदीरतां० इति स्वाध्यायब्राह्मणं सन्ध्या-
 ब्राह्मणं पावमानीब्राह्मणं च हुत्वा ॥ तत्रैव ॥ उदुत्यञ्जा इति
 सूक्तेन सुवेणाज्यहोमः । तर्पणं अनेन प्रेतभर्गाः प्रीयन्तां
 प्रीताः सन्तु ॥ पुनरपि यवतिलेन विष्णुपञ्चायतनमनु
 इन्द्रापूर्वता यथाविस्तरं ऋग्वेदयजुर्वेदयोश्च सूक्तानि हुत्वा ।
 ऐन्द्रायं तर्पणं । भगवान् वासुदेवः । इन्द्रः । वज्रहस्तः ।
 तेजः । चण्डः । प्रीताः सन्तु ॥ तदनु रुद्रपञ्चकं तर्पणं ।
 देवीपञ्चकं तर्पणं । रक्षोघ्नमंत्राः । तर्पणं ॥ ऋतुतिथिः ।
 नैवेद्यं । आश्रावितं तावत् गोप्रदानं शय्यादानं अश्वदानं
 ततो अग्रेर्यविष्ट ब्राह्मणपूजनं ॥ ॐ भूः पुरुषमावाहयामिनमः
 आदि । भास्क । योगी । विश्व । अद्यता भवानी० ह्रीं-
 ह्रींसः सूर्यस्य । भवान्याः । अग्नेः । प्रभासहितस्यादित्यस्य
 सूर्यस्य । सूर्यस्य । इन्द्रादीनां आत्मनो पितुः भर्गस्य समस्त०
 सूर्यमण्डलप्राप्त्यर्थं पातित्यदोष । अग्रेर्यविष्टब्राह्मणपूजन-
 महं करिष्ये । गन्धादि अक्षयं विना विसृज्य । आश्रावितं ।

विमुच्य । नयामि ॥ ततो वैश्वदेवादि नित्यकर्म कुर्यात् । धर्मं
धेहि । भगवन्त्यक्ष्म । कण्ठोपवीती । सनकादय ऋषयः ॥

अथ भर्गश्राद्धमारमेत् ॥ सव्येनैव सर्वं कुर्यात् । अत्र
प्राङ्मुखान्त्रयोविंशविप्रान् उदङ्मुखान्सप्तोपवेशयेत् ॥ सूर्यरूपं
प्रेतं ध्यात्वाऽचम्य ॥ ॐ भूः पुरुषमावा ३ आदिदेवा । भा-
स्क । विश्व । योगी । सूर्य । नमोऽय । घृणिः ३ अद्यतावत्
भवानी० प्रभास-आदित्यस्य सूर्यस्य १३ सूर्यस्य ६ पितुः
भर्गस्य समस्त । सूर्यसायुज्यप्राप्त्यर्थं (पातित्यदोषाऽभोज्य-
भोजनदोषाऽकार्यकरणदोषाऽविक्रेय्यविक्रेणनदोषाऽप्रा-
ह्यग्रहनदोषस्वजातिक्रियाविलोपनदोषजनितनानाविधन-
रकोत्तारणार्थं) सूर्यबलिविधानसङ्कल्पिते भर्गश्राद्धे ब्राह्मण-
पूजनमर्चामहं करिष्ये । तिलसर्षपयवान्विकीर्य ॥ आदौ
प्राङ्मुखब्राह्मणपूजनं । प्रभास-आदित्यस्य सूर्यस्येदमासनं
नमः १३ प्रभास-आदित्याय सूर्याय १३ भर्गश्राद्धे त्वां
भोजयामि । प्रभास-आदित्यां सूर्यं १३ आवाहयि-

प्यामि । एवं पाद्यार्घ्यगन्धपुष्पधूपदीपयज्ञोपवीतवासोऽर्घ्य-
दानाद्यर्चनविध्यन्तम् ॥ तत उदङ्मुखब्राह्मणपूजनं ॥ सूर्य-
स्येदमासनं नमः ६ पितुः भर्गस्येदमासनं नमः यथाप्रेत-
संख्यं । एवं पाद्यार्घ्यगन्धपुष्पधूपदीपवासः । तत्र प्राङ्मु-
खेषु पुष्पाणि । उदुत्यञ्जा १३ । उदङ्मुखेषु रदत्पथो ५ ।
यमब्राह्मणे यस्य कोष्ठ ३ प्रेतब्राह्मणे, “तिस्रो मातृः” यथा-
प्रेतसंख्यं ॥ सूर्यस्य ६ अर्घ्यदानाद्यर्चनविधिः सर्वः परि-
पूर्णोस्तु ॥ ततः प्रभास-आदित्याय सूर्याय १३ इदमन्नं
शृतमभिघार्य । तथा सूर्याय ६ शृतमभिघार्य । प्रक्षाल्या-
ग्रतो मेक्षणमवदधाति । प्रणवं मनसा ध्यात्वा । क्षीरं घृतं
वासिच्य । प्रभासहिताय आदित्याय सूर्याय । क्षीरं घृतं
वापिच्य ॥ प्रभास-आदित्याय सूर्यायाऽन्नं नमः २ एवं
१३ अन्नं मधु २ प्रभास-आदित्य । सूर्य । इदं रक्षस्व एवं
१३ । प्रभास-आदित्याय सूर्याय १३ यथोपस्थितं । न-
मोदेवेभ्यः ॥ सूर्याय ५ अन्नं नमः २ अन्नं मधु

२ । सूर्य अरुण ५ इदं रक्षस्व (वामतः सूर्यस्यान्नपिण्डं
 नान्येषां) सूर्याय ५ यथोपस्थितं ॥ एवं यमायाऽन्नं नमः
 २ अन्नं मधु २ यम इदं रक्षस्व । यमाय यथोपस्थितं ।
 एवं च पित्रे भर्गाय समस्तप्रेतभर्गेभ्यः भर्गश्राद्धे अन्नं नमः
 २ अन्नं मधु २ प्रेतभर्गा इदं रक्षध्वम् । समस्तप्रेतभर्गेभ्यः
 यथोपस्थितं । नमोदेवेभ्यः ॥ शन्नोदेवी । सूर्याय ५
 यमाय । पित्रे भर्गाय समस्त० भर्गश्राद्धे अपोशानं नमः ।
 अमृतेन सह भोक्तव्यं असुरा निवर्तन्तां सूर्यादीनि
 कारणान्यागच्छन्तु ॥ ॐ भूर्भुवः स्वस्तत्स० । मधुवाता ।
 अन्तश्चरसि भूतेषु० ब्रह्मार्पणं० ॥ इति पठित्वाऽथ पिण्ड-
 दानविधिः ॥ दक्षिणान्दर्भानास्तीर्य । शन्नोदेवी । सूर्याय
 पित्रे भर्गाय समस्त । भर्गश्राद्धे भूपृष्ठे दर्भास्तरणे० अव-
 नेजनं नमः । अन्नमुद्धृत्य स्थार्याः । तिलास्तोयं । सव्यं
 जानुं भूमौ निधाय यथा । ॐ भूः पुरुषमावाहयामिनमः ३
 आदि । भस्कर । विश्व । योगी । सूर्य । नमोऽथ । घृणिः

३ अद्यतावत् भवानी० भगवन्सूर्य एषते पिण्डोनमः । अप
 उपस्पृश्य । एवं अरुण एषते । परार्ध्य एषते । करीवृषभ
 एषते । खशुल्क । यम । पितः भर्गतनुत्र एषते पिण्डो-
 नमः । एवं यथा प्रेतसंख्यं सप्त २ प्रत्येकस्य पिण्डान्दत्त्वा ॥ ये
 लुप्तपिण्डाः पितरोऽस्मदीया गर्भे प्रणष्टा जलभूमिमग्नाः ।
 ते तृप्तिभाजः पररूपयुक्ताः पापैर्विमुक्तास्त्रिदिवं प्रयान्तु ॥
 आमगर्भेभ्यो लुप्तपिण्डेभ्यो नमः ॥ सूर्याय वासोनमः
 वीरान्ननमः लेपं निवार्य । सूर्याय ६ समालभनं गन्धोनमः
 पित्रे भर्गाय गन्धोनमः एवं पुष्पार्घधूपदीपभक्ष्यभोज्यति-
 लमधुमिश्रोदकपात्रहिमपानादि । वसन्तायनमः इत्यादि च
 समाप्य । शन्नोदेवी० । ऊर्जं देवेभ्यः सुभगा मनुष्या
 उत ऊर्जं पितृभ्यो अष्टि । ऊर्जं दधात्वाविवेश ऊर्जासि
 नमस्कारं करोमिनमः ॥ ततः प्रेतपिण्डेषु पुष्पं क्षिपेत् ।
 उद्यन्तं त्वामित्रमह आरोहन्तं० ॥ ॥ अथ सपिण्डी-
 करणं ॥ तत्र प्रेतपिण्डस्याष्टधा विभागः तदर्थं

रौप्यमयतूलिकाः पञ्च, सुवर्णताम्रमयतूलिकास्तिस्रः कार्याः ॥
 तामिः “पार्थिवोभागः, आपोभागः, तैजसोभागः, वाय-
 वोभागः, आकाशोभागः, मानसो भागः, बौद्धोभागः,
 आहङ्कारिकोभागः, इत्थमष्टधा कृत्वा ॥ तत्र शुक्लद्वादश्यां
 सूर्यबलिश्चेत्तदा ‘पाञ्चभौतिकाः पिण्डभागाः पञ्च सूर्यपिण्डे
 मेलनीयाः । मनोबुद्ध्यहङ्कारात्मिकास्त्रयः खशुक्लपिण्डे मेल-
 नीयाः ॥ कृष्णामावस्यायां चेत्तदा पाञ्चभौतिकभागान्
 खशुक्लपिण्डे मेलयेत् । अवशिष्टपिण्डभागास्त्रयो यमपिण्डे
 मेलनीयाः ॥ अथ अष्टधाऽहं करिष्ये इति पृष्ट्वा ॐ कुरुष्व
 इत्याज्ञां गृहीत्वा । “रौप्यतन्तुना” शाब्दोभागः स्पर्शो-
 भागः, रौपोभागः, रासोभागः, गान्धोभागः ॥ “सौ-
 वर्णतन्तुना” मानसोभागः “ताम्रेण” बौद्धोभागः, आह-
 ङ्कारिकोभागः ॥ (मधुचाज्यं जलं चार्घ्यः पुष्पं गन्ध-
 विलेपनम् । बलिं दद्याच्च विधिवत्पिण्डोऽष्टाङ्गः प्रकी-
 र्तिताः) ॥ मेलापनमंत्रः ॥ संसृजतु ह्यवा पृथिवीर्वायु-

रग्निः प्रजापतिः संसृजध्वं पूर्वभिः पितृभिः सह । ये
 समानाः सुमनसः पितरो यमराज्ये । तेषां लोके स्वधा
 नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् । ये समानाः सुमनसो जीवा
 जीवेषु मामकाः । तेषां श्रीर्मयि कल्पतामसिल्लोके शतं
 समाः । समाना वः आकृतानि समाना हृदयानि वः ।
 समानमस्तु वो मनो यथा वः समहासति । संवो
 मनांसि संव्रताः समुचितान्यकरत् । अमी ये विवृताः
 स्थ नस्तान्वः सन्नमयामसि ॥ संसृष्टं वसुभी रुद्रैर्वीरैः
 कर्माण्यासद् । हस्ताभ्यां मृद्धीं कृत्वा सिनीवाली करोतु
 ताम् । सिनीवाली स्वकर्मपाशकरीरा सुपसा । सा तुभ्य-
 मदिते मद्य उखान्दधातु हस्तयोः । उखाङ्करोतु शक्त्या
 बाहुभ्यामदितिर्धिया । माता पुत्रं यथोपस्थे साग्निं
 विभर्तु गर्भ आ । इत्येकपिण्डीकृत्वा ॥ ॐ भूः पुरुषमावाह
 ३ । ॐ भूर्भुवः स्व ३ आदि ३ भास्क ३ विश्व ३ योगी
 ३ सूर्य ३ नमो ३ वृणिः ३ अयावत् भवामी पितरं

भर्गतनुत्रं शब्दस्पर्शरूपरसगन्धात्मकं पञ्चवृत्तं शुल्कं भग-
 वन्सूर्य गृहाण नमः । अप उपस्पृश्य ॥ पुनः संसृजतु
 त्वा-साग्निं विभर्तु गर्भ आ) ॥ ॐभूः पुरुषमावाहेत्यादि
 अद्य तावत् पितरं भर्गतनुत्रं मनोबुद्ध्यहङ्कारात्मकं त्रिवृत्तं
 शुल्कं भगवन्खशुल्क गृहाणनमः ॥ अपउपस्पृश्य ॥ पित्रे
 भर्गतनुत्राय पञ्चवृत्ताय सूर्याय वासोनमः वीरान्ननमः ।
 पित्रे भर्गतनुत्राय त्रिवृत्ताय खशुल्काय वासोनमः वीरा-
 न्ननमः ॥ पिण्डलेपं निवार्य । पित्रे भर्गाय पञ्चवृत्ताय
 सूर्याय, त्रिवृत्ताय खशुल्काय गन्धार्धपुष्पधूपदीपभक्ष्यभोज्य-
 तिलमधुहिमपानादि । वसन्तायनमः ॥ शन्नो देवी । ऊ-
 र्जासि नमस्कारः ॥ इतिशुक्लद्वादश्यां ॥ अमावास्यां तु ।
 पितरं भर्गतनुत्रं शब्दस्पर्शरूपरसगन्धात्मकं पञ्चवृत्तं
 शुल्कं भगवन्खशुल्क गृहाण नमः ॥ अप उपस्पृश्य ॥ एवं
 पितरं भर्गतनुत्रं मनोबुद्ध्यहङ्कारात्मकं त्रिवृत्तं शुल्कं भग-
 वन् यमगृहाणनमः । अप उपस्पृश्य । पित्रे भर्गतनुत्राय

पञ्चवृत्ताय स्वशुल्काय वासोनमः वीरान्नं नमः । उ-
 भयोः । गन्धार्घपुष्पधूपदीपबल्युदकपात्रादिहिमपानादि ।
 आचम्य, वसन्तायनमः । शन्नो देवी । ऊर्जं देवेभ्यः
 सुभगा मनुष्या उत ऊर्जं पितृभ्यः । अष्टिरूर्जं दधातु
 आविवेश ऊर्जासि नमस्कारं करोमिनमः ॥ लुप्तपिण्डे
 पुष्पं ॥ येकेचिन्मानुषे लोके लुप्तपिण्डोदकक्रियाः ।
 तेषां त्वदग्रे दत्तेन पिण्डेनास्तु दिवाकर । परावृत्तिः परं-
 सौख्यं स्वर्गे प्राप्तिरनुत्तमा ॥ कृतदुष्कर्मणां नृणां मोक्षदो
 भव भास्कर । इति तत्तेजः सूर्यमण्डलगतं ध्यायेत् ॥ ॥
 ततो बहिर्मह्यमुपलिप्तायां सूर्यस्योपस्थानं । अद्यतावत् भवा-
 नी० पितुः भर्गतनुत्रस्य समस्त० भर्गश्राद्धनिमित्ते “भग-
 वन्सूर्य प्रभातीर्थे प्रह्वीभूतस्य प्रशान्तिमयीं प्रकृतिं प्रापि-
 तस्य विमलोद्योततमे स्वमण्डले ब्रह्मवर्चसं साक्षात्कुरु-
 ष्विति” हांहींसःसूर्याय प्रकाशरूपाय परमार्थसाराय
 प्रत्यक्षदेवाय विश्वधर्त्रे नरकोसारणाय निष्कलासहिताय

महामार्तण्डनाथाय, महाश्वेतासहिताय परमार्थरूपाय
 प्राणरूपाय हृदाकाशस्थिताय परमतेजोरूपिणे सूर्याय वि-
 भ्राजाय वै नमोनमः ॥ इत्युपस्थानम् ॥ ॥ अथ सूर्यसंमुखं
 खे पुष्पाणि क्षिपेत् ॥ कालात्मन् सर्वभूतात्मन् विश्वा-
 त्मन्विश्वतोमुख । यस्मादग्नीन्दुरूपस्त्वमतः पाहि प्रभा-
 कर ॥ वीर वीरेश देवेश नमस्तेऽस्तु त्रिधात्मक । महामा-
 र्तण्ड वरद सर्वाभयवरप्रद ॥ त्वमेव सप्तधा भूत्वा छन्दो-
 रूपेण भास्कर । यस्माद्भासयसे लोकान् पाहि नोऽतः
 प्रभाकर ॥ नमोनमः पापविनाशनाय विश्वात्मने सप्ततु-
 रङ्गमाय । धाम्नामधीशाय भवाभवाय पापौघदावानलशा-
 न्तिकर्त्रे ॥ जातवेदप्रका० । नमस्ते देवदेवेश वेदाहरणलु-
 म्पट । वाजिरूपेण मामस्मात्पाहि संसारसागरात् ॥ नमो
 धर्मनि० । ऋतञ्च सत्यञ्चा० । चित्रन्देवाना० । तरणिर्वि० ।
 दिवोरुक्म० । मित्रो जनान्या० । “इति पठन्,” भगवन्
 सूर्याऽमुं पितरं भर्गतनुं सप्तण्डलं प्रापय देवसु । यथा-

प्रेतसंख्यं एवं कुर्यात् इति पुष्पाक्षेपणम् ॥ ततो मा मेक्षेष्टा० ।
 नैवेद्यम् । सर्वमन्नमुपादाय० । भर्गश्राद्धं कञ्चित्सम्पन्नं भोः
 सुसम्पन्नं तृप्यन्तु भवन्तः तृप्ताः सः । शेषमन्नं मितभृ-
 त्यजनैः सार्धं पश्चाद्भुञ्जीत वाग्यतः ॥ आचम्य ॥
 सूर्याय ६ आचमनीयं नमः पित्रे भर्गायाचमनीयं नमः ।
 प्रभास० आदित्याय सूर्याय १३ आचमनीयं नमः । अर्घ-
 प्रदक्षिणं कृत्वा प्रत्येत्य ॥ यो विश्वमाद्यं भुवनस्य गोप्ता
 येनेदं विश्वं सचराचरं च । स वै देवो यजमानं च मां
 च या दक्षिणा सर्वमेतत्पुनातु । इति । शन्नो देवी । सूर्याय
 ६ दक्षिणा ॥ प्रभास-आदित्याय सूर्याय १३ दक्षिणा ॥
 ततो क्षेत्रेशबलिः । प्रतिमायां त्रयोदशकलशेषु कारणकलशेषु च
 पृच्छां सम्पाद्य ॥ ॐ भूः पुरुषं विसर्ज । ३ सर्वा गायत्रीः । अ-
 द्यतावत् भवानी० ह्रां ह्रीं सः सूर्यस्य भवान्याः । प्रभास-आदि-
 त्यस्य सूर्यस्य १३ सूर्यस्य ६ प्रेतभर्गाणां आत्मनो० पितुः
 भर्गतसुग्रहस्य समस्त० सूर्यमण्डलसाधुद्वयार्थे च श्राद्धपापनि-

ष्कृत्यर्थं भर्गश्राद्धे सूर्यप्रतिमापूजनं कलशकारणपूजनं सूर्य-
 कारणकलशपूजनमच्छिद्रं । यवोदकं नमः । प्रतिमायां । आप-
 न्नोस्मि ॥ नमोस्तु सूर्याय सहस्ररश्मये सहस्रसंख्यामित-
 सम्भवात्मने । सहस्रयोगाद्भुतभोगभोगिने सहस्रसंख्या-
 युधधारिणे नमः ॥ विश्वाय विश्वरूपाय विश्वधाम्ने स्वय-
 म्भुवे । नमोऽनन्ताय ते धात्रे विश्वकर्त्रे नमोनमः ॥
 दण्डवज्रभुजगान्करैर्गदां विभ्रतोऽरुणरुचीन्सकङ्कटान् ।
 स्वानुरूपदयितांस्त्रिलोचनामौमि पङ्कजगतान्हि भास्कर-
 रान् ॥ नमोनमो पाप (पृ. १९६-९) वीर वीरेश० ।
 पीतारुणश्मश्रुधरस्त्रिनेत्रः खड्गं तथा खेटकमावहंश्च ।
 दण्डं तथा पिङ्गलनिष्कलायुध्वातण्डनाथो दुरितं हरेन्मे ॥
 सव्ये खड्गाक्षसूत्रा सकलशनलिनी जाह्नवी कूर्मरूढा वामे
 पाशाङ्कुशाङ्का मकररथगता सूर्यजा कुम्भयुक्ता । धर्माधर्मौ
 च पार्श्वेऽरुणरथसचिवश्चक्षुषी द्वे च यस्य सोयं मार्तण्ड-
 नाथो हस्तश्च दुरितं धर्मरूपो महेश्वरः ॥ जातवेद० ।

जन्मान्तरेषु सकलेषु यदर्जितं वै पापं मयाऽत्र सकलेष्वपि
 कस्यचित्ते । सर्वं तदद्य परभास्कर संहराशु संसा-
 रसागरभयात्परिपाहि भक्तान् ॥ नमः सवित्रे जग-
 देकचक्षुषे जगत्प्रसूतिस्थितिनाशहेतवे । त्रयीमयाय
 त्रिगुणात्मधारिणे विरिञ्चिनारायणशङ्करात्मने ॥ त्रयो-
 दशकलशेषु ॥ सूर्योदिवस्पतिस्र्वाता प्रजानां पूर्वपूजितः ।
 नरकेभ्यः समुद्धृत्य पितृणां मोक्षदोऽस्तु मे । १ । विवस्वान्भर्ग-
 ज्येष्ठश्च श्रेष्ठो विष्णुः प्रजापतिः । जीवरूपो जगद्योनिः पि-
 तृणां० । २ । अर्कोऽग्न्यो दिननाथस्तु कृतपुण्यनमस्कृतः ।
 जनानां पापहारी च पि० । ३ । आदित्यो विश्वव्यापी
 च वृष्टिकृज्ज्ञानशोधकः । पद्मानां तोषकृद्देवः पि० । ४ ।
 सवितुस्तद्वरेण्यं हि परं ज्योतिर्हृदम्बुजे । धृतं योगीश्वरै-
 र्यस्य सोस्तु मे पितृतारकः । ५ । सहस्ररश्मिः संवेद्यः
 सर्वव्यापी तु सर्वदः । सर्वकृत्सर्वधारी च पि० । ६ ।
 पूषा पुष्टिकरो देवो जगत्पिता दधानिधिः । कालकर्ता

परंब्रह्म पि० । ७ । मित्रो मित्रं हि भक्तानां वेदाहरणलु-
 म्पटः । वाजिरूपेण देवेशः पि० । ८ । भानुस्तमोऽपह-
 न्भाभिर्वाह्यतोऽन्तर्गतं च यत् । स देवो देवतादेवः पि०
 । ९ । हरिद्रथः सुसंपूज्यो विधिनानुक्रमेण च । कर्तृणां
 विभवं दास्यन् पि० । १० । खचरः कमलारूढः शिपि-
 विष्टः कलानिधिः । जलपाशधरो हंसः पितृणां० । ११ ।
 मार्तण्डो मृतकत्राता स्रष्टा वेदनिधिः परः । द्वादशात्मा
 सुराध्यक्षः पि० । १२ । नागाभ्यां चाकया युक्तो महा-
 मार्तण्ड एव च । एताभिः शक्तिभिश्चैव पितृणां मोक्ष-
 दोऽस्तु मे ॥ १३ ॥ कारणकलशेषु सप्तसु । सूर्यस्तेजो-
 निधिर्विष्णुर्ब्राह्मयाद्यैः पूजितो भुवि । जगतां निहतध्वान्तः
 पितृणां मोक्षदोस्तु मे । १ । अरुणो विश्वव्यापी च स-
 हस्रकिरणो रविः । योगिनां हृदयस्थायी पितृणां । २ ।
 परार्ध्यः सदसत्साक्षी सप्ताश्वो भक्तवत्सलः । चित्रभानुः
 परंज्योतिः पितृणां० । ३ । करीवृषमनामासौ देवसुरनम-

स्मृतः । भक्तानां दत्तलक्ष्मीकः पि० । ४ । खशुल्कस्तै-
 जसो बन्धुः पन्नानां वरदो भुवि । तमोहर्ता वेदनिधिः
 पितृणां मोक्ष । ५ । यमो यमस्य जनको यमिनां हितहृत्सदा ।
 यज्वनां यज्ञरूपश्च पि० । ६ । भर्गनाथः प्रजानाथो हर्ता
 पापस्य दम्भिनाम् । आदित्यो हतदैत्येशः पितृणां मो । ७ ॥
 ये लुप्तपिण्डाः० । नमो धर्म० पतितस्य नि० । उद्यन्तन्त्वा-
 मित्र मह आरो० । आह्वानं । नमो ब्रह्मणे । उदङ्मुख-
 विप्रेषु सूर्यादिकलशान् क्रमेण प्रतिपादयेत् ॥ सावित्राणि
 अद्यतावत् भवानी पितुः भर्गतनुत्रस्य सूर्यसायुज्यप्राप्त्यर्थं
 भर्गश्राद्धे भगवते सूर्याय इमं सूर्यकलशं सहिरण्यं सवा-
 ससं सान्नं सोदकं ददानि ३ ॥ क इदं कस्मा अदात्कामः० ।
 एवं “अरुणाय” इत्यादिभ्यः ६ ॥ ततः पूर्वमुखेभ्यो विप्रेभ्य-
 स्त्रयोदशकलशान् ॥ सावित्राणि अद्यतावत् भवानी
 पितुः० सूर्यसायुज्यप्राप्त्यर्थं प्रभास० आदित्याय इममा-
 दित्यकलशं ददानि ३ । एवं ॥ १३ ॥ ततः सूर्यप्रतिमां

सूर्याय ददानि ३ ॥ अक्षय्यमादौ सूर्यप्रतिमायाः सदर्भाङ्कुरे
 सपवित्रे वा विप्रसव्यहस्ते कार्यं यथा ॥ पन्नगर्भपते भानो
 प्राप्तं पदम० । अद्यतावत् भवानी आत्मनो पितुः भर्गस्य
 सूर्यसायुज्यप्राप्त्यर्थे भर्गश्राद्धे सूर्यप्रीत्या० सूर्यमण्डलप्राप्ति-
 रस्तु सूर्यः प्रीतोस्तु ॥ एवं त्रयोदशब्राह्मणेष्वक्षय्यम् । प्रभा-
 सहित आदित्यः प्रीतोस्तु । १३ ॥ तत उदङ्मुखेष्वक्षय्यं ॥
 अद्यतावत्-भगवान्सूर्यः प्रीतोऽस्तु । एवं ६ ॥ एता
 देवताः ॥ ततः पूर्ववद्ब्राह्मणविसर्जनम् ॥ ॐ भूः पुरुषं विसर्ज-
 यामीति ॥ ब्राह्मणपूजनमच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु ॥ चाकामध्ये
 तिलोदकम् । सूर्याय ६ प्रेतभर्गेभ्यः सूर्यमण्डलप्राप्त्यर्थे
 भर्गश्राद्धे तिलोदकं नमः उदकतर्पणं नमः ॥ ॥ ततो
 गोप्रासादि ॥ आयुः प्रजां । वीरवीरेश ॥ ततः कलशे पृच्छां
 विसर्जयेत् ॥ ॐ भूः पुरुषं विसर्जयामि नमः ३ सर्वाः सूर्य-
 गायत्रीः ॥ अद्यतावत् भवानी० महागणपतेः । अग्नेः ६ ।
 भवान्याः । विष्णुपञ्चायतनदेवतानां । इन्द्रस्य वज्रहस्तस्य ।

तेजसः चण्डस्य आत्मनः पितुः भर्गतनुत्रस्य समस्त०
 सूर्यसायुज्यप्राप्त्यर्थं सूर्यमण्डल० भर्गश्राद्धनिमित्तं कलश-
 पूजनं ग्रहमण्डलपूजनं तेजश्चण्डपूजनमच्छिद्रं सम्पूर्ण-
 मस्तु ॥ यवोदकं नमः ॥ आपन्नोसि ॥ नमो ब्रह्मणे ॥
 पात्राणि चालयेत् । आचम्य । उदकलशं ॥ ततो बहिर्गत्वा
 (पृ. १३१ प. ९) अद्य तावत् भवानी० पितुः भर्गस्य समस्त०
 सूर्यमण्डलसायुज्यार्थं भर्गश्राद्धे बहिःकृतभर्गप्रीत्या०
 सूर्यसायुज्यप्राप्तिरस्तु सूर्यः प्रीतोस्तु ॥ एवं अरुणसायुज्य-
 प्राप्तिरस्तु । करीवृषभसायुज्यप्राप्तिरस्तु । अनन्तशाख० ॥
 स्वस्वमन्त्रैर्ब्राह्मणेषु पुष्पं ॥ तुष्टेषु तुष्टाः क० ॥ ॥ अन्यदिने
 कुशलहोमं ॥ गृहे अद्भुतशान्तिः ॥ इति भर्गश्राद्धविधिः ॥ ॥
 “देहालाभे तु कर्तव्या प्रकृतिः पर्णसम्भवा । आहत्य
 याज्ञियादृक्षात्पृष्ट्युत्तरशतत्रय”मित्युक्तेः । किसी विषय से
 जिस के देह का लाभ न होवे, उसको प्रथम (विष्णुप्रेतक्रियादि-
 नके सबेर प्रथम “पर्णपुरुषको” प्रेत देह भावना करके सब

शवशरीर की संस्कार अन्त्येष्टि से श्मशानदाह तक करके फिर विष्णुक्रिया आदिक यथोक्तविधि से करना (यह नियम है) ॥

अथ पर्णपुरुषविधिः ॥ किसी यज्ञयोग्य वृक्ष या जैसे कश्मीरमें तूत के ३ तीन शाखे ३२ बत्तीस अङ्गुल लम्बे वाले के साथ पश्म के सूत से यथोक्त स्थानों पर तीनसौ साठ ३६० पत्ते बान्धके फिर तेल दूध शहद और घी युक्त तीन सेर यवपिष्टमें लपेट करके यथोक्त वस्तुओं से अवयव बनाकर पर्णपुरुष “अर्थात्” न पाये हुई देहवाले प्रेतका देह होता है ॥ ३६० पत्तोंकी यह रीति, कि सिर ३२ गले ६० दो बाजे ४० दो हाथे १० पेठ १०० दो ऊरू ६० दो टाङ्गे ४० दो वृष्ण ८ दो पैरे १० से बान्धना ॥ अब ऐसीही वस्तुओंकी रीति ॥ सिर पर नारिकेल या श्रीफल, नेत्रपर रतीके दो दाने, दान्तोंपर कोडिया ३२, जीव पर केलमेवा, अत्रोंपर (वारिपर्णी) (भूंभ,) लिङ्गपर मूली, अण्डोंपर दोअक्षोट, खालपर मृगाजिन रख कर पर्णपुरुष (याने) शव शरीर होता है उसी के अन्त्येष्टि

विधि श्मशान पर दाह तक करके फिर विष्णुक्रिया आदिक विष्णुबलिदानविधि सब करना इत्यलम् ॥ इति पर्णपुरुष-विधिः ॥ इतिसूर्यबलिविधानं सम्पूर्ण ॥

अथ शिवनिर्वाणविधिः ॥

साग्निकानामन्त्येष्टिकर्मणि शुक्लपक्षादिकर्तव्यनियमाः ॥
 “नुट” इस भारतवर्ष में धर्मात्मा पुरुषों को चलने के वास्ते वेदोक्त “पितृयान और देवयान ये दो रास्ते हैं । द्वैतज्ञान-प्राप्य मायाप्रतिमात्मक रात्रिपर्यायधूमोपासक-प्रवृत्तिमार्गाख्य-पितृयान से चलनेवाले क्षत्रियादिकों को अकुलीन निरग्नि-कशब्द से कहते हैं ॥ तथा अद्वैतज्ञानप्राप्य ब्रह्मप्रतिमात्मक दिनपर्याय अग्न्युपासक-निवृत्तिमार्गाख्यदेवयान से चलनेवाले ब्राह्मणोंको कुलीन साग्निक शब्द से कहते हैं ॥ “किञ्च” । कालविपर्यय से “कई पक्षयागात्मक अग्न्युपासना करते रहें । कई नहीं करते रहें” यह साग्निकों को भी दो भेद हुई हैं ॥
 औरत स्वयं निरग्निभी परन्तु पुरुषके अर्धाङ्ग होने से पुरुष-

तुल्य साग्निक या निरग्निक है ॥ इसलिये पुरुष से प्रथम मरे हुई समर्तक स्त्री को पुरुषतुल्य विधि है । विधवा स्त्री को सर्वथा निरग्निक विधि है “याने” पक्षयाग न करना ॥

(१) अब साग्निकों को क्रिया की कर्तव्यता कहते हैं । काल से पितृरात्रिरूपकृष्णपक्ष धूम और पितृदिनरूपशुक्लपक्ष अग्निसंज्ञक दो रास्ते हैं ॥ इसलिये कृष्णप्रतिपदा के शिरो से अमावसी के अन्त तक धूमाख्य रात्रिरूप कृष्णपक्ष में मरे हुई पक्षयाग करनेवाले साग्निक को प्रथम हरदिन कृष्णपक्ष की विधि से अमायाग कर के फिर मृतदिन से मृतदिन तक धारणा देने से धूमरूपरात्रि को दिन “याने” प्रकाशात्मक भी करना चाहिये ॥ “यथा” । पात्रं तिला । अग्नये इन्द्राग्निभ्यां जुष्टं निर्वपामि । प्रधान । भुवो यज्ञस्य० । उभा वामिन्द्राग्नी० । ये के च ज्मा० । ३ । ऋतुतिथ्यादि । विमुच्य । नयामि । पुनः परिसमूह ९ पुरस्तात् ४ मृतदिनपृष्ठे ‘अग्नयेस्वाहा, प्रजा । सूर्याय, प्रजा एवं मृतदिनं तावत् धारणं दद्यात् ।

विमुच्य । पुनः परिसमूह्य पर्युक्ष्य ६ । क्षेत्रेशबलिः ॥ इति
कृष्णपक्षविधिः ॥

(२) तथा शुक्लप्रतिपदा के शिरो से पूर्णिमा के अन्त तक पितृदिनरूप प्रकाश ही प्रकाश होने से शुक्लपक्ष में मरे हुई पक्षयाग करनेवाले सामिक को केवल दो धारणा देना ॥ ॥ “यथा” । पात्रं तिला । परिसमूह्य ९ पुरस्तात् ९ सूर्या-
यस्वाहा १ प्रजापतयेस्वाहा २ विमुच्य । नयामि । पुनः
परिसमूह्य पर्युक्ष्य ६ ॥ शवस्नानं ॥ इति शुक्लपक्षविधिः ॥

(३) कृष्णप्रतिपदा में पक्षयाग के विना मरे हुई को पूर्णिमायाग कर के शुक्लविधि से करना ॥

(४) अमावसीविद्ध प्रतिपदा (“अंदि”) में पक्षयाग करने के विना मरे हुई को अमायाग कर के और धारणाओं से शुक्ल करना ॥ “यथा” । पात्रं तिला । अग्नये
इन्द्राग्निभ्यां जुष्टं । प्र० । भुवो यज्ञस्य । उभा वामि-
न्द्राग्नी । ये के चज्मा ३ । ऋतुतिथिः । विमुच्य ।

पुनः परिसमूह्य ९ पुरस्तात् ४ मृतदिन प्रतिपत् पृष्ठे अ०
प्र० सू० प्र० मृतदिन तक पूर्णपञ्चदश्यां अ० प्र० सू० प्र०
तावत् ॥ विमुच्य । नयामि । पुनः परिसमूह्य पर्युक्ष्य ६॥

(५) शुक्लप्रतिपदा में पक्षयागके विना मरे हुई को
अमायाग करके कृष्णविधिसे करना ॥

(६) पूर्णिमाविद्ध प्रतिपदा (पूंदि) में पक्षयाग करने
विना मरे हुई को पूर्णिमायाग करके धारणा एक दिन की
देना ॥ “यथा ।” पात्रं तिला । अग्नये अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं ।

प्र० भुवो यज्ञस्य । आन्यन्देवो । युवमेतानि । प्रतद्विष्णुः
। ४ ॥ ऋतुतिथिः । विमुच्य । पुनः । परिसमूह्य ९ अ०

प्र० सू० प्र० नयामि । पुनः परिसमूह्य पर्युक्ष्य ॥ ६ ॥

(७) प्रतिपदाविद्ध अमा “अंदि” में मरे हुई को अमायाग
करके और धारणादिक (नं० १) कृष्णपक्षविधिसे करना ।

(८) प्रतिपदाविद्ध पूर्णिमा (पूंदि) में मरे हुई को
(नं० २) पूर्णिमायाग करके शुक्लपक्ष विधि करना ॥

(९) और पक्षयांग न करने वाले साग्निकों को प्रथम अग्निसाधन करना फिर उस उस पक्षकी विधि करना ॥ “यथा” ॥ पात्रं तिला । आदौ पञ्च १६ अग्नये वायवे सूर्याय ब्रह्मणे प्रजापतये कूष्मर्षिभ्यः जुष्टं । अग्नये पुष्टि-पतये प्रजापतये जुष्टं । अग्नये शुचये अग्नये पवमानाय अग्नये तन्तुमते अग्नये पथिकृते जुष्टं । आज्यभागान्ते कूष्माण्डं हुत्वा प्र० । अग्नये ६ । हुत्वा । अग्नये जनिविदे-स्वाहा । प्रधानं । अग्निर्ना रयि । प्रजापतेर्नहि । अपूपचरौ । उदग्ने शुचय । अग्ने पवस्व । तन्नस्तन्तु । अग्ने नय सुपथा । ऋतुतिथिः । इडाभागान्तं वैश्वानरेणोपस्थानं । कूष्माण्डेनाञ्जलिः । वैश्वानरेण तर्पणम् । हुतमेक्षणं । वि-मुच्य । नयामि । पुनः । परिसमूह्य ९ पुरस्तात् ४ अ० प्र० सूर्या० प्रजापतये स्वाहा विमुच्य । पुनः परिसमूह्य पर्युक्ष्य ६ इति शुक्ले । कृष्णे तु अमायागधारणादि कार्यम् ।

अथान्त्येष्टिकर्म ॥ तत्रादौ साग्निकेन ब्रह्मणेन तद्वक्षेऽ-

सूत्रक० वामे गायत्रीकलशं मध्ये भैरवकलशं चोल्लिख्य तदक्षे भूत-
 पञ्चकं भैरवपट्टं च संस्थाप्य । प्रधान ब्रह्मकलशे नास्ति अस्त्रक०
 अस्त्रानीलकपर्दिने । वामे गायत्रीक० ॐ गायत्र्यैनमः ॐ-
 भूर्भुवः । मध्ये त्र्यम्बकं यजा । क्षेत्रस्य पतिना । सावित्राणीति
 मधुपर्क । महागणपतये० । द, अस्त्राय वामे गायत्र्यै मध्ये
 भैरवाय । दक्षिणे, महादंष्ट्राय, प, करालाय, उ, मदोत्कटाय,
 पू, कालाय, मध्ये, श्मशानाधिपतये भैरवाय, आग्नेये,
 बहुकादिभ्यः तिलतण्डुलमात्रं । हिरण्यगर्भः ८॥ “यज-
 मानमानीय सर्वं कर्म प्राचीनावीती कुर्यात्” ॥ तीर्थे स्नेयं ।
 अद्यतावत् महागणपतये धूपोनमः । अद्यतावत् पितः अमु-
 कगोत्र अन्त्यक्रियानिमित्ते एष ते दीपः । गायत्र्यैनमः ।
 ३। महागणपतेः द, अस्त्रस्य, वामे, गायत्र्याः मध्ये भैर-
 वस्य द, महादंष्ट्रस्य, प, करालस्य, उत्तरे, मदोत्कटस्य, पू,
 कालस्य, मध्ये, श्मशानाधिपतेः भैरवस्य, आग्नेये, बहुकादीनां
 आत्मनो० पितुः अन्त्येष्टिकर्मनिमित्तं तस्य परलोके स्वर्ग-

ग्राह्यर्थं कलशपू० अस्त्रपू० गायत्रीपू० भैरवपू० भैरवष-
 ष्ठभूतपञ्चकपूजनमर्चामहं करिष्ये । एवमेव षष्ठ्याऽसनं ।
 महागणपतये । युष्मान्वः पूजयामि । महागणपतिं । दक्षिणे,
 अस्त्रं, वा, गायत्रीं, मध्ये, भैरवं द, महादंष्ट्रं, प, करालं, उत्तरे,
 मदोत्कटं, पू, कालं, म, श्मशानाधिपतिं भैरवं, आ, वटु-
 कादीन् आवाहयिष्यामि ॥ दक्षिणान्तं ॥ अद्यतावत् पितु-
 रन्त्येष्टिकर्मनिमित्तं कलशप्रीत्या, एवं दक्षिणेऽस्त्रकलश-
 प्रीत्या, वामे गायत्रीकलशप्रीत्या, मध्ये भैरवकलशप्रीत्या,
 भैरवषष्ठभूतपञ्चकप्रीत्या तिलाम्भसा परावृत्तिस्तु ॥ त-
 द्विष्णोः कलशे पुष्पद्वयम् ॥ निरग्नेः शवस्नानं “अथाग्निकर्म” ॥
 पात्रं तिला । साग्निकस्य विहितनियतशुक्लकृष्णादिविधिं कृत्वा ॥
 अपूपचरुणा क्षेत्रेशबलिरित्येवं वैदिकक्रियां निष्पाद्य, शैवी-
 क्रियारम्भः ॥ शुद्धस्थाने सर्वसम्भारानानीयादावऽघोरास्त्रेण तिल-
 जलाक्षतादिना च भूमिं शोधयेत् ॥ ॐ ह्रीं हूं प्रस्फुर २ स्फुर २
 घोरघोरतर उग्रहृष चक्र २ प्रचक्र २ कह २ वम २ घातय

२ हूं हूं हूं : फट् ३ अघोरास्त्रायनमः ॥ ततो गुरुरासनं विशोध्य,
 वीरासनेनोपविश्य, सिन्दूरेण शालिचूर्णेन 'वा' ईशाने पद्मत्रयं
 लिखेत् । तत्र, "पूर्वादि ईशानान्तं" । आसनायनमः आधार-
 शक्त्यै पृथिव्यै क्षीरार्णवाय पद्मासनाय प्रेतासनाय द्वादश-
 कलामयाय प्रणवासनायनमः" इति सम्पूज्य । तत्रेशानेऽस्त्र-
 कलशं, मध्ये भैरवकलशं, वामे शक्तिकलशं, तदक्षे क्षेत्रेश-
 षट्कं च, संस्थाप्य ॥ *खदक्षेऽन्यपात्रेऽस्त्रार्घ्यपात्रं पूजयेत् ॥ गः
 अस्त्रायफट्, कः अ-हः अ-फट् । फट् अस्त्रायफट् ॥ तेन सर्व-
 द्रव्यप्रोक्षणम् ॥ फट् सर्वद्रव्योपचारशुद्धिरस्तुफट् स्वाहा ॥
 "पुष्पेषु" । आधूम्रजीव जीव सःसः सर्वासां पुष्पजातीनां
 जीव आगच्छतु स्वाहा "धूपे" । कालाग्निरुद्ररूपाय जग-
 द्भूपसुगन्धिने सर्वगन्धवहायनमः । "दीपे" । जगज्ज्योती-
 रूपाय दीपायनमः । "चन्दने" । गन्धमादिनि गन्धं जी-
 वापयतुस्वाहा । "कुंकुमे" । ह्रींसः स्वाहा । "दर्भे" । सावित्रि
 पापभक्षिणि नमः । "सन्धे" । ह्रीं चरणदायिनी नमः ।

“अर्घे” । लां पृथिव्यै धरित्रिशक्तयेनमः । “सर्वद्रव्येषु” । यां
 रांलांवांसर्वद्रव्येभ्योनमः ॥ तर्जन्यङ्गुष्ठयोगात्मनाराचमुद्र-
 याऽर्घं गृहीत्वा “ॐ हुं फट् दिग्बन्धनं करोमिनमः, ॐ ह्रीं
 सर्वविघ्नानुत्सारय २ हुं फट्” इति वेद्यन्तरे दिक्षु प्रक्षिप्य
 ततः पुनस्तिलान्प्रक्षिपेत् ॥ अपसर्पन्तु ते भूता दिवि भू-
 म्यन्तरिक्षगाः । पाषण्डकारिणो ये वै दिव्यास्त्रेण प्रता-
 ङिताः ॥ प्राणायामः । *ततः शिवहस्तविधिः । अस्त्राम्भसा
 करतलावऽभ्युक्ष्य गन्धोदकेन च वामकरे “स्वांसोममण्डला-
 यनमः” इति मण्डलं कृत्वा वामावर्तेन पूजयेत् । मध्ये, यं
 तत्पुरुषवक्त्रायनमः । उत्तरे, क्षं ईशानवक्त्रायनमः । पश्चिमे,
 रं अघोरवक्त्रायनमः । दक्षिणे, वं वामदेववक्त्रायनमः । पूर्वे,
 लं सद्योजातवक्त्रायनमः । “अथवा” (मध्ये, यं नमः, उत्तरे, वां
 नमः, पश्चिमे, शिनमः, द, मं नमः, पूर्वे, नं नमः) ॥ चन्द्ररूपं
 ध्यात्वा शिरसि न्यसेत् ॥ दक्षिणकरे “संसूर्यमण्डलायनमः”
 इति मण्डलं कृत्वा दक्षिणावर्तेन पूजयेत् । मध्ये, लं सद्योजातव-

क्रायनमः । पूर्वे, वं वामदेववक्रायनमः । दक्षिणे, रं अघोरव-
 क्रायनमः । पश्चिमे, क्षं ईशानवक्रायनमः । उत्तरे, यं तत्पुरुषव-
 क्रायनमः । “अथवा” (मध्ये, नं नमः, पूर्वे, मं नमः, दक्षिणे,
 शिनमः पश्चिमे, वां नमः, उत्तरे, यं नमः) सूर्यरूपं ध्यात्वा हृदि
 न्यसेत् ॥ प्रणमेच्च । वक्रपञ्चकसंयुक्तः शिवेनाधिष्ठितः
 शुभः । पाशच्छेदकरः सौम्यः शिवहस्तः प्रकीर्तितः ॥*॥

अथ पञ्चगव्यविधिः ॥ शालिचूर्णेन नवकोष्टकं सपद्मं

*	*	*
*	*	*
*	*	*

कृत्वा । तत्र सविष्टरपात्रनवकं संस्थाप्य, अस्त्रार्घ्यजलेन

“हःफट् पात्राणि शोधयामि फट्” पात्राणि प्रोक्षयेत् । मध्य-
 कोष्ठात्पूर्वादिक्रमेणेशानान्तं पुष्पाद्यैः पूजयेत् ॥ मध्ये शिवतत्त्वा-
 यनमः पू, सदाशिवत, आग्नेये ईश्वरत, द, विद्यात, नै, मायात,
 प, कालत, वायवे, नियतित, उ, पुरुषत, ई, प्रकृतितत्त्वाय-
 नमः ॥ पुनः कोष्टपञ्चकं पूजयेत् ॥ मध्ये, सुप्रतिष्ठायैनमः, पू,
 सुशान्तायैनमः, द, तेजोवत्यैनमः, पश्चिमे, अमृताख्यायै-
 नमः, उ, सुक्रोद्धायैनमः, नै, गोमयं सुहृदयै नमः, ई, ह्रीं मूत्रं शिरसो-

त्तरे । दधि प्राच्यां शिखायां तु मध्ये क्षीरं तु वर्मणा । दक्षिणे
घृतमस्त्रेण नेत्रैः कोणे कुशोदकम् ॥ “जुंहदयायनमः” इति
गोमयं पश्चिमे । “जुंव्यो शिरसेस्वाहा” इति गोमूत्रमुत्तरे ।
“जुंव्यो ईशिखायैवषट्” इति दधि पश्चिमे । “जुंव्यो ईहूंकव-
चायहूँ” इति क्षीरं मध्ये । “जुंव्यो ईहूँफट् अस्त्रायफट्
इति घृतं दक्षिणे । “जुंव्यो ईहूँफट्ज्यो नेत्रत्रयायवौषट्”
इति कुशोदकं कोणेषु संस्थाप्य । मूलमन्त्रेण । तन्महेशाय-
विद्महे, वाग्विशुद्धाय धीमहि, तन्नः शिवः प्रचोदयात्
३ इति गायत्र्या चाऽभिमन्त्र्य, योजयेत् । गोमयं गोमूत्रे,
गोमूत्रं दधि, दधि क्षीरे, क्षीरं घृते, घृतं आग्नेयस्थकुशोदके
संयोजयेत् ॥ आग्नेयस्थमीश्वरतत्त्वं नैऋतस्थे मायातत्त्वे, मा-
यातत्त्वं वायुस्थे नियतितत्त्वे, नियतितत्त्वं ईशानस्थे प्रकृ-
तितत्त्वे संयोजयेत् ॥ तत्पात्रं मध्यपद्मोपरि संस्थाप्य पुनः अङ्ग-
षट्केनाऽलोड्याऽमृतमुद्रयाऽमृतीकृत्य, पात्राधः “अनन्ताय-
नमः” पात्रोपरि स्वेष्टदेवमूलमन्त्रेण सङ्ख्यया आख्यातं भूमिं च

प्रोक्षयेत् ॥ ॐ ॥ ज्ञानखड्गपूजा ॥ षट्त्रिंशद्दर्शकाण्डैः सम्पाद्य ।
 हःफट् षट्त्रिंशत्तत्त्वरूपाय ज्ञानखड्गरूपिणे उपयामाय नमः ।
 गन्धार्घपुष्पादिनमः ॥ तेन पञ्चगव्याङ्गमिं शोधयेत् ॥ हःफट्-
 उल्लेखनं करोमिफट् । एवं मृत्स्रोद्वारं क०, हःफट्समीकरणं,
 शल्यापहरणं, हःफट्सेचनं, मार्जनं, हःफट् लेपनं, हःफट्-
 पूरणं, उत्क्षेपणं, हःफट्मृत्तिकापूरणं करोमिफट् ॥ शङ्खपूजा ॥
 ॐ खड्गतीक्ष्णच्छिन्द खड्गखण्डसर्वदर्शनमहाचक्रराजाय-
 खधा सर्वदुष्टभयङ्करच्छिन्द २ विदारय २ परमत्रान्
 ग्रस २ भञ्जय २ त्रासय २ हूं फट् २ चक्राय नमः शङ्खा-
 य नमः सशराय नमः कौमोदकाय नमः महाबलाय नमः
 गन्धादि ॥ वादयेच्च ॥ (दूतीपूजा) ॥ दूतीं सौम्यां चतुर्बाहुं
 सुघोषां मन्त्रघोषिणीम् । अक्षमालापुस्तकस्रग्वराभयकरां यजेत् । ॐ हूं
 शुद्धविद्यायै मन्त्रमात्रे दूत्यै नमः समालम्बनं गन्धादि । तन्म-
 हेशाय विब्रहे, वाग्विशुद्धाय धीमहि । तन्नः शिवः प्रचोदयात्
 ३ ॥ अमृतेशाय विव्योमदेहाय धीमहि । तन्नो देवः प्रचोदयेत् ३ ॥

नाकाय, खेटकाय, पाशाय, अङ्कुशाय, शराय, अभयाय,
 वराय, मुण्डाय, खट्वाङ्गाय, वीणायै, डमरवे, घण्टायै,
 त्रिशूलाय, वज्राय, दण्डाय, परशवे, मुद्गराय फट् नमः
 इत्यस्त्रवार्धानीपूजा च ॥ * वामे शक्तिकलशप्रदानं, (वामस्कन्दे
 क्षेपणार्थम्) ॥ वामायै नमः, ज्येष्ठायै, रौद्र्यै, काल्यै, कलवि-
 करिण्यै, बलविकरिण्यै, बलप्रमथिन्यै, सर्वभूतदमन्यै, मनो-
 न्मन्यै नमः । तन्महेशाय विद्महे वाग्निशुद्धाय धीमहि । तन्नः
 शिवः प्रचोदयात् ३ । यमान्तकाय विद्महे कालरात्र्यै धी-
 महि, तन्नश्चण्डी प्रचोदयात् ३ । अग्निष्वात्तेभ्यो विद्महे व-
 हिषङ्ग्यो धीमहि । तन्नः सोमः प्रचोदयात् ३ । ॐ ह्रीं भु-
 वनमालिन्यै नमः न्द्रीं मालिन्यै नमः “वा” ओं नमः ॐ लल-
 थचघईणउऊवकखगघङइअवभयडढटझजजरटपछलआसअः हप-
 क्षमशअंतएऐओऔदफन्हीं मालिन्यै नमः) ॥ * मध्ये शिवकल-
 शप्रधानं (शिरसि स्नानार्थम्) हसरक्षमलवयुं बहुरूपभैरवाय
 वौषट् नमः । हस्मिन्नि ॥ ॐ ह्रीं मायादेव्यै वौषट् नमः ।

हामिति षडङ्गः ॥ “गणेशादिमन्त्रचक्रम्” ॥ ॐ ग्लुंगं गणपतये
 नमः । गामित्यङ्गानि ॥ ॐ ग्लुंसः गणपतिवल्लभायै नमः ।
 गांगीगुंगैगौंगः ॥ ॐ ह्रां ह्रींसः सूर्याय नमः । हामित्यङ्गानि ॥
 ॐ रां विस्फुरायै नमः । रामिति ॥ क्लीं कां कुमाराय नमः ।
 कामित्यङ्गानि ॥ ॐ श्रीं श्रियै नमः । श्रामिति ॥ ॐ सां सीं-
 सरस्वत्यै नमः । सामिति ॥ ॐ ह्रीं लक्ष्म्यै नमः । हामिति ॥
 ॐ वं विश्वकर्मणे नमः । वामिति ॥ ॐ जुंसः अमृतेश्वरभै-
 रवाय नमः । ॐ जुंह-व्यों शिर-ईशिखा-हूंकव-ज्योनेत्र-फट्
 अस्त्राय फट् ॥ ॐ जुंसः अमृतलक्ष्म्यै नमः । जुमित्यङ्गानि ॥
 (सप्तावरणपूजा) ॥ ॐ कपालेश्वरभैरवाय, शिखिवाहनभै-
 क्रोधराजभै-विकरालभै-मेघनादभै-सोमराजभै-मन्मथभै-वि-
 द्याराजभैरवाय नमः । अनन्ताय, सूक्ष्माय, शिवोत्तमाय,
 एकनेत्राय, एकरुद्राय, त्रिमूर्तये, श्रीकण्ठाय, शिखण्डि-
 ने नमः । १ । ॐ रां रीं नन्दिने नमः, सां सीं महाकालाय नमः,
 भृङ्गिसजाय, गणेश्वराय, वृषभाय, कुमाराय, अम्बिकायै

नमः चण्डीश्वराय । २ । इन्द्रायवज्रहस्तायनमः, अग्नये-
 शक्ति, यमायदण्डह, नैर्ऋतयेखङ्गह, वरुणायपाशह, वाय-
 वेध्वज, कुबेरायगदाह, ईशानायत्रिशूलह, ब्रह्मणेपद्मह,
 विष्णवेचक्रहस्तायनमः । ३ । ॐ जयायै, विजयायै, सुभ-
 गायै, दुर्भगायै, जयन्तयै, कुहिन्यै, अपराजितायै, करा-
 ल्यैनमः । ४ । ॐ हांहींसःसूर्यायनमः, चंचन्द्रमसे,
 अङ्गारकाय, बुधाय, बृहस्पतये, शुक्राय, शनैश्वराय, रा-
 हवे, केतवेनमः । ५ । ॐ अनन्तनागराजायनमः, वासुकिना,
 पद्मना, महापद्मना, तक्षकना, कार्कोटना, शङ्खपालना, कु-
 लिकनागराजायनमः । ६ । ॐ वज्रायफट्नमः, शक्तयेफ,
 दण्डाय, खड्गाय, पाशायफ, ध्वजाय, गदायै, त्रिशूलाय,
 पद्माय, हलायफट्नमः । ७ । ॐ जुंसःहंसःमांपालयपालय-
 सोहंसःजुंॐ । ॐ ह, जुंशि, सःशिखा, हंसःकव, मांपालय
 २ नेत्रा, सोहंसःजुंॐ अस्त्राय फट् ॥ ॐ नमःशिवाय । नऊ-
 धर्ववक्रायनमः । ८ । ॐ पूर्णव, शिदक्षिधा, उदर, पश्चिम, नमः ॥

ॐ ह, नशि, -मः शिखा, शिकव, वानेत्रा, -य अस्त्रा ॥ भवाय देवाय-
 क्षितिमूर्तये नमः । शर्वाय दे-जल । रुद्राय दे-अग्नि- । पशुपतये दे-
 वायु- । उग्राय दे-आकाश । भीमाय दे-यजमान । ईशानाय दे-
 सूर्यमू- । महादेवाय सोममूर्तये नमः ॥ ॐ ह्रीं दुंदुर्गायै नमः ।
 ॐ ह्रीं ह, दुंशि, -दुर्शिखा, -गाक-, यैने, -नमः अस्त्रा ॥ उमायै
 दुर्गायै भद्रकाल्यै स्वस्तये स्वाहायै शुभङ्कर्यै गौर्यै श्रियै लो-
 कधात्र्यै वागीश्वर्यै ॥ ॐ हानि वृत्तिकलाधिपतये ब्रह्मणे नमः ।
 ॐ ह्रीं प्रतिष्ठाक-विष्णवे । ॐ हूं विद्याक-रुद्राय । ॐ है शान्त-
 क-ईश्वराय । ॐ हः शान्त्यतीता कलाधिपतये शिवाय नमः ॥
 मन्त्राध्वने नमः कलाध्व, -वर्णाध्व, -पदाध्व, -भुवनाध्व, -तत्त्वा-
 ध्वने नमः ॥ सकलकलाविमिश्रः सदसत्सर्वेश्वरो महा-
 मन्त्रः । तमिह महापापहरं पशुपाशजिघांसकं वन्दे ॥ तन्महे-
 शाय विब्रहे, व्योमव्यापिने धीमहि । तन्नः शिवः प्रचो-
 दयात् ३ ॥ ॐ व्योमव्यापिने व्योमरूपाय सर्वव्यापिने
 शिवाय अनन्ताय अनन्ताय अनन्ताय अक्षय्याय शश्व-

ताय योगपीठसंस्थिताय नित्ययोगिने ध्यानहराय ओं-
 नमःशिवाय सर्वप्रभवे शिवाय ईशानमूर्ध्ने तत्पुरुषव-
 क्राय अघोरहृदयाय वामदेवगुह्याय सद्योजातमूर्तये
 ॐ नमोनमःगुह्यातिगुह्याय गोप्त्रे निधनाय सर्वविद्या-
 धिपतये सर्वयोगाधिकृताय ज्योतीरूपाय परमेश्वराय
 अचेतन २ व्योमन् २ व्यापिन् २ अरूपिन् २ प्रमथ २
 तेजः २ ज्योतिः २ अरूप २ अनग्ने २ अधूम २ अभ-
 स्मन् २ अनादे २ नाना धूधू ॐ भूः ॐ भुवः ॐ स्वः
 अनादिनिधन निधनोद्भव शिव सर्व परमात्मन् महेश्वर
 महादेव सद्भावेश्वर सर्वयोगाधिपते मुञ्चमुञ्च प्रमथ २
 शर्व २ भव २ भवोद्भव २ सर्वभूतसुखप्रद सर्वसान्नि-
 ध्यकर ब्रह्मविष्णुरुद्रपर अनर्चित २ असंस्तुत २ पूर्वस्थित
 २ साक्षिन् २ तुर २ पतङ्ग २ पिङ्ग २ ज्ञान २ शब्द
 २ सूक्ष्म २ शिव २ शर्व २ सर्वद २ ॐ नमोनमः ॐ शि-
 वाय नमोनमः ॐ सांसाहा ॐ आ ईं ऊं ज्यो मव्यापितेतमः । इति

मूलं ॥ ॐ नमः सर्वात्मने पराय परमेश्वराय योगाय योग-
सम्भवाय कर २ कुरु २ सद्य २ भव २ भवोद्भव २ वामदेव
सर्वकार्यप्रशमन नमोस्तुते स्वाहा' हृदयायनमः" ॥ ॐ स्वशिव-
शिवनमः, शिरसेस्वाहा" ॥ शिवहृदयायज्वलिन्यै स्वाहाशि-
स्वायैवषट्" ॥ ॐ शिवात्मकं महातेजः सर्वज्ञमपराजितम् ।
आवर्तये महाघोरं कवचं पिङ्गलं शुभम् । कवचावाहनं ।
आयाहि पिङ्गल महाकवच शिवाज्ञया हृदयं बन्ध २ घूर्ण
२ कर्कि २ सूक्ष्म २ वज्रधर २ वज्रपाशिनि मम शरीरम-
नुप्रविश्य सर्वदुष्टान् स्तम्भयहूं फट् स्वाहा कवचायहूं" ॥ ॐ ह्रीं-
प्रस्फुरप्रस्फुरस्फुर २ घोरघोरतर उग्ररूप चट चट प्रचट २
कह २ वम २ घातय २ धम २ हूं फट् ॥ अस्त्रायफट् १ ॥
ॐ शिवात्मकमिदं सर्वं शिवादेव प्रवर्तते । शिवाय शिव-
गर्भाय शिवः सर्वं प्रचोदयात् ३ ॥ ॐ ईशानः सर्वविद्याना-
मीश्वरः सर्वभूतानाम् । ब्रह्माधिपतिः ब्रह्मणोधिपतिः
ब्रह्माशिवो मेऽस्तु सदाशिवः ॐ ॐ हूं वमो वस्वाहा फट्

हृदयाय नमः" ॥ ॐ पञ्चमूर्तये नमः शिरसे स्वाहा" । ॐ ई-
 शानाय स्वाहा शिखायै वषट्" । ॐ ज्वलन्ति फट् कवचाय हूं" ।
 ॐ हंसदसदों अस्त्रा"- ॥ २ ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महे वा-
 मदेवाय धीमहि । तन्नोरुद्रः प्रचोदयात् ३ ॐ तत्पुरुष-
 सदसदोह"- ॐ भूः स्वाहा शिर"- ॐ भुवः स्वाहा शिखा"-
 ॐ स्वः स्वाहा कव"- ॐ तत्सदों अस्त्रा" ॥ ३ ॥ ॐ अघोरेभ्यो थ
 घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यश्च । सर्वथा शर्व सर्वेभ्यो नमस्ते
 रुद्ररूपेभ्यः ३ ॐ तत्सत्ह"- भवचण्डहूं फट् शिर"- भीम-
 भीषणि सर्वविद्याहृदयविदारिणि हूं फट्-शिखा"- हूं अमोघ-
 फट् कव"- तत्सदों अस्त्राय फट्" ॥ ३ ॥ वामाय नमः ज्येष्ठाय
 रुद्राय कालाय कलविकरणाय बलविकरणाय बलप्रमथ-
 नाय सर्वभूतदमनाय मनोन्मनाय वामदेव तत्सदोंह"- ॐ-
 वामदेवाय हूं फट् शिर"- सर्वपापप्रणाशिनि वामदेव शिखा"-
 वामाचाराय हूं फट् कवचाय हूं" ॥ तत्सदों अस्त्रा" ॥ ४ ॥
 सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय नै नमः । भवे भवे

नाभिभवे भजस्व मां भवोद्भव ॥ सद्यःकामायस्वाहाह-,"
 ॐ सद्यः कामवरप्रदायनमोनमःशिर-" पन्नगरूपिणेस्वाहा ॥
 शिखा-सद्योमूर्तयेफट्कव, ॐ हंफट् अस्त्रा- ॥ ५ ॥ शिवाय
 सपरिवाराय सानुचरायनमः ॥ ॐ हूंहींलक्ष्मीवासुदेवा-
 यनमः । ॐ हंविमलज्ञानसद्भावाय ह-,हीं सर्वैश्वर्यगुणमूर्त-
 येशिरसे, हूं सर्वशक्तिस्वरूपायैज्वलिन्यैशिखा, हूं अनन्तबल-
 रूपिण्यैकव, हूं अपरिमिततेजसेनेत्र, हः अग्रतिहतवीर्यरूपि-
 णेअस्त्रा- ॥ ॐ हंमहालक्ष्म्यैनमः । हंहींहूंहैंहौहः ॥ ऐंक्लीं-
 सौः बालायैनमः ॥ ऐंह, क्लींशि, सौःशिखा, ऐंक, क्लींने-सौः
 अस्त्रा- ॥ ॐ ह्रींश्रींहूंफ्रांआंशांशारिकायैनमः ॥ हंश्रांह्रीं-
 श्रींशिर- ॥ ॐ ह्रींक्लींसौः नमोभगवत्यैशारदायैहींस्वाहा ॥
 हंक्लां इत्यङ्गानि । ॐ ह्रींश्रींरांक्लींसौःभगवत्यैराज्ञैहींस्वाहा ।
 हंश्रां ॥ ॐ सांसीं वितस्ताभगवत्यैनमः । सांसीं ॥ ॐ गांगीं-
 गङ्गाभगवत्यैनमः । गांह, गीं गूं गौंगः ॥ ॐ ह्रींश्रींज्वाला-
 मुखिममसर्वशत्रून्भक्षयभक्षयहू-फट्स्वाहा । ॐ ह्रींश्रींह, ज्वा

लामुखिशिर, -ममसर्वशत्रून्शिखा, -भक्षय २ कव, -हूँफट्नेत्र,
 स्वाहाअस्त्रा- ॥ ॐ-ह्रींश्रींक्लींभुवनेश्वर्यै नमः ॥ हांहृदया, ॥
 सर्वमन्नचक्रतृप्तिरस्तुस्वाहावौषट् ॥ *क्षेत्रेशषट्केषु ॥ वटुकार्यनमः
 चक्राय, पद्माय, त्रिशूलाय, गदायै, ध्वजाय नमः ॥ नैवेद्यं ।
 अमृतेशमुद्रया-अस्त्राय, शक्त्यै, शिवकलशदेवताभ्यः, वटु-
 काय, चक्राय, पद्माय, त्रिशूलाय, गदायै, ध्वजाय, ठःठः
 द्रव्यरूपिणे नमोनैवेद्यं ॥ कलशे पुष्पं ॥ नमोऽस्तु सर्वयो-
 गिभ्यः सिद्धेभ्यश्च नमोनमः । मूर्तामूर्तेश्वरग्राहिन्नमः
 शक्तिगणाय ते ॥ इति ॥ “यजमानमानीय” ॥ न्यासं ॥
 शिवतत्त्वाय नमोमूर्ध्नि, सदाशिवत-वक्त्रे, ईश्वरत-कण्ठे, विद्यात-
 हृदि, मायात-नाभौ, कालत-गुह्ये, पुरुषत-मेढ्रे, नियतित-ऊर्वोः,
 प्रकृतित-पादयोः ॥ सः शिवत-शिरसि, जुंविद्यात-भ्रूमध्ये,
 ॐआत्मत-हृदि ॥ जुंह, व्योंशिर, ईशिखा, -हूँकव, ज्यों नेत्र, -
 फट्अस्त्रा-॥ ॐह, नशि, -मःशिखा, -शिकव, -वानेत्र, -यअस्त्रा-॥
 ॐहांह, -ह्रींशि, -ह्रींशिखा, -ह्रींकव, -ह्रींनित्राभ्यां, -ह्रीःअस्त्रा, -॥ हां-

हृ, -ह्रींशि, -हूंशिखा ह्रैं-कव, -ह्रौंने, -ह्रःअस्त्रा- ॥ ॐह, -ह्रींशि, -हुं-
 शि, -दुर्कव, -गानेत्रा, यैअस्त्रा- ॥ *अपसर्पतु ते । प्राणायामः ॥
 नौमि स्वात्मप्रकाशं प्रशमितविषमक्लेशराशिं महेशं वन्दे
 वाग्देवतां तां कलयति किल या मूलतां वाग्लतायाः ।
 विघ्नग्रासप्रबन्धादिव बृहदुदरं नौमि विघ्नाधिराजं दत्त-
 प्राग्दीक्षमेकं गुरवरमपरं ज्ञानदं च प्रपद्ये ॥ ॥ वन्दे
 महेशं विश्वेशं वन्दे वाग्देवतां पराम् । वन्दे लम्बोदरं
 देवं वन्देऽहं गुरुपादुकाम् ॥ ॐह्रींसःपवित्रकर्मर्पयामि-
 नमः । स्वात्मने शिवरूपाय समालभनं गन्धादि ॥ संसा-
 रमरुकान्तारमहामोहनिवृत्तये । तदिदममृतं चक्षुर्दीपोऽयं
 शिव गृह्यताम् ॥ कालाग्निरुद्ररूपं तं सर्वाघविनिस्त्रदनम् ।
 सर्वसौभाग्यजननं धूपोयं शिव गृह्यताम् ॥ द्विभुजं चैक-
 वदनं सौम्यं पङ्कजभृत्करम् । तेजोविम्बस्य मध्यस्थं वर्तुलं
 रक्तवाससम् । आदित्यमीदृशं ध्यायेद्भुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥
 स्वात्मने शिवस्वरूपाय धूपानमः ॥ अद्यतावत् भवायदे-

वाय ८ अस्त्राय शक्त्यै भैरवाय बटुकाय चक्राय पद्माय
 त्रिशूलाय गदायै ध्वजाय दीपोनमः ॥ अपसव्येन ॥
 अद्यतावत् पित्रे भैरवगोत्राय रुद्राय वा मात्रे भैरवगोत्रायै
 रुद्राण्यै अन्त्येष्टिकर्मनिमित्ते धूपःस्वधानमः ॥ सव्येन ॥
 तन्महेशायवि-वाग्विशुद्धायधी-तन्नःशिवःप्र- ३ । अग्निष्वा-
 त्तेभ्योवि-बर्हिषद्भ्योधी-तन्नःसोमःप्र- ३ ॥ यमान्तकायैवि-
 कालरात्र्यैधी-तन्नश्चण्डीप्र- ३ ॥ अद्यतावत्, भवस्यदेवस्य
 अस्त्रस्य शक्त्याः शिवकलशदेवतानां बटुकस्य चक्रस्य
 पद्मस्य त्रिशूलस्य गदायाः ध्वजस्य आत्मनो-पितुः भैरव-
 गोत्रस्य रुद्रस्य वा मातुः भैरवगोत्रायाः रुद्राण्याः
 अन्त्येष्टि-अस्त्र-शक्ति-भैरव-क्षेत्रेशपूजनमहंकरिष्ये ॥ एव-
 मासनम् ॥ भवायदेवाय युष्मान्वःपूजयामि भवंदेवं ८
 अस्त्रं शक्तिं भैरवं बटुकं चक्रं पद्मं त्रिशूलं गदां ध्वजं
 आवाहयिष्यामि ॥ “फट् अस्त्रायफट्” ॥ लाजाश्च ॥ भवा-
 यदेवाय पाद्यनमः ॥ पुनः “फट् अस्त्रायफट्” ॥ आधः क्षीरं ।

भवदेव ८ अस्त्र शक्ते भैरव बहुक चक्र पत्र त्रिशूल गदे
 ध्वज इदं वोऽर्घ्यं नमः ॥ भवाय देवाय गन्धार्घपुष्पदीपघूपवा-
 सोऽपोशा ननमः ॥ फट् अस्त्राय फट् । दक्षिणायै । अपसव्येन ॥
 अद्य तावत्, पितुर्भैर-अन्त्येष्टिक-शिवपदवीप्राप्त्यर्थं मस्तकलश-
 ग्रीत्या तिला- । एवं शक्तिकलशग्रीत्या । भैरवकलशग्रीत्या ।
 सव्येन । बहुकादिभैरवपङ्कग्रीत्या बहुकादयः ग्रीयन्तां
 ग्रीताः सन्तु ॥ नमोऽस्तु ते महादेवि० । अपसव्येन । यमा-
 न्तक्रायै वि० ३ अद्य तावत् पितुः “वा” मातुः अन्त्ये-
 ष्टिकर्मनिमित्तं परलोके प्रकाशवृद्ध्यर्थं दीपं परिकल्पयामि-
 नमः ॥ क्षेत्रेशबलिः, मीनमांसादियुतेनान्नेन ॥ योस्मिन्निवस-
 तीति ॥ भृता ये विविधाकारा दिव्यन्तरिक्षभूमिगाः ।
 पातालैन्द्रयादिदिक्संस्थास्ते तृप्यन्तु स्वाहा ॥ कलशानां
 विसर्जनं नास्ति पूर्ववत् पृच्छां सम्पाद्य ॥ “अथ शवस्नानवि-
 धिः” ॥ तिलदर्भयुते स्थले गोधूमपिष्टतप्ताम्बुमृदादिना निर्मली-
 कृतं पादौ यज्ञोपवीतानन्त्युते सकोपीनं मुक्तशिखमुत्तानाननं

पवित्रपाणिं पुरुषं, तथा सानन्तां स्त्रियं च सम्पाद्य, पञ्चगव्येन
 चाभ्युक्ष्य ॥ मृद्भस्मगोमयैः स्नाप्य कषायफलवारिभिः ॥ आक्र-
 म्य वाजिन् । प्रसद्यभस्मना- । याः फलिनीर्या अफ- ।
 इह गावः । इतिशिरसि प्रथमं स्नात्वा ततः, एकविंशति-
 स्नानं षोडशस्नानं च कृत्वा । अपसव्येन । वैदिकासूत्रकलशं
 दक्षिणस्कन्दे । अस्त्रानीलक ॥ गायत्रीकलशं वामस्कन्दे
 गायत्र्यैनमः ॥ भैरवकलशं शिरसि । त्र्यम्बकं यजामहे ॥
 इति क्षिपेत् ॥ सव्येन शैवीयास्त्रकलशं (पृ. २१७-८) * (अ-
 स्त्रकलशं) “ॐ श्लीं पशुहूं फट्” इत्यादि स्वप्रधानैर्दक्षिणस्कन्दे । १।
 (शक्तिकलशं) “वामायैनमः” इत्यादि स्वप्रधानैर्वामस्कन्दे । २।
 (शिवकलशं) “हसरक्षमलवयुञ्जं” इत्यादिस्वप्रधानैः शिरसि
 क्षिपेत् । ३। पुनः शुद्धजलेन शिरसि तर्पयेत् ॥ हः अस्त्राय फट् ।
 हौं नेत्रा, हँ कवचा, - हूं शिखा, - ह्रीं शिर, - हां ह- । लंसद्योजातवक्रं-
 तर्पयामि स्वधानमः । वं वामदेववक्रं, - रं अधोरव, - यंत तत्पुरुष, -
 थं इशानवक्रं । ५. बहुरूपभैरवं त- । ॐ श्रीं भो नमो नमो-

तर्प, ॐ सर्वभूतदमनीं । ॐ बलप्रमथनीं । ॐ बलविकरणीं ।
 ॐ कलविकरणीं । ॐ कालीं । ॐ राद्रीं । ॐ ज्येष्ठां । ॐ श्री-
 वामांतर्पयामिस्वधानमः ॥ “फट् अस्त्रायफट्” इत्यारात्रिका ॥
 सुगन्धद्रव्यैरङ्गमनुलेपयेत् ॥ ततः शवस्य शिवहस्तं (पृ. २१३-७)
 कृत्वा (तिलकं ह्रीं हूं हौं हः फट्) इति तिलकं । कङ्कण-
 बन्धनं । साग्निकस्य त्र्यायुषम् ॥ धूपैर्वा रत्नैर्नवद्वारपूरणं, मुखे
 शम्बलं, शरीरेऽक्षमालादि, पादतो यज्ञोपवीतं, शिरसि मुजूर्जीं,
 पुंसि विपरीतगायत्री, स्त्रियां ॐ जुंसः अमृतलक्ष्म्यै नमः
 इति लिखितां ॥ वा, (सोऽहं हंसः) । पादयोः क्षौद्रं सतूलवृ-
 णपादुकं च दत्त्वा वस्त्राणि बन्धयेत् ॥ शिरसि ॐ बहुरूप-
 भैरवाय नमः ३ त्रिः पुष्पादिना पूजयेत् । हामित्यङ्गानि-
 च । ह्रीं मायादेव्यै वौषट् १ हामित्यङ्गानि च ॥ तत इष्टदेव-
 तामत्रचक्रं च पूजयित्वा । शवस्य वैपरीत्येन न्यासं कुर्यात् ॥
 * १ ऊनमः पादयोः, यनमः जान्वोः, वनमः गुह्ये, ल नाभौ,
 म-हृदि, क्ष-तालुनि, रन्मूत्रे, स-प्रक्षरत्रये, ह-नमः द्वादशान्ते ॥

हः-अस्त्राय-,हौनेत्रत्रयायवौषट्, हँकवचा-,हूंशिखा-,हीं शिर-,हां
हृदयायनमः* ॥ धूपं रत्नदीपं च, “ॐहींपरब्राह्मे चतुर्विद्ये
योगधारिणि आत्मे अन्तरात्मे परमात्मे रुद्रशक्ते रुद्रद-
यिते मे पापं दह २ सौम्ये सदाशिवेहूंफट्स्वाहा” इति
दद्यात् ॥ अथ घण्टावादनम् ॥ ॐहींहंसिद्धिसाधिनि ॐहींहूं
शब्दब्रह्मस्वरूपिणि ॐहींहूंसमस्तबन्धनिकृन्तिनि ॐहींहूं-
शिवसद्भावजननिस्वाहा ॥ ॥ “अथ शिविकापूजा” ॥
शिविकामानीयाऽस्त्रेण “फट्प्रोक्षणंकरोमिफट्” इति प्रोक्ष-
णम् । तस्या उपरि तिलदर्भानास्तीर्य पञ्चगव्येनचाऽभ्युक्ष्य ।
पुनरस्त्रेण प्रोक्ष्य कवचेनाऽवगुण्ठ्य “ॐहींश्रींहूं” इति शिवि-
कामध्ये लिखेत् । ऊर्ध्वं, सःशिवतत्त्वायनमः, मध्ये जुंविद्या-
तत्त्वाय० । अधः ॐ आत्मतत्त्वायनमः॥ (“शाखासु) नवतत्त्व-
पूजा” ॥ शिरसि शिवतत्त्वायनमः, आग्नेये सदाशिवत, दक्षिणे
ईश्वरत, नैऋते विद्यात, पश्चिमे मायात, वायवे कालत,
उत्तरे मियतित, ईशाने पुरुषत, मध्ये प्रकृतितत्त्वायनमः ॥

“शिखाशाखासु” । निवृत्तिकलायैनमः, प्रतिष्ठाक-, विद्याक-
 शान्ताक-, शान्त्यतीतकलायैनमः॥ (शिविकामध्ये) हुंकारम-
 भ्यर्च्याऽसनपूजां कुर्यात् ॥ आसनायनमः आधारशक्त्यै
 पृथिव्यै अनन्ताय धर्माय ज्ञानाय वैराग्याय ऐश्वर्याय
 अधर्माय अज्ञानाय अवैराग्याय अनैश्वर्याय ऋग्वेदाय
 यजुर्वे-सामवे-अथर्ववे । कृतयुगाय त्रेतायु-द्वापरयु-कलियु-
 अधच्छादनाय मध्यच्छा-, ऊर्ध्वच्छा-, सत्त्वाय रजसे तमसे
 आत्मतत्त्वाय विद्यात-शिवत-इच्छाशक्तये ज्ञानश-क्रियाश-
 ब्रह्मणे विष्णवे रुद्राय केसरेभ्यो पत्रेभ्यो कर्णिकायै सोम-
 मण्डलाय सूर्यम-बह्निम-सदाशिवमहाप्रेतासनायनमः॥ “ततः
 शवं शिविकायामुत्तानं संस्थापयेत्” ॥ (अत्रैव,) दक्षिणाग्रान्द-
 र्मानास्तीर्य “अपसव्येन” अद्य-पितः अन्त्येष्टिकर्मनिमित्ते
 एष ते बौद्धः पिण्डस्तृप्तयेऽस्तु । (अर्धपथे) मकरध्वजः
 पिण्डः । (श्मशाने) यमदूतः पिण्डः ॥ गुरुरस्त्रवार्धानीजलैरग्रे
 “ॐ ह्रीं हूं” इति अस्त्रमन्त्रेण भूपथं प्रोक्षयन् । यस्य कोष्ठजगतः

पार्थिवस्यैकाय इद्वशी । यमं भङ्गश्रवोगाय यो राजा न
 परोद्याः ॥१॥ यमंगाय भङ्गश्रवो यो राजान परोद्याः ।
 येनापो नद्यो धन्वानि येन द्यौः पृथिवी दृढा ॥ २ ॥
 हिरण्यकेशान्मधुरान्हिरण्या काणया शफान् । अश्वा वनस्य
 तं दानं यमो राजाऽधितिष्ठति” इति यमसूक्तं, बहुरूप
 गर्भादि पठन् ॥ शिविकां श्मशानेदक्षिणशिरसमऽवतारयेत् ॥
 तत्र भूमिशोधनं कृत्वाभेयेऽष्टदलकलशे प्रधानं । यमो दाधार
 पृथिवीं । १ । अग्निष्वात्तानृतामतो हवामहे नराशंसो
 सोमपीथं य आनशुः । त आगमन्त त इह श्रवन्तु
 अधिब्रुवन्तु ते अवन्त्वस्मान् ॥ २ ॥ (अन्त्येष्टौ नवश्रा-
 द्धेषु कलशं तत्र वर्जयेत्) इति लोकाश्विवचनात्कलशस्थापनं
 नास्ति ॥ तीर्थे स्नेयं । अद्यतावत् पितः पराचीकर्मनिमित्तं
 एष ते धूपः ॥ यमाय अग्निष्वात्तादिभ्यः गन्धार्घादि-
 दक्षिणान्तम् ॥ पात्रं तिला । आदौ पञ्च । सावित्राणि
 “स्थालीपाकस्य” यमाय “अक्षतचरौ” अग्निष्वात्तादिभ्यः

पितृभ्यः जुष्टं निर्वपामि । आज्यभागान्ते । प्रधानं ॥ यमो-
दाधारं ॥ (स्वाहास्थाने स्वधा स्थापयेत्) अग्निष्वात्ता । २ ॥
ऋतुतिथिः । इळाभागान्तं कृत्वा ॥ (अथ शैवी) “सप्रणामं
श्मशानभैरवस्य ध्यानं कुर्यात्” ॥ यथा सव्येन ॥ पाणिभ्यां
परितः प्रपीड्य सुदृढं निश्चित्य निश्चित्य च, ब्रह्माण्डं स-
कलं पचेलिमरसालोच्चैः फलार्भं मुहुः । पायं पायमुपाय-
तस्त्रिजगतीमुन्मत्तवत्तैरसैर्नित्यं ताण्डवडम्बरेण विधिना
पायान्महाभैरवः ॥ ॥ ईशाने सिन्दूरेणाऽष्टदलपद्मत्रयमु-

अस्त्रकलशं भैरवकलशं शक्तिकलशं लिख्य, तदधो (मुण्डयागं)

मुण्डयागं

❁ ▽	❁ ▽	❁ ▽
❁ ▽	❁	❁ ▽
❁ ▽	❁ ▽	❁ ▽

नवकोष्ठान्तरस्थिताऽष्टदलपद्मेषु

बहिः सविन्दुत्रिकोणयुताऽष्ट

कलशेषु मध्ये, पद्माष्टके भैरवा-

ष्टकं, रत्नदीपयुतत्रिकोणाष्टके

मातृकाष्टकं मध्यपद्मे बहुरूपभैरवयुतं च पूजयेत् ॥ ॥ अग्ने-

र्येऽग्निकुण्डं तैर्कृते मायाजालं वायुकोणे चितां चतुर्हस्तां

हस्तद्वयविस्तीर्णां लिखेत् ॥ पद्मत्रयाणां पत्रेषु आसनं पूजये-
दुत्तराननो गुरुः ॥ “आधारशक्त्यैनमः पृथिव्यै, क्षीरार्ण-
वाय, बीजाङ्कुराय, पद्मासनाय, प्रेतासनाय, ग्रणवास-
नाय, उन्मनायनमः” ॥ तेषु कलशत्रयं संस्थाप्य । एवं
मुण्डयागपत्रेषु चासनपूजां विधाय घृतदीपाष्टकं मध्यक-
लशे बहुरूपभैरवं च संस्थाप्य, “स्वदक्षेऽन्यपात्रेऽस्त्रार्घ्यपात्रं
पूजयेत् ॥ “गः अस्त्राय” इत्यादि-(पृ. २१२ पं. ७) प्राणा-
यामः । इत्यन्तं कृत्वा* “ईशानेऽस्त्रकलशप्रधानं ॥ ॐ श्रीं प-
शु०” इत्यादि-(पृ. २१७ पं. ८) सर्वमंत्रचक्रतृप्तिरस्तु स्वाहा-
वौषट्, *इत्यन्तं कृत्वा ॥ “मुण्डयागप्रधानम्” ॥ मध्ये भैरवं
सवक्रं साङ्गं मायादेवीं च पूजयेत् ॥ (आदौ द्वारपूजा) । सव्ये,
गङ्गायैनमः । वामे, यमुनायै । स्वामे, गुरवे, परमगुरवे,
परमेष्ठिगुरवे, परमाचार्याय, आद्यसिद्धेभ्योनमः ॥ (पद्म-
पत्रेष्वसनं पूजयेत्) । अनन्तायनमः, धर्माय, अधर्माय, ज्ञा-
नाय अज्ञानाय, वैराग्याय, अवैराग्याय, ऐश्वर्याय (इत्य-

भ्यर्च्य मध्ये ध्यायेत् ॥ सितं त्र्यक्षं पञ्चवक्त्रं दशबाहुं सश-
 क्तिकम् । शूलाक्षसूत्रेषुखद्गवरैर्दक्षकरैर्वृतम् । मातुलङ्गधनु-
 श्रर्मकुम्भदर्पणवामकैः । वृत्तं नवात्मना पूज्यं माया-
 देवीस्वधान्तरम् ॥ ॐ बहुरूपभैरवायस्वधानमः । लंसघो-
 जातवक्रायनमः । वंवामदेवक्राय, रंअघोरव, यंतत्पुरु-
 षव, क्षंईशानवक्रायनमः । ॐ हूं निष्कलस्वच्छन्दभैरवाय-
 नमः । हः अनन्तशक्तये अस्त्रायफट्, हौं अलुप्तशक्तयेनेत्राभ्यां,
 हैस्वतन्त्रताकव, हूं अनाधिबोधशिखा, हीं तृप्तिशिर, हां सर्व-
 ज्ञता हृद ॥ हीं मायादेव्यैस्वधानमः ॥ हामित्यङ्गानि ॥ तेषु
 कलशेषु वैपरीत्येनेशानादि-पूर्वान्तं भैरवाष्टकं रत्नदीपाष्टकेषु
 मात्राष्टकं पूजयेत् ॥ ईशाने, संहारभैरवायनमः, उ, भीषणभै,
 वायवे, कपालेशभै, पश्चिमे, उन्मत्तभै, नैर्ऋते, क्रोधराजभै,
 द, चण्डभै, आ, रुरुभै, पूर्वे, असिताङ्गभैरवायनमः ॥ ईशाने ।
 ॐ हीं श्रीं शं महालक्ष्म्यैस्वधानमः । उत्तरे । ॐ हीं श्रीं यंचामु-
 ण्डायै, वायवे ॐ हीं श्रीं पंचासायै, पश्चिमे, ॐ हीं श्रीं ऐन्द्रायै,

नैर्ऋते । ॐ ह्रीं श्रीं टं वैष्णव्यै, दक्षिणे, ॐ ह्रीं श्रीं चं कौमार्यै,
 आग्नेये, ईं कं माहेश्वर्यै, पूर्वे, ईं अंब्राह्मयै स्वधानमः ॥ नैवेद्यं,
 गुडादि । अमृतेशमुद्रया अस्त्राय शक्त्यै शिवकलशदेवता-
 भ्यः ३ संहारभै, भीषणभै, -कपालेश, उन्मत्त, -क्रोधराज,
 चण्ड, -रुरु, -असिताङ्गभैरवाय । ८ । महालक्ष्म्यै, चामु-
 ण्डायै, वाराह्यै, ऐन्द्र्यै, वैष्णव्यै, कौमार्यै, माहेश्वर्यै, ब्राह्म्यै
 ८ मायादेवीसहिताय बहुरूपभैरवाय ठः ठः ठः द्रव्यस्वरूपिणे
 नमोनैवेद्यं ॥ नमोस्तु सर्वयोगिभ्यः (पृ. २२६ पं. ८) इति पुष्पं ।
 (यजमानमानीय) ॥ * “ॐ नमः पादयोः (पृ. २३१ पं. १४) इत्या-
 दि-हांहृद्” इत्यन्तं न्यासं कृत्वा । ह्रः अस्त्रा-ह्रीं नेत्र-ह्रूं कव, ह्रूं,
 शिखा, ह्रीं शिर, ह्रूं हृद्, ॥ फट् अस्त्राय, ज्योनेत्र, ह्रूं कव, ईं,
 शिखा, व्योशिर-जुंहृद् । य अस्त्रा, वानेत्र, शिकव, मः शिखा-
 न. शिरसे स्वाहा, ॐ ह ॥ इष्टदेवीन्यासः ॥ * अपसर्पन्तु ते ० । प्रा-
 णायामः ॥ नौमि स्वात्मप्रकाशमित्यादि (पृ. २२७) अद्य तावत्
 अस्त्राय, शक्त्यै, भैरवाय, संहारभै, भीषणभै, कपालेश.

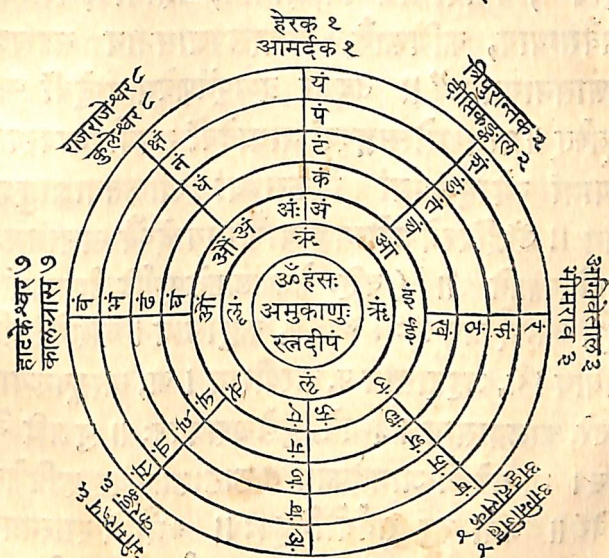
उन्मत्त, -क्रोधराज, -चण्ड, -रुरु, -असिताङ्गभैरवाय ८ महा-
लक्ष्म्यै, चामुण्डायै, वाराह्यै, ऐन्द्र्यै, वैष्णव्यै, कौमार्यै,
माहेश्वर्यै ब्राह्म्यै, मायादेवीसहिताय, बहुरूपभैरवाय,
मुण्डयागदेवताभ्यः धूपोनमः ॥ अपसव्येन ॥ अद्यतावत्
पित्रे भैरवगोत्राय रुद्राय धूपः स्वधानमः ॥ सव्येन ॥ तन्म-
हेशायवि ३ । अग्निष्वात्तेभ्यो ३ यमान्तकायैवि ३ ॥ अ-
द्यतावत् अस्त्रस्य शक्त्याः भैरवस्य । संहारभैरवस्य, -भीषण-
कपालेश, -उन्मत्त, -क्रोधराज, -चण्ड, -रुरु, -असिताङ्गभैरव-
स्य ८ । महालक्ष्म्याः, चामुण्डायाः, वाराह्याः, ऐन्द्र्याः,
वैष्णव्याः, कौमार्याः, माहेश्वर्याः, ब्राह्म्याः ८ मायादेवीस-
हितस्य बहुरूपभैरवस्य । आत्मनोऽपितुर्भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य
वा मातुः भैरवगोत्रायाः रुद्राण्याः परलोके प्रकाशप्राप्त्यर्थं
शिवसायुज्यार्थं अस्त्रशक्तिभैरवकलशपूजनं मुण्डयागकलश
देवतापूजनमर्चामहं करिष्ये ॥ एवमेव षष्ठ्यासनम् ॥ अस्त्राय
शक्तये भैरवाय । संहारभैरवाय ८ महालक्ष्म्यै ८ मा-

यादेवीसहिताय बहुरूपभैरवाय युष्मान्वः पूजयामि ।
 अस्त्रं शक्तिं भैरवं । संहारभैरवं ८ महालक्ष्मीं चामुण्डां
 वाराहीं ऐन्द्रीं वैष्णवीं कौमारीं माहेश्वरीं ब्राह्मीं ८ माया
 देवीसहितं बहुरूपभैरवमावाहयिष्यामि ॥ “फट् अस्त्राय फट्” ।
 लाजाश्च ॥ अस्त्राय शक्तये, भैरवाय, संहारभैरवाय ८ पाद्यं
 स्वधानमः ॥ “फट् अस्त्राय फट्” । आपःक्षीरं ॥ अस्त्र, शक्ते,
 भैरव । संहारभैरव ८ महालक्ष्मीः चामुण्डे वाराहि
 ऐन्द्रि वैष्णवि कौमारि माहेश्वरि ब्राह्मि ८ मायादेवी-
 सहितबहुरूपभैरव ॥ इदं वोऽर्घ्यस्वधानमः । अस्त्रायेति
 गन्धार्घपुष्पादि दक्षिणान्तम् । तिलाक्षतैर्देवीदीपान्पूजयेत् ॥
 (*नमोस्तुते महादेवि सर्वोपद्रवनाशिनि । इच्छारूपे स्व-
 भावस्थे नित्ये नित्यात्मके शिवे ॥ कलाकलङ्करहिते
 भावाभावान्तमध्यगे । अव्यक्ते कलनातीते शान्ते नि-
 त्योदिते परे ॥ लयोदयविनिर्मुक्ते नित्यतृप्ते निराश्रये ।
 शक्तिबीजस्वभावस्थे चण्डि कामाक्षिनीश्वरि ॥ स्वाहा-

कारे स्वधाकारे परिपूर्णे कृपापरे । त्वं देवि सर्वदेवानां
व्यापकत्वेन संस्थिता ॥ त्वया व्याप्तमिदं सर्वं भूतसर्गं
चराचरम् । अद्यास्माकं हितार्थाय सन्निधानं कुरु प्रभो ॥
रक्तायनमः काल्यै चण्डाक्ष्यै महोच्छ्वासायै करालिन्यै
दन्तुरायै, भीमवक्रायै महाबलायै ज्वालामुख्यै उमायै
महालक्ष्म्यै नमः ॥ अपसव्येन । यमान्तकायै वि-कालरात्र्यै
धी-तन्नश्चण्डीप्र- ३ । अद्यतावत् पितुः भै पराचीकर्मनि-
परलोके प्रकाशप्राप्त्यर्थं शिवसायुज्यार्थं) *ईशाने महालक्ष्मी
दीपं परिकल्पयामिनमः ॥ * सव्येन । (नमोस्तुते० । अपस-
व्येन । यमान्तकायै वि ३ ।) उत्तरे चामुण्डादीपं^२ । वायवे
वाराहीदीपं^३ । पश्चिमे ऐन्द्रीदीपं^४ । नैऋते वैष्णवीदीपं
परिक-^५ । दक्षिणे कौमारीदी-^६ । आग्नेये माहेश्वरीदी-^७ । पूर्वे
ब्राह्मीदीपं परिकल्पयामिनमः ॥ “ततोऽक्षयं च, एवं पृथक् २” ॥
अद्यतावत् पितुः भैर-पराची-अस्त्रकलशप्रीत्या-परप्रकाशप्रा-
प्तिरस्तु अस्त्रः प्रीयतां प्रीतोस्तु । १॥ एवं । अद्यतावत् शक्तिः

प्री-॥ भैरवः प्री-॥ तत ईशानादिपूर्वान्तानां सशक्तिकभैरवा-
 ष्टकानां चाऽक्षयं ॥ अद्यतावत् पितुः भै-पराची-महालक्ष्मी-
 सहितसंहारभैरवप्रीत्या-परप्रकाशप्राप्तिरस्तु महालक्ष्मीस-
 हितसंहारभैरवः प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ एवं । चामुण्डास-भीष-
 णभै-॥ वाराहीस-कपालेशभै-॥ ऐन्द्रीस-उन्मत्तभै-॥ वैष्ण-
 वीस-क्रोधराजभै-॥ कौमारीस-चण्डभै-॥ माहेश्वरीस-रुद्र
 भै-॥ ब्राह्मीसहितोऽसिताङ्गभैरवः प्रीयतां प्रीतोस्तु ॥ “सव्ये-
 न” ॥ एता देवताः ॥ “अथ मायाजालमुख्यपूजा” ॥
 (‘उक्तं च’ । सप्तावरकमध्ये तु हंसतन्नाममूर्धनि । ऋगृ-
 ल्लु च तद्बाह्ये तद्बहिर्द्वादशस्वराः ॥ १ ॥ आवर्तानां
 चतुर्णां तु कुर्यादष्टदलं ततः । कटपयाश्च पूर्वे तु चतु-
 शास्तथाऽनले ॥ २ ॥ खठफरा दक्षिणे तु छथजपास्तु
 नैर्ऋते । गडवलाः पश्चिमे तु जदणसास्तु वायवे ॥ ३ ॥
 घटभवाश्चोत्तरे तु ईशाने झघनक्षमाः । रक्तवर्तियुतं दीपं
 दध्यान्नामाक्षरोपरि ॥ ४ ॥ मायाजालस्य पूर्वादि हेर-

कादींश्च पूजयेत् । आमर्दकं च कङ्कालं भीमरावाऽट्टहा-
सकम् ॥ ५ ॥ करवीरं करङ्काख्यं कालग्रासं कुलेश्वरम् ।
मायाजालक्रमेणाऽशु जीवमाकृष्य चार्चयेत् ॥ ६ ॥

मध्येरत्नदीपं बहिःक्षेत्रपालाष्टकं विधाय कर्णिकायां
 आसनपूजा ॥ “आसनायनमः, अनन्ताय, आधारशक्त्यै,
 पृथिव्यै, धर्माय, अधर्माय, ज्ञानाय, अज्ञानाय, वैराग्याय,
 अवैराग्याय, कर्णिकायै, शतदलपद्मासनाय सहस्रदल-
 पद्मासनायनमः” ॥ तदुपरि द्रव्यपूर्णेपात्रेमायादेवीं ध्यात्वा
 पूजयेत् ॥ परमेश्वरोत्सङ्गस्थां मायादेवीं नवयौवनावस्थाम् ।
 श्यामां स्मेरमुखपद्मां द्विकराभ्यां स्वीकृतपाशाङ्कुशध-
 राम् ॥ ॐ ह्रीं परमेश्वरोत्सङ्गस्थायै मायादेव्यै स्वधानमः ॥
 हामित्यङ्गानि ॥ (बहिः क्षेत्रपालाष्टकेपूर्वादि ईशानान्तं) ।
 पूर्वे, आमर्दकायनमः । आग्नेये, कङ्कालाय । दक्षिणे, भीम-
 रावाय । नै, अट्टहासाय प, करवीराय । वा, करङ्गाख्याय ।
 उत्तरे, कालग्रासाय । ईशाने, कुलेश्वरायनमः ॥ गुडादि नैवे-
 द्यम् । मायादेव्यै-आमर्दकाय ८ ठःठःठःद्रव्यस्वरूपिणेनमो
 नैवेद्यं ॥ नमोऽस्तु सर्वयोगिभ्यः ॥ *नौमि स्वात्मप्रका
 (पृ. २२७) अवतानत् मायादेव्यै आमर्दकाय ८ नमोऽस्तु ॥

“अपसव्येन” अद्यतावत् पित्रे भैरवगो-पराचीक-धूपः स्व-
 धानमः ॥ “सव्येन” । तन्महेशायवि ३ अग्निष्वात्तेभ्यो
 ३ यमान्तकायैवि ३ मध्ये मायादेव्याः आमर्दकस्य कङ्काल-
 लस्य ८ आत्मनो-पितुः भैरव-अन्त्येष्टिक-प्रकाशपदवीप्रा-
 त्यर्थ मायाजालपूजनमर्चामहं करिष्ये ॥ मध्ये मायादेव्याः
 आमर्दकस्य ८ इदमासनंनमः ॥ मध्ये मायादेव्यै आमर्द-
 काय ८ युष्मान्वः पूजयामि मध्ये मायादेवीं आमर्दकं ८
 आवाहयिष्यामि ॥ “फट् अस्त्राय फट्” लाजाश्च । मध्ये
 मायादेव्यै आमर्दकाय ८ पाद्यंनमः ॥ फट् अस्त्राय फट् ।
 आपःक्षीरं । मध्ये मायादेवि, आमर्दक ८ इदं वोऽर्घ्यंनमः ॥
 एवं गन्धार्घपुष्पादिदक्षिणान्तम् ॥ तिलाक्षतैर्मध्येदीपपूजा ॥
 नमोस्तुते महादेवि (पृ. २४०-११) अघोरेश्वरीदीपं परिकल्प-
 यामि नमः ॥ अक्षय्यं । अद्यतावत्-पितुः भैर-पराचीक-माया-
 देवीप्रीत्या प्रकाशप्राप्तिरस्तु मायादेवी प्रीयतां प्रीताऽस्तु ॥
 सव्येन अद्यतावत् आमर्दकादिशेषैश्चराष्टकप्रीत्या-परप्र-

काशप्राप्तिरस्तु आमर्दकादिक्षेत्रेश्वराः प्रीयन्तां प्रीताः सन्तु ॥
 एता देवताः ॥ ततो दीक्षितानां निजदेवताजपं कुर्यात् ॥ नामो-
 दीरणं यथा । मायाजालमातृकावर्णात्माख्यमनुः (अमुको)
 जयतु ॥ प्रणम्य विज्ञापयेत् । “मायाजालक्रमानीतजी-
 वार्पणपुरःसरम् । शवं षडध्वसंशुद्धं योजयामि परेपदे ॥
 नाथाज्ञां देहि मे तस्माच्चदाज्ञापूतमानसः । शक्तोहं
 जगदुद्धर्तुं शवोद्वारे किमद्भुतम्” ॥ इति मण्डलस्थेन परमे-
 श्वरेण दत्तामाज्ञां भावयन्प्रहृष्टचित्तः कुण्डसमीपं यायात् ॥

“अथाग्निकर्म” ॥ त्रिकोणं चतुष्कोणं वा कुण्डं कृत्वा
 खदक्षेऽस्त्रार्ध्यपात्रं पूजये-
 त् ॥ ॐ श्लीं पशुहूं फट् पाशुप-
 तास्त्राय फट् । ॐ हृद, श्लीं शिर, पशिखा, शुकव, हूं नेत्र, फट्
 अस्त्रा- ॥ ज्ञानखड्गपूजा ॥ ॐ हः फट् षट् त्रिंशत्तत्त्वस्वरूपाय
 ज्ञानखड्गाय गन्धपुष्पाघैः सम्पूज्य ॥ तेनाऽस्त्रार्ध्यपात्रात्कुण्ड-
 संस्काराः ॥ हः फट् प्रोक्षणं करोमि फट् । उल्लेखनं । मृत्स्रोद्धार-
 णं । पूरणं । समीकरणं । सेवनं । कुट्टनं । मार्जनं । लेपनं ।

मृत्तिकापूर्णं^{१०} । हःफट्- अवगुण्ठनं^{११} । हःफट्शोषणं करोमि-
 फट् ॥ “कुण्डस्य” ॐ लंक्रियाशक्त्यात्मने कुण्डाय, गन्धादि ॥
 ततः कुण्डमध्ये “ॐ हूंफट् वज्रीकरणं करोमिफट्” इत्यनेन
 पूर्वाग्रैर्दर्भैर्वज्रीकरणं ॥ तस्य ज्ञानखड्गेन “हःफट्प्रोक्षणं करोमि-
 फट्” लिङ्गमुद्रया “ॐ हूं अवगुण्ठनं करोमिहू” ॥ पञ्चगव्यात्
 कुण्डस्यपूर्ववद्वादशसंस्कारान् ज्ञानखड्गेन ॥ हःफट्प्रोक्षणं करोमि-
 फट् १२ ॥ स्वामे पूर्वाग्रदर्भे उत्तराग्रं दर्भं संस्थाप्य चतुष्पथं
 + कृत्वा तत्र सप्तकाण्डविष्टरं संस्थाप्य “वागीश्यासनाय
 नमः” इत्यासनं पुष्पेन सम्पूज्य “ॐ जुं भगवति वागीश्वरि आ-
 गच्छ २ सन्तिष्ठ २ सन्निधत्स्व २ सन्निरुद्धाभव २ सन्नि-
 धेहि २ भगवति अवगुण्ठयामिनमः अमृतीकरोमिनमः” ॥
 नीलोत्पलदलश्यामामृतमञ्जारुलोचनाम् । सर्वलक्षण-
 सम्पूर्णा सर्वाभरणभूषिताम् ॥ ध्यात्वा चैवंविधां देवीं
 स्थापयेत्कुण्डमध्यगाम् । ब्रह्मस्थानोपविष्टां च द्वाराभिमुख-
 भद्रदाम् ॥ (इति हस्त्यम्बु मन्त्राः) ॥ “ॐ हूं भगवति वागीश्वरि”

पाद्यं गृहाणनमः । एवं (अर्घ्यं आचमनीयं गन्धं अर्घपुष्पाणि
 धूपं रत्नदीपं) गृहाण नमः । ॐ हूं वागीश्वर्यै नमः ॥ योनि
 मुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ ईशानशिरसमुत्तानामृतुमतीं भावयेत् ॥ ततोऽग्नि-
 मानीय । ज्ञानखड्गेन “फट्प्रोक्षणं करोमि फट् इत्यस्रजलेन प्रो-
 क्षयेत् ॥ “फट्निरीक्षणं करोमि फट्” लिङ्गमुद्रयाऽवगुण्ठनम् ॥
 फट् अवगुण्ठनं करोमि फट् ॥ पूजा ॥ रंज्ञानशक्त्यात्मने
 अग्नये नमः गन्धादि ॥ पुनरक्षतपुष्पैः । ॐ ह्रीं साधक २ कह
 कह-ज्वल २ सर्वधाम सर्वग सर्वेश्वर सर्वभक्षक सर्वमन्त्रा-
 चिंषे जय २ भैरवाग्नये पापेन्धनाग्नये कालाग्नये शुद्धते-
 जसेहूं फट् फट् फट् स्वाहा ॥ दर्भकाण्डद्वयं प्रज्वाल्य “फट् क-
 व्यादं निष्कर्षयामि फट्” नैर्ऋते क्षिपेत् ॥ तिलाहुतिः ॐ रं
 अग्नेः भैरवाग्नेः क्रव्यादशुद्धिं करोमि स्वाहा ५ । ॐ रं
 भैरवाग्नेः क्रव्यादशुद्धिरस्तु स्वाहा ३ । ॐ हूं ज्ञानशक्त्या-
 त्मने अग्नये नमः” इति गन्धादिपूजा ॥ पूर्वाग्नेण दर्भत्रयेणाऽग्निमा-
 च्छाद्य “ॐ हूं अग्नेराच्छादनं करोमि हूं” इति कुण्डाहनिर्वागीशी

स्थापयेत्, तदनु अग्निपात्रं हस्तद्वयेन गृहीत्वाऽग्नेश्चेतनतयाज्वा-
 लाग्रं मूलेन गृहीत्वा वामनासापुटेनाग्निं हृदि प्रविश्य स्वचेतन्या-
 नलेनैकीकृत्य बहिर्दक्षिणनासापुटेन मूलमुच्चार्य (स्वयं) “अह-
 मेव भैरवः” इति भैरवाभिमानं गृहीत्वा वह्निं शुक्ररूपं ध्यात्वा
 मायां वागीशीं ध्यात्वा कुण्डोपरि “भ्रामयामिनमः” इति त्रिः
 परिभ्रम्य “ॐ हूं योजयामिनमः” इति वागीश्या योनौ कुण्डे
 वह्निं क्षिपेत् ॥ प्रोक्षणं “हः फट् प्रोक्षणं करोमिनमः” ।
 ततो वागीशीमुपरि दर्भाणि दद्यात् । ॐ हूं वागीश्या योनिं
 प्रच्छादयामिनमः ॥ ततोऽष्टासु दिक्षु दर्भैर्दद्यात् ॐ हूं
 अक्षवाटं करोमिनमः ८ । ततो वागीश्याः “ॐ हूं फट्
 वागीश्याः कङ्कणं बध्नामिनमः” इति सप्तदर्भविष्टरं दद्यात् ।
 ततोऽग्नेः पूजाऽक्षतपुष्पैः “ॐ हां अग्निगर्भाय नमः” गन्धादि ॥
 अथ ज्वालालिङ्गोपरि पूजागन्धार्घैः ॥ ॐ ह्रीं हिरण्यायै नमः क्रीं-
 कृष्णायै क्रीं कनकायै क्षीं अतिरिक्तायै फ्रंसुप्रभायै ॐ श्रीं
 रक्तायै ॐ श्रीं गुरुपायै नमः । द्वारपालपूजा ॥ ॐ भगणेशा-

यनमः कुंकुमाराय श्रींश्रियै संसरस्वत्यै लंलक्ष्म्यै वंविश्व-
 कर्मणे नमः ॥ तिलाहुतिः ॥ ॐरंअग्नेर्गर्भाधानं करोमि-
 स्वाहा ३ ॐरं अग्नेर्गर्भाधानं सम्पद्यतां स्वाहा ३ “व्यों
 अग्ने पुमान्भवनमः” इति कुशाग्रेण जलबिन्दुं क्षिपेत् । “व्यों
 अग्नये पुंसे नमः” इति गन्धादि ॥ तिलेन व्योंअग्नेःपुं-
 सवनं करोमिस्वाहा ३ व्योंअग्नेःपुंसवनं सम्पद्यतां
 स्वाहा ३ ॥ “रं अग्ने विभक्तावयवो भवनमः” इति सम-
 ग्रमग्निशरीरमुल्लिख्य । रंअग्नेःसीमन्तोन्नयनं करोमिस्वाहा
 ३ रंअग्नेर्नेत्रत्रयकल्पनां करोमिस्वाहा ३ रंअग्नेःशिरः
 स्कन्दौ, कटिं, पादौ, सर्वाङ्गानि, कल्पयामिस्वाहा ३ रं
 अग्नेः सीमन्तोन्नयनं सम्पद्यतां स्वाहा ३ रंअग्निजीव-
 यामिस्वाहा ३ “फट् अग्ने प्रसवामिमुखोभवनमः”
 कुशाग्रेण जलबिन्दून् । “फट् अग्नयेनमः” इति गन्धादि ॥
 तिलाहुतिः । ॐहूं अग्नेर्जातकर्म करोमिस्वाहा ३ एवं सम्प-
 द्यतां स्वाहा ३ “फट् अग्नेःसूतपुष्टिर्ननुस्वाहा”

इत्यस्त्राम्भसा कुण्डपार्श्वानि प्रोक्ष्य ॥ तिलैः फट् अग्नेर्वक्रोद्घाटनं
 करोमिस्वाहा ३ एवं सम्पद्यतां स्वाहा ३ फट् अग्नेर्वक्रा-
 मिधारं करोमिस्वाहा एवं सम्पद्यतां स्वाहा । ततोऽभ्युक्षेत् ॥
 फट् शिवाग्निपरिसमूहामिफट् ३ । फट् शिवाग्निपर्युक्षामि-
 फट् ३ । फट् शिवाग्निपरिषिञ्चामिफट् ३ ॥ एवं ९ ॥ हः फट्
 अग्निमाऽस्तृणामिफट् ॥ (पूर्वेत्रयः पुनः पञ्चपञ्चापि चो-
 त्तरेत्रयः । प्रक्षेप्या अस्त्रमन्त्रेण ह्याचार्यैर्यज्ञसिद्धये) ॥ १६ ॥
 ततोविष्टरन्यासः पूर्वे ॥ ब्रह्मणेनमः, दक्षिणे रुद्रायनमः, उत्तरे
 सदाशिवायनमः, पश्चिमे विष्णवेनमः ॥ तिलाहुतिः । ॐ हुं
 वागीश्याः कङ्कणमोक्षं करोमिस्वाहा ३ एवं सम्पद्यतां
 स्वाहा ३ सप्तदर्भकाण्डविष्टररूपं पूर्वोक्तकङ्कणं विमुच्य, तिलैः ॥
 ॐ अग्नेर्निष्क्रमणं करोमिस्वाहा ३ एवं सम्पद्यतां स्वाहा ३ ।
 ज्यो अग्रेरादित्यदर्शनं करोमिस्वाहा ३ एवं सम्पद्यतां
 स्वाहा ३ ॥ कुशाग्रैरभ्युक्ष्यन् “ॐ जुंसः भैरवाग्निर्भवनमः”
 इति विष्णवे ॥ “ॐ जुंसः भैरवाग्निर्भवनमः” इति ब्रह्मादिः ।

तिलैः ॐ जुंसः अग्ने भैरवाग्निरिति नाम करोमि स्वाहा ३ एवं
सम्पद्यतां स्वाहा ३ । “रक्तं जटाधरं वह्निं चित्तयेद्रक्तवा-
ससम् । वामोत्सङ्गगतस्वाहं द्विभुजं रक्तलोचनम् ॥ शु-
कपृष्ठासनं देवं ज्वालाश्मश्रुविभूषितम् । ईदृशं चिन्तयेद्देवं
हव्ये कव्ये च पावक”मिति ध्यायेत् ॥ इति नामकरणम् ॥
पूर्वे ब्रह्मणे नमः ब्रह्मन् पाद्यादि गृहाण नमः इति सम्पूज्य ।
तिलैः । ॐ ब्रह्मणे स्वाहा ३ “ब्रह्मन् क्षम्यतां” इति
पूर्वविष्टरं मोचयेत् ॥ अनेन क्रमेण दक्षिणे रुद्राय नमः । २ ।
उत्तरे सदाशिवाय नमः । ३ । पश्चिमे विष्णवे नमः “विष्णो
क्षम्यतां” ४ ॥ तदनु ॐ हूं वागीश्वर्यै नमः । वागीश्वरि
पाद्यादि गृहाण नमः । तिलैः । ॐ हूं वागीश्वर्यै स्वाहा १० तर्पणं
सृष्टिस्थितिलये दक्षे भोगमोक्षप्रदे शिवे । वागीश्वरि नमस्ते-
ऽस्तु गच्छ देवि स्वविष्टपम् । वागीश्वरि क्षम्यतामिति विष्ट-
रं विसृजेत् ॥ पुनः भैरवाग्नौ हस्तप्रमाणं चतुर्विंशति “इध्मा-
होमो” लालनिवारणार्थं ॥ ॐ जुंसः भैरवाग्निं

तर्पयामि स्वाहा २४ ॥ “अथ सुक्सुवसंस्काराः” ॥ “अग्नौ फट्
 तापनं करोमि फट् । शिवाम्भसा “फट् प्रोक्षणं करोमि फट्” ।
 लिङ्गमुद्रया “हूं अवगुण्ठनं करोमि हूं” ॥ अग्नौ त्रिभ्रामणं
 “फट् भ्रामणं करोमि फट्” । “फट् प्रोक्षणं करोमि फट्” ॥
 “सुक्सुवयोर्ज्ञानखङ्गाग्नेणाऽग्रस्पर्शः” ॥ पुनः प्रोक्षणं ।
 तापनं । भ्रामणं । “ज्ञानखङ्गमध्येन मध्यस्पर्शः” । भ्रा-
 मणं । तापनं । मार्जनं । मूलेन मूलस्पर्शः ॥ ततो ज्ञान-
 खङ्गपृष्ठे अधोमुखौ सुक्सुवौ संस्थाप्य, शिवशक्तिरूपौ पूजयेत् ॥
 शिवशक्तिभ्यां नमः । गन्धादि ॥ ऊर्ध्वमुखौ कृत्वा । शिवा-
 यनमः । शक्तये नमः । गन्धादि द्वयोर्मूले, आत्मतत्त्वा-
 यनमः १ । मध्ये, विद्यातत्त्वायनमः २ । शिरसि, शिव-
 तत्त्वायनमः ३ ॥ “अथाज्यसंस्काराः” ॥ शिवाम्भसा “हः
 फट् प्रोक्षणं करोमि फट्” । हः फट् अवगुण्ठनं^२ करोमि फट् ।
 हः फट् तापनं^३ करोमि फट् । अथाग्नेयेदिशि दीप्तिस्फुटार्थं । हँ उ-
 द्भासनं करोमि फट् । ततो योनौ त्रिभ्रामणं । ॐ हः फट् भ्राम-

यामिफट् । अनामिकाङ्गुष्ठाभ्यां विष्टरेण “ॐ हः फट् उत्प्लवनं
 करोमिफट्” । इति संमुखानयनं । “फट् संप्लवनं करोमि-
 फट्” इति पराङ्मुखानयनं । दर्भोल्मुकेनाज्यपात्रवीक्षणं “फट्
 प्रेक्षणं करोमिफट् । पुनर्ज्वलद्दर्भोल्मुकेन नीराजनं “फट् नीरा-
 जनं करोमिफट्” ॥ अम्नावुल्मुकं प्रक्षिपेत् “फट् पर्यशीकरणं
 करोमिफट्” । पुनः फट् प्रोक्षणं करोमिफट् । अमृतमुद्रयाऽमृ-
 तीकृत्य मूलेन साङ्गेन पूजनम् ॥ तत आज्यपात्रमध्ये दर्भद्वयं
 पूर्वाग्रं संस्थाप्य भागत्रयं नाडित्रयं ध्यायेत् ॥ ॐ हूं नाडि-
 कात्रयकल्पनां करोमिनमः ॥ तासां पूजागन्धाद्यैः । दक्षिणे
 ॐ हूं ज्ञानशक्तये नमः । ॐ जुं पिङ्गलायै नमः । वामे ॐ
 ह्रीं क्रियाशक्तये नमः । ॐ सः इडायै नमः ॥ मध्ये । ॐ हां
 इच्छाशक्तये नमः । ॐ हां सुषुम्णायै नमः ॥ एवं वहेरपि भा-
 गत्रय । ॐ भैरवाग्रेः भागत्रयकल्पनां करोमिनमः । वह्निदक्षे ।
 ॐ जुं सः ज्ञानशक्तये नमः । ॐ जुं सः सूर्यधाम्ने पिङ्गलायै नमः ।
 वह्नि वामे ॐ जुं सः क्रियाशक्तये नमः ॐ जुं सः सोमधाम्ने

इडायैनमः । वह्नि-मध्ये । ॐ जुंसः इच्छाशक्तयेनमः ।
 ॐ जुंसः वह्निधाम्नेसुषुम्णायैनमः ॥ इति सम्पूज्य, । सुवेण
 होमः । तत्रादौ (शुक्लपक्षक्रमः) । आज्यदक्षभागाद्वहिवाम-
 भागे ॐ जुंसः अग्नये स्वाहा । आज्यवामभागाद्वह्निदक्षभागे
 ॐ जुंसः सोमाय स्वाहा । आज्यमध्यभागाद्वह्निमध्यभागे
 ॐ जुंसः अग्नीषोमाभ्यां स्वाहा ॥ (कृष्णपक्षे) आज्यदक्ष-
 भागाद्वह्निदक्षभागे ॐ जुंसः अग्नये स्वाहा । आज्यवामभा-
 गाद्वहिवामभागे ॐ जुंसः सूर्याय स्वाहा ॥ आज्यमध्यभागाद्व-
 ह्निमध्यभागे ॐ जुंसः अग्नि सूर्याभ्यां स्वाहा ॥ ॐ जुंसः
 अग्नेः प्राशनं करोमि स्वाहा ३ एवं सम्पद्यतां स्वाहा ३ ।
 ततोऽग्नेर्नवजिह्वाः पूजयेत् ॥ राज्यार्थदायैनमः । दाहजन-
 न्यै^२ । मृत्युदायै^३ । शत्रुहारिण्यै^४ । वशीकर्त्र्यैनम् । उच्चा-
 टिन्यै^५ । अर्थदायै^६ । मुक्तिदायै^७ । सर्वसिद्धिदायैनमः ।
 गन्धादि । पूर्णा । ॐ ह्रीं श्रीं भैरवाग्नेर्जिह्वाः कल्पयामि स्वाहा ॥
 एतानवजिह्वाः सुवेण होमयेत् । ॐ राज्यार्थदायै स्वाहा ९

पुनः पूर्णा ॐ ह्रीं श्रीभैरवाग्रेर्जिह्वासन्निधिरस्तु स्वाहा ॥ ततो
 यवतिलादिसम्पाताः ॥ “तेजोसि” ॐ हां ह्रीं हूं हौं हः सम्पातं
 करोमि-“स्वा” इत्यग्नौ “हा” इति यवतिले त्रिवारं ॥ तत आज्य-
 दर्शनम् ॥ (आज्यं तेजः समुद्दिष्टमाज्यं पापहरं परम् । आज्यं
 सुराणामाहारमाज्ये लोकाः प्रतिष्ठिताः । दिव्यान्तरि-
 क्षभौमादि यत्ते किल्बिषमागतम् । तत्सर्वमाज्यसंस्प-
 र्शान्निर्नाशमुपगच्छतु) ॥ आत्मनो-पितुर्भैरवगोत्रस्य रु-
 द्रस्य निर्वाणपदप्राप्त्यर्थं भैरवाग्नये इदमाज्यमर्पयामि नमः ॥
 तेजोसि पूर्णा । द्वारेशा नवरन्ध्रगा हृदयको वास्तुर्गणेशो-
 मनः शब्दाद्या गुरवा सुमेरदशकं ता द्वारशक्त्यात्मकम् ।
 चिदेवोऽथ विमर्शशक्तिसहितः षाड्गुण्यमङ्गावलिलो-
 केशाः करणानि यस्य महिमा तं नेत्रनाथं स्तुमः ॥ ९
 बहुरूपभैरवाय स्वाहावौषट् । १ । पूर्णा । मध्यप्राण-
 निविष्टहंसपरमा ये रोमकूपाश्रयाः प्राणाः सूक्ष्मविमर्शशा-
 लिवपुषः सार्धजिह्वास्त्वकाः । सन्ध्याप्राणतयो विलो-

मयतयः स्वच्छन्दनाथः परो देवोऽसौ विदधातु भैरवव-
 पुस्तेजः परं शाश्वतम् ॥ ॐ ह्रीं मायादेव्यैवौषट् स्वाहा ॥
 ९ ॐ हूं शिवाग्नेर्गर्भाधानादि चूडान्ताः सर्वे संस्काराः
 सम्पूर्णाः सन्तु वौषट् स्वाहा । ९ बहुरूपभैरवाय स्वाहा
 वौषट् ॥ ३ ॥ तदनु उपयामार्थं ज्ञानखड्गं वामहस्ते गृहीत्वा
 सुवेणाज्यहोमः ॥ ९ बहुरूपभैरवं तर्पयामि स्वाहा १०८
 पूर्णा ९ बहुरूपभैरवं तर्पयामि स्वाहा ॥ अङ्गानि च होमयेत् ।
 हां हृद,-ह्रीं शिर,-हूं शिखा,-हैंकव,-हौं नेत्र,-हः अस्त्रा- ॥ ॐ ह्रीं-
 मायादेवीं तर्पयामि स्वाहा १०८ पूर्णा । अङ्गानि हां हृदया-
 यनमः ॥ ततो खेष्टदेवतां साङ्गां होमयेत् ॥ ततो गणेशादि
 मन्त्रचक्रं साङ्गं-सर्वमन्त्रचक्रवृत्तिरस्तु स्वाहा वौषट् (पृ. २१८
 -१४) इत्यन्तं हुनेत् ॥ ॐ ग्लूं गंगपतये स्वाहा १०८ गामि-
 त्यङ्गानि । पूर्णा । विभ्रदक्षिणहस्तपद्मयुगुले दन्ताऽक्षसूत्रे शुभे
 वामे मोदकपूर्णपात्रपरशूना गोपवीती त्रिदक् । श्रीमान्सि-
 हयुगमनः श्रुतियुगे शङ्खौ बहन्मौलिमान् दिश्यादीश्वरपुत्र

एष भगवांल्लम्बोदरः शर्मनः ॥ ॥ ॐ क्लृप्तः गणपतिवल्ह-
 भायै स्वाहा १०८ गामित्यज्ञानि पूर्णा । द्विभुजां हसितान-
 नाम्बुजामतिरक्ताम्बरधारिणीं शुभाम् । दधतीमभयं
 वरं हृदि प्रभजेऽहं गणनाथवल्लभाम् ॥ ॐ ह्रीं ह्रीं सः सूर्या-
 यस्वाहा १०८ हामित्यज्ञानि । पूर्णा सूर्यसौवर्णवर्ण
 मुनिगणनमितं चारुहासं त्रिनेत्रं, रक्ताब्जं स्वर्णकुम्भं
 सुरुचिरवसनं धारयन्तं भुजाभ्याम् । वामे च्छायासमेतं
 रथवरवहनं शुक्लवर्णाब्जमध्ये तिष्ठन्तं स्थूलसूक्ष्मं सकल-
 जननुतं ध्यानकाले भजेऽहम् ॥ ॥ ॐ रां विस्फुरायै-
 स्वाहा । रामित्यज्ञानि । द्विनेत्रां द्विभुजां देवीं वराऽभ-
 यलसत्कराम् । पद्मासनां हसद्वक्त्रां सूर्याऽङ्गे विस्फुरां
 स्मरेत् ॥ ॐ क्लृप्तं कां कुमाराय स्वाहा । १०८ कामिति ।
 घण्टां सुवर्णरचितां रुचिरां पताकां शक्तिं दधानमपि
 चारु शिखण्डवर्हम् । भूयात्सदर्तुवदनो भवतां विभूत्यै
 बद्धस्थितिर्वयसि बालवयाः कुमारः ॥ श्रीश्रियै-

स्वाहा । श्रामित्यङ्गानि । मातर्नमामि कमले कमला-
 यताक्षि श्रीविष्णुहृत्कमलवासिनि विश्वमातः । क्षी-
 रोदजे कमलकोमलगर्भगौरि लक्ष्मिः प्रसीद सततं
 नमतां शरण्ये ॥ सांसीं सरस्वत्यै स्वाहा । सामित्यङ्गानि ।
 वाणीं पूर्णनिशाकरोज्ज्वलमुखीं कर्पूरकुन्दप्रभां चन्द्रार्धा-
 ङ्कितमस्तकां निजकरैः संविभ्रतीं सादरम् । वीणामक्षगुणं
 सुधाढ्यकलशं विद्यां च तुङ्गस्तनीं दिव्यैराभरणैर्विभूषि-
 ततनुं सिंहाधिरूढां भजे ॥ ॐ ह्रीं लक्ष्म्यै स्वाहा । हां ही-
 मित्यङ्गानि ॥ कान्त्या काञ्चनसन्निभां हिमगिरिप्रख्यै-
 श्वतुर्भिर्गजैर्हस्तोत्क्षिप्तहिरण्मयामृतघटैरासिच्यमानां श्रि-
 यम् । विभ्राणां वरदाब्जयुग्ममभयं हस्तैः किरीटोज्ज्वलां
 क्षौमाबन्धनितम्बविम्बयुगलां वन्देऽरविन्दस्थिताम् ॥
 ॐ वं विश्वकर्मणे स्वाहा १०८ वां वीमित्यङ्गानि । (अथ स्वधा-
 नमोन्तेन संयुतः शतहोमतः । सर्वसाधारणस्तप्यो बहुरूपो
 नवात्मनः) ॐ नवरूपभैरवाय तौषट्कध्यानमः स्वाहा १०८

हांमर्वज्जताह, - हीं वृत्तिशिर, - हूं अनादिबोधशिखा, - हैं स्वतंत्रता-
 कवचा, - हौं अलुप्तशक्ति नेत्रत्रया, - हः अनन्तशक्तयेऽस्त्राय फट् ॥
 हीं मायाऽव्यै स्वाहा । १०८ । हां हीमित्यङ्गानि ॥ परमेश्वरो-
 त्सङ्गस्थां मायादेवीं नवयौवनाम् । श्यामां द्विकरां
 सितास्यां स्फुरत्पाशाङ्कुशहस्ताम् ॥ वामे खेटकपाशशा-
 र्ङ्गविलसद्दण्डं च वीणांतिके विभ्राणं ध्वजमुद्गरौ खनि-
 भदेव्यङ्गं कुठारं करे । दक्षेऽस्यङ्कुशकुन्दुलेषु डमरुन्वज्रत्रि-
 शूलाभयान् रुद्रस्थं शरवक्रमिन्दुधवलं स्वच्छन्दनाथं स्तुमः ॥
 ॐ जुं सः अमृतेश्वरभैरवाय स्वाहा १०८ । ॐ जुं हृदयाय नमः,
 ॐ व्यों शिर, - ॐ ईं शिखा, ॐ हुं कव, ॐ ज्योने, ॐ फट् अस्त्रा-
 य फट् ॥ चन्द्रार्धमौलिमतिमुन्दरमादिदेवं पूर्णेन्दुबिम्बव-
 दनं कमलासनस्थम् । पीयूषपात्रकलशाब्जवराभयाढ्यं देवं
 त्रिनेत्रममृतेश्वरमाश्रयामि ॥ ॐ जुं सः अमृतलक्ष्म्यै स्वाहा ॥
 ॐ जुं हृदयाय नमः । पूर्णेन्दुवदनां चन्द्रमुकुटाममृतेश्वरीम् ।
 त्रिनेत्राममृतेशाङ्गमातां बद्धमिणीं साते ॥ ॐ सङ्गाय स्वाहा,

खेटकाय, पाशाय, अङ्कुशाय, शराय, पिनाकाय, वराय, अभ-
याय, मुण्डाय, खट्वाङ्गाय स्वाहा, वीणायै, डमरवे, घण्टायै-
स्वाहा, त्रिशूलाय, वज्राय स्वाहा, दण्डाय, परशवे, ॐ मुद्गराय-
स्वाहा ॥ ततः सप्तावरणहोमः ॥ (पृ. २१९ प. १०) कपालेश्वरमै-
इत्यादि । ॐ जुंमः हंसः मां पालय पालय सो हंसः जुं ॐ । १०८ ।

ॐ ह, जुंशिर, -सः शिखा, - ॐ कव, - जुंनेत्र, -सः अस्त्राय फट् ॥
चन्द्रार्काग्निविलोचनं स्मितमुखं पद्मद्वयान्तःस्थितं मुद्रापाश-
सुधाक्षसूत्रविलसत्पाणिं हिमांशुप्रभम् । कोटीरेन्दुगलत्सु-
धाप्लुततनुं हारादिभूषोज्ज्वलं कान्त्या विश्वविमोहनं पशुपतिं
मृत्युञ्जयं भावये ॥ ॐ नमः शिवाय १०८ ॐ ह, नशिर, -मः
शिखा, - शिकव, - वानेत्र, - य अस्त्रा - । “न” ऊर्ध्ववक्त्राय स्वाहा,
‘मः’ पूर्ववक्त्राय स्वाहा, ‘शि’ दक्षिण, - ‘वा’ उत्तर, - ‘य’
पश्चिमवक्त्राय स्वाहा । देवं स्वधा कलशसोमकरं त्रिनेत्रं
पद्मासनं च वरदाऽभयदं सुशुभ्रम् । शङ्खाभयाञ्जवरभू-
षितयपच देव्या नामोऽङ्कितं दामवभङ्गहरं वमामि ॥

ॐ हूं अघोरेभ्यो धोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यश्च । सर्वतः
 शर्व सर्वेभ्यो नमस्ते रुद्ररूपिभ्यो हूं सकलस्वच्छन्दभट्टा-
 रकभैरवाय स्वाहा १०८ ॥ त्रिपञ्चनयनं देवं जटामुकुट-
 मण्डितम् । चन्द्रकोटिप्रतीकाशं चन्द्रार्धकृतशेखरम् ।
 पञ्चवक्त्रं विशालाक्षं सर्पगोनासमण्डितम् । वृश्चिकैरग्नि-
 वर्णाभैर्हारेण तु विराजितम् । कपालमालाभरणं खड्गखे-
 टकधारिणम् । पाशाङ्कुशधरं देवं शरहस्तं पिनाकिनम् ॥
 वरदाभयहस्तं च घण्टाहस्तं त्रिशूलिनम् ॥ वज्रदण्डकृ-
 ताटोपं परश्वायुधहस्तकम् । मुद्गरेण विचित्रेण धृतेन तु
 विराजितम् ॥ सिंहचर्मपरीधानं गजचर्मोत्तरीयकम् ।
 अष्टादशभुजं देवं नीलकण्ठं सुतेजसम् ॥ ऊर्ध्ववक्त्रं
 महेशानि स्फटिकाभं विचिन्तयेत् । आपीतं पूर्ववक्त्रं
 तु नीलोत्पलदलप्रभम् ॥ दक्षिणं तु विजानीयाद्वामं चैव
 विचिन्तयेत् । दाडिमीकुसुमप्रख्यं कुङ्कुमोदकसन्निभम् ॥
 चन्द्रार्धवृक्षप्रतीकाशं पश्चिमं तु विचिन्तयेत् । स्वच्छ-

न्दभैरवं देवं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ध्यायेद्वै यस्तु युक्तात्मा
 क्षिप्रं सिद्ध्यति मानवः । पूर्वं या सा मया ख्याता अधोरा
 शक्तिरुत्तमा ॥ यादृशं भैरवं रूपं तस्यास्तादृशमेव हि ।
 भैरवं पूजयित्वा तु तस्योत्सङ्गतां स्मरेत् ॥ ईषत्कराल-
 वदनां गम्भीरविपुलखनाम् । प्रसन्नास्यां सदा ध्यायेद्भै-
 रवीं विस्मितेक्षणाम् ॥ नौम्यऽहंतां परब्रह्ममहिषीं चित्स्व-
 रूपिणीम् । चराचरस्वरूपेण संस्थितां भक्तवत्सलाम् ॥
 ॐ नमोऽहंनिष्कलस्वच्छन्दभैरवाय स्वाहा १०८ हांहीहूं इ-
 त्यङ्गानि । स्वशान्तं निष्कलं शुद्धं सर्वव्यापि निरञ्जनम् ।
 चिद्बोधानन्दगहनं तेजसामाश्रयं भजे ॥ ॐ ह्रीं श्रीं लक्ष्मी-
 वासुदेवाय स्वाहा १०८ ॐ हांहीमित्यङ्गानि । पूर्णेन्दुवदनं
 पीतवसनं कमलासनम् । लक्ष्म्यार्धितं चतुर्बाहुं लक्ष्मी-
 नारायणं भजे ॥ ॐ हामहालक्ष्म्यै स्वाहा १०८ हा-
 मित्यङ्गानि ॥ मातर्नमामि कमले कमलायताक्षि श्रीवि-
 ष्णुहृत्कमलवासिनि विश्वमातः । श्रीरोदने कमलकोम-

लगर्भगौरि लक्ष्मीः प्रसीद सततं नमतां शरण्ये ॥
 श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं करवई लव्हीं हसकलहसकलह्रीं सौः
 ॐ क्लीं ह्रीं श्रीं श्रीं महात्रिपुरसुन्दर्यै स्वाहा १०८ । हां हीं हूं ।
 ज्यर्णा ज्यश्रनिविष्टमूर्तिरधिका मुद्रात्रयोद्भासिता या
 दत्ते ऽङ्कुशपाशवाणनिचयं चापं चतुर्भिः करैः । देवी-
 भिस्तिसृभिस्तथाष्टभिरथो दिग्दिङ्मनुर्यातिभिर्वस्वष्ट-
 प्रमिताभिरष्टभिरथो जीयाज्जगन्मातृका ॥ ऐं क्लीं सौः वा-
 लायै स्वाहा १०८ । अरुणकिरणजालैरञ्जिताशाऽव-
 काशा विधृतजपवटीकापुस्तकाभीतिहस्ता । इतरवरक-
 राढ्या फुल्लकल्हारसंस्था निवसतु हृदि बाला नित्यकल्या-
 णरूपा ॥ ॐ ह्रीं दुंदुर्गायै स्वाहा १०८ सव्ये त्रिशूल-
 करवालमहेष्टचक्राण्या शंखखेटकधनुः परितर्जनीया । दत्ते
 महामहिषदानवपृष्ठसंस्था दूर्वाभिभा भवतु साभिमताप्तये
 नः ॥ सिंहस्था० ॥ ॐ क्लीं सौः कामेश्वराय स्वाहा १०८ ॥
 कामित्यज्ञानि ॥ चन्द्रकोटिप्रतीकाशं चन्द्रमौलिं तिलो-

चनम् । वराऽभयत्रिशूलाऽसिकरं कामेश्वरं भजे ॥
 ॐ ह्रीं वदवदवाग्वादिनिस्वाहा १०८ हामित्यङ्गानि ।
 सितवर्णालङ्कारे सरस्वति समस्तवाङ्मयाधारे । कमलज-
 मानसवरले मृगाङ्गधवले नमस्तुभ्यम् ॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं-
 भुवनेश्वर्यैस्वाहा १०८ हां । उद्यदिनद्युतिमिन्दुकिरीटां
 तुङ्गकुचां नयनत्रययुक्ताम् । स्मेरमुखीं वरदाङ्कुशपाशाभी-
 तिकरां प्रभजे भुवनेशीम् ॥ ॐ ह्रीं श्रीं हूं फ्रां आं शां शारिकायै
 स्वाहा १०८ ह्रांश्रामिति ॥ या खड्गं डमरुं त्रिशूलपरशू
 खट्वाङ्गपाशौ गदा चक्रं मुद्गरचापबाणवरदाभीतिकपा-
 लाङ्कुशान् । धत्ते तोमरपुस्तके च मुमुलं दिग्भिस्तथा
 चाष्टभिर्देवीभिः परिवारिता शशिधरा सा शारिका
 पातु नः ॥ ॐ हां वां वामदेवायस्वाहा १०८ हां वामिति ।
 पूर्णेन्दुकोटिप्रभमिन्दुचूडं कपालखट्वाङ्गगदासिहस्तम् । भ-
 स्मास्थिमालाञ्चितगात्रमाद्यं श्रीवामदेवं शिवमाश्रयामि ॥
 ॐ ह्रीं श्रीं शारदाभगवत्यैस्वाहा १०८ हामित्यङ्गानि ॥ षट्-

भुजां त्रिनयनां सितवक्रां शाण्डिल्यर्षिनुतपदपङ्कजाम् ।
 पर्वते स्थितिमतीं धृतशूलां शारदां भगवतीं हृदि ध्याये ॥
 ॐ ह्रीं श्रीं रां क्लीं सौः भगवत्यै राश्यै ह्रीं स्वाहा १०८ हामित्य-
 ज्ञानि ॥ उघदिवाकरसहस्ररुचिं त्रिनेत्रां सिंहासनोपरि-
 गतामुरगोपवीताम् । खड्गाम्बुजाढ्यकलशामृतपात्रहस्तां
 राज्ञीं भजामि विकसद्बदनारविन्दाम् । ॐ ह्रीं श्रीं भूतेश्वरा-
 यस्वाहा १०८ हां ह्रीमित्यज्ञानि ॥ कुन्देन्दुभासं शशिखण्ड-
 चूडं कपालपाशाङ्कुशशूलहस्तम् । त्रिलोचनं भूतिसितं
 हसन्तं भूतेश्वरं चेतसि चिन्तयामि ॥ ॐ ह्रीं श्रीं ज्वालामुखि
 मम सर्वशत्रून् भक्षय भक्षय हूं फट् स्वाहा १०८ हामित्यज्ञानि ॥
 ज्वालापर्वतसंस्थितां त्रिनयनां पीठत्रयाधिष्ठितां ज्वाला-
 डम्बरभूषितां सुवदनां नित्यामदृश्यां जनैः । षट्चक्राम्बु-
 जमध्यगां वरगदाम्भोजाभयान्विभ्रतीं चिद्रूपां सकला-
 र्थदीपनकरीं ज्वालामुखीं नौम्यहम् ॥ ॐ ह्रां ह्रौं महा-
 देवाय स्वाहा १०८ हामित्यज्ञानि । त्रिनेत्रसिन्दूरधकिरी-

टरत्तं कल्पान्तसूर्यप्रभमुग्रहासम् । वृषासनं शूलकपालहस्तं
 वन्दे महादेवमहं चिदीशम् ॥ ॐ क्रीं क्रीं क्रीं हूं ह्रीं ह्रीं भै भद्र-
 कालि भै ह्रीं ह्रीं हूं हूं क्रीं क्रीं क्रीं स्वाहा १०८ भां भीमित्यङ्गानि ॥
 क्षुत्क्षामां कोटराक्षीमपि मलिनमुखीं मुक्तकेशीं हसन्तीं
 नाहं तृप्ता वदन्तीं जगदिदमखिलं ग्रासमेकं करोमि ।
 हस्ताभ्यां धारयन्तीं ज्वलदनलशिखासन्निभं पायुमुग्रद-
 न्तैर्जष्काफलाभैः परिहरितभयं पातु मां भद्रकाली ॥
 ॐ हूं हूं महाकालप्रसीदप्रसीद ह्रीं ह्रीं स्वाहा १०८ । हा-
 मिति ॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं नमो भगवति माहेश्वरि अन्नपूर्णे स्वाहा ॥
 रक्तां विचित्रवसनां नवचन्द्रचूडामन्नप्रदाननिरतां स्तन-
 भारनग्नान् । नृत्यन्तमिन्दुशकलाभरणं विलोक्य हृष्टां
 भजे भगवतीं भवदुःखहर्त्रीम् ॥ सांसीं वितस्ता भगवत्यै-
 स्वाहा । सा मित्यङ्गानि । अक्षसूत्राम्बुजकरामाऽदर्शकलशा-
 ङ्किताम् । मीनपद्मासनां देवीं वितस्तां वरदां श्रये ॥ ॐ
 श्रीं गं गीं सः गङ्गायै स्वाहा १०८ गं । अभिनवविमलली पा-

दपद्मस्य विष्णोर्मदनमथनमौलेर्मालतीपुष्पमाला । जयति
 जयपताका काप्यसौ मोक्षलक्ष्म्याः क्षपितकलिकलङ्का जा-
 ह्वी नः पुनातु ॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं हसरक्षमलवयुं आनन्दे-
 श्वरभैरवाय वौषट् स्वाहा । द्वारेशा नव (पृ. २५६-९)
 (सर्वमन्त्रचक्रवृत्तिरस्तु स्वाहावौषट् । द्वितीया पूर्णा । मध्यप्रा-
 णिनि) (पृ. २५६-१३) ॐ बहुरूपभैरवं सपरिवारं साङ्गं स-
 वक्रं तर्पयामि स्वधानमः वौषट् । तृतीया पूर्णा । ॐ हूं न्यूना-
 तिरिक्तविधिं पूरयामि स्वाहावौषट् । इत्याज्यहोमः ॥ ॥
 अथयवतिलहोमः ॥ पूर्ववत्पूर्णाद्वयं दत्त्वा । (पृ. २५६-९)
 “मन्त्रचक्रहोमंकृत्वा” ॥ अथ नरकशुद्धिः ॥ (एतेऽतिनरका
 घोरास्त्रिकोणाः परिकीर्तिताः । असत्कर्मरतानां च प्रा-
 णिनां पातनाय वै) ॥ आज्येन । (ॐ हूं हां अमुकाणोः निवृ-
 त्तिकलयां पृथ्वीतत्त्वे कूष्माण्डान्तः) अवीचिनरकं शोधया-
 मि स्वाहा १० । (ॐ हूं हां) कुम्भीपाकनरकं शो ॥ (३) रौरव-
 नरकं । (३) महारौरवनरकं । (३) पञ्चाशत्कोटिनरकं शोध-

यामिस्वाहा । पूर्णा ॐ हूं हां अमुकाणोः पञ्चाशत्कोटिनरकशु-
 द्विरस्तुस्वाहावौषट् ॥ (अथाज्ञा) ॥ नरकेन्द्रा न युष्माभि-
 रमुकस्य शिवाज्ञया । प्रतिबन्धः प्रकर्तव्यो यातु पदमना-
 मयम् ॥ सुवेणाज्यहोमः ॥ ॐ ह्रीं श्रीं अंब्राह्म्यैशब्दमर्पयामि-
 स्वाहा १०८ । ३ं कं माहेश्वर्यैस्पर्शमर्पयामि । ३ं चंकौमार्यै-
 रसमं- । ३ं टं वैष्णव्यैरूपमर्प- । ३ं तं वाराह्यै गन्धमर्पयामिस्वाहा ।
 ३ं पं ऐन्द्र्यै बुद्धिमं- । ३ं यं चामुण्डायै अहङ्कारम- । ३ं शं म-
 हालक्ष्म्यै मन अर्पयामिस्वाहा ॥ (अथ शवसंस्काराः ॥)
 अग्निसमीपे दर्भासनोपरि शवमुत्तराभिमुखं संस्थाप्य ज्ञानखड्गेन
 सभस्माऽस्त्रार्धजलं “हां हीं हूं है हौंहः” इति शिरसि ताडयेत् ॥
 ततः शरीरे पादादि-शिरोन्तं चतुरङ्गुलान्तरेण पुष्पैः पूजयेत् ॥
 ॐ ह्रींसः पृथिव्यै स्वधानमं (एवमूर्ध्वम्) ३ं जलायं,
 तेजसे, वायवे, ३ं आकाशायं, गन्धायं, रसायं, रूपायं,
 ३ं शब्दायं, स्पर्शायं, उपस्थायं, ३ं पायवे, पादाभ्यां,
 पाणिभ्यां,^{१०} तौचे,^{११} घ्राणायं,^{१२} जिह्वायै,^{१३} चक्षुषे,^{१४} त्वचे,

ॐ श्रोत्राभ्यां, मनसे, अहङ्काराय, बुद्धये, ॐ प्रकृत्यै स्वधा-
 नमः ॐ पुरुषाय स्वधानमः ॥ अथ धारणया प्राणकलां द्वादशान्ते
 शिवपदे विश्रान्तिमनुभूय सुषुम्णामार्गेण मूलाधारं गत्वा कुण्ड-
 लिनीमुत्थाप्य तेनैव मार्गेण द्वादशान्तं यावद्गत्वा दक्षनासारन्ध्रेण
 घूमलेखाकारां विद्याजालरूपां बहिः क्षिपेत् । प्रथमं तेन वर्णा-
 ध्वनो मध्यनामाऽध्वर्णरूपं जीवं मनसा ध्यात्वाऽथ शवशरीरे
 नाभिमारभ्य ब्रह्मरन्ध्रान्तं पुष्पैर्न्यसेत् ॥ (हुं देवदत्तात्मने हुं) ॐ-
 पुरुषतत्त्वाय नमः ॥ एवं, नियतिते, -काले, -रागे, -विद्याते, -
 कला, -माया, -शुद्धविद्या, -ईश्वरं, -सदाशिवं, -शक्तिं, - (हुं देव-
 दत्तात्मने हुं) ॐ शिवतत्त्वाय नमः ॥ पुनस्त्यङ्गुलान्तरेण पादादि-
 मूर्धान्तं । (ॐ हुं अमुकात्मने हुं) ॐ पुरुषतत्त्वाय नमः एवं प्रकृति-
 तत्त्वा, -बुद्धि, -अहङ्कारं, -मनो, -श्रोत्रं, -त्वक्, -चक्षुस्त, -रसनां,
 प्राणं, -वाक्, -पाणि, -पादं, -पायुं, -उपस्थं, -शब्दं, -स्पर्शं, -रूपं,
 रसं, -गन्धं, -आकाशं, -वायुं, -तेजस्त, -जलं, - (ॐ हुं अमुकात्म-
 ने हुं) ॐ पृथिवीतत्त्वाय नमः ॥ ततो हुनेत् ॥ पृथिव्यै स्वधानमः

स्वाहा, । जलाय^३-तेजसे^३-वायवे^३-आकाशाय^३-गन्धाय^३-रसाय^३-
 रूपाय^३-स्पर्शाय^३-शब्दाय^३ उपस्थाय^३-पार्थवे^३-पादाभ्यां^३-पाणि-
 भ्यां^३-वांचे^३ घ्राणाय^३-जिह्वायै^३-चक्षुषे^३-त्वचे^३-चक्षुभ्यां^३-मनसे^३-
 अहङ्काराय^३-बुद्ध्यै^३-प्रकृतये^३ ॐ पुरुषाय स्वधानमः स्वाहो ॥ ततः
 कालादिहोमयेत् ॥ एवं ॐ हूं अमुकात्मने हूं ॐ कालतत्त्वाय नमः
 स्वाहा । एवं कला, -नियति, -रागं, विद्या, -मायातत्त्वाय-
 नमः स्वाहा, -शुद्धविद्या, -ईश्वरं, सदाशिवतत्त्वाय नमः स्वाहा,
 शिवतत्त्वाय नमः स्वाहा ॥ पुनः शवस्य पुष्पपूजा । ॐ हूं अमु-
 कात्मने हूं ॐ प्रकृतिपुरुषाभ्यां नमः । एवं बुद्ध्यै अहङ्काराय
 मनसे श्रोत्राभ्यां त्वचे चक्षुभ्यां रसनायै घ्राणाय वांचे
 पाणिभ्यां पादाभ्यां पार्थवे उपस्थाय शब्दाय स्पर्शाय
 रूपाय रसाय गन्धाय आकाशाय वायवे तेजसे जलाय नमः
 ॐ हूं अमुकात्मने हूं पृथिव्यै नमः ॥ पुनः ॐ हूं अमुकात्मने हूं-
 ॐ कालतत्त्वाय नमः कलातत्त्वा, -नियतितं, -रागं, -विद्या,
 ॐ हूं अमुकात्मने हूं ॐ मायातत्त्वाय नमः ॥ पुनः ॐ हूं अमुका-

त्मनेहूंओंमायातं, शुद्धविद्यातत्त्वाय, ईश्वर^३-सदाशिवतत्त्वा-
 यनमः ॥ ॐहूंअमुकात्मनेहूंओंशक्तितत्त्वायनमः । शिव-
 तत्त्वायनमः ॥ (सर्वे १०८) ॥ पुनरङ्गुलान्तरेण मालिनीमातृका-
 न्यासः पुष्पैः ॥ ॐक्षंमातृकायैनमः, ॐफंमालिन्यैनमः ।
 ॐहंमातृ-ॐदंमालिन्यै । ॐसं-मातृ-ॐओंमालिन्यैनमः ।
 ॐषंमातृ-ॐओंमालि । शंमातृ-ॐमालि । वंमातृ-ॐमालि ।
 लंमातृ-नं^{१४}मालि । रंमातृ-अं^{१६}मालि । यंमातृ-शं^{१८}मालिन्यै ।
 मंमातृ-मं^{२०}मालि । भंमातृ-क्षं^{२२}मालि । वंमातृ-पं^{२४}मालि ।
 फंमातृ-हं^{२६}मालि । पंमातृका-अं^{२८}मालि । नंमातृ-सं^{३०}मालि ।
 धंमातृ-आं^{३२}मालि । दंमातृ-लं^{३४}मालि । थंमातृ-छं^{३६}मालि ।
 तंमातृ-पं^{३८}मालि । णंमातृ-टं^{४०}मालि । ढंमातृ-रं^{४२}मालि ।
 डंमातृ-जं^{४४}मालि । ठंमातृ-अं^{४६}मालि । टंमातृ-झं^{४८}मालि ।
 ञंमातृ-ठं^{५०}मालि । झंमातृ-ढं^{५२}मालि । जंमातृ-डं^{५४}मालि ।
 छंमातृ-यं^{५६}मालि । चंमातृ-भं^{५८}मालि । डंमातृ-वं^{६०}मालि ।
 धंमातृ-अं^{६२}मालि । गंमातृ-इं^{६४}मालि । खंमातृ-डं^{६६}मालि ।

क्रमात्-धंमालि । अंःमात्-गंमालि । अंमात्-खंमालि ।
 औमात्-कंमालि । ओंमात्-वंमालि । ऐमात्-ऊंमालि ।
 एंमात्-उंमालि । लंमात्-णंमालि । लंमात्-ईंमालि ।
 ऋमात्-धंमालि । ॠमात्-चंमालि । उंमात्-थंमालि ।
 उंमात्-लंमा । ईमात्-लंमा । इंमात्-ऋंमालि । आंमात्-
 ऋंमालि । ॐ अंमात्कायैनमः ॐ नंमालिन्यैनंमः ॥ सुवेणा-
 ज्यहोमः “प्रथमं” ॐ ह्रीं हिरण्यायै स्वाहा ॐ त्रीं कृष्णायै,
 ॐ क्रीं कनकायै, ॐ क्षीं अतिरक्तायै, ॐ संसुप्रभायै, ॐ झीं-
 रक्तायै, ॐ व्रीं बहुरूपायै स्वाहा ॥ ॐ ब्रह्मणे स्वाहा ॐ वि-
 ष्णवे ॐ रुद्राय, ॐ ईश्वराय, ॐ सदाशिवाय, ॐ महा-
 भूतेभ्यः ॐ इन्द्राय, ॐ यमाय, ॐ वरुणाय, ॐ सोमाय
 स्वाहा ॥ ततः पूर्वोक्तमातृकामालिनीहोमं कुर्यात् ॥ ॐ क्षं मातृ-
 कायै स्वाहा ॐ फं मालिन्यै स्वाहा । होमान्ते तेजोसि (ॐ न-
 ऋललृथचधईणउऊवकखगघङइअवभयडढठझजजरट-
 पछललीशअःहपक्षमशअंतएऐओऔदफमालिन्यै स्वाहा ।)

(तदनु) नवात्महोमः (फट् हसरक्षमलवय ऊँ फट् स्वाहा) सहस्रं
 १००० वा १०० । वा १० हुत्वा । पूर्णा । तेजोसि फट्
 फट् अमुकस्य पापानि दहामि स्वाहा ॥ ततः कौलिनीन्यासः
 शवस्य पुष्पैः ॥ स्त्रीणां ह्रस्वस्थाने दीर्घोदेयः ॥ ॐ ह्रीं
 श्रीं क्लीं फें अं (“स्त्रीणां दीर्घ” अं) देविसुभगे अमुकस्य इतराध्व-
 व्याप्तनिवृत्त्यन्तर्गतधरातत्त्वशोधिनि ह्रीं श्रीं क्लीं फें कौलिनि-
 नमः स्वाहा, इति गुल्फान्तम् । ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं फें ईं (“स्त्रीणां” ईं)
 देवि ईश्वरि अमुकस्य इतराध्वव्याप्तप्रतिष्ठान्तर्गता तत्त्वशो-
 धिनि ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं फें कौलिनि नमः स्वधा, इति नाभ्यन्तम् ॥
 ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं फें उं (स्त्रीणां उं) देवि ऊर्ध्वकेशिनि अमुकस्य
 इतराध्वव्याप्तविद्यान्तर्गता तेजस्तत्त्वशोधिनि ॐ ह्रीं श्रीं
 क्लीं फें कौलिनि नमः स्वधा, इति कण्ठान्तम् । ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं फें
 ऋं (“स्त्रीणां” ऋं) देवि विकरालिके अमुकस्य इतराध्वव्याप्त-
 शान्त्यन्तर्गते वायुतत्त्वशोधिनि ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं फें कौलिनि-
 नमः स्वधा, इति वारान्तम् । ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं फें एं (एं) देवि

सोम्ये अमुकस्य इतराध्वव्याप्तशान्त्यतीतान्तर्गताऽकाश-
तत्त्वशोधिनि ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं फै कौलिनिनमःस्वधा, इतिसर्व-
व्यापकम् ॥ अदीक्षितस्य तत्त्वशोधनं कुर्यात् ॥ आहुतीनां १००
शतं शतं वा यथाशक्ति आज्याहुतिः श्रेष्ठा तदभावे तिलय-
वतुण्डलैः ॥ यथादौ पृथ्वीतत्त्वमावाह्य संपूज्य चाहुनेत् ॥

भगवन्पृथ्वीतत्त्वाऽगच्छ २ सन्तिष्ठ २ सन्निधत्स्व
२ सन्निधीहि २ सन्निरुद्धोभव २ पृथ्वीतत्त्वाय गन्धादि ।
ततः पृथ्वीतत्त्वाय स्वाहा १०० वा १० “एवं” पृथ्वीतत्त्वा-
धिपतये ब्रह्मणे (गन्धादि दत्त्वा) स्वाहा १०० वा १०
पूर्णा ॐ हूं अमुकाणुः सषडध्वपृथ्वीतत्त्वशुद्धोऽस्तु स्वाहा
वौषट् ॥ प्रार्थना “भोः ब्रह्मन् भवता नाऽस्य अमुकाणोः
शिवाज्ञया । प्रतिबन्धः प्रकर्तव्यो यातु पदमनामय” मिति
संश्रावयेत् ॥ एवमप्तत्त्वमावाह्यसंपूज्य च । अप्तत्त्वाय स्वाहा १० ।
अप्तत्त्वाधिपतिं विष्णुमावाह्य संपूज्य अप्तत्त्वाधिपतये विष्णवे
स्वाहा १० पूर्णा ॐ हूं अमुकाणुः सषडध्वपृथ्वीतत्त्वशुद्धोऽस्तु-

स्वाहावौषट् । प्रार्थना । “भोविष्णो भवता नाऽस्येति ॥
 तेजस्तत्त्वमावाह्य सम्पूज्य । तेजस्तत्त्वायस्वाहा १० तेज-
 स्तत्त्वाधिपतिं रुद्रमावाह्य, तेजस्तत्त्वाधिपतये रुद्रायस्वाहा
 १० पूर्णा ॐ हूं अमुकाणुः सषडध्वतेजस्तत्त्वशुद्धोस्तुस्वाहा
 वौषट् । “भोरुद्र भवता नास्येति” ॥ ततो वायुतत्त्वमावाह्य
 संपूज्य वायुतत्त्वायस्वाहा १०० वायुतत्त्वाधिपतिमीश्वरं चा-
 वाह्यसम्पूज्य; वायुतत्त्वाधिपतये ईश्वरायस्वाहा १० पूर्णा
 ॐ हूं अमुकाणुः सषडध्ववायुतत्त्वशुद्धोस्तुस्वाहावौषट् ॥
 “भोरीश्वर त्वया नास्येति” ॥ आकाशतत्त्वमावाह्य आका-
 शतत्त्वायस्वाहा १०० आकाशतत्त्वाधिपतिं सदाशिव-
 मावाह्य सम्पूज्य । आकाशतत्त्वाधिपतये सदाशिवायस्वाहा
 १०० पूर्णा ॐ हूं अमुकाणुः सषडध्वाकाशतत्त्वशुद्धोऽस्तु
 स्वाहावौषट् । “सदाशिव त्वया नास्य अमुकाणोः शिवा-
 ज्ञया । प्रतिबन्धः प्रकर्तव्यो यातु पदमनामय” मिति क्षमाप-
 येत् ॥ सुवेणोऽप्यहोमः मनसा ॐ आत्मतत्त्वायस्वाहा १००

वा १० सशब्दं ॐ आत्मतत्त्वाय स्वाहा १०० वा १० एवं
मनसा, सशब्दं च ॐ विद्यातत्त्वाय—ॐ शिवतत्त्वाय स्वाहा
१०० ॥ अथ षड्विंशतत्त्वहोमः प्रत्येकं दशांशतः ॥ ॐ पृथ्वी-
तत्त्वाय स्वाहा । जलतै-तेजस्तै-वार्यु-आकाशै-गन्धै-रसै-रूपै-
शब्दै-स्पर्शै-उपस्थै-पायु पादं-पाणिं-वाक्-घ्राणं-जिह्वा-च-
क्षुस्तै-त्वक्-श्रोत्रं-मनस्तै-अहङ्कारै-बुद्धि-प्रकृति-पुरुषै-का-
लं नियतिं-रागं-विद्यां-कलां-मायां-शुद्धविद्यां-ईश्वरं-सदा-
शिवं-शक्तिं-ॐ शिवतत्त्वाय स्वाहा ॥ पूर्णा ॥ ॐ हूँ अमुका-
णोरेतत्प्रारब्धशरीरकर्मवर्जं वर्तमानकर्म-भविष्यत्कर्म-शो-
धयामि स्वाहा १ द्वितीया । ॐ हूँ अमुकात्मने हूँ फट् स्वाहा
त्रौषट् २ ॥ आज्ञा । “शुद्धाध्वानं मृतं शिशुं मुमुक्षुं परमे-
पदे । निरपेक्षं योजयामि ममाज्ञां दीयतां शिव” इति गृहीताज्ञो
मृतशिशुं मनसा मन्नात्मानं विभाव्य पूर्णाहुतिं सम्पूर्य शिष्यात्मानं
संगृह्य स्वात्मनि संस्तभ्य सुगन्धे न्यस्य “तेजोऽसि” द्वारेशा
(२५६-९) ॐ हूँ अमुकाणु महाशून्यं परमाशिवं योजयामि

स्वाहा वौषट् ॥ ततः कौलिन्या आहुतिशतं शतं दद्यात् ॥ ॐ ह्रीं
 श्रीं क्रीं फें अं (आं) देवि सुभगे अमुकस्य धरातत्त्वशोधिनि ओं-
 ह्रीं श्रीं क्रीं फें कौलिनि स्वाहा १०० । ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं फें इं (स्त्री ईं)
 देवि ईश्वरि अमुकस्याप्तत्त्वशोधिनि ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं फें कौलिनि
 स्वाहा १०० । ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं फें उं (ऊं) देवि ऊर्ध्वकेशिनि अमुकस्य
 तेजस्तत्त्वशोधिनि ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं फें कौलिनि स्वाहा १०० । ॐ ह्रीं
 श्रीं क्रीं फें क्रं (ऋं) देवि विकरालिके अमुकस्य वायुतत्त्वशोधिनि
 ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं फें कौलिनि स्वाहा १०० ॥ ॐ ह्रीं श्रीं फें लं (लृं) देवि-
 सौम्ये अमुकस्य आकाशतत्त्वशोधिनि ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं फें कौलि-
 नि स्वाहा १०० । पूर्णा । ॐ अमुकाणुः पूर्वपूजितमन्त्रशुद्धोस्तु-
 स्वाहा । तर्पणं ॥ अनेन मन्त्रहोमेन आत्मनो-पितुर्भैरवगो-पराची
 कर्मनिमित्ते शिवपदवीप्राप्तये हिरण्यादिकलाः सर्वा देवताः
 प्रीताः सन्तु ॥ अथ चित्तावास्तुं शालिचूर्णेनोच्छिख्य, पूजा यथा ॥

सव्येन ॥ संवः सु-अश्विनोः- । ॐ गायत्र्यैनमः ३ ॐ त-
 न्महेशाय वि ३ अद्य तावत्, ईशानगर्गनयुतस्य शानस्य,

आग्नेये अग्नियुतस्य रुद्रस्य, नैऋते जलयुतस्य विष्णोः, वायवे
 वायुयुतस्येश्वरस्य, मध्ये पृथ्वीयुतस्य ब्रह्मणः, पूर्वे इन्द्रस्य,
 दक्षिणेयमस्य, पश्चिमे अपांपतेः, उत्तरे सोमस्य, चरक्याः
 विदार्याः पूतनायाः पापराक्षस्याः, स्कन्दस्य अर्यम्णः
 जम्बकस्य पिलिपिञ्छस्य । (शैवे) ईशाने, गगनयुतस्य
 अघोरस्य, आ, अग्नियुतस्य बहुरूपस्य, नै, निर्ऋतियुतस्य
 त्र्यम्बकस्य, वा, वायुयुतस्य रुद्रस्य, म, क्षितियुतस्य शि-
 वस्य, पू, कपालेशस्य, द, शिखिवाहनस्य, प, क्रोधराजस्य,
 उ, विक्रालस्य, ई, रजोत्कटस्य, आ, चण्डनेत्रस्य, नै,
 रौद्रवक्रस्य, वा, चण्डोग्रस्य, पूर्वे, महाचण्डस्य, द, सितव-
 क्रस्य, प, सिंहनादस्य उ, उग्रसेनस्य चित्तावास्तुदेवतानां आ-
 त्मनो पितुर्मैरवगोत्रस्य रुद्रस्य अन्त्यकर्म निमित्तं चित्ता-
 वास्तुपूजनमर्चामहंकरिष्ये एवमेवासनम् ॥ ई, गगनयुता-
 येशानाय, आ, अग्नियुताय रुद्राय, नै, जलयुताय विष्णवे,
 वा, वायुयुतायेश्वराय, मध्ये, पृथ्वीयुताय ब्रह्मण । पू,

इन्द्राय “दक्षिणे” यमाय, पश्चिमे, अपांपतये, उ, सोमाय,
 “ईशाने” चरक्यै, आ, विदार्यै, “नैर्ऋते” पूतनायै, वा,
 पापराक्षस्यै, पू, स्कन्दाय द, अर्यम्णे, प, जम्बकाय, उ,
 पिलिपिञ्छाय । शैवे । “ईशाने” गगनयुताय अघोराय,
 आ, अग्नियुताय बहुरूपाय, “नैर्ऋते” निर्ऋतियुताय
 त्र्यम्बकाय, “वायवे” वायुयुतायरुद्राय, मध्ये, क्षितियुताय
 शिवाय । “पूर्वे” कपालेशाय, “दक्षिणे” शिखिवाहनाय,
 प, क्रोधराजाय, उ, विकरालाय, “ईशाने” रजोत्कटाय,
 आ, चण्डनेत्राय, नै, रौद्रवक्त्राय, “वायवे” चण्डोग्राय, “पूर्वे”
 महाचण्डाय, द, सितवक्त्राय, प, सिंहनादाय, उ, ग्रसनाय
 चित्तावास्तुदेवताभ्यः युष्मान्वः पूजयामि । ॐ पूजय, गगन-
 युतमीशानं, अग्नियुतं रुद्रं, जलयुतं विष्णुं, वायुयुतमी-
 श्वरं, पृथ्वीयुतं ब्रह्माणं, रुद्रं यमं अपांपतिं, सोमं, चरकीं,
 विदारीं, पूतनां, पापराक्षसीं, स्कन्दं, अर्यमणं, जम्बकं
 पिलिपिच्छं ॥ गगनयुतमघोरं, अग्नियुतं बहुरूपं, निर्ऋति-

युतं त्र्यम्बकं, वायुयुतं रुद्रं, क्षितियुतं शिवं, कपालेशं, शि-
 खिवाहनं, क्रोधराजं, विकरालं, रजोत्कटं, चण्डनेत्रं रौद्र-
 वक्रं, चण्डोग्रं, महाचण्डं, सितवक्रं, सिंहनादं, ग्रसनं चित्ता-
 वास्तुदेवता आवाहयिष्यामि ॥ यवान्विकीर्य । शन्नोदेवी ।
 फट् अस्त्रमन्त्रेण “फट् अस्त्राय फट्” । लाजाश्च । ई, गगनयुता
 यैश्वराय पाद्यं नमः । शेषं निवार्य । पुनः शन्नोदेवी । फट्-
 अस्त्राय फट् । आपः क्षीरं । भगवन्तोऽर्घ्यं २ ई, गगनयु-
 तेशान, अग्नियुतरुद्र, जलयुतविष्णो, वायुयुतेश्वर, पृथिवी-
 युतब्रह्मन्, इन्द्र, यम, अपांपते, सोम । चरकि, विदारि, पू-
 तने, पापराक्षसि, स्कन्द, अर्यमन्, त्र्यम्बक, पिलिपिच्छि ।
 गगनयुताघोर, अग्नियुतबहुरूप, निर्ऋतियुतत्र्यम्बक, वायु-
 युतरुद्र, क्षितियुतशिव । कपालेश, शिखिवाहन, क्रोधराज,
 विकराल, रजोत्कट, चण्डनेत्र, रौद्रवक्र, चण्डोग्र, महाचण्ड,
 सितवक्र, सिंहनाद, ग्रसन, चित्तावास्तुदेवता, इदं वोर्ध्व-
 नमः ॥ गन्धादि दक्षिणान्तं ॥ असुवेत्ताऽक्षयम् ॥ अद्यतावत्-

पितुर्भैर-पराचीकर्मनिमित्तं शिवसायुज्यार्थं चित्तावास्तु-
 देवताप्रीत्याचितावास्तुदेवताः प्रीयन्तां ॥ सव्येन एता-
 देवता-। पृथक् २ नैवेद्यम् । आदौ वैदिके । अपसव्येन ।
 अमृतमस्तु-यमाय अग्निष्वात्तादिभ्यः अद्यतावत् दक्षिणा-
 ग्रये नमोनैवेद्यम् ॥ सव्येन मुण्डयागे । अमृतमस्तु अस्त्राय
 शक्त्यै शिवकलशदेवताभ्यः, संहारभै-भीषण-कपालेश-
 उन्मत्त-क्रोधराज चण्ड-रुरु-असिताङ्गभैरवाय । महा-
 लक्ष्म्यै चामुण्डायै वाराह्यै ऐन्द्र्यै वैष्णव्यै कौमार्यै माहे-
 श्वर्यै ब्राह्म्यै मायादेव्यैनमोनैवेद्यम् ॥ “मायाजालस्य मध्ये
 आदौ” । मायादेवीसहिताय बहुरूपभैरवाय पूर्वे अमर्दकाय-
 कङ्कालाय भीमरवाय अट्टहासाय करवीराय कलङ्कारुयाय
 कालग्रासाय कुलेश्वराय ॐ नमोनैवेद्यं । ततश्चित्तावास्तोः
 चरित्रयादीनां विना । “अपसव्येन” । गगनयुतायेशानाय
 अग्नि-रुद्राय जलयु-विष्णवे वायुयु-ईश्वराय पृथ्वीयु-
 ब्रह्मणे । इन्द्राय यमाय अपांपतये सोमाय । शैवे ।

गगनयु-अघोराय, अग्नियु-बहुरूपाय, नैर्ऋतियु-त्र्यम्बकाय,
वायुयु-ईश्वराय, क्षितियु-शिवाय । कपालेशाय शिखिवाह-
नाय क्रोधराजाय विकरालाय रजोत्कटाय चण्डनेत्राय
रौद्रवक्त्राय चण्डोग्राय महाचण्डाय सितवक्त्राय सिंहनादाय
ग्रसनाय चित्तावास्तुदेवताभ्योनैवेद्यं । वैदिके । इलामये० ।
पूर्णान्तं । “सव्येन” । शिवाग्रौ सुवेनाज्यहोमः । मध्ये ॐ ब्रह्म-
णेस्वाहा १०८ वा १० वा ३ ॥ नैर्ऋते ॐ विष्णवेस्वाहा १० “आ-
मेये” ॐ रुद्राय-१० “वायवे” ॐ ईश्वराय १० “ईशाने” ॐ सदा-
शिवाय । ॐ महाभूतेभ्यः स्वाहा १० ॥ इन्द्राय, यमाय, वरु-
णाय ॐ सोमाय स्वाहा १० ततो मुण्डयागदेवताश्च होमयेत् ॥
ॐ संहारभैरवाय स्वाहा १० भीषण-कपालेश-उन्मत्त-क्रोध-
राज-चण्ड-रुरु-असिताङ्गभैरवाय स्वाहा १० ॐ महालक्ष्म्यै
स्वाहा १० चामुण्डायै वाराह्यै ऐन्द्र्यै वैष्णव्यै-कौमार्यै-माहे-
श्वर्यै ॐ ब्राह्म्यै स्वाहा १० ॐ मायादेवीसहिताय बहुरूपभैरवा-
य स्वाहा १० ॐ गगनयु-अघोराय, अग्नियु-बहुरूपाय, नैर्ऋ-

त्रियु-त्र्यम्बकाय, वायुयु-ईश्वराय, क्षितियु-शिवाय, ॐ क-
 पालेशाय, शिखिवाहनाय, क्रोधराजाय, विकरालाय,
 रजोत्कटाय, चण्डनेत्राय, रौद्रवक्त्राय, चण्डोग्राय, महा-
 चण्डाय, सितवक्त्राय, सिंहनादाय, ॐ ग्रसनाय स्वाहा १० ॥
 ततः पुर्यष्टकं ब्रह्मादिष्वर्पयेत् ॥ ॐ हं ब्रह्मणे अमुकसत्कौ
 शब्दस्पर्शावर्पयामि स्वाहा १०० वा १० ॐ हं विष्णवे
 अमुकसत्कं रसमर्प, ॐ हं रुद्राय अमुकसत्के गन्धरूपे अर्प-।
 ॐ हं ईश्वराय अमुकसत्के बुद्ध्यहङ्कृती अर्पयामि स्वाहा ।
 ॐ हं सदाशिवाय अमुकसत्कं मनोऽर्पयामि स्वाहा १० ॥
 ॐ हं हसरक्षमलवयुः ॐ हं ब्रह्मन् अमुकस्य पुर्यष्टकांशं गृ-
 हाण स्वाहा ३ ॐ हं ॐ हं विष्णो अमुकस्य० । ॐ हं
 ॐ हं ईश्वर अमु-। ॐ हं ॐ हं सदाशिव अमुकस्य पुर्यष्टकां-
 शं गृहाण स्वाहा १०८ वा १० पूर्णा ९ बहुरूपभैरवाय
 वौषट् स्वाहा । पुनः स्तुवेण । ॐ अमुकस्यात्मनः कर्मपाशं-
 दहामि ॐ कदम्बाहाकम् १० । ॐ अमुकस्यात्मनः मायी-

यपाशं-१९ अमुकस्यात्मनः आणवपाशं दहामि १९ फट्स्वाहा
 फट् १० ॥ १९ अमुकस्यात्मनः प्रायश्चित्तं शोधयामि १९
 फट्स्वाहाफट् १० पूर्णा १९ अमुकस्यात्मनः प्रायश्चित्तशुद्धि-
 रस्तुस्वाहा । “ततःक्षेत्रेशान् होमयेत्” । ॐ आमर्दकायस्वाहा
 ॐ कङ्कालाय-ॐ भीमरवाय ॐ अट्टहासाय-करवीराय क-
 लङ्काख्याय-कालग्रासाय-ॐ कुलेश्वरायस्वाहा १० चरक्यै
 विदार्यै पूतनायै पापराक्षस्यै स्कन्दाय अर्यम्णे जम्बकाय
 पिलिपिच्छायस्वाहा १० “धारणा” ॥ प्रणवोच्चारपूर्वं स्वदक्ष-
 नासापुटेन निर्गत्य शवस्य वामनासापुटे नाड्या हृदयं प्रविश्य
 प्राग् न्यस्तं चैतन्यमऽस्त्रेण छित्त्वाऽक्रम्य तद्दक्षनासापुटेन निर्गत्य
 खवामेन स्वहृदि प्रविश्य चित्तप्राणात्म सर्वमन्त्रसंयुक्तं कारणपद-
 बोधनक्रमेण ॥ १९ अमुकात्मानं परमशिवपदे योजयामि
 स्वाहावौषट्” इत्यूहेन योजनिकां कृत्वा “पूर्णा” मध्यप्राण-
 निविष्ट हंस (२५६-९) १९ समस्तन्यूनातिरिक्तविधिपूरण-
 मस्तुस्वाहावौषट् । अथामो पुष्पं शिपेत् (दत्त्वा पूर्णाहुतिं ब्रू-

रःसंवःलंसः हंपादगुल्फजङ्घाजानुनीपायुब्रह्मकारणेश्वरि-
 स्पृशहंसिनिस्वाहा, विश्ववह्निकुण्डलिनीविष्णुकारणेश्वरि-
 स्पृशहंसिनिस्वाहा, हृदाकाशज्योतीरूपसरोरुहकिञ्जल्कलु-
 म्पटेरुद्रकारणेश्वरिस्पृशहंसिनिस्वाहा, त्यक्तवाहद्वादशान्त-
 संहतसोमसूर्यकलाग्रासैकधसरैईश्वरकारणेश्वरिस्पृशहंसि-
 निस्वाहा, वेदिताष्टकपाललालाटिकनिःशब्दनादध्वनि-
 ध्वन्यमानपराकाशरोहणलुम्पटे सदाशिवकारणेश्वरिस्पृश-
 हंसिनिस्वाहा, समस्तग्रस्तपञ्चव्योमार्णवातीतनिरुद्धब्रह्म-
 कवाटसमविषमव्यक्तवह्निपरज्योतीरूपेश्वरित्यक्ताधाराधे-
 यनिःशेषनिःसङ्कल्पभावोज्झितदेहातीतनिःस्पृशस्पृशतनुं-
 हंसिनिहंसःशुचिषत्स्वधा” ॥ तत आकाशगामिनीबलिः ।
 “अन्नं मांसं पयो मत्स्या दध्याज्यं कृसरं मधु । इत्यष्टाङ्गं बलिं
 प्राहुः द्रव्यादेभ्यश्चितार्चने” ॥ नमः क्रव्यादमुख्येभ्यो
 देवेभ्य इति सर्वदा । येस्मिञ्चमशानदेवाः स्युर्भगवन्तः
 सनातनाः ॥ तेऽस्यन्मकाशादृतानु बलिमध्वसंयुतम् ।

प्रेतस्यापि शुभाँल्लोकान्प्रयच्छन्त्वपि शाश्वतान् ॥ अस्मा-
कमायुरारोग्यं सुखं च ददतांवरम् ॥

“ऊर्ध्वं ब्रह्माण्डतोऽमूर्दिवि गगनतले भूतले निष्कले
वा पाताले कानने वा सलिलपवनयोः यत्रतत्रस्थिता वा ।
क्षेत्रे पीठोपपीठादिषु च कृतपदा धूपदीपादिकेषु ग्रीता
देव्यः सदा नः शुभफलविधिना पान्तु देवेन्द्रवन्द्याः ॥
अपराव्येन । योविश्वभाविनो० । चरक्यादीन्क्षेत्रेशानष्टाङ्गानेन
“योस्मिन्निति” “तर्पयेत् ॥ ई, चरक्यै आ, विदार्यै, “नैर्ऋते”
पूतनायै, वा, पापराक्षस्यै, “पूर्वे” स्कन्दाय, द, अर्यम्णे,
“पश्चिमे” जम्बकाय, उ, पिलिपिच्छाय अष्टाङ्गमन्त्रं समर्प-
यामिनमः ॥ तत उत्तानं शवं दक्षिणशिरस्कोत्तानशवां चितां-
समिधैरापूर्य । सव्येन “भैरवाग्नौ” फट्परिसमूह पर्युक्ष्य परि-
पिच्य ९ दक्षिणपश्चिमाग्नैः स्तरैः परिस्तीर्य । १६ । तस्मिन्ने-
वाग्नौ शङ्करं साङ्गं । ९ बहुरूपभैरवायनमः” “हांह-हींशि-
हंशिवा-हैंकव-हौंनेवा-ह्यांहः अस्मा ॥ इति च गङ्गाध्यादि-

भिःसंपूज्य “हसरक्षमलवयुं बहुरूपभैरवायस्वाहा” १०८
 “हीमायादेव्यैस्वाहा” १०८ हुत्वा, उल्मुकत्रयं दद्यात् ।
 ईशाने, आकृत्यैत्वाइच्छाशक्तयेस्वाहा, “वायवे” कामायत्वा-
 क्रियाशक्तयेस्वाहा । “नैर्ऋते” समृद्ध्यैत्वाज्ञानशक्तयेस्वाहा
 इति दत्त्वा पूर्णा ॥ सुकुसुवौ मध्यविलौ वा, मध्याऽक्षोटावन्योन्यं
 मिलाप्य, “ॐत्वमग्ने दक्षिणः कालः कालेनैवोपपादितः ।
 गृहाण मन्त्रसंपूतां शैवीमेतां ममाहुतिंस्वाहावौषट्” इति
 पठित्वा सुकुसुवावपि तत्रैवक्षिपेन्नासिकायां, ज्ञानखड्गं शिरसि,
 आज्यपात्रमुदरे, शेषमन्तराले क्षिपेत् ॥ अपसव्येन ॥ आज्य-
 पात्रं सदधिघृतं दक्षहस्ते, आस्ये चरुशेषं सुवं नासिकायां,
 उपयामं शिरसि, शिष्टानि पात्राणि ऊर्वन्तराले क्षिपेत् ।
 सामिकानां स्त्रीणां चैकत्र प्राकृताग्निमग्निकोणे ब्रक्षिप्य ।
 “तेजोसि” । आश्रावितमिति अस्मत्त्वमभिजातोसि त्वदयं
 जायते पुनः । असौ (देवदत्तः) स्वर्गायलोकायस्वाहा ॥ ततो
 रोमदाहे सम्पन्ने सव्यावृत्त्या त्रिः प्रदक्षिणं कृत्वा “अस्त्वानी-

लकपर्दिने सहस्राक्षेण वाजिनः । शर्वेणाध्वगघातिना
तेन मा समरामसि” “इति पठन् त्रिः प्रक्रम्योदकधाराः
क्षिपन् शिरस्तलस्थिते परशौ वाटिकामुच्चैःप्रेतनामोच्चारयुतां त्रोट-
येत् ॥ सव्येन” । “ईशाने” शैवीमस्त्रवार्धानीं पूजयेत् । ॐअ-
घोरास्त्रायफट्नमः, चोदनास्त्रायफट्, ॐखड्गायफट्नमः
घण्टाय त्रिशूलाय खेटकाय वज्राय दण्डाय पाशाय पर-
शवे मुद्गराय, अङ्कुशाय शराय पिनाकाय वराय अभयाय
मुण्डाय खट्वाङ्गाय वीणायै डमरवेफट्नमः । वज्राय
फट्नमः शक्तये दण्डाय खड्गाय पाशाय ध्वजाय गदायै
त्रिशूलाय पद्माय ॐहलायफट्नमः । ततो “वामाचारं
त्रिः प्रक्रम्य “ॐह्रींहूंह्रूंप्रस्फुर २ स्फुर २ घोरघोरतरुग्र-
रूप चटचट प्रचटप्रचट कह २ वम २ घातय २ हूंहूंहूंहूंः
फट्फट्फट् अघोरास्त्रायनमः” । इति पठन् उच्चैर्नामोच्चार-
युतामस्त्रवार्धानीमीशानस्थपरशौ त्रोटयेत् ॥ अपसव्येन । उप-
स्थानम् । “नमोमहिसे उत नक्षुणे महतां पितरुरु

तद्गुणीमः । हुतो याहि पथिभिर्देवयानैरोषधीषु प्रति-
 तिष्ठाः शरीरैः” ॥ “सव्येन” धारणा “ॐ हूं शान्तबोध-
 प्रकाशात्मने ॐ हां ॐ हीं ॐ हूं ॐ ह्रै ॐ हौं ॐ हः ॐ सः ब्रह्मा-
 त्मने ब्रह्ममूर्तये सर्वसमयलोपान्निवारय २ सर्वसमयं
 पूरय २ सान्निध्यं कुरुकुरुहूं फट्स्वाहा” इति प्रकाशरूपं देवं
 हृदि विधाय चितावास्तोर्विसर्जयेत् ॥ “अपसव्येन ॥” गायत्र्यै-
 नमः ॐ भूर्भुवः ३ तन्महेशायवि ३ अद्यतावत् ईशाने गगन-
 युतस्येशानस्य (२७९-९) चितावास्तुपूजनमच्छिद्रं सम्पू-
 र्णमस्तु ॥ अर्धदाहे “अधोरास्त्रं” जपन्नदीतीरे अद्यतावत्
 पितः अन्त्यकर्मनिमित्तं एतत्ते तिलोदकमेतत्ते उदकतर्पणम् ॥
 सव्येन । “ॐ हां अमुकशुद्धात्मन् ईश्वरसमोभव, ॐ हां अ०
 सदाशिवसमोभव, । ॐ हां अमुकशुद्धात्मन् शिवसमोभव” ॥
 (स्त्रीषु) “ॐ हां—बलविकरणीसमाभव ।—बलप्रमथिनीसमा-
 भव ।—मनोन्मनीसमाभव” इति जलाञ्जलित्रयं दद्यात् ॥ तदनु
 ईशानकोणस्थे नमः कुरुत सत्त्वा १०८

ॐ ह्रीं मायादेव्यै वौषट् नमः १०८ वक्राणां द्विगुणोजपः । यथा ।
 ॐ वां वामदेववक्राय नमः । ॐ लंसद्योजातव- । ॐ रं अघो-
 रव- । ॐ यंतत्पुरुषव- । ॐ क्षं ईशानवक्राय नमः ॥ ततः स्वेष्ट-
 देवस्य जपः ॥ ततः श्मशानभैरवस्य “ध्यानं” नीलाञ्जनच-
 यप्रख्यं स्फुटिताधरभास्वरम् । ब्रह्मेन्द्रविष्णुनमितं नौमि-
 श्मशानभैरवम् ॥ ॐ ह्रीं प्रां क्लौं श्मां श्मशानभैरवाय नमः ॥
 ॐ ह्रीं श्रीं प्रां श्रामं हामायायै नमः १०८ । ततः क्षमापणम् ॥
 क्षमस्व देवदेवेश महाभैरवपूजित । गृहाणे मां बलिं पूजां
 गच्छ स्थानं स्वकं प्रभो ॥ अन्त्यजानां किञ्चिद्दत्त्वा वामाङ्गु-
 ष्ठप्रमाणेनाङ्गुष्ठमात्रमस्थिपुरुषमानीय तीर्थे सचैलस्नात्वा प्रज्वा-
 लितमग्निं सवान्धवस्त्रिः प्रक्रमन् “इन्द्रः सुनीत्या सहसा
 पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या । यमो राजा
 प्रमृणाभिः पुनातु जातवेदा ऊर्जयन्त्या पुनातु” इति
 पठेत् ॥ ततोऽह्निकक्रियामाचरेत् ॥

अथ दशाह्निकप्रेतक्रियाकाण्डविधिः

अपसव्येन ॥ अपन अष्टावित्यऽस्य, कौत्सऋषिः, गायत्रं-
 च्छन्दः, अग्निर्देवता, शुचये विनियोगः ॥ अपनः शोशुच-
 दऽधमऽग्ने शुशुग्ध्या रयिम् । अपनः शोशुचदऽधम् ॥
 सुक्षेत्रिया सुगातुया, वसूयाच यजामहे । अपनः शोशुच-
 दधम् ॥ प्रयद्गन्दिष्ट एषां प्राप्ताकासश्च सूरयः । अपनः
 शोशुचदधम् ॥ प्रयत्ते अग्ने सूरयो जायेमहिप्रतेवयम् । अपनः
 शोशुचदधम् ॥ प्रयदग्नेः सहस्रतो विश्वतो यन्ति भानवः ।
 अपनः शोशुचदधम् ॥ त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परि-
 भूरसि । अपनः शोशुचदधम् ॥ द्विषो नो विश्वतोमुखाति-
 नावेव पारयः । अपनः शोशुचदधम् ॥ सनः सिन्धु-
 मिव नाव याति पार्षास्वस्तये । अपनः शोशुचदधम् ॥
 अद्यतावत् ० पितः अमुकअमुकगोत्र प्रथमेऽहनि द्वितीयेऽ-
 हनि, तृतीयेऽहनि, चतुर्थेऽ, पञ्चमेऽ, षष्ठेऽ, सप्तमेऽ, अष्टमेऽ,
 नवमेऽ, दशमेऽहनि, एतत्ते तिलोदकम् ॥ सव्येन ॥ तीर्थे-

स्त्रेयं० । वसोः पवित्र० । आशीर्वादं । परमात्मने ।
 स्वप्रकाशो । वनस्पति । नमोधर्म । गङ्गाभगवत्यै
 गन्धादि ॥ अपसव्येन । अद्यतावत् पितः प्रथमेऽहनि वा
 दशमेऽहनि एष ते धूपः एष ते दीपः ॥ दक्षिणाभिमुखः
 शिलापृष्ठे दारुपृष्ठे वा मृत्तिकोपलिप्ते दक्षिणाग्रान्दर्भानाऽस्तीर्य ॥
 पितः अमुक प्रथमे वा दशमेऽहनि एतत्तेऽवनेजनम् ॥
 प्रेतचरोरन्नमुद्धृत्य । तिलास्तोत्रं वामजानुं भूमौ निधाय ॥ अद्य-
 तावत् पितः प्रथमेऽहनि एष ते पिण्डः अपउपस्पृश्य ॥
 एतत्ते ऊर्णवासः, एतत्तेवीरान्नं । पिण्डलेपं निवारयेत् ॥
 पितः प्रथमेऽहनि एष ते गन्धः, पितः एषतेऽर्घ्यः, एतत्ते
 पुष्पं, एष ते धूपः, एष ते दीपः, एष ते भक्ष्यभोज्य-
 फलमूलवलिः । पितः एतत्ते तिलमधुमिश्रमुदकपात्रं
 आचमनीयम् । पितः एतत्ते हिमपानं, एतत्तेक्षीर-
 पानं, एतत्ते मधुपानं, एतत्तेतिलोदकं, एतत्ते उदक-
 तर्पणं, हिमं हिमं रजतं रजतं ॥ तद्विष्णोरिति पुष्पद्वयं ॥

एकदर्भविष्टरं वामांगुष्ठे निधाय, पात्रान्तरे पिण्डं संस्थाप्य ॥
 अद्यतावत् पितुः प्रथमे वा दशमेऽहनि सुशुद्धप्रकृति-
 साधनाय गङ्गाप्रवाहेऽयं पिण्डोऽस्तु पूरकः ॥ पितुः
 प्रथमेऽहनि प्रथमस्तिलोदकुम्भः । पितुः प्रथमेऽहनि
 प्रथमस्तिलोदकाञ्जलिः । एवं प्रेतनाम्नादिनवृद्ध्या तिलोदकुम्भ-
 तिलोदकाञ्जलयो द्वितीये द्विः २ तृतीये त्रिः ३ दशमे दश १०
 देयाः ॥ “यथा” द्वितीयदिवसे । पितुः द्वितीयेऽहनि प्रथम-
 स्तिलोदकुम्भः वा प्रथमस्तिलोदकाञ्जलिः । पितुः द्वितीयेऽ-
 हनि द्वितीयस्तिलोदकुम्भः वा द्वितीयस्तिलोदकाञ्जलिः ॥
 सविष्टरोदकप्रेतकुम्भमुपरि । “श्मशानानलदग्धोऽसि परित्य-
 क्तोऽसि बान्धवैः । इदं क्षीरमिदं नीरं” प्रथमेऽहनि प्रेत-
 अत्र स्नाहि, अपः पिब । द्वितीयपात्रमुपरि ॥ यमदूत ! अत्र
 स्नाहि, अपः पिब । प्रेत क्षीरं पिब । यमदूत क्षीरं पिब ।
 प्रेत मधुलीढि, यमदू० । प्रेत तिलान्भुंक्ष्व, यमदू० । प्रेत
 अन्नमहि, यम० । प्रेत सर्पिभञ्ज, यम० । प्रेत मुहशर्कर-

फलमूलद्राक्षादि भुंक्ष्व, यमदू० ॥ तत्पृष्ठे भाण्डमाऽदाय ॥
 प्रेतयमदूतौ एष वां गन्धः, एषवामर्घः, एतद्वां पुष्पं,
 एष वां धूपः, एष वां दीपः । एतद्वां वासः, एतद्वां
 माल्यं, एतद्वां दण्डं ॥ अद्यतावत्० पितुः प्रथमेऽहनि वा
 दशमेऽहनि एष प्रेतकुम्भोऽहोरात्रतृप्तयेऽस्तु ॥ “सव्येन” ॥
 प्रत्यग्रे हरसाहरेत्यारात्रिका ॥ “अपसव्येन” ॥ प्रेतकुम्भं
 वामकुक्षौ गृहीत्वा गृहं गच्छेत् । गृहद्वारदक्षिणशाखोपरि प्रेत-
 कुम्भं संस्पृश्य, वामपादेनाऽश्मानं बहिः क्षित्वा, दक्षिणपादेन
 लोहशस्त्रमन्तः प्रक्षिप्य, गृहं प्रविशेत् ॥ गृहमध्ये सोदकुम्भ-
 पूजा ॥ “सव्येन” ॥ तीर्थे स्नेयं । धूपदीपः । “अपसव्येन”
 पितुः प्रथमेऽहनि सोदकुम्भे एष ते धूपः, एष ते दीपः ॥
 जलकुम्भमध्ये विष्टरं क्षित्वा । “कुम्भोऽवनिष्टो जनिता
 शचीभिर्यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भोऽन्तः । प्राशिव्यक्तः
 शतधार उत्सो दुहेन कुम्भेन स्वधा पितृभ्यः” इति तिलो-
 दकं क्षिपेत् ॥ पितुः प्रथमे वा दशमेऽहनि सोदकुम्भे एष

ते गन्धः, एष तेऽर्वः, एतत्ते पुष्पं एष ते धूपः, एष ते दीपः एतत्तेवासः, एतत्ते माल्यं । तिलोदकक्षीरमध्वादि एक-
 सिन्पात्रे संस्थाप्य । अद्यतावत् पितुः प्रथमेऽहनि “अयं सोद-
 कुम्भ अहोरात्रतृप्तयेऽस्तु” इत्युक्त्वाऽन्तःक्षिपेत् ॥ “सव्येन”
 अग्नौ तिलैरक्षोघ्नमन्त्रं, ऐन्द्राग्रं तावद्बुनेत् ॥ अनेन मन्त्रहो-
 मेन आ० रक्षोघ्नमन्त्राः प्रीयन्तां प्रीताः सन्तु ॥ दशमेऽ-
 हनि सोदकुम्भविसर्जनं पुष्पैः ॥ नमः पितृभ्यः प्रेतेभ्यो
 यमाय जातवेदसे । षट्त्रिंशत्तत्त्वमोक्षाय प्रेत गच्छ शिवा-
 लयम् ॥ मयि मदन्वये वापि देहि लाभं विशेषतः ।
 आयुरारोग्यमैश्वर्यं देहि मे विमलां श्रियम् ॥ दशाह्निकं
 तु रात्रौ तु सोदकुम्भं विनिक्षिपेत् इति ॥ “अथ दशमेऽहनि
 पिण्डोपरि पुष्पैर्विसर्जनम्” ॥ शिरो मे श्रीर्यशोमुखं त्विषि
 केशाश्च श्मश्रूणि । राजा मे प्राणो अमृतं सम्राट्चक्षु-
 र्विराट्श्रोत्रम् ॥ जिह्वा मे भद्रं वाङ्महो मनो मन्युः
 सुराङ्गसः । मोदाः प्रमोदा अङ्गुलारङ्गानि मित्रं मे महः ॥

बाहू मे बलमिन्द्रियं हस्तौ मे कर्म वीर्यं च । आत्मा
क्षेत्रमुरो ममपृष्टिर्मे राष्ट्रमद्रसु ॥ अंसौ ग्रीवाश्च श्रोणी
ऊरू अरत्री जानुनी । विश्वो मेऽङ्गानि सर्वशः ॥ नाभिर्मे
चित्तं विज्ञानं पायुर्मेऽपचितिर्भसः ॥ आनन्दनन्दौ
अण्डौ मे भगः सौभाग्यं भसः । जङ्घाभ्यां पद्भ्यां धर्मोऽ-
स्मिन्विश्वराजा प्रतिष्ठितः इति ॥ वपनमन्नः ॥ आत्मनः
शुद्धिकामस्तु पितुर्वैकुण्ठहेतवे । वमनं कारयिष्यामि
तीरेऽहं तव जाह्नवि ॥ यानि कानि च पापानि ब्रह्म-
हत्यादिकानि च । केशानाश्रित्य तिष्ठन्ति तस्मात्केशान्व-
पाम्यऽहम् ॥ वपनं कृत्वा जलान्तर्विष्टरयुतवामस्कन्देन प्रेत-
कुम्भं गृहीत्वा क्षेपणमन्नः ॥ “पुंविषये ॥” इदं पुरुषशार्दूल
विमलं दिव्यमुत्तमम् । प्रेतलोकेषु पानीयं मदत्तमुपति-
ष्ठतु ॥ “स्त्रीविषये ॥” इदं स्वदिति कल्याणि विमलं
दिव्यमुत्तमम् । प्रेतलोकेषु पानीयं मदत्तमुपतिष्ठतु ॥
इति वैदिकदशोद्धिकप्रतक्रियाविधिः ॥

“अथ शिवक्रियाविधिः”

अत्रादौ वैदिकक्रियां कृत्वा । ब्रह्मणस्याग्रे मृल्लिप्तशिलायां
 दमैककाण्डविष्टरयुतं कलशत्रयं शालिचूर्णलिखितपद्मेषु सं-
 स्थाप्य “दक्षिणेऽस्त्रकलशे” गः अस्त्राय फट् । रः अ-। हः
 अ-। य अस्त्रा-। लः अ-। फट् अस्त्राय फट् । ॐ श्रीं पशु-
 हूं फट् ॥ ॐ ह-। श्रीं शिर-। पशिखा-। शुक्व-। हूं नेत्रा-। फट्
 अस्त्रा-॥ तेन सर्वद्रव्यप्रोक्षणम्” ॥ आधूम्र २ जीव जीव सः
 सः सर्वासां पुष्पजातीनां जीव आगच्छतु स्वाहा “इति
 पुष्पे ।” कालाग्निरुद्राय जगद्धूमसुगन्धिने सर्वगन्धवहाय
 नमः “इति धूपे ।” जगज्ज्योतीरूपाय नमः “इति दीपे ।”
 गन्धमादिनि गन्धं जीवापयतु स्वाहा “इति चन्दने ।” ह्रीं-
 स्वाहा “इति कुङ्कुमे ।” लंपृथिव्यै धरितृशक्तये नमः “इत्यर्घ्ये ।”
 ह्रीं वरुणराजानकाय नमः “इत्युदके ।” फट्सर्वोपचारशु-
 द्विरस्तु फट् स्वाहा “इति सर्वद्रव्येषु” स्वात्मासनाय नमः
 “इति स्वासने ।” दिङ्मातृभ्यां नमः “इत्याकाशे ॥ ॥

“मध्येऽर्घ्यकलशे द्वितीयपद्मस्थे ॥” ॥ आपः क्षीरं- ।
 ॐ स्वां स्वांसः सोमाय वौषट् “इति जलं” । वागीश्वरि
 वाक्प्रदे सरस्वत्यैनमः “इति क्षीरं” । जींसावित्रिपाप-
 भक्षिणि हूं फट् सावित्र्यैनमः “इति कुशौः” । ॐ हूं विष्णवे
 सुरपतये महाबलाय नमः “इति पुष्पं” । ॐ तत्सदोपितृ-
 भ्यो नमः “इति तिलान्” । ॐ लां प्रवीर्यजगद्भात्रे नमः स्वाहा
 “इति तण्डुलान्” । ब्रह्मणे ज्येष्ठाय नमः “इति यवान्” । ॐ-
 त्रिजटोर्ध्वपिङ्गलाय रुद्राय नमः “इति सर्षपान्” एवमष्टाङ्गेन
 पूरयेत् ॥ ॥ “वामे मन्त्रकलशे तृतीयपद्मस्थे” ॥ ग्लूं गंगण-
 पतये नमः । गामित्यज्ञानि । ग्लूं सः गणपतिवल्हभायै नमः ।
 गां गीं । क्लीं कां कुमाराय नमः । कां कीं । हां हीं सः सूर्याय
 नमः । हां हां । श्रीं श्रियै नमः । श्रां श्रीं । सां सीं सरस्वत्यै-
 नमः । लं लक्ष्म्यै नमः । वं विश्वकर्मणे नमः । ॐ ह्रीं दुं-
 दुर्गायै नमः । ॐ हूं ह्रीं लक्ष्मीनारायणाय नमः । ॐ ह्रीं श्रीं-
 हूं फ्रां आं शां शारिकायै नमः । ॐ ह्रीं श्रीं ज्वालामुखि मम सर्व-

शत्रूनभक्षयभक्षयहूँफट्स्वाहा । ॐ ह्रीं श्रीं रां क्लीं सौः भगव-
 त्पैराङ्ग्यै ह्रीं स्वाहा । ॐ नमः शिवाय । ॐ ह- नशिर- मः
 शिखा- शिकव- वानेत्रा । “यअस्त्रा” इत्यस्त्रकलशे ॥ ॐ न-
 ईशानवक्त्राय नमः । ॐ मः तत्पुरुषव- ॐ शिअघोरव-
 ॐ वावामदेवव- ॐ यसद्योजातवक्त्राय नमः ॥ ॐ ह्रीं अन-
 न्ताय नमः । सूक्ष्माय, शिवोत्तमाय, एकरुद्राय, एक-
 नेत्राय, त्रिमूर्तये, श्रीकण्ठाय नमः, शिखण्डिने, ॐ रां रीं-
 नन्दिने, सांसीं महाकालाय नमः ॐ व्रां वृषभाय ॐ हूँ सौः
 भृङ्गीरुद्राय, ॐ ह्रीं अम्बिकायै, चण्डेश्वराय गांगेश्वराय
 क्लीं कां कुमाराय नमः लं इन्द्राय वज्रहस्ताय नमः । रं अग्नये
 शक्ति- यं यमाय द- क्षं नैर्ऋतये ख- वं वरुणाय पा- वां-
 वायवे ध्वजह । कुंकुबेराय ग- ई ईशानाय त्रि- आं ब्रह्मणे पद्म ।
 ह्रीं विष्णवे चक्रहस्ताय नमः । ह्रीं श्रीं आं ब्राह्मणे नमः, ईमाहे-
 श्वर्यै, ऊं कौमार्यै, ऋं वैष्णव्यै, लं वाराह्यै, ऐं नारसिंह्यै
 ऐं ऐन्द्व्यै, औं चामुण्डायै, अः महालक्ष्म्यै नमः, जयायै,

विजयायै, सुभगायै, दुर्भगायै, जयन्त्यै, ऊहिन्यै,
 अपराजितायै, कराल्यैनमः आंअग्यादित्याभ्यां संवरुण
 चन्द्रमोभ्यां, हंकुमारभौमाभ्यां हंविष्णुबुधाभ्यां हीं-
 इन्द्रावृहस्पतिभ्यां स्त्रीसरस्वतीशुक्रभ्यां कुंजजापतिशनैश्च-
 राभ्यां, कुंगणपतिराहुभ्यां, हींरुद्रकेतुभ्यां, व्रं ब्रह्मध्रुवाभ्यां,
 आंअनन्तागस्त्याभ्यांनमः । अनन्तनागराजायनमः ।
 वासुकिना- । पद्मना- । महापद्मना तक्षकना- । कार्कोट-
 कना- । शङ्खपालना- । कुलिकनागराजायनमः । ॐव-
 ज्रायफट्नमः, शक्तयेफट्नमः, दण्डाय- । खड्गाय- । पाशा-
 य- । ध्वजाय- । गदायै- । त्रिशूलाय- । पद्माय- । चक्रायफट्-
 नमः । ॐजुंसः अमृतेश्वरभैरवायनमः । ॐजुंह- । व्यो-
 शिर- । ईशिखा- । हूंकव- । ज्योनेत्र- । फट्अस्त्रा-॥ ॐजुंसः
 अमृतलक्ष्म्यैनमः ॥ जुंह- । व्योशि- । ईशिखा- । हूंकव- । ज्यो-
 नेत्र- । फट्अस्त्रा ॥ सर्वमन्त्रचक्रवृत्तिरस्तुस्वाहावौषट् ॥ ॥
 “शिलापूजा” ॥ “अत्र” प्रभामण्डलायनमः, वृषभाय,

भृङ्गीशाय, अम्बिकायै, द्वारश्रियै, लक्ष्म्यै, गणपतये,
 सरस्वत्यै, त्रिशूलाय, विश्वकर्मणेनमः “पूर्वे” उमायै,
 दुर्गायै, भद्रकाल्यै, स्वस्तये, स्वाहायै, शुभङ्कयै, श्रियै,
 गौर्यै, भूतधात्र्यै, वागीश्वर्यै नमः “स्वामे” नन्दिने, गङ्गायै,
 मेषास्यायै, चण्डाय, शङ्खनिधये दण्डिनेनमः । “स्वक्षे”
 महाकालाय, यमनाय, छागलास्याय, उपचण्डाय, पद्म-
 निधये, महोदराय नमः । “ऊर्ध्वे” द्वारश्रिये “अधः”
 देहल्यै नमः । “मध्ये” ब्रह्मणे वास्तुपुरुषाय क्षेत्रपालाय,
 मणिभद्राय, सर्वेभ्यो भूतेभ्यो नमः शतदलपद्मासनाय नमः
 सहस्रदलपद्मासनाय नमः गुरवे नमः परमगुरवे नमः परमेष्ठि-
 ने गुरवे नमः परमाचार्याय नमः आद्यसिद्धेभ्यो नमः ॥ इति
 कलशस्थापनम् ॥ ॥ अनामिकास्थदर्भकाण्डद्वयोयजमानः ॥ ॥
 “अपसव्येन” ॥ “पुंविषये” तिलोदकेन ॐ जुंसः ईश्वरस-
 मोभवस्वधानमः । ॐ जुंसः सदाशिवसमोभवस्वधानमः ।
 ॐ जुंसः शिवसमोभवस्वधानमः ॥ “स्त्रीविषये” ॐ जुंसः व-

लविकरिणीसमाभवस्वधानमः । ॐ जुंसः बलप्रमथिनीसमा-
भवस्वधानमः । ॐ जुंसः सर्वभूतदमनीसमाभवस्वधानमः
ॐ तत्सद्ब्रह्माद्यतावत्-पित्रे शिवगोत्राय रुद्राय “वा” मात्रे
शिवगोत्रायै रुद्रायै प्रथमे “वा” दशमेऽहनि एष ते
तिलोदकाञ्जलिः स्वधानमः ॥ “सव्येन” । “मन्त्रकलशजले-
नात्मप्रोक्षणम्” ॥ नौमि स्वात्मप्रकाशं प्रशमितविषमक्लेश-
राशिं महेशं वन्दे वाग्देवतां तां कलयति किल या मूलतो
वाग्लतायाः । विघ्नप्रासप्रबन्धादिव बृहदुदरं नौमि विघ्ना-
धिराजं दत्तप्राग्दीक्षमेकं गुरवरमपरं ज्ञानदं च प्रपद्ये ॥
वन्दे महेशं विश्वेशं वन्दे वाग्देवतां पराम् । वन्दे लम्बो-
दरं देवं वन्देऽहं गुरुपादुकाम् ॥ ॐ ह्रींसः पवित्रकर्मर्पया-
मिनमः ॥ स्वात्मनेशिवस्वरूपाय समालभनं गन्धोनमः
अर्घोनमः पुष्पनमः ॥ ॥ संसारमरुकान्तारमहामोहनिवृ-
त्तये । तदिदमऽमृतं चक्षुर्दीपोऽयं शिव गृह्यताम् ॥ “इति
दीपे” । कालाग्निरुद्ररूपं तं सर्वाद्यविनिर्मुदनम् । सर्वसौ-

भाग्यजननं धूपोऽयं शिव गृह्यताम् “इतिधूपे” ॥ द्विभुजं
 चैकवदनं सौम्यं पङ्कजभृत्करम् । तेजोविम्बस्य मध्यस्थं व-
 तुलं रक्तवाससम् ॥ आदित्यमीदृशं ध्यायेद्भुक्तिमुक्तिफल-
 प्रदम् । “इतिसूर्ये” ॥ स्वात्मने शिवस्वरूपाय दीपोनमः ।
 अद्यतावत् नन्दिरुद्राय महाकालाय भवायदेवाय अस्त्रार्घ्य-
 मन्नकलशदेवताभ्यः दीपोनमः । अपसव्येन । पित्रे शिव-
 प्रथमे “वा” दशमेऽहनि दीपः स्वधानमः । “दक्षिणाग्रान्द-
 र्मानास्तीर्य” । अस्त्रकलशजलेनाऽवनेजनम् ॥ पित्रे शिवगो०
 प्रथमेऽहनि अवनेजनं स्वधानमः । आधारशक्त्यै नमः
 पृथिव्यै क्षीरार्णवाय, चन्द्रमसे, वह्निमण्डलाय, सूर्यमण्ड-
 लाय, अनन्ताय, धर्माय, अधर्माय, सहस्रदलपद्मासनाय,
 अष्टदलपद्मास०, ॥ “चरुमानीय” । तिलास्तोत्रं । अन्नतिल-
 मध्वाज्यपयोभिर्दक्षिणहस्ततले वामावर्तेन पिण्डं वर्तयेत् ॥
 (अग्निष्वात्तेभ्यो विद्महे वह्निष्योधीमहि, तन्नः सोमः
 प्रचोदयात् ३ अद्यतावत्=लं दिव्यं शिवस्वरूपिणं सर्व-

बन्धविवर्जितम् । सर्वकर्मविनिर्मुक्तं, धर्माधर्मबहिष्कृतं
 पिण्डमुत्पादयामिस्वधानमः) धूम्राकलायै धूम्राकलाश्रयायै
 पृथ्वीतत्त्वाय, पृथ्वीतत्त्वस्वरूपाय, क्षंईशानवक्त्राय, क्षं
 ईशानवक्त्राश्रयाय, ॐजुंसः पितः शिवगोत्र रुद्र “वा”
 मातः शिवगोत्रे रुद्राणि प्रथमेऽहनि एष ते पार्थिवः
 पिण्डः स्वधानमः । अप उपस्पृश्य ॥ १ ॥ (अग्निष्वा-
 च्तेभ्यो-) नीलरक्ताकलायै नीलरक्ताकलाश्रयायै अमृत्त्वाय
 अमृत्त्वस्वरूपाय यंतत्पुरुषवक्त्राय यंतत्पुरुषवक्त्राश्रयाय
 ॐजुंसः पितः “वा” मातः द्वितीयेऽहनि एष ते आपः
 पिण्डः स्वधानमः अप उपस्पृश्य ॥ २ ॥ (ॐअग्नि-) कपिलाक-
 लायै कपिलाकलाश्रयायै तेजस्तत्त्वाय तेजस्तत्त्वस्वरूपाय
 रंअघोरवक्त्राय रंअघोरवक्त्राश्रयाय ॐजुंसः पितः “वा”
 मातः तृतीयेऽहनि एष ते तैजसः पिण्डः । अप उपस्पृश्य
 ॥ ३ ॥ (ॐअग्निष्वा-) विस्फुलिङ्गिनीकलायै विस्फुलि-
 ङ्गिनीकलाश्रयायै वायुतत्त्वाय वायुतत्त्वस्वरूपाय वं वामदे-

ववक्राय वं वामदेववक्राश्रयाय ॐ जुंसः पितः “वा” मातः
 चतुर्थेऽहनि एष ते वायवः पिण्डः ॥ ४ ॥ (अग्निष्वात्ते-)
 ज्वालाकलायै ज्वालाकलाश्रयायै आकाशतत्त्वाय आका-
 शतत्त्वस्वरूपाय लंसद्योजातवक्राय लंसद्योजातवक्राश्रयाय
 ॐ जुंसः पितः “वा” मातः पञ्चमेऽहनि एष ते आकाशः
 पिण्डः ॥ ५ ॥ (अग्निष्वात्ते-) तेजोवतीकलायै तेजोवती-
 कलाश्रयायै मानसतत्त्वाय मानसतत्त्वस्वरूपाय सर्वज्ञता-
 हृदयाय सर्वज्ञताहृदयाश्रयाय ॐ जुंसः पितः “वा” मातः
 षष्ठेऽहनि एष ते मानसः पिण्डः ॥ ६ ॥ (ॐ अग्नि-)
 हव्यवाहनाकलायै हव्यवाहनाकलाश्रयाय बुद्धितत्त्वाय
 बुद्धितत्त्वस्वरूपाय तृप्तिशिरसेस्वाहायै तृप्तिशिरसेस्वाहाश्र-
 यायै ॐ जुंसः पितः “वा” मातः सप्तमेऽहनि एष ते बौद्धः
 पिण्डः ॥ ७ ॥ (ॐ अग्निष्वात्ते-) कव्यवाहनाकलायै कव्य-
 वाहनाकलाश्रयायै अहङ्कारतत्त्वाय अहङ्कारतत्त्वस्वरूपाय
 अनादिबोधशिरसायै अनादिबोधशिरसाश्रयायै तमः ॐ जुंसः

पितः “वा” मातः अष्टमेऽहनि एष ते आहङ्कारिकः पिण्डः
 ॥ ८ ॥ (ॐ अग्निष्वात्तेभ्यो-) रौद्रीकलायै रौद्रीकलाश्रयायै
 प्रकृतितत्त्वाय प्रकृतितत्त्वस्वरूपाय स्वतन्त्रकवचाय स्वतन्त्र-
 कवचाश्रयाय ॐ जुंसः पितः “वा” मातः नवमेऽहनि एष
 ते प्राकृतः पिण्डः ॥ ९ ॥ (ॐ अग्निष्वात्तेभ्यो-) संहारिणी-
 कलायै संहारिणीकलाश्रयायै पुरुषतत्त्वाय पुरुषतत्त्वस्वरू-
 पाय अलुप्तशक्तिअस्त्राय, अलुप्तशक्तिअस्त्राश्रयाय ॐ जुंसः
 पितः “वा” मातः शिवगोत्रे रुद्राणि दशमेऽहनि एष ते
 पौरुषः पिण्डः । अपउपस्पृश्य ॥ १० ॥ पितः एष ते
 ऊर्णवासः, वीरान्नं स्वधानमः । लेपं निवार्य ॥ पित्रे शिव-
 गोत्राय-समालभनं गन्धः स्वधानमः, अर्घः, पुष्पं, दीपः,
 धूपः, भक्ष्यभोज्य, तिलमधु, हिमपानादि स्वधानमः ।
 “मध्यार्घ्यकलशजलेनात्रसहितेन” । ऊर्जासि नमस्कारं
 करोमि स्वधानमः ॥ ततः पुष्पपूजा [(ॐ अग्निष्वात्तेभ्यो)
 इसमन्त्र की तबदिलीसे (आं गधुशक्तये) यह मन्त्रपदके भाक्य

(धूम्रकलायै) इह आदिक पिण्डस्थापन मंत्रों से फी पिण्ड को फूल चढाना ॥] “यथा” “(आं प्रभुशक्तयेनमः, ईच्छाशक्तयेनमः ऊंज्ञानशक्तये, त्वं क्रियाशक्तयेनमः) ॥” “धूम्रकलायैनमः (पृ. ३०६।२),” इह भी पढकर पित्रे शिवगोत्राय रुद्राय प्रथमेऽहनि वासांसि स्वधानमः ॥ एवं (आं प्रभुशक्तये नमः) संहारिणीकलायैनमः—(पृ. ३०८।५) पित्रे-दशमेऽहनि वा सांसि स्वधानमः ॥ ॥ सव्येन ॥ ॥ अर्घेन दीपं संकल्प्य (नमोस्तु ते महादेवि सर्वोपद्रवनाशिनि । इच्छारूपे स्वरूपस्थे नित्ये नित्यात्मिके शिवे । कलाकलङ्करहिते भावभावान्तमध्यगे । अव्यक्ते कलनातीते शान्ते नित्योदिते परे । लयोदयविनिर्मुक्ते नित्यतृप्ते निरामये । शक्तिबीजस्वभावस्थे चण्डीकापालिनीश्वरि । स्वाहाकारे स्वधाकारे परिपूर्णं कृपापरे । त्वं देवी सर्वभूतानां व्याप्तिकर्त्री न संशयः । त्वया व्याप्तमिदं सर्वं भूतसर्गं चराचरम् । स्वचक्रयोजिनीनां च पारमार्थ्यानुमध्यगे अद्यात्माकं

हितार्थाय सन्निधानं कुरु प्रभो ॥ ॥ अपसव्येन ॥ ॥
 “तिलेन” यमान्तकायैविब्रहे कालरात्र्यैधीमहि । तन्न-
 श्रण्डी प्रचोदयात् ३ (अद्यतावत् पितुः शिवगोत्रस्य रुद्रस्य
 मोहान्धकारनिवृत्यर्थं परलोके प्रकाशवृद्ध्यर्थं) प्रथमेऽ-
 हनि ब्राह्मीदीपं परिकल्पयामिनमः ॥ १ ॥ (सव्येन । पुनः
 अर्धेन । नमोस्तुते-वृद्ध्यर्थं) द्वितीयेऽहनि माहेश्वरीदीपं-
 ॥ २ ॥ एवं (नमोऽस्तुते-) तृतीयेऽहनि कौमारीदीपं-
 ॥ ३ ॥ ॥ चतुर्थेऽहनि वैष्णवीदीपं-॥ ४ ॥ ॥ पञ्चमेऽ-
 हनि वाराहीदीपं- ॥ ५ ॥ ॥ षष्ठेऽहनि नारसिंहीदीपं-
 ॥ ६ ॥ ॥ सप्तमेऽहनि ऐन्द्रीदी- ॥ ७ ॥ ॥ अष्टमेऽहनि
 चामुण्डादीपं-॥ ८ ॥ ॥ नवमेऽहनि महालक्ष्मीदीपं- ॥ ९ ॥
 ॥ (सव्येन । नमोस्तुते । अपसव्येन । यमान्तकायै-अद्यता-
 वत् पितुः प्रकाशवृद्ध्यर्थं) दशमेऽहनि चण्डीदीपं परिकल्प-
 यामिनमः ॥ १० ॥ “पिण्डेषु पुष्पं मन्त्रकलशात्” ॥ त्रयीसप्त-
 चतुर्युग्ममयी त्रितयवर्त्मनि । स्थितो यः सन्निसहितः

स जयत्यऽमरेश्वरः ॥१०॥ “वामाङ्गुष्ठे काण्डैकविष्टरं निधाय
 पिण्डं नद्यां क्षिपेत्” । (अद्यतावत्-पितुः शिवगोत्रस्य रुद्रस्य
 प्रथमेऽहनि निर्मलनिर्द्वन्द्वशिवप्रकृतिसाधनाय अमुकनद्याः
 प्रवाहे) अयं पार्थिवः पिण्डः पूरकोऽस्तु स्वधानमः ॥ पित्रे
 शिव-प्रथमेऽहनि-प्रथमस्तिलोदकुम्भः स्वधानमः । प्रथमे-
 हनि प्रथमस्तिलोदकाञ्जलिः ॥ १ ॥ एवं द्वितीये-आप्यः
 पिण्डः पूरकोऽस्तु स्वधानमः । पित्रे शिवगोत्राय द्वितीये-
 ऽहनि प्रथमस्तिलोदकुम्भः । पित्रे द्वितीयेऽहनि द्वितीय-
 स्तिलोदकुम्भः स्वधानमः । पित्रे द्वितीयेऽहनि प्रथमस्तिलो-
 दकाञ्जलिः स्वधानमः । पित्रे द्वितीयेऽहनि द्वितीयस्तिलो-
 दकाञ्जलिः स्वधानमः ॥ २ ॥ तृतीयेऽवैजसः ॥ ३ ॥ चतुर्थे-
 ऽहनिवायवः ॥ ४ ॥ पञ्चमे आकाशीयः ॥ ५ ॥ षष्ठे मानसः
 ॥ ६ ॥ सप्तमे बौद्धः ॥ ७ ॥ अष्टमे आहङ्कारिकः ॥ ८ ॥ नवमे
 प्राकृतिकः ॥ ९ ॥ दशमेऽहनि पौरुषः पिण्डः पूरकोऽस्तु स्वधा-
 नमः ॥ एवं पितुः प्रथमे, द्वि, तृ, च, प, ष, स, अ, न, दशमेऽहनि

दशमस्तिलोदकुम्भः स्वधानमः ॥ प्रथमे प्रथमः २, ३, ४,
 ५, ६, ७, ८, ९, १० ऽहनि दशमस्तिलोदकाञ्जलिः स्वधा-
 नमः ॥ “पुनः” शताञ्जलिः “ॐ हूं बहुरूपभैरवाय नमः”
 (इस मन्त्र से सौ १०० जलाञ्जलि-देकर) ॥ अद्यतावत् पित्रे
 शताञ्जलिं ददामि स्वधानमः ॥ दशमेऽहनि कुम्भं क्षिपेत् ॥
 मन्त्रकलशात् शिष्यस्य “मन्त्रार्थाः सफलाः” इति दत्त्वा ।
 रिक्तान् कलशत्रयपात्रान् पुनर्जलार्घ्ययुतान् स्वेस्वेस्थाने क्षेत्रपालान्प्र-
 कल्प्य ॥ क्षांक्षेत्रपालाय नमः ॥ आमर्दकाय नमः कङ्कालाय,
 भीमरवाय, अट्टहासाय, करवीराय, करङ्काख्याय, काल-
 ग्रासाय, कुलेश्वराय नमः ८ । मयि पुष्टिं पुष्टिपतिर्दधातु ॥
 इति सन्तर्प्य ॥ आरात्रिका ॥ गृह्णन्तु शिवसम्भक्ताः प्रेताः
 प्रासादवाहगाः । पञ्चभूताश्च ये मन्त्रास्तेषामनुचराश्च ये ।
 ते तृप्यन्तु स्वाहावौषट् ॥ ततो गृहं गत्वा रक्षामन्त्रं पठेत् ॥
 “आमर्दकोऽथ कङ्कालो भीमरावोऽट्टहासकः । करवीरः
 करङ्काख्यः कालग्रासः कुलेश्वरः ॥ इति शिवक्रियानिधिः ॥

अथ शिवश्राद्धेऽन्नपूरिपूजा ॥

ॐ नौमि स्वात्मप्रकाशप्रशमितविषमक्लेशराशिं महेशं
वन्दे वाग्देवतां तां कलयति किल या मूलतां वाग्ल-
तायाः । विघ्नग्रासप्रबन्धादिव बृहदुदरं नौमि विघ्नाधि-
राजं दत्तप्राग्दीक्षमेकं गुरुवरमपरं ज्ञानदं च प्रपद्ये ॥
वन्दे महेशं विश्वेशं वन्दे वाग्देवतां पराम् । वन्दे लम्बो-
दरं देवं वन्देऽहं गुरुपादुकम् ॥ ॥ ॐ ह्रीं सः पवित्रकम-
र्पयामि नमः ॥ ॥ भुक्त्वा भोगानवनिवलयं धर्मतः पा-
लयित्वा जित्वा शत्रून् द्रविणनिवहैरर्थिनस्तर्पयित्वा ।
अम्लानश्रीर्वयसि चरमे पुत्रसंन्यस्तभारः स्वस्थे चित्ते
त्रिभुवनगुरुं शम्भुमभ्यर्चयेथाः ॥ ॥ यं शैवाः समु-
पासते शिव इति ब्रह्मेति वेदान्तिनो बौद्धा बुद्ध इति
प्रमाणपटवः कर्तेति नैयायिकाः । अहं नित्यं जैनशास्त्रनि-
रताः कर्मेति मीमांसकाः सोऽयं नो विदधातु वाञ्छितपदं
षड्दर्शनपात्रं शिवः ॥ स्वात्मने प्रियस्वरूपाय समालभनं

गन्धोनमः अर्घोनमः पुष्पं नमः ॥ संसारमरुकान्तारमहा-
मोहनिवृत्तये । तदिदममृतं चक्षुर्दीपोयं शिवगृह्यताम् ॥
इति दीपे । कालाग्निरुद्ररूपं तं सर्वाद्यविनिस्सृदनम् । सर्व-
सौभाग्यजननं धूपोयं शिवगृह्यताम् ॥ इति धूपे । द्विभुजं
चैकवदनं सौम्यं पङ्कजभृत्करम् । तेजोविम्बस्य मध्यस्थं
वर्तुलं रक्तवाससम् । आदित्यमीदृशं ध्यायेद्भोगमोक्ष-
फलप्रदम् ॥ इति सूर्ये । स्वात्मने शिवस्वरूपाय भवाय देवाय
८ प्रपन्नपारिजाताय दीपोनमः ॥ “अपसव्येन” ॥ अद्य-
तावत् पित्रे शिवगोत्राय ईश्वराय, पितामहाय शिवगोत्राय
सदाशिवाय, प्रपितामहाय शिवगोत्राय शिवाय ॥ मात्रेशिव-
गोत्रायै बलविकरिण्यै, पितामह्यै शिवगोत्रायै बलप्रमथिन्यै,
प्रपितामह्यै शिवगोत्रायै सर्वभूतदमन्यै ॥ एवं । मातामहाय
शिवगोत्राय ईश्वराय ॥ मातामह्यै शिवगोत्रायै बलवि-
करिण्यै इत्यादि समस्तमातापितृभ्योद्वादशदैवतेभ्यः
पितृभ्यः सांवत्सरिकेशिवश्राद्धे दीपः स्वधानम् । धूपः स्वधा-

आत्मासनायनमः । दिङ्मातृभ्योनमः ॥ ॥ सुधाकलश-
 सत्पुष्पमालाहस्ताः सुशोभनाः । आकाशमातर एकवक्त्रा
 देवस्य संमुखाः ॥ उमायैनमः, दुर्गायै, भद्रकाल्यै, स्वस्त्यै,
 स्वाहायै, शुभङ्कर्यै, श्रियै, गौर्यै, भूतदात्र्यै, वागीश्वर्यै,
 दिङ्मातृभ्यः, वृषभाय, भृङ्गीशाय, कुमाराय, अम्बिकायै,
 द्वारश्रिये, सरस्वत्यै, लक्ष्म्यै, गणपतये, प्रभामण्डलाय,
 नन्दिने, गङ्गायै, मेषास्याय, दण्डिने, महाकालाय,
 यमुनायै, छागलास्याय, महोदराय, वास्तुपुरुषाय, ब्रह्मणे,
 सर्वेभ्योभूतेभ्योनमः ॥ ॥ अपसर्पन्तु ते भूता ये दिवि
 भुवि संस्थिताः । ये दिक्षु विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शि-
 चाज्ञया ॥ पाषाण्डकारिणोभूत्वा पिशाचाः प्रेतराक्षसाः ।
 अपसर्पन्तु ते सर्वे दिव्यास्त्रेण तु ताडिताः ॥ ॥ “प्राणा-
 यामः” ॥ ॐ १६ “पूरकं” । ॐ ६४ “कुम्भकं” ॐ ३२
 “रेचकं” इतिजपेत् ॥ ॥ ॥ (स्ववामेऽधः शाखायां गणपति-
 पूजा) ॥ “वायव्ये” ॥ विभ्रह्मणिहस्तपद्मयुगले दन्ता-

क्षसूत्रे शुभे वामे मोदकपूर्णपात्रपरशू नागोपवीती त्रिदृक् ।
 श्रीमान्सिंहयुगासनः श्रुतियुगे शङ्खौ वहन्मौलिमान्दि-
 श्यादीश्वरपुत्र एष भगवांल्लम्बोदरः शर्म नः ॥ अस्य
 श्रीमहागणपतिमन्त्रस्य, ब्रह्माऋषिः, गायत्रं छन्दः, महागणपति-
 देवता, गंवीजं, ह्रींशक्तिः, कुरुकुरु कीलकं, पूजनेविनियोगः ॥
 गांह-गींशिर-गूंशिखा-गैकव-गौनेत्राभ्यांः, गः अस्त्रायफट् ॥ ॥
 तत्पुरुषायवि-वक्रतुण्डायधी- । तन्नोदन्ती प्र- । ३ ॥
 गजवदनमऽचिन्त्यं तीक्ष्णदन्तं त्रिनेत्रं बृहदुदरमऽनन्तं,
 दन्तमाले दधानम् । परशुचषकपद्मयुग्महस्तारविन्दं
 हरियुगलनिविष्टं श्रीगणेशं भजामि ॥ ॥ ॐ अनन्ताय-
 नमः, पद्मासनाय, सिंहासनाय, ग्लूंगंगणपतये, ग्लूंसः
 गणपतिवल्लभायै, “गां” इत्यङ्गानि । गंगणराजाय, गांल-
 म्बोदराय, गांगणेशाय, गांविरूपाक्षाय, गांविभीषणाय,
 गांविघ्नेशाय, गांदीर्घनासाय, गांभाननाय, गुरुवे, पर-
 मगुरुवे, परमेष्ठिने, परमाचार्याय, आद्यसिद्धेभ्यो, स्व-

गुरवे, क्षांक्षेत्रपालाय, हांवागीश्वर्यै, ॐघोरदंष्ट्राय, ॐ-
 विरूपाक्षाय, काकतुण्डाय, चिल्लवक्राय, उदुम्बराय,
 गांगणपतये, संसरस्वत्यै गङ्गायै, महाकालाय, यमुनायै,
 चण्डायै, प्रचण्डाय, दण्डिने, महोदराय, वैश्रवणायराज्ञे,
 गामूर्तये, गांगणेश्वराय, समालभनं गन्धादि- ॥ ॥ (“ततः
 पश्चिमे मध्यवृहच्छाखायां” कुमारपूजा) घण्टां सुवर्णर-
 चितां रुचिरां पताकां शक्तिं दधानमपि चारुशिखण्डि-
 राजम् । भूयात्सदत्तवदनो भवतां विभूतयै बद्धस्थितिर्व-
 यसि बालवयाः कुमारः ॥ ॥ अस्य श्रीकुमारमन्त्रस्य,
 ब्रह्माऋषिः, गायत्रं छन्दः, कुमारोदेवता, कवीजं क्रूंशक्तिः,
 कौंकीलकं, पूजने विनियोगः ॥ कांढ-कींशि-॥ कार्तिकेया-
 यवि-सेनाधिपतयेधी-। तन्नः कुमारः प्र-। ३ ॥ ॐक्लीं-
 कांकुमारायनमः ॥ ॥ (स्वदक्षेऽधः शाखायां सूर्यपूजा)
 धवलाम्भोरुहासीनं दाडिमीकुसुमप्रभुम् । स्फुरद्रत्नमहा-
 तेजोवृत्तमण्डलमध्यगम् । अंसासक्तस्फुरच्छेतसनाला

वज्रकरद्वयम् । एकास्यं चिन्तयेद्भानुं द्विभुजं रक्तवास-
 सम् ॥ सूर्यं सौवर्णवर्णं मुनिगणनमितं चारुहासं त्रिनेत्रं
 रक्ताब्जं सुर्णकुम्भं सुरुचिरवसनं धारयन्तं भुजाभ्याम् ।
 वामे च्छायासमेतं रथवरवहनं शुक्लपर्णाब्जमध्ये तिष्ठन्तं
 स्थूलसूक्ष्मं सकलजननुतं ध्यानकाले भजेऽहम् ॥ ॥ अस्य
 श्रीसूर्यमन्त्रस्य ब्रह्माक्षरः, गायत्रं च्छन्दः, सवितादेवता, हांवीजं,
 ह्रींशक्तिः, ॐकीलकं, पूजने विनियोगः ॥ हांहृदयायनमः ।
 सूर्यरूपायवि-सूर्यज्ञानायधी- । तन्नः सूर्यः प्रचोदयात् । ३॥
 विश्वप्रकाशायवि-विश्वज्ञानायधी- । तन्नः सूर्यः प्र- ३ ॥
 हांपद्मासनायनमः, आंअर्कासनायनमः, हांखशोलकायसू-
 र्यमूर्तये, हांह्रींहंसःसूर्याय, अंहृदयायनमः, अर्काशिरसे-
 स्वाहा, ॐभूर्भुवःस्वःज्वालिन्त्यैशिखायैवषट् ; हूंकवचायहुं, भां-
 नेत्राभ्यांवौषट्, रः अस्त्रायफट्, अंदण्डिनेनमः, अपिङ्गलाय,
 ॐगुरुभ्यः, अंविमलायै, अंअमायै, रांदीप्ताय, रींसूक्ष्माय,
 रूंजयाय, रूंभद्रकाल्यै, रेंविभूतायै, रेंविमलाय, रेंअमो-

धाय, रौंविद्युताय, रंसर्वतोमुखाय नमः । ३ ॥ (दक्षिणे ऊर्ध्वोर्ध्वपंक्तिक्रमेण ग्रहपूजा) अग्न्यादित्याभ्यां नमः, वरुणचन्द्रमोभ्यां, कुमारभौमाभ्यां, विष्णुबुधाभ्यां, इन्द्राबृहस्पतिभ्यां, सरस्वतीशुक्राभ्यां, प्रजापतिशनैश्चराभ्यां गणपतिराहुभ्यां, रुद्रकेतुभ्यां, ब्रह्मध्रुवाभ्यां, अनन्ताऽगस्त्याभ्यां नमः । ११ “भगवन्तो ग्रहाः सर्वे येऽन्ये चोपग्रहामताः । ते सर्वे सन्निधानं मे कुर्वन्तु विघ्नशान्तये ॥ ४ ॥ (दक्षिणे मध्यशाखायां दुर्गापूजा) ॥ दूर्वाभिर्भां त्रिनयनां विलसत्किरीटां शङ्खाब्जखड्गशरखेटकशूलचापान् । सन्तर्जनीं च ददतीं महिषासनस्थां दुर्गानवारकुलपीठगतां भजेऽहम् ॥ ॥ अस्य श्रीदुर्गामन्त्रस्य, महेश्वरऋषिः, अनुष्टुप्छन्दः, दुर्गादेवता, दुम्बीजं, ह्रीं शक्तिः, ॐ कीलकं, पूजने विनियोगः ॥ ॐ ह्रिं, ह्रीं शिरः, दुंशिखा, दुरक्व, गानेत्रा-यै नमः अस्त्राय फट् ॥ सुभगायै विब्रहे, काममालिन्यै धीमहि । तन्नो दुर्गा प्रचो- । ३ ॥ ॐ ह्रीं दुंदुर्गायै नमः सिंहासनाय । “सा मे भवतु सुप्रीता

गौरी शिखरवासिनी । उग्रेण तपसा लब्धो यया पशु-
 पतिः पतिः” ॥ ॐ गौंगौर्यासनाय, ॐ गौंमूत्यै, ॐ ह्रींसः
 महागौरि रुद्रदयिते स्वाहा “मूलं” गांहृदया ० ॥ ॥ (आग्नेय्ये-
 ऽधःशाखायां लक्ष्मीवासुदेवपूजा) ॥ श्वेतैः शंखगदाब्ज-
 चक्रसहितैः सव्यैर्भुजैरङ्कितं वामैः पुस्तकदर्पणाग्रनलिनी-
 कुम्भानुशार्ङ्गं सदा । राजन्तं गरुडाधिरूढमधिकं भक्ता-
 नुकम्पास्पदं लक्ष्म्यार्धाङ्कितमद्य नौमि वरदं श्रीवासुदेवं
 विभुम् ॥ ॥ अस्य श्रीलक्ष्मीवासुदेवमन्त्रस्य, शिवऋषिः, त्रिष्टुप्-
 छन्दः, लक्ष्मीवासुदेवो देवता, पूजने विनियोगः ॥ ॐ ह्रां विमल-
 ज्ञानसद्भावाय हृदयाय नमः । ह्रींसर्वैश्वर्यमूर्तये शिर- । ॐ हूं सर्व-
 शक्तिस्वरूपाय शिखा- । ह्रैं अनन्तबलरूपिणे कव- । ह्रौं अप-
 रिमिततेजसेनेत्रा- । हः अप्रतिहतवीर्याय अस्त्राय- ॥ वासुदे-
 वाय वि-लक्ष्म्यार्धाय धी- । तन्नो विष्णुः प्र- । ३ ॥ ॐ ह्रूं ह्रीं ल-
 क्ष्मीवासुदेवाय नमः १०८ । ॐ ह्रां महालक्ष्म्यै नमः १०८ ।
 क्षेत्रपालाय, द्वारप्रियै, चण्डाय, जयवाय, विजयाय, शङ्ख-

निधये, पद्मनिधये, ॐपितृभ्यःस्वधानमः, गणपतयेनमः,
वास्तुपुरुषाय, पृथिव्यै, सरस्वत्यै, गुरुभ्योनमः ॥ “ततोऽ-
ङ्गषट्कं मूलेनाऽत्मपूजांच” ॥ आधारशक्त्यैनमः, कूर्माय, अन-
न्ताय, पृथिव्यै, क्षीरार्णवाय, कालाग्निरुद्राय पद्मासनाय
धर्माय इत्यासनं । “तदुपरिभगवन्तमावाहयेत्” ॥ भगवन्भू-
तभव्येश मदनुग्रहणोद्यत । आवाहितोसि विश्वेश गृहा-
णास्मत्कृतंजपम् ।’ इत्यावाह्य पुनर्मूलं । रहरङ्गरुडायनमः,
सःसर्वैश्वर्याय, ननलिन्यै, पंपन्निन्यै, सूयसोममण्डलाय,
प्रधानपुरुषईश्वरतत्त्वाय, पंपन्नाय, हंशङ्गाय, ईचक्राय,
क्लंकमण्डलवे, आदर्पणाय, ऐंपुस्तकाय, अक्षसूत्राय, ईन-
लिनीनालाय, किरीटाय, कौस्तुभाय, श्रींश्रीवत्साय, वन-
मालायैनमः ॥ “ततोगुरुपूजा” ॥ ॐगुरवेनमः, परमगुरवे,
परमेष्ठिने, परमाचार्याय, आद्यसिद्धेभ्यः ॥ आंक्षांवास्तु-
क्षेत्रपालायनमः स्वगुरवेनमः ॥ ॥ (पूर्वमध्यशाखायां त्रि-
पुरसुन्दरीपूजा) ॥ न्यर्णस्यभानिनिष्टपूतैरभिका मुद्रात्रयो-

द्वासिता या धत्तेऽङ्कुशपाशबाणनिचयं चापं चतुर्भिर्भुजैः ।
 देवीभिस्तिसृभिस्तथाष्टभिरथो दिग्दिङ्मनुख्यातिभिर्व-
 स्त्रऽष्टिप्रणताभिरष्टभिरथो जीयाञ्जगन्मातृका ॥ गणेश-
 वटुकस्तुता- ॥ ॥ “अस्य श्रीत्रिपुरसुन्दरीमन्त्रस्य, दक्षि-
 णामूर्तिर्ऋषिः, पङ्क्तिच्छन्दः । त्रिपुरसुन्दरीदेवता, श्रीबीजं, ह्रींश-
 क्तिः क्लींकीलकं, पूजनेविनियोगः” ॥ श्रांह-श्रीं ॥ ऐंत्रिपुरादे-
 व्यैविन्नहे, क्लींकामेश्वर्यैधीमहि । सौतन्नः क्लिन्नः प्रचो ३ ॥
 परब्रह्मात्मके महाचक्रेवैन्दवे महात्रिपुरसुन्दर्यऽम्बापादुका-
 भ्योनमः ॥ “सौंक्लीं ऐं हृद-सौंक्लीं ऐं शिरसेस्वाहा” इति ॥ ॥
 (ईशानेऽधः शाखायां मृत्युञ्जयपूजा) ॥ ॥ देवं सुधाकल-
 शेति ॥ चन्द्रार्काग्निविलोचनं सितमुखं पद्मद्वयान्तःस्थितं
 मुद्रापाशसुधाऽक्षसूत्रविलसत्पाणिं हिमांशुप्रभम् । कोटीरे-
 न्दुगलत्सुधाप्लुततनुं हारादिभूषोज्ज्वलं कान्त्या विश्ववि-
 मोहनं पशुपतिं मृत्युञ्जयं भावये ॥ ॥ अस्य श्रीमृत्युञ्जयमन्त्रस्य
 महाचमसकोहलमणिः, मायकच्छन्दः, मृत्युञ्जयोदेवता, ॐबीजं

जुंशक्तिः, सःकीलकं, पूजनेविनियोगः ॥ ॐह-जुंशिर-सःशिखा-
 ॐकव-जुंनेत्र-सःअस्त्रा-॥ अमृतेशायवि-व्योमदेहायधीमहि ।
 तन्नोनेत्रः प्र- । ३ ॥ ॐजुंसःहंसःमांपालयपालयसोहं-
 सःजुंॐ १०८ ॥ ॥ चन्द्रार्धमौलिमऽतिसुन्दरमाऽ-
 दिदेवं पूर्णेन्दुविम्बवदनं कमलासनस्थम् । पीयूषपात्र-
 कलशाब्जवराऽभयाढ्यं देवं त्रिनेत्रममृतेश्वरमाश्रयामि ॥
 ॐजुंसः अमृतेश्वरभैरवायनमः ॥ ॐजुंसःअमृतलक्ष्म्यै-
 नमः ॥ ॐजुंसः अमृतेश्वरमूर्तये सर्वभूतान्तरात्मने व्योम-
 व्यापिने व्योमशरीराय सर्वसमयलोपान्निवारय २ सर्वस-
 मयां पूरय पूरय सर्वसाधारणमन्नशरीरायहींस्वाहा ॥ ॐजुंसः
 अमृतेपरामृतेनित्ये क्लींसः अमृतेश्वरि सर्वभूतान्तरस्थे
 ब्रह्मस्वरूपे महाव्योमशरीरे सर्वसमयां पूरय २ अमृतल-
 क्ष्म्यैस्वाहा ॥ “मूलं” ॥ ॐजुंसः अमृतलक्ष्म्यैनमः १०८ ॥
 ॐजुंहृदयायनमः, व्योंशिर-, ईशिखा-, हंकव-, ज्योनेत्र-,
 फट् अस्त्रायफट् ॥ (उत्तरे मध्याह्नपूजायां भद्रकालीपूजा) ॥

श्यामां श्याममुखीं विलोलवपुषीं सत्कोटराक्षीं शिवां
 विंशद्युत्तररूपिणीं मधुमदोन्मत्तां च रक्ताम्बराम् । ब्रह्मा-
 मुण्डशिवाभिविष्णुरशनाहस्तामऽनङ्गोच्चलां प्रेतस्थां हृद-
 याम्बुजे भगवतीं भैभद्रकालीं भजे ॥ ॥ अस्य श्रीभद्र-
 कालीमन्त्रस्य ब्रह्माऋषिः, अनुष्टुप्छन्दः, भद्रकालीदेवता, भैवीजं,
 ह्रींशक्तिः, क्रूंकीलकं, पूजनेविनियोगः ॥ क्रींक्रींक्रींहृद- ।
 हूंहूंशिख- । ह्रींह्रींशिखा- । भैभद्रकालीकव- । ह्रींह्रींहूंहूंनेत्र
 क्रींक्रींक्रींअस्त्रायफट् ॥ ॐ भैभद्रकाल्यैविद्महे, कालरात्र्यैधी-
 महि । तन्नोभद्रकालीप्रचोदयात् ३ ॥ क्रींक्रींक्रींहूंहूंह्रींह्रीं
 भैभद्रकालिभैह्रींह्रींहूंहूंक्रींक्रींक्रींस्वाहा १०८ ॥ ॥
 (कर्णिकायां) ॥ ब्रह्मादिकारणातीतं स्वशक्त्यानन्दनिर्भरम् ।
 नमामि परमेशानं खच्छन्दं वीरनायकम् ॥ त्रिपञ्चनयनं देवं
 जटामुकुटमण्डितम् । चन्द्रकोटिप्रतीकाशं चन्द्रार्धकृतशेख-
 रम् ॥ पञ्चवक्त्रं विशालाक्षं सर्पगोनासमण्डितम् । वृश्चिकैर-
 शिवर्णभैरवेण तु विराजितम् ॥ कपालमालाभरणं खड्ग-

खेटकधारिणम् । पाशाङ्कुशधरं देवं शरहस्तं पिनाकिनम् ॥
 वरदाभयहस्तं च मुण्डखट्वाङ्गधारिणम् । वीणाडमरुहस्तं च
 घण्टाहस्तं त्रिशूलिनम् ॥ वज्रदण्डकृताटोपं परश्वायुध-
 हस्तकम् । मुद्गरेण विचित्रेण धृतेन तु विराजितम् ॥
 सिंहचर्मपरिधानं गजचर्मोत्तरीयकम् । अष्टादशभुजं देवं
 नीलकण्ठं सुतेजसम् ॥ ऊर्ध्ववक्त्रं महेशानि स्फाटिकाभं
 विचिन्तयेत् ॥ आपीतं पूर्ववक्त्रं तु नीलोत्पलदल-
 प्रभम् ॥ दक्षिणं तु विजानीयाद्वामं चैव विचिन्तयेत् ।
 दाडिमकुसुमप्रख्यं कुङ्कुमोदकसन्निभम् ॥ चन्द्रार्बुधप्रती-
 काशं पश्चिमं तु विचिन्तयेत् । स्वच्छन्दभैरवं देवं सर्व-
 कामफलप्रदम् ॥ ध्यायेद्वै यस्तु युक्तात्मा क्षिप्रं सिद्ध्यति
 मानवः । पूर्वं या सा मया ख्याता अघोरा शक्ति-
 रुत्तमा ॥ यादृशं भैरवं रूपं तस्यास्तादृशमेव हि । भैरवं
 पूजयित्वा तु तस्योत्सङ्गतां स्मरेत् । ईषत्करालवदनां
 गम्भीरविधुलुभाम् । प्रसन्नास्यां सदा ध्यायेद्भैरवीं

विस्मितेक्षणाम् ॥ नमस्तस्मै ह्यऽघोराय घोरघोरतरात्मने ।
 उत्पत्तिस्थितिसंहारलयानुग्रहहेतवे ॥ (एवं ध्यात्वा मान-
 सोपचारैः संपूज्य) ॥ वामे खेटकपाशशार्ङ्गविलसदण्डं च
 वीणाण्टिके विभ्राणं ध्वजमुद्गरौ स्वनिभदेव्यङ्कं कुठारं करे ।
 दक्षेऽस्यङ्कुशकन्दुलेषुडमरून्वज्रत्रिशूलाभयं रुद्रस्थं शरवक्र-
 मिन्दुधवलं स्वच्छन्दनाथं स्तुमः ॥ ॥ अस्य श्रीअघोर-
 भैरवमन्त्रस्य श्रीकालाग्निरुद्रभैरवऋषिः, अनुष्टुप्छन्दः, श्रीबहुरूपः
 अघोरेश्वरः परमात्मा देवता, ॐबीजं, ह्रींशक्तिः, कुरुकुरुकीलकं
 पूजनेविनियोगः ॥ ॥ अघोरेभ्यः सर्वात्मने अङ्गुष्ठा-, ऽथघो-
 रेभ्योब्रह्मतर्जनी- । घोरघोरतरेभ्यश्चज्वलिन्यैमध्यमा- । सर्व-
 तःशर्वसर्वेभ्योपिङ्गलाय अनामिकाभ्यां- । ॐजुंसः ज्योतीरू-
 पायकनिष्ठि- । नमस्ते रुद्ररूपेभ्योदुर्भेद्यायमहापाशुपतास्त्राय
 करतल- ॥ ॥ एवं षडङ्गन्यासः ॥ बहुरूपायविब्रूहे, कोटरा-
 क्षाधी- । तन्नोऽघोरःप्रचो- । ३ ॥ अघोरेभ्योथ घोरेभ्यो
 घोरघोरतरेभ्यश्च । सर्वेभ्यो शर्व सर्वेभ्यो नमस्ते रुद्ररू-

पेभ्यः १०८ ॥ (अथाघोरेश्वर्याः) नौम्यहं तां परंब्रह्मम
 हिषीं चित्स्वरूपिणीम् । ब्रह्मादिकारणातीतां परानन्दमयीं
 शिवाम् ॥ बहुरूपायवि-अघोरेश्वर्यैधी-तन्नोऽघोरीप्र- । ३ ॥
 परात्मिकायैवि-चित्स्वरूपिण्यैधी- । तन्नः शक्तिः प्र । ३ ॥
 हांहृदयायनमः ॥ ॥ मूलं ॐ ह्रीं अघोरेश्वरिहूंफट्स्वाहा १०८
 अस्य श्रीनिष्कलेश्वरमन्त्रस्य, सदाशिवऋषिः, अनुष्टुप्छन्दः,
 श्रीसच्चिदानन्दरूपः परमशिवः परमात्मादेवता, पूजनेविनियोगः ॥
 “हांहृ”- । विश्वैकरूप विश्वात्मन् विश्वसर्गादिकारणम् ।
 परप्रकाशवपुषं स्तुमः स्वच्छन्दभैरवम् ॥ विश्वातीतं विश्वमयं
 भैरवाष्टकसंयुतम् । सुशान्तं निष्कलं शुद्धं सर्वव्यापि निर-
 ज्जनम् । चिद्धो धानन्दगहनं तेजः सर्वाश्रयं भजे ॥ मध्यग्रा-
 णनिविष्टहंसपरमा यो रोमकूपाश्रयः प्राणः सूक्ष्मविमर्शशा-
 लिवपुषः सार्धत्रिकोत्थात्मकः । तान्मन्त्रात्मतया विलोमय-
 ति यः स्वच्छन्दनाथः परोदेवोऽसौ विदधातु भैरववपुस्तेजः
 परं शाश्वतम् ॥ ॐ ह्रीं अघोरेश्वरिहूंफट्स्वाहा १०८ “हां-

हृदयायही” । क्षंईशानवक्रायनमः, यंतत्पुरुषव- । रंअघोरव- ।
 वंवामदेवव- । लंसद्योजातवक्रायनमः, कपालेशादिभ्यो नमः
 खङ्गाद्यायुधेभ्योनमः । (अथ सप्तावरणपूजा) हींअनन्ताय,
 सूक्ष्मायनमः, शिवोत्तमाय, कूंएकनेत्राय, रंएकवक्राय, क्षां
 एकरुद्राय, ऊंळूंत्रिमूर्तये, हूंहींश्रीकण्ठाय, श्रींशिखण्डिने-
 नमः । १ । रांरीरूंनन्दिने, सांसींसूंमहाकालाय, हूंसांभृङ्गि-
 रुद्राय, गूंगंगणपतये, त्रांवृषभाय, कुंकुमाराय, हींसः
 अम्बिकायै, हूंसूंचण्डीश्वरायनमः ॥ २ ॥ ॐलंइन्द्रायवज्रहस्ता-
 यनमः, रंअग्रयेशक्तिह, टंयमायदण्डह- । क्षंनैर्ऋतयेखङ्गह- ।
 वंवरुणायपाशह- । यंवायवेध्वजह- । कुंकुबेरायगदाह- । शूंई-
 शानायत्रिशूलह- । आंब्रह्मणेपद्मह- । हूंअनन्तायहलहस्ताय-
 नमः । ३ ॥ जमरयऊंजयायैनमः, क्षसखूंविजयायै रांसुभ-
 गायै यांदुर्भगायै, समरयऊंजयन्त्यै, समरयऊंऊहिन्यै, हसर-
 यऊंअपराजितायै, झंकराल्यैनमः । ४ । हांहींसः सूर्याय-
 नमः, सहरऊंचन्द्रमसे, रहरऊंअङ्गारकायनमः, सहलऊं

बुधाय, रसऊंजीवाय, ह्रींभार्गवाय, क्षरमयऊंशनैश्वराय,
 गलंराहवे, ह्रींकेतवे, ॐध्रुवाय, ॐअगस्त्यायनमः । ५ ।
 अनन्तनागराजायनमः, वासुकिना-, पद्मना-, महापद्मना-,
 तक्षकना-, कार्कोटकना-शङ्खपालना-, कुलिकनागराजाय-
 नमः । ६ । ॐवज्रायफट्नमः, शक्तयेफट्नमः, दण्डाय-
 फट्नमः-, खड्गाय-, पाशाय-, ध्वजाय-, गदायै-, त्रिशूलाय-,
 पद्माय-, हलाय, वराय, अभयाय, मुद्राय, कृपाणाय,
 घण्टायै, डमरवे, परशवे, खेटकायफट्नमः । ७ । जम्बुद्वीपाय,
 प्लक्षद्वी-, शलमलि, कुशद्वी, क्रौञ्च, शाक, पुष्करद्वीपायनमः ॥
 क्षारसमुद्राय, इक्षुसमुद्रय, सुरास, घृत, दधि, क्षीर, स्वादूदक-
 समुद्रायनमः ॥ भवायदेवायक्षितिमूर्तये, शर्वायदेवायजल-
 मूर्तये, रुद्रायदेवायाऽग्नि, पशुपतयेदेवायवायु, उग्रायमूर्तये-
 नमः देवायाऽकाश, महादेवायसूर्य, भीमायदेवायसोम,
 ईशानायदेवाययजमानमूर्तयेनमः ॥ कपालेश्वरभैरवाय, शि-
 खिवाहन, क्रोधराजभै, विकरालभै, मन्मथ, मेघनाद, सोम-

राज, विद्याराजभैरवाय, एतन्मण्डलमध्यगतस्वच्छन्दभैर-
वायनयः ॥ आत्मतत्त्वाय, विद्यातत्त्वाय, शिवतत्त्वाय,
इच्छाशक्तये, ज्ञानशक्तये, क्रियाशक्तये, मन्त्राध्वनेनमः, पदा-
ध्वने, भुवनाध्वने, वर्णाध्वने, तत्त्वाध्वने, कलाध्वने नि-
वृत्तिकलायै नमः, निवृत्तिकलाधिपतये ब्रह्मणे, प्रतिष्ठाकलायै,
प्रतिष्ठाकलाधिपतये विष्णवे, विद्याकलायै, विद्याकलाधिप-
तये रुद्राय, शान्ताकलायै, शान्ताकलाधिपतये ईश्वराय,
शान्त्यतीताकलायै, शान्त्यतीताकलाधिपतये सदाशिवाय-
नमः ॥ सर्वज्ञताह-। तृप्तिशिरसे स्वाहा, अनादिबोधशिखायै,
स्वतन्त्रताकवचा-, अलुप्तनेत्राभ्यां वौषट्, अनन्तशक्तये अस्त्राय-
फट् ॥ खड्गाय नमः, खेटकाय, पाशाय, अङ्कुशाय, शराय नमः,
पिनाकाय, वराय, अभयाय, मुण्डाय, खट्वाङ्गाय, वीणाय,
डमरवे, घण्टाय, त्रिशूलाय, वज्राय, दण्डाय, परशवे,
मुद्गराय, शंखतारादिभ्य ईशानकलाभ्यः, यंशान्त्यादिभ्यस्त-
त्पुरुषकलाभ्यः, रंजुमादिभ्योऽघोरकलाभ्यः, वंरजादिभ्यो-

वामदेवकलाभ्यः, लंसिद्धादिभ्यः सद्योजातकलाभ्योनमः ।
 गणसहिताय ईश्वराय नमः, उमास-शिवाय, कांत्यायनीस-
 रुद्राय, गौरीस-वृषाकपये, कात्यायनीस-हराय, हैमव-
 तीस-त्र्यम्बकाय, ईश्वरीस-श्रीकण्ठाय, शिवास-भवाय,
 भवानीस-ईशानाय, रुद्राणीस-शर्वाय, शर्वाणीस-महादे-
 वाय, सर्वमङ्गलास-पशुपतये, अपर्णास-परमेश्वराय, पार्वती-
 सहिताय शिवाय अर्घोनमः पुष्पनमः ॥ (धूप चढ़ाना) ॥ महादेव
 महेशान जगदीश निरञ्जन । धूपं गृहाण देवेश साज्यं गुग्गु-
 लकल्पितम् ॥ भवाय देवाय ८ सपरिवाराय धूपं परिकल्पया-
 मिनमः ॥ (रत्नदीप चढ़ाना) ॥ हिरण्यबाहो सेनानी रोषधीनां पते
 शिव । दीपं गृहाण कर्पूरकपिलाज्यत्रिवर्तकम् ॥ भवाय देवाय
 ८ रत्नदीपं परिकल्पयामिनमः ॥ चामरं रजनीनाथ मरीचि-
 प्रभमुत्तमम् । हेमदण्डयुतं देव गृहाण गिरिजाधव ॥ “जय
 सर्वजनाधीश” इति भवाय देवाय ८ चामरं परिकल्पयामिनमः ॥
 तालवृत्तोद्भवं दिव्यं रत्नमञ्जीरमण्डितम् । सुखवातालयं

शम्भो व्यञ्जनं प्रतिगृह्यताम् । भवायदेवाय चामरं नमः ॥
 (आईना चढाना) ॥ यस्य प्रसादमात्रेण विश्वं दर्पणविम्बवत् ।
 तस्मै ते परमेशाय मुकुरं कल्पयाम्यहम् । भवायदेवाय आदर्शं
 परिकल्पयामिनमः ॥ नवरत्नमयं दिव्यं मुक्ताजालविभूषि-
 तम् । गृहाण छत्रं भगवन् पूर्णेन्दुमण्डलप्रभम् । छत्रं नमः ॥
 मृडानीशान मे सर्वानऽपराधानऽनेकधा । क्षम स्वामिन्प्रणा
 मं मे गृहाणाऽष्टाङ्गसंयुतम् ॥ इति नमस्कारः ॥ भवायदे-
 वा सो नमः ॥ गणसहितस्येश्वरस्य उमासहितस्य शिवस्याऽ-
 र्घ्यदानाद्यऽर्चनविधिः सर्वः परिपूर्णोऽस्तु ॥ अन्नं नमः
 २ । “फट् अस्त्राय फट्” । भवायदेवाय अपोशानं नमः ॥
 “फट् अस्त्राय फट्” । भवायदेवाय दक्षिणायै तिल- ॥
 अपसव्येन । पितुः शिवगोत्रस्येश्वरस्य तस्य सांवत्सरिकेशिव
 श्राद्धे शिवप्रीत्यातिलाम्भसा पुण्यवृद्धिरस्तु स्वर्गप्राप्तिरस्तु
 शिवः प्रीतोऽस्तु सव्येन ॥ पुष्पाणि सन्तु तव देव मदि-
 न्द्रियाणि भूयो गुर्वगुर्विदं हृदयं मदीयः ॥ प्रणा हवींषि

करणानि नवाक्षतास्ते पूजाफलं व्रजतु साम्प्रतमेष जीवः ॥
 वाञ्छामि नाहमपि सर्वरसाधिपत्यं नेच्छे पुरन्दरपदं
 न पदं विधातुः । भूयो भवामि यदि जन्मनिजन्मनि स्यां
 त्वत्पादपङ्कजलसन्मकरन्दभृङ्गः ॥ जन्मानि सन्तु मम देव
 शताधिकानि माया च मे विशतु चित्तमबोधहेतुः । किञ्च
 क्षणार्धमपि त्वच्चरणारविन्दान्मापैतु मे हृदयमीश नमो न-
 मस्ते ॥ अमृतेशमुद्रया सावित्राणि-ॐ नमो नैवेद्यं ॥ ततोऽ-
 र्धेनदीपं संकल्पयेत् । नमोऽस्तु ते महादेवि सर्वोपद्रवनाशिनि ।
 इच्छारूपे स्वभावस्थे नित्ये नित्यात्मके शिवे । कलाकल-
 ङ्करहिते भावभावान्तमध्यगे । अव्यक्ते कलनातीते शान्ते
 नित्येऽलये परे । लयोदयविनिर्मुक्ते नित्यदृष्टे निरामये ।
 शक्तिबीजस्वभावस्थे चण्डीकापालिनीश्वरि । स्वाहाकारे
 स्वधाकारे परिपूर्णं कृपापरे । त्वं देवी सर्वदेवानां व्याप-
 कर्त्री न संशयः । त्वया व्याप्तमिदं शैवं भूतसर्गं चरा-
 चरम् । स्वयं कस्योनिनीवर्णं तु पारकर्ममात्रम् । अद्या-

साकं कृतार्थाय सन्निधानं कुरु प्रभो ॥ ॐ रक्तायै नमः,
 कराल्यै चण्डाक्ष्यै महोच्छ्वासायै करालिन्यै भीमवक्राय,
 दन्तुरायै महाबलायै ॥ ॥ चण्डी शूलकपालखड्गहुरि-
 काखट्वाङ्गमुण्डाण्ठिकारावैर्भूषितवामदक्षिणकरा वर्णैर्नवै-
 र्भास्वरा । कल्पान्ताग्निसमप्रभैकवदना प्रेतोपरिस्थापिता
 देवी दूतिभिरावृता भगवती कुर्यात्स्वधाम्नि स्थितिम् ॥
 ह्रींचण्डीकपालिनिस्वाहा १०८ । “अपसव्येन” । यमान्त-
 कायै विद्महे, कालरात्र्यै धीमहि । तन्नश्चण्डी प्रचोद-३ ॥ अद्य-
 तावत्-पितुः शिवगोत्रस्य ईश्वरस्य सांवत्सरिके शिवश्राद्धे
 तस्य परलोके प्रकाशवृद्ध्यर्थं घोरान्धकारनिवारणार्थं इमं
 चण्डीदीपं परिकल्पयामिनमः ॥ ॥ “सव्येन” ॥ चण्ड्यै
 महालक्ष्म्यै अम्बापादकाभ्यो नमोनैवेद्यं निवेदयामिनमः ॥
 ततेः श्राद्धविधिं विसृज्य ॥ “सव्येन” तन्महेशाय विद्महे
 ३ ॥ अद्य तावत् ० महागणपतेः—कलशपूजनमच्छिद्रं ॥
 आपन्नोऽसि ० । अन्नपुरे पुण्याणि ॥ स भर्गवसि जगन्नाथ

दासस्तेऽहं व्यवस्थितः । कुरु पापक्षयं चाद्य देव्या सार्ध-
 मितस्ततः ॥ सपुत्रदारः सघनः प्रभो दासोऽस्म्यऽहं तव ।
 पालनीयः प्रयत्नेन यावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ संसारार्णवम-
 ग्रानां मत्पूर्वाणां महेश्वर । मदऽनन्तरजातानां मम मातृ-
 कुलस्य च ॥ पतितानामऽनाथानां विषयेष्वऽभिलाषि-
 णाम् । अन्येषां लुप्तपिण्डानां त्वमेवोद्धरणक्षमः ॥ यत्कि-
 ञ्चिद्विधिना हीनं कृतं मूढधिया मया । क्षन्तव्यं भो
 त्वया नाथ सर्वं च परमेश्वर ॥ भगवन्मत्कुलोत्पन्ना ये
 जाताः स्वल्पबुद्धयः । दारिद्र्योपहता ये च दानधर्मवि-
 वर्जिताः ॥ कुम्भीपाके निमग्नाश्च ये चान्ये दुःखिता
 नराः । मुक्तिं ते यान्तु मनुजास्त्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥
 भगवन् भूतभव्येश मया चाऽज्ञानशक्तितः । ऊनाधिकं
 विपर्यस्तं यत्किञ्चिद्विहितं प्रभो ॥ द्रव्यक्रियामत्रहीनं
 पूर्णं मेऽस्तु त्वदिच्छया ॥ यावती तण्डुली सङ्ख्या भवत्य-
 न्रेण सर्वदा । तान्मत्कल्पसहस्रसंख्येयानि दाता शिवमुने वसेत् ॥

अनन्तभवनाद्विप्र यावत्सादाशिवं पदम् । पूरितं निखिलं
 तेन भवत्यऽन्नेन सर्वदा ॥ तावद्युगसहस्राणि शिवलोके
 महीयते ॥ शतं स्ववर्णपुष्पाणां दत्त्वा पुण्यफलं च यत् ।
 कोटिं स्रग्वसनानां तदनन्तं लिङ्गपूरणम् ॥ प्रयागे
 नैमिषारण्ये गङ्गासागरसङ्गमे । कुरुक्षेत्रे च यद्दानं राहु-
 ग्रस्ते दिवाकरे ॥ पृथिवीं सस्यसम्पूर्णां यो दद्याद्वेदपारगे ।
 स्थानं न लभते तादृग्यादृशं लिङ्गपूरणात् ॥ भुवनान्भु-
 वनेशांश्च तत्त्वतत्त्वानुपालकान् । तर्पयेन्मानवो धीमान-
 न्नपूरे कृते सति ॥ ये ताराधिपखण्डशेखरमजं यक्ष्यन्ति
 लिङ्गान्तरे शुद्धान्तःकरणक्रियावशमयं भक्तिप्रणीतात्म-
 काः । ते भुक्त्वा विविधामनेन बहुशो भोगावलीमु-
 ज्ज्वलां सायुज्यं ध्रुवमाप्नुवन्ति सहसा तस्यैव शम्भोर्नराः ॥
 करचरणकृतं वाक् ॥ अपारसंसारं । उभाभ्यां ॥ पात्राणि
 चालयेत् । आचम्य । उदकलकं । उत्तिष्ठ देवदेवेश त्वं
 मण्डलमुरैः सह । रक्षासात्पूर्वतो नित्यं धृतवत्पुरुषाभिधः ।

तथा दक्षिणतो रक्ष धृताघोरात्मभैरवः । तथैवोत्तरतो रक्ष
 वामदेवोऽसि शङ्करः । वारुणाशागतो नित्यं सद्योजातोऽसि
 रक्ष माम् । ऊर्ध्वं रक्ष महेशान त्वमीशानोऽसि देवता ।
 सर्वतः सर्वथा देव सर्वत्रास्मिन्भवाध्वनि । पाहि मां
 याहि देवेशि नित्यानन्दमयं पदम् ॥ मन्त्रार्थाः ॥ ब्राह्मण-
 पुष्पम् ॥ नन्दन्तु साधकाः सर्वे विनश्यन्तु विदूषकाः ।
 अवस्था शाम्भवी मेऽस्तु प्रसन्नोऽस्तु गुरुः सदा ॥
 इति अन्नपूरपूजाविधिः ॥ ततोऽष्टकाविधिः ॥

अथ शिवाष्टका

“ॐ स्वदक्षेऽस्त्वार्यपात्रं कृत्वा, तज्जलेन कुण्डसंस्कारं कुर्यात्” ॐ-
 फट् सेचनं करोमिफट् । -खननं- । मृत्स्त्रोद्धारं- । कुट्टनं- । शो-
 षणं- । ॐ फट् प्रोक्षणं करोमिफट् । ॐ क्रियाशक्त्यात्मने
 कुण्डाय नमः ॥ इति कुण्डपूजा ॥ ॐ फट् वज्रीकरणं करोमि
 फट् । “इति कुण्डमध्ये वज्रीकरणं” ॥ कुण्डमध्ये पूर्वाग्रमेकं दर्भं
 तत्पृष्ठे उत्तराग्रमेकं दर्भं संस्थाप्य यथा- । इति चतुष्पथमख्येण

कुर्यात् । तत्पृष्ठे विष्टरं संस्थाप्य । तत्र । वागीशासनायनमः ।
 ॐ जुंभगवति वागीश्वरि आगच्छ २ सन्तिष्ठ २ सन्निधत्स्व
 २ सन्निरुद्धाभव २ सन्निधेहि २ जुंभगवति अवगुण्ठयामि
 नमः अमृतीकरोमिनमः ॥ अथ ध्यानं ॥ नीलोत्पलदल-
 श्यामामृतुमच्चारुलोचनाम् । सर्वलक्षणसम्पूर्णा सर्वाभरण-
 भूषिताम् ॥ ध्यात्वा चैवंविधां देवीं स्थापयेत्कुण्डम-
 ध्यतः । ब्रह्मस्थानोपविष्टां च द्वाराभिमुखमद्रदाम् ॥
 इति ध्यात्वा । ॐ भगवति वागीश्वरि पाद्यं गृहाण स्वधा,
 ॐ भगवति वागीश्वरि अर्घ्यं गृहाण स्वधा । एवं । समा-
 लभनं आदत्स्व । अक्षतपुष्पाणि गृहाण वौषट् । धूपं
 गृहाण हूंफट् । दीपं गृहाण वौषट् ओं हां वागीश्वर्यै नमः इति
 संपूज्य । ईशानशिरसमुत्तानामृतुमतीं भावयित्वा सन्नि-
 धानाय योनिमुद्रां प्रदर्शयेत् । (सूर्यकान्तादारणितः श्रोत्रि-
 यागारतोऽपि वा । पात्रेण पिहिते पात्रे वह्निमानाययेत्ततः) एवं
 कांस्यपात्रस्थमग्निमानीय । ॐ फट् अग्नेः प्रोक्षणं करोमि फट् ।

इति सम्प्रोक्षयेत् । ॐफट्निरीक्षणं करोमिफट् । इति निरी-
क्षयेत् । ॐफट्अग्नेरवगुण्ठनं करोमिफट् । इत्यवगुण्ठ-
येत् ॥ ॐरंज्ञानशक्त्यात्मने अग्नयेनमः इति पूजयेत् ॥ ^{गन्धार्थ}
ॐफट्क्रव्यादं निष्कर्षयामिफट् इति मन्त्रेण दर्भकाण्डद्वयं
प्रज्वालयन् नैर्ऋते क्षिपेत् ॥ ततस्तिलाहुतिः ॥ ॐरंअग्नेःक्रव्याद-
शुद्धिं करोमिस्वाहा ५ ॥ हूंदर्भकाण्डत्रयेनाग्नेराच्छादनं
करोमिहूँ “इति दर्भत्रयेणाऽग्निं प्रच्छाद्य । ततोऽग्निपात्रं हस्तद्वयेन
गृहीत्वा नासाग्नेणाघ्रायाऽग्नेश्चैतन्यतया ज्वालाग्रं मूलेन गृहीत्वा
वामनासापुटेन पूरकेनाऽग्निं हृदि प्रविश्य स्वचैतन्यान् लेनैकी-
कृत्य बहिर्दक्षनासापुटेन रेचकेन मूलमुच्चार्य पात्रे क्षिपेत्” ॥ इति
चैतन्याऽपादनम् ॥ पुनर्मूलेन साङ्गेन पूजेनम् ^{येन} ॥ तेनैवामृतीकरणम् ।
स्वयं “अहमेव शिवः” इति दाढ्येन शिवाभिमानं गृहीत्वा
बहिं शुक्ररूपं ध्यात्वा मायां वागीशीं परिकल्प्य “ॐ बहिं योनौ
आमयामिनमः” इति त्रिःपरिभ्रम्य तस्या योनौ क्षिपेत् ॥ इति
कुण्डान्तरे क्षिप्त्वा पुनरस्त्रेण बहिं प्रोक्ष्य “गर्भरक्षार्थं वागी-

शीयोनिं प्रच्छादयामिनमः” इति दर्भैर्योनिप्रच्छादनम् ॥

“ॐ फट् अक्षवाटं कल्पयामिनमः” इत्यऽष्टासुदिक्षु साग्रैरुर्ध्व-
मुखैर्दर्भैरक्षवाटः ॥ “ॐ फट् वागीश्याः कङ्कणं वध्नामिनमः

फट् फट् फट् फट् फट् फट् फट्” इति वागीश्या दर्भपवित्रं दद्यात् ।
दक्षिणहस्तस्थितं कङ्कणरूपं ध्यायेत् ॥ ततोऽन्यान्संस्कारांस्त्रिभि-

स्त्रिभिस्त्रिलालुतिभिरुत्तानपाणिना कुर्यात् ॥ “ॐ जुंरं अग्नेर्गर्भाधानं
करोमि स्वाहा ३ । ॐ जुंरं अग्नेर्गर्भाधानं सम्पद्यतां स्वाहा ३” ॥

“ॐ व्यो अग्ने पुमान् भवनमः” इति कुशाग्रेण जलविन्दुं क्षिपेत् ।

“ॐ व्यो अग्नये पुंसेनमः” इति पूजेन ॥ ॐ जुं अग्नेः पूर्ववक्त्रक-

ल्पनां करोमि स्वाहा ३ । एवं सम्पद्यतां स्वाहा ३ । ॐ हूं अग्ने-

नेत्रत्रयक ० ३ एवं ३ ॥ ॐ रं अग्नेः सीमांक ० ॥ ॐ रं अग्नेः सः-

शिवतत्त्वमुखं कल्पयामि स्वाहा ३ । एवं स- । ॐ रं अग्नेः जुं विद्या-

तत्त्वहृदयं क ० ३ । ॐ रं अग्नेः ॐ आत्मतत्त्वपादौ क ० ३ ॥

ॐ रं अग्नेः सीमाकल्पनां करोमि ० ३ । ॐ रं अग्नेः पादौ करो-

मि स्वाहा ३ । ॐ रं अग्नेः जंघे करोमि स्वाहा ३ एवं सम्पद्यतां

स्वाहा । ॐ हूं अग्नेः जानू, ॐ रं अग्नेः गुहं, कटिं, मेढ्रं, नाभिं,
 उदरं, हृदयं, हस्तौ, बाहू, स्कन्दौ, ग्रीवां, मुखं, अङ्गप्र-
 त्यङ्गसन्धीः, ॐ रं अग्नेः समस्तशरीरं करोमि स्वाहा ३ एवं
 सम्पद्यतां स्वाहा ३ ॥ ॐ रं अग्नेः सीमन्तोन्नयनं करोमि ३
 एवं सम्पद्यतां स्वाहा ३ ॥ ॐ फट् अग्निं जीवापयामि स्वाहा
 ३ । ॐ अग्ने प्रसवाभिमुखो भवनमः “इति विज्ञप्य” ॥ (वा-
 गीश्याज्वाग्निः कृतः) इति विभाव्य । “ॐ फट् अग्नये नमः”

इति पूजनम् ॥ ॐ हूं अग्नेर्जातकर्म करोमि स्वाहा ३ एवं सम्प०
 ३ । ॐ फट् अग्नेः सूतकशुद्धिर्भवतु फट् स्वाहा ३ । ततः कुण्डं
 अस्त्रार्घ्यपात्राम्भसा प्रोक्षयेत् ॥ ॐ फट् अग्निं परिसमूहामि
 फट् ३ । एवं । ॐ फट् पर्युक्षामि फट् ३ । परिषिञ्चामि फट्
 ३ ॥ ॐ फट् यज्ञस्य सन्ततिरसि ॐ फट् यज्ञस्य त्वासन्तत्यै आ-
 स्तृणामि फट् ॥ (पूर्वेत्रयः पुनः पञ्च पञ्चापि च स्तरास्त्रयः ।
 प्रक्षेप्या अस्त्रमन्त्रेण ह्याचार्यैर्यज्ञसिद्धये ॥) ततो हस्तमात्रं
 समिधा चतुष्टयं (ॐ फट् परिधीन् आस्तृणामि फट्) इति

पूर्वोत्तराग्रान्, पूर्वादिषु संस्थाप्य तदुपरि । “पूर्वे” ब्रह्मणो
 नमः । “दक्षिणे” रुद्राय नमः । “उत्तरे” सदाशिवाय नमः ।
 पश्चिमे” विष्णवे नमः । इति सपुष्पं विष्टरचतुष्टयं दद्यात् ॥
 ज्वालालिङ्गोपरि पात्रं ^{समुद्रं} सविष्टरं संस्थाप्य परमेश्वरं, परितो लोक-
 पालांश्च पूजयेत् ॥ ॐ जुंसः ज्वालालिङ्गस्थायाऽमृतेश्वरभैरवा-
 यनमः । ॐ जुंसः अमृतलक्ष्म्यैनमः । इति सम्पूज्य, लोकपा-
 लान् पूजयेत् ॥ लं इन्द्राय वज्रहस्ताय नमः, रं अग्नये श०, टं यमा-
 यद० क्षनैर्ऋतये ख०, वं वरुणाय पा०, यं वायवे ध्व०, कुं कुबे-
 राय गदाह०, हौ ईशानाय त्रि०, आं ब्रह्मणे प०, ह्रौं अनन्ताय
 हलहस्ताय नमः । इति लोकपालान् सम्पूज्य, लोकपालायुधमुद्राः
 प्रदर्शयेत् ॥ ॐ ज्यो जुं अग्नेर्निष्क्रमणं करोमि स्वाहा ३ एवं सं-
 पद्यतां स्वाहा । ३ ॥ ॐ ज्यो जुं आदित्यदर्शनं क० ३ । एवं
 सं० ३ । ततो वागीश्यादक्षहस्तस्थितं कङ्कणं विमुच्य । वा-
 गीश्याः कङ्कणमोक्षं करोमि० ३ एवं ^{मुपयतो} ३ ॥ मूलेन । “अग्ने
 शिवाग्निर्भव नमः” इति विज्ञप्य । “ॐ जुंसः शिवाग्रये नमः” ।

इति पूजनं । ॐ जुंसः अग्नेः शिवाग्निरिति नामकर्म करोमि स्वाहा
 ३ एवं सम्पद्यतां स्वाहा ३ ॥ ततो ध्यानं । रक्तं जटाधरं वह्निं
 चिन्तयेद्रक्तवाससम् । वामोत्सङ्गगतस्वाहं द्विभुजं रक्तलोच-
 नम् ॥ शुकपृष्ठासनं देवं ज्वालाश्मश्रुविभूषितम् ॥ ईदृशं
 चिन्तयेद्देवं हव्ये कव्ये च पावकम् ॥ ॐ जुंसः शिवाग्नये
 स्वाहा ३ ॥ ततः पूर्वे । ॐ ब्रह्मणे नमः इति सम्पूज्य । तिलेन
 ॐ ब्रह्मणे स्वाहा ३ । “ब्रह्मन् ! क्षम्यतां” इति विसृज्य,
 पूर्वविष्टरं मोचयेत् । दक्षिणे । ॐ रुद्राय नमः इति सम्पूज्य ।
 तिलेन । ॐ रुद्राय स्वाहा ३ “रुद्र ! क्षम्यतां” इति विसृज्य,
 दक्षिणविष्टरं मोचयेत् ॥ उत्तरे । ॐ सदाशिवाय नमः इति पूजा ।
 ॐ सदाशिवाय स्वाहा ३ “सदाशिव ! क्षम्यतां” इति विसृ-
 ज्योत्तरविष्टरं मोचयेत् । पश्चिमे । ॐ विष्णवे नमः इति पूजा ।
 ॐ विष्णवे स्वाहा ३ “विष्णो ! क्षम्यतां” इति विसृज्य,
 पश्चिमविष्टरं मोचयेत् ॥ ततः । ॐ वागीश्वर्यै नमः इति पूजा ।
 ॐ हां वागीश्वर्यै स्वाहा ३ “सृष्टिस्थितिलये दक्षे भोगमोक्षप्रदे

शिवे । वागीश्वरि नमस्तेऽस्तु गच्छ देवि स्वविष्टपम्”

वागीश्वरि नमस्ते नमः ॥ देवा

इति विसृज्य । पुनः, लालानिवारणार्थं हस्तप्रमाणचतुर्विंशतीध्मा-

होमः (२४ चौवीस समिद्धोंका होम करना) ॥ ॐ जुंसः शिवा-

ग्रितर्पयामि स्वाहा २४ ॥ ॥ (अथ सुक्लवसंस्कारः ॥) ॐ-

फट् तापनं करोमि फट् इत्यग्नौ तापनं ॥ फट् प्रोक्षणं करोमि फट्

इति शिवाम्भसा प्रोक्षणम् । ॐ हूं अवगुण्ठयामि हूं इति लिङ्ग-

मुद्रयाऽवगुण्ठनं ॥ पुनरग्नौ त्रिभ्रामणं अस्त्राम्भसा प्रोक्षणम् ।

दर्भाग्रेण तदग्रस्पर्शः । पुनः प्रोक्षणमग्नौ त्रिभ्रामणं । दर्भ-

मध्येन तन्मध्यस्पर्शः । प्रोक्षणं त्रिभ्रामणं । दर्भमूलेन तन्मू-

लस्पर्शः । प्रोक्षणं त्रिभ्रामणं ॥ “ततः स्वामे दर्भपृष्ठे सुक्लुवा-

वऽधोमुखौ संस्थाप्य” ॥ ॐ शिवशक्तिभ्यां नमः” इति पूजा ।

गन्धादि । “उर्ध्वमुखौ कृत्वा” ॐ शिवाय नमः, ॐ शक्तये

नमः ॥ ॥ (अथाज्यसंस्कारः ॥) आज्यस्याधिश्रयणं,

प्रसृतस्य संप्रोक्षितपात्रे स्थापनं “ॐ हः फट् प्रोक्षणं करो-

मि फट्” इत्यग्रेण प्रोक्षणं “ॐ फट् तापनं करोमि फट्” “ॐ-

हूं अवगुण्ठयामिहूं" इत्यवगुण्ठनं । "ॐहै उद्वासनं करो-
 मिहै" इत्याग्नेयेदिशि ऊर्ध्वधारणं दीप्तिस्फुटार्थं । "ॐहः फट्-
 भ्रामयामिफट्" इतिकुण्डस्य परितोऽस्त्रेण त्रिभ्रामणम् । योनौ
 स्थापनं ॥ ततः प्रादेशमात्रं दर्भद्वयं नागपाशाकारं करद्वयाऽ-
 नामिकाऽङ्गुष्ठाभ्यामाऽदायाऽज्यस्य त्रिवारं पराङ्मुखानयनं (उत्प्र-
 वणं) त्रिवारं प्राङ्मुखानयनं (संस्त्रावनं) च समलभागाऽपनयनाय,
 सारभागाऽहरणाय च, मूलेन कुर्यात् ॥ ॐहः फट्संप्रवणं करो-
 मिफट्" तदनु दर्भोल्लुके प्रज्वालयाऽज्यपात्रमध्ये क्षिपेत् । मूलेन
 "ॐ आज्ये प्रोक्षणं करोमिनमः" इति स्वनेत्रतेजोनिरीक्षणेन
 परतेजोमयमाज्यं कुर्यात् ॥ (इत्यवद्योतनानामसंस्कारः ॥)
 पुनर्ज्वलद्दर्भोल्लुकेन सर्वतो आमितेन नीराजनं ॥ तदेव ज्वल-
 दुल्लुके "ॐ हूं पर्यग्निकरणं करोमिनमः" इत्यग्नौ क्षिपेत् ॥
 "ॐहः फट्प्रोक्षणं करोमिफट्" इति शिवाम्भसा प्रोक्षणं ।
 मूलाङ्गैरभिमन्त्रयाऽमृतमुद्रयाऽमृतीकृत्यैव द्वादशसंस्कारान्कृत्वा-
 ऽऽज्यं मूलेनार्चयेत् ॥ (इत्याऽज्यसंस्काराः) ॥ लंसद्योजातवक्त्रे-

णाऽघोरवक्रमऽनुसन्दधेस्वाहा ३ यंतत्पुरुषवक्त्रेणक्षंडंईशा-
 नवक्रमऽनुसन्दधेस्वाहा ३ इति जुहुयात् ॥ ततः; ॐहूंनाडि-
 त्रयकल्पनां करोमिनमः” इत्याज्यपात्रे पूर्वाग्रं दर्भद्वयं स्थाप-
 यित्वा भागत्रयेण नाडित्रयं ध्यायेत् ॥ तत्र मध्ये । ॐहां-
 इच्छाशक्तयेनमः, ॐजुंवह्निधाग्नेसुषुम्णायैनमः । वामे ।
 ॐहींक्रियाशक्तयेनमः, ॐसः सोमधाग्नेइडायैनमः । दक्षे ।
 ॐहूंज्ञानशक्तयेनमः, ॐॐसूर्यधाग्नेपिङ्गलायैनमः ॥ ॥
 अथाग्नेः ॥ ॐशिवाग्नेर्भागत्रयकल्पनां करोमिनमः” इत्यू-
 र्ध्वमुखं प्रादेशमात्रं ससिद्धाद्वयं दत्त्वा भागत्रयेण नाडित्रयं
 ध्यायेत् ॥ स्ववामेवह्निदक्षेपूजनं । ॐॐपिङ्गलाश्रयायसूर्या-
 यनमः ॥ मध्ये । ॐजुंसुषुम्णाश्रयायाग्रयेनमः ॥ स्वदक्षे
 वह्निवामे । ॐसः इडाश्रयायसोमायनमः । इति संपूज्य ।
 “ॐजुंसः अग्नयेस्वाहा” इत्याज्यदक्षभागाद्वह्निदक्षभागे । “ॐ-
 जुंसः सोमायस्वाहा” । इत्याज्यवामभागाद्वह्निवामभागे ।
 “ॐजुंसः अग्नीषोमाभ्यांस्वाहा” इत्याज्यमध्यभागाद्वह्निमध्य-

भागे जुहुयात् । इति शुक्लपक्षे ॥ (अथकृष्णपक्षे) ॥ “ॐ जुं-
 सः अग्नये स्वाहा” इत्याज्यदक्षभागाद्वह्निदक्षभागे । “ॐ जुंसः
 सूर्याय स्वाहा” इत्याज्यवामभागाद्वह्निवामभागे । “ॐ जुंसः
 अग्निसूर्याभ्यां स्वाहा” । इत्याज्यमध्यभागाद्वह्निमध्यभागे हुनेत् ॥
 (इति चक्षुषीहोमः) ॥ ॐ जुंसः शिवाग्नेः प्राशनं करो-
 मिस्वाहा ३ एवं सम्पद्यतां स्वाहा ३ ॥ (अथाज्यदर्श-
 नम् ॥) आज्यं तेजः समुद्दिष्टमाऽज्यं पापहरं परम् ।
 आज्यं सुराणामाहारमाज्ये लोकाः प्रतिष्ठिताः ॥ दिव्य-
 न्तरिक्षभौमादेर्यत्ते किल्बिषमागतम् । तत्सर्वमाज्यसंस्प-
 र्शाद्विनाशमुपगच्छतु ॥ आत्मनोवाङ्० पितुर्वा मातुः
 परलोके शिवपदवीप्राप्त्यर्थं शिवाग्नाविदमाज्यमर्पया-
 मिनमः ॥ आदौ पूर्णा ॥ अग्निज्वालामयं देवं भूषयन्त-
 मनेकशः । ज्वालाभिर्मण्डिताकाशं साक्षमालाकमण्ड-
 लम् ॥ वरदाभयहस्तं च पुष्पवर्णं हुताशनम् । शुक्-
 पृष्ठासनं देवं शक्तिहस्तं चतुर्भुजम् ॥ मृगाजिनेन सन्नद्धं

यजमानवरप्रदम् । त्रिनेत्रं पञ्चवक्त्रं च होमकाले च
चिन्तयेत् ॥ एवं ध्यात्वा भगवन्तं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥
ॐ जुंसः शिवामेश्वडाद्याः संस्कारा बाल्यादिसंस्थिताः
प्राशनान्ताश्च सर्वे “पूर्णाहुत्या” सम्पूर्णाः सन्तु वौष-
ट् ॥ ॥ अथ चरुसंस्काराः ॥ ॥ स्वामे कुण्डसमीपे पूर्वा-
ग्रान्दर्भानास्तीर्य “स्वाधारशक्त्यैनमः” इति संपूज्य, तत्र
पुरोडाशादिकं चरुं संस्थाप्य, मूलेन साङ्गेन सम्पूज्याऽमृतीकृत्य
दर्भकाण्डं प्रज्वाल्य, “फट् नीराजनां करोमिफट्” विद्या-
म्भसाऽभ्युक्ष्याऽस्त्रेण सविष्टरं मेक्षणमग्रतः स्थापयेत् । “ॐ जुंसः
सम्पातं करोमि “स्वा” इत्यग्नौ “हा” इति चरौ ३ ॥ ॐ जुंसः
सुतप्तोभव “स्वा” इत्यग्नौ “हा” इति चरौ ३ अग्नावधिश्रित्य
ॐ जुंसः स्वशीतोभव “स्वा” इति चरौ “हा” इत्यग्नौ ।
३ ॥ ॐ हः फट् चरुमाच्छादयामिनमः “इतिदर्भैराच्छा-
दनं” । ॐ हुं चरुंसंरक्षयामिनमः “इतिपुष्पं” ॥ (ततो नवजिह्वा
ज्वालालिङ्गोपरिपूजयेत्) ॐ प्रभायैनमः दीप्त्यै, प्रकाशायै,

अर्चायै, मरीच्यै, स्थापिन्यै, रुच्यै, करालायै, लेलिहायैनमः ॥

“कुण्डमध्ये नवजिह्वाः पूर्वादितः” ॥ पूर्वे । ॐ राज्यार्थायैनमः,

दाहजनन्यै, मृत्युदायै, शत्रुहारिण्यै, वशीकर्त्र्यै, उच्चा-

टिन्यै, अर्थदायै, मुक्तिदायै, “मध्ये” ॐ सर्वसिद्धिप्रदा-

यैनमः “इतिसम्पूज्य । स्वाहान्तेन होमयेत् । यथा” ॐ प्रभा-

यैस्वाहा, १८ । पूर्णा । द्वारेशा (पृ० ३००) । ॐ जुंसः

शिवाग्नेर्जिह्वाः कल्पयामिस्वाहावौषट् ॥ द्वितीयापूर्णा ।

ॐ जुंसः शिवाग्नेर्जिह्वासन्निधिरस्तुस्वाहावौषट् ॥ ततश्चरोः

किञ्चिद्भागेन नैवेद्यं कृत्वाऽन्यभागं सघृतस्रुवेण यथाशक्ति दे-

वेषु होमयेत् । ॐ जुंसः अमृतेश्वरभैरवायस्वाहा ८ ॐ जुंसः

अमृतलक्ष्म्यैस्वाहा ८ । ॐ हृदयायस्वाहा, जुंशिरसेस्वाहा, सः

शिखायै, ॐ कवचाय हुंस्वाहा, जुंनेत्राभ्यां, सः अस्त्राय फट्स्वाहा ॥

ॐ अघोरभट्टारकायस्वाहा ३ अघोरेश्वर्यै स्वाहा ३ निष्कलाय

स्वाहा ३ लंसघोजातवक्रायस्वाहा, वं वामदेव०, रं अघो-

रव०, यंतत्पुरुष०, धूं ईशानवक्रायस्वाहा । हीं चण्डीकापा

लिन्यैस्वाहा ३ ॐ आनन्देश्वरभैरवायस्वाहा सुरादेव्यैस्वाहा
 “ततः पापभक्षणार्थं मातापित्रोश्चतुर्दशाऽहुतीः पितृणामाहुतित्रयं
 त्रयं दद्यात् । यथा” ॐ हूं हां हीं हूं हैं हौं हः पितुरमुकस्य शिवगो-
 त्रस्येश्वरस्य उद्धारं करोमिस्वाहा १४ एवं, पितामहस्य ३
 प्रपितामहस्य ३ ॥ इत्थमेव, मातुः शिवगोत्रायारुद्राण्या
 बलविक्रमण्या उद्धारणं करोमिस्वाहा १४ पितामह्याः ३
 ३ प्रपितामह्याः ३ दत्त्वा ॥ (द्वात्रिंशदक्षरोऽघोरो व्योम-
 व्यापी दशाक्षरः । नवात्मा बहुरूपश्च पापहर्ता प्रकीर्तितः)
 अंअघोरभट्टारकायस्वाहा ३ ॐ आई ऊं व्योमव्यापिणे फट्-
 स्वाहा ३ ॐ बहुरूपभैरवायस्वाहा ३ ॐ भूः स्वाहा, ॐ भुवः,
 ॐ स्वः, ॐ महः, ॐ जनः, ॐ तपः, ॐ सत्यं स्वाहा । ततो ये
 देवाः पूजितास्तेषामऽपि एकैकाहुतिर्देया । सप्तावरणदेवताभ्यः
 स्वाहा ॥ ॥ “ततो गुरुशिवपूजनम्” गुरवेशिवाय गन्धादि ।
 अपसव्येन । पितुः शिवगोत्रस्य वा मातुः शिवगोत्रायाः
 परलोके पुण्यवृत्त्यर्थं शिवाष्टकश्रीत्या शिवभक्त्या पुण्यवृ-

द्विरस्तु शिवाष्टकादेवताः प्रीताः सन्तु ॥ मध्यप्राणेति (पृ०
 २५६-१३) ॐ हूं भैरवाप्यायनमस्तु स्वाहा वौषट् अग्निसन्नि-
 धिरस्तु ॥ पूर्णामत्र न दद्यात् ॥ श्राद्धं यथावद्वाह्यभोजनपिण्ड-
 दानादियुतं सम्पाद्य पूर्णं यथा ॥ हारमनोहरवक्षसमायतच-
 क्षुषमहीशकृतभूषम् । पञ्चवदनं सितरुचिरुचिरं शशिख-
 ण्डमण्डितशिखण्डम् ॥ उद्यमनपाशविशिखामनवरखट्वाङ्ग-
 वल्लकीघण्टाः । दण्डदुघनाभ्यां सह वहन्तमिव वामबाहु-
 नवकेन ॥ खड्गाङ्कुशविशिखाऽभयकपालडमरुत्रिशूलप-
 विपरशून् । दक्षैर्दोभिर्नवभिः कलयन्तं चिन्तयेच्च भग-
 वन्तम् ॥ सितमुपरितनवदनं पुरतः पीतं च मेचकं दक्षं
 वाममरुणं च । सितरुचिरुचिरं देवस्य पश्चिमं विचिन्त-
 येत् ॥ एवमुद्भासिताशेषभगवद्वेशशालिनीम् । चिन्त-
 येदस्य चोत्सङ्गामघोरीश्वरीमपि ॥ ध्यात्वा ॐ जुंसः
 पितुः वा मातुः परावृत्तिः न्यूनाधिकाऽन्यथाकृतकर्म-
 प्रायश्चित्तनिवृत्तिपुराणं चास्तु वौषट् स्वाहा “इति पूर्णम्”

गुह्याति० इतितर्पणं । ततो भस्मतिलकं । शिवमस्तु यजमानस्य
 छिद्रं माभूत्कदाचन । देवदेव्याः प्रसादेन रक्षरक्षाऽस्तु
 मे भृशम् ॥ ॥ अग्निरिति भस्म, वायुरिति भस्म, व्यो-
 मेति भस्म, स्थलमिति भस्म, जलमिति भस्म, सर्वहवाइदं
 भस्म, एतानि चक्षूंषि भस्मानि, अग्निरिति भस्मना ललाटम-
 ऽनुलिप्य” ॥ पशुपाशविमुक्तो भवति सर्वतीर्थस्नानफलं प्रा-
 मोति सर्वकर्माऽच्छिद्रं भवति ॥ ततःशाक्तिककुशजलेन सुचा
 चतुर्दिक्षु धारापातं कुर्यात् ॥ ॐ फट् शिवाग्निं विमुञ्चामि फट्
 इति त्रिः ॥ ततोऽमौक्षमापुष्पाणि ॥ “धर्मं देहि धनं देही”
 त्यादि ॥ तर्पितोऽसि विभो भक्त्या होमेनाऽनलमध्यतः ।
 होमद्रव्येषु यत्पुण्यं तत्सर्वमात्मसात्कुरु ॥ संसारेऽस्मि-
 न्निभो मोहात्प्रायश्चित्तं तु यद्गतम् । तत्सर्वं नाशमायातु
 होमादऽस्मान्महेश्वर ॥ क्षमस्व मन्त्रनाथाय नित्यानन्दध-
 राय च । धर्मार्थकाममोक्षाय पुनरागमनाय च ॥ “इति
 बाह्याग्निदेजः स्वात्माग्नौ स्थापयेत् ॥” इति शिवाष्टकाविधिः ॥

अथ शिवान्वष्टकाविधिः (शाक्तंश्राद्धं) ॥

आदौ दीपाग्रे वृत्तत्रये व्योम त्रयं शालिचूर्णेन लिखित्वा
शिष्यं प्राणायामं कारयेत् । शोषणादीनि च, ततो मूलाधारादुत्थितां
सूक्ष्मनादमयीं वह्निशिखां कल्पां सुषुम्णापथा ब्रह्मरन्ध्रं प्रापय्य
द्वादशान्तःस्थद्रवत्सम्पूर्णचन्द्रात्पतन्तीं, तेनैव मार्गेण स्वधावृष्टिस्क-
न्दस्थाने सपितरमाऽप्यायन्तीं ध्यात्वा, ततो हृदि स्वधार्णवोपरि
रक्तपुष्पोपविष्टां त्रिनेत्रामेकवक्त्रां खट्वाङ्गकाद्यडमरून्सव्यैर्भुजैर्वा-
मैः चक्षुरिकासिमुण्डानि विभ्रतीं प्रेतारूढां रक्तां चण्डीं सञ्चिन्त्य
मानसैः पञ्चोपचारैः सम्पूज्य, आनन्दपात्रे “ॐ ह्रीं चण्डिकामा-
लिनिस्वाहा” इति सम्पूज्य, यमान्तकायै विकालरात्र्यै धी०
तन्नो चण्डी प्र० ३ ॥ पराशक्तिकदीक्षाफलप्राप्त्यर्थं तेजो-
मयेतापत्रये अमुकस्य शाक्तं श्राद्धमहं करिष्ये । इति सङ्क-
ल्प्य । व्योमत्रये न्यसेत् । व्योमत्रयस्य कर्षूत्रयसंज्ञा । “कर्षन्ति
विश्व” मिति कर्षा इति वचनात् । कर्षूषु दक्षिणाग्रान्दर्मानास्तीर्थ-
तत्र, आधारशक्त्यै स्वधानमः, वामायै, ज्येष्ठायै, ॐ रौद्र्यै-

स्वधानमः । पात्रमध्ये । भद्रकाल्यैस्वधानमः ॥ इतिकर्षत्रय-
 पूजनम् ॥ ततश्चरुं शाक्तं बलवीर्यं परिकल्प्य । “सः सः अन्नाय
 शक्तबलायनमः” इति चरुं सम्पूज्य । “अन्नतिलमध्वाऽज्य-
 पयोभि” रित्यादि, “अग्निष्वात्तेभ्योवि-वर्हिषद्भ्योधी-तन्नः
 सोमः प्र- ३ । यमान्तकायेवि० ३ “पिण्डवर्तनमन्नः” ।
 (ह्रींचण्डीकापालिनिस्वाहा हूंभगवति नरकार्णवशोषणि स-
 द्योजातभैरव समयं पूरय २ परज्योतिर्विलीनस्याऽ“मुक्तस्य”
 पितुः शिवगोत्रस्य रुद्रस्य पिण्डमुत्पादयामिस्वाहा) अद्यता-
 वत् । पितुः रुद्रस्य इच्छाशक्तिगर्भः शाक्तोऽयं पिण्डः स्वधा-
 नमः २ “इत्येकंपिण्डं दद्यात्” ॥ “अन्नतिले” त्यादि, अग्निष्वा-
 त्तेभ्यो(ह्रींचण्डी-पिण्डमुत्पादयामिस्वाहा) अद्यतावत् पितुः
 रुद्रस्य ज्ञानशक्तिगर्भः शाक्तोऽयं पिण्डः स्वधानमः । २ ।
 “अन्नतिले” त्यादि । अग्निष्वात्तेभ्यो-(ह्रींचण्डीका-उत्पा-
 दयामिस्वाहा) अद्यतावत् पितुः रुद्रस्य क्रियाशक्तिगर्भः
 शाक्तोऽयं पिण्डः स्वधानमः, इतितृतीयं पिण्डं दद्यात् ।

वासांसि स्वधानमः । वीरान्नं स्वधानमः । लेपं निवार्य ।
 पित्रे रुद्राय शक्तेश्राद्धे गन्धार्घ्यपुष्पधूपदीपभक्ष्यभोज्य-
 तिलमधुहिमपानादिस्वधानमः ॥ ततोविशेषपूजा ॥ ॐ ह्रीं-
 चण्डिकापालिनिस्वाहा मत्पितरं अमुकं भैरवगोत्रं रुद्रं
 नित्यतृप्तं नित्यानन्दमयं सम्पादय २ स्वाहा ॥ १ ॥
 ॐ ह्रींचण्डिकापालिनिस्वाहा मत्पित्रे पादसरोजमूलेस्थितिं
 प्रयच्छ २ स्वज्ञानविभागं सन्दर्शय २ समीपतां कुरु २
 अमेये मायामये परापरविभागेस्वाहा ॥ २ ॥ ॐ ह्रींचण्डि-
 कापालिनिस्वाहा मत्पिता भैरवगोत्रो रुद्रो देवीधाम्नि ज-
 यतुस्वाहा ॥ ३ ॥ इतिसम्पूज्य ॥ ततो दीपपूजा ॥ ॐ हसरक्षम-
 लवज्जं उच्चण्डभास्करायस्वधानमः, ह्रीं श्रीं हंप्रभायै, ^१ ॐ वं
 ह्रीं श्रीं हंप्रतापिन्यै, ^२ ह्रीं श्रीं हंपिङ्गलायै, ^३ इतमोहारिण्यै, ^४
 इंचण्डायै, ^५ इभास्करायै, ^६ इज्येष्ठायै, ^७ इअरुणायै, ^८ इवि-
 श्वबोधिण्यै, ^९ इरसापहारिण्यै, ^{१०} इतुष्टायै, ^{११} इमनोन्मन्यै-
 स्वधानमः ^{१२} (एता द्वादशमासेषु पूज्या दीपे विधानतः ॥)

ततोऽग्नौ । ॐ ह्रीं श्रीं आं दीप्तायै नमः, ^१ । ॐ आं दहन्यै, ^२ ॐ ईं-
घोषायै, ^३ ॐ ईं करालायै, ^३ ॐ उं घोरविक्रमायै, ^४ ॐ ऊं रौद्रायै, ^५
ॐ ऐं लेलिहानायै, ^६ ॐ ऐं विद्युतायै, ^६ ॐ ॐ रसभक्षिण्यै, ^७ ॐ ओं म
होच्छुष्मायै, इत्यग्निं सम्पूज्य । ततः पात्रे । हस्तीं सः सोमा-
यनमः ॥ ह्रीं श्रीं सं अमृतायै नमः, ^१ ॐ ह्लादिन्यै, ^२ ॐ ज्यो-
त्स्नायै, ^३ ॐ स्यन्दिन्यै, ^४ ॐ सुमनायै, ^५ ॐ उषायै, ^६ ॐ मनो-
न्मनायै, ^७ ॐ मालिन्यै, ^८ ॐ विमलायै, ^९ ॐ वामायै, ^{१०} ॐ म-
हानन्दायै, ^{११} ॐ गोमायै, ^{१२} ॐ भद्रकाल्यै, ^{१३} ॐ रोहिण्यै, ^{१४}
ॐ व्यापिन्यै, ^{१५} ॐ रसवर्षिण्यै नमः ^{१६} ॥ इति पात्रे सम्पूज्य,
शेषमन्नं पात्रे संस्थाप्य वामावर्तेनारार्तिकां कुर्यात् ॥ (पाताले
चान्तरिक्षे च मध्ये वा भुवनत्रये । येकेचित्पितरः सर्वे
तृप्यन्तु चरुपानकैः) इति । ततः त्रयीसप्तचतुर्युग्ममयीति
पिण्डविसर्जनम् ॥ ततोऽग्निं विमुच्य । धर्मं देहि । आह्वानं ।
“सभार्यस्त्रिजगन्नाथ” ॥ (पृ० ३३६) इत्युन्नपूरपुष्पाणि
इति मासानुमसिकश्राद्धविधानतत्त्वप्रकाशसमाप्ता ॥

अथ सांवत्सरिकशिवश्राद्धविधिः

ॐ कृतशिवोऽन्नपूर्त्यर्चनः ॥ सव्येनाऽचम्य ॥ श्राद्धकाले
 गयां ध्यात्वा ध्यात्वा देवं गदाधरम् । खान्पितृन्मनसा
 ध्यात्वा पश्चाच्छ्राद्धं समारभेत् ॥ श्राद्धे योगेश्वरं देवं
 मार्तण्डं ग्रहनायकम् । खान्पितृन्मनसा ध्यात्वा शैवं
 श्राद्धं समारभेत् ॥ वामस्कन्धे दृष्टिं निधाय ॥ ॐ गायत्र्यैनमः ।
 ॐ भूर्भुवः स्वस्त० ३ तन्महेशाय विद्महे वाग्विशुद्धाय धी-
 महि । तन्नः शिवः प्रचोदयात् ३ ॥ “अपसव्येन” ॥
 अग्निष्वात्तेभ्यो विद्महे बर्हिषद्भ्यो धीमहि । तन्नः सोमः
 प्रचोदयात् ३ ॥ अद्यतावत्० पितुः शिवगोत्रस्य ईश्वरस्य,
 पितामहस्य शिवगोत्रस्य सदाशिवस्य, प्रपितामहस्य शिवगो-
 त्रस्य शिवस्य, “वा” मातुः शिवगोत्राया बलविकारिण्याः,
 पितामह्याः शिवगोत्राया बलप्रमथिन्याः, प्रपितामह्याः शि-
 वगोत्रायाः सर्वभूतदमन्याः सांवत्सरिकं शिवश्राद्धं सदै-
 वकं सान्नपूज्यत्वं गृहशिवपूज्यत्वं चार्चनं करिष्ये ॐ कु-

रुष्व ॥ “अग्निं परिसमूह्य” ॥ तिलान्विकीर्य ॥ निहन्मि सर्वं
 यद्ऽमेध्यवद्भवेद्धताश्च सर्वेऽसुरदानवा मया । रक्षांसि
 यक्षाः सपिशाचगुह्यका हता मया यातुधानाश्च सर्वे ॥
 (फट्श्राद्धविघ्नान् यातुधानान्निहन्मिफट्) ॥ सव्येन ॥ वि-
 श्वेषान्देवानां रुद्राऽनन्तयोरिदमासनं नमः । विश्वेभ्योदे-
 वेभ्यः रुद्रानन्ताभ्यां गुरुं त्वां पूजयामि ॐ पूजय विश्वान्
 देवान् रुद्रानन्तौ आवाहयिष्यामि ॐ आवाहय ॥ यवान्वि-
 कीर्य । आगच्छन्तु महाभागाविश्वेदेवा वरप्रदाः । ये येऽत्र
 विहिताश्राद्धे सावधाना भवन्तु ते ॥ शन्नोदेवी ॥ “अस्त्र-
 मन्त्रेण” । फट् अस्त्राय फट् ॥ लाजाश्च ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः
 रुद्राऽनन्ताभ्यां पाद्यं नमः । शेषं निवार्य । पुनः । फट् अस्त्रा-
 य फट् ॥ आपः क्षीरं ॥ स्वां स्वांसोमाय स्वाहा “इति-
 जलं” । ॐ हूं वागीश्वरि वाक्प्रदे सरस्वत्यै नमः “इति क्षीरं” ।
 ॐ ज्रीं सावित्रि पापभक्षिणि सावित्र्यै नमः “इति कुंशाग्रं” ।
 लंपृथिव्यै धरित्रिभक्त्यै नमः “इति तण्डुलं” । ॐ त्रिज-

टोर्ध्वपिङ्गलायरुद्रायनमः “इतिसर्षपौन” । ॐ ब्रह्मणेज्ये-
 ष्ठायस्वाहा “इतिवैान्” । ॐ तत्सदोपितृभ्योनम “इति
 तिलान्” । ॐ विष्णवेसुरपतये महाबलायनमः “इतिपुष्पं”
 इत्यष्टाङ्गेन पूरयेत् ॥ भगवन्तौ अर्घ्यम् २ । विश्वेदेवाः रुद्रा-
 नन्तौ इदं वामर्घ्यनमः । विश्वेभ्यो देवेभ्यः रुद्रानन्ताभ्यां स-
 मालभनं गन्धोनमः, अर्घोनमः पुष्पनमः, धूपोनमः दी-
 पोनमः, वासोनमः । विश्वेषां देवानां रुद्रानन्तयोः अर्घ्य-
 दानाद्यऽर्चनविधिः सर्वः परिपूर्णोऽस्तु ॥ ॥ ॐ मास-
 श्वर्षणीधृतो विश्वेदेवास आगत । दाश्वांसो दाशुषः सुत-
 म् ॥ उपयाम गृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः । एष
 ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥ विश्वेदेवास आगत शृण्व-
 ताम हमं हवम् । इदं बर्हिर्निषीदत ॥ “अपः प्रदायापसव्यं
 कृत्वा” । पितुः शिवगोत्रस्य ईश्वरस्य इदमाऽसनं स्वधानमः ॥
 पित्रे शिवगोत्राय ईश्वराय—गुरुं त्वां पूजयामि ॐ पूजय
 पितृनावाहयिष्यामि ॐ मावाहय । “तिलान्विकीर्य” ॥

श्राद्धाऽनुवाकौ तूखानामाऽर्षम् ॥ अपयन्त्वऽसुराः पितृरूपा
 ये रूपाणि प्रतिमुच्याऽचरन्ति परापरोनिपुरो ये हरन्ति ।
 अग्निष्टाल्लोकान्प्रणुदच्चऽस्मान् । अपेतो यन्त्वऽसुरा ये
 पितृषदः उदीरतामऽवरा उत्परास उन्मध्यमाः पितरः
 सोम्यासः असुं य्य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो
 हव्येषु ॥ एत पितरो मनोजवैरागच्छन्त पितरो मनोजवैः ।
 ये निखाता ये परोप्ता गर्भाद्येऽवपेदिरे सर्वास्तानऽग्न
 आवह पितृन्हविषे अत्तवे । आगच्छन्तु पितरो मनोज-
 वसः पितरः पितरः शुन्धध्वम् । आ मे यन्तु पितरो
 भागधेयं विराजा हूताः सलिलात्समुद्रात् । अस्मिन्यज्ञे
 सर्वकामांल्लभन्तामऽक्षीयमाणानुपजीवत्वेतान् ॥ अन्तर्दधे
 पर्वतैरऽन्तर्मह्या पृथिव्या दिवा दिग्भिरऽनन्ताभिरन्तर-
 न्यान्पितृन्दधे ॥ अन्तर्दधे ऋतुभिरहोरात्रैः ससन्धिकैर-
 धमासैश्च मासैर्ऋतुभिः परिवत्सरैः संवत्सरस्य कृत्तिभि-
 श्रान्तरन्यान्पितृन्दधे ॥ या-

स्तिष्ठन्ति या धावन्ति या अद्गुग्धाः परिसुसुषीः । अद्भि-
 विंश्वस्य धत्रीभिश्चान्तरन्यान्पितृन्दधे ॥ अमृता वागमृता
 आपोऽग्निर्वाचोऽमृतं तत्रिवृदेकधाम ताभिर्मत्प्रत्ताभिः स्व-
 धया मदध्वमिहासभ्यं वसीयोऽस्तु देवाः । यन्मे माता
 प्रलुलोभ यश्चचाराऽननुव्रतं तन्मे रेतः पिता वृङ्क्षां मा
 भूरऽन्योऽवपद्यताम् ॥ १ ॥ यास्तिष्ठन्ति-यन्मे पितामही-
 पितामहो वृङ्क्षां ॥ २ ॥ यास्तिष्ठन्ति-यन्मे प्रपितामही-प्रपि-
 तामहो वृङ्क्षां ॥ ३ ॥ “फट् अस्त्राय फट्” ॥ लाजाश्च । भग-
 वन्तः पाद्यं २ पित्रे शिव-पाद्यं स्वधानमः । “सव्येन” ॥
 आचम्य । अपसव्येन । यास्तिष्ठन्तीति षट् ॥ यास्तिष्ठन्ति-यन्मे
 माता ॥ या-यन्मे माता । या-यन्मे पितामही ॥ या-यन्मे
 माता । या-यन्मे पितामही । या-यन्मे प्रपितामही ॥
 “फट् अस्त्राय फट्” ॥ आपः क्षीरं । स्वां स्वांसोमायेत्याद्यष्टा-
 ज्जेन पूरयेत् ॥ भगवन्तोऽर्घ्यं २ ॥ पितः शिवगोत्र ईश्वर
 इदं वः अर्घ्यं स्वधानमः । पित्रे शिवगोत्राय ईश्वराय समा

लभनं गन्धःस्वधानमः ॥ “सव्येन” ॥ आचम्य “अप-
 सव्येन” ॥ पित्रे अर्घः-पुष्पं-धूपः-दीपः-वासांसिस्वधानमः ।
 क्षंईशानवक्रायनमः, यंतत्पुरुषव, रंअघोर, वंवामदेव, लंस-
 द्योजातवक्रायनमः, । सर्वज्ञताहृद-तृप्तिशिर-अनादिबोधशि-
 खा-स्वतन्त्रकवचा-अलुप्तशक्तयेनेत्रा-अनन्तशक्तयेअस्त्रायफट् ।
 (दक्षिणाग्रान्दर्भानास्तीर्य) “सव्येन” । शुन्धन्तां लोकाः । “अ-
 पसव्येन” पितृषदनः पितृषदनमसि पितृभ्यः स्थानमसि,
 पितृभ्यः गन्धःस्वधा, अर्घःस्वधा, पुष्पंस्वधा, पितृभ्य आच्छा-
 दनं वासांसिस्वधा, पितुः शिवगोत्रस्य ईश्वरस्य अर्घ्यदानाद्यऽ-
 र्चन० ॥ आदित्या रुद्रा वसवो मे सदस्यास्तेषां सख्ये स्वधया
 मदध्वं स्वधां वहध्वमऽमृतस्य योनिं याऽत्र स्वधा पितरस्तां
 भजध्वम् ॥ “सव्येन” । इदमऽन्नमिदं देवेभ्यः रुद्राऽन-
 न्ताभ्यां शृतं चरुमभिघार्य । “अपसव्येन” । इदमन्नमिदं
 पितृभ्यः शृतं चरुमऽभिघार्य । प्रक्षाल्य तुण्डलान्पवित्रा-
 न्तर्हितान्नुऽवपति सखायं मूलतोऽपि । अग्रा-

वधिश्रित्य तत्रचाऽभिघार्य दक्षिणत उद्वास्य पुनश्चाभि-
 धार्य । पित्रे दक्षिणपश्चिमाग्रैस्तरैः “पुरस्तात्” इत्यास्तीर्य ।
 श्रियै सोमवत्यै अन्नपूर्णाभगवत्यै गन्धादि ॥ श्रियन्देवीं ० ॥
 अग्नौ करवाणि ॐ कुरु । सोमाय पितृमतेस्वधानमैः ।
 अग्नये आङ्गिरसे शिवाग्नयेस्वधानमैः । “तूष्णीं पात्रेषु निक्षि-
 पेत्” । इत्यग्नौ हुत्वा, ये मामकाः पितरः पार्थिवासो येऽन्त-
 रिक्षे ये दिवि ये समुद्रे ये वाचमाह्वा अमृता बभूवुस्तेऽ-
 सिन्यज्ञे सर्वकामांलुभन्ताम् ॥ एतद्वः पितरो भागधेयं
 पात्रेषु दत्तममृतं स्वधावत् । अक्षीयमाणमुपजीवत्वेनं
 मया प्रत्तं स्वधया मदध्वम् ॥ अयं यज्ञः परमो यः पितॄणां
 पात्रेषु देयं हविरद्यमग्नेः । मनश्च वाक् पितरो वः प्रदा-
 नैरश्विभ्यां प्रत्तं स्वधया मदध्वम् ॥ एषा व ऊर्गेषा वः
 स्वधा तामऽत्त च पिवत च मा च वः क्षेष्ट येह पितर
 ऊर्देवतासु तस्यै वयं ज्योग्जीवन्तो भूयास । आ
 मासुपक्रममृतं निविष्टं मया प्रत्तं स्वधया मदध्वम् ।

क्षीरं घृतं वाऽसिच्य ॥ ॐ ह्रीं श्रीं पापान्तकारिणि पापं मोचय
 २ पापं हन २ पापं दह २ माये मा च लरूपिणि विचेहीं स्वाहा
 ॐ ह्रीं श्रीं ह्रींसः क्षीरं घृतं वाऽसिच्य ॥ “सव्येन” । वैश्व-
 देवहविषि पिन्वमानं विश्वेषु भूतेषु पृथग्विविधं क्षीरं
 घृतं वाऽसिच्य ॥ रुद्रानन्ताभ्यां क्षीरं-घृतं वाऽसिच्य ॥
 विश्वेभ्यो देवेभ्यो रुद्रानन्ताभ्योऽन्नं नमः २ अन्नं मधुमधु
 पृथिवी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्राह्मणस्य मुखेऽमृतं
 जुहोमि ऊर्गस्योर्जोदा ऊर्जमेदेहि ऊर्जमयिधेहि, अन्न-
 मेदेहि अन्नमयिधेहि अक्षतिरसि मा मेक्षेष्टाऽमुत्राऽ-
 सिंल्लोक इह च ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे
 पदम् । समूढमस्य पांसुरे । त्रीणि पदा- । अतो
 धर्माणि । तद्विष्णोः- । तद्विप्रांसो- । विष्णो इदं रक्षस्व ।
 पृथिव्यैनमः विष्णवे नमः “हसरक्षमलवयुञ्जं रुद्रानन्त
 इदं रक्षस्व । विश्वेभ्यो देवेभ्यः रुद्रानन्ताभ्यां यथोप-
 स्थितं दत्तं दास्यमानेन सह सव्येन नमः ॥

नमोदेवेभ्यः । “अपसव्येन” ॥ पित्रे शिवगोत्राय-
 इत्यादि संवत्सरिके शिवश्राद्धे अन्नंस्वधानमः ३ । पिता-
 महायाऽन्नंस्वधानमः ३ । प्रपितामहायाऽन्नंस्वधानमः ३ ॥
 अन्नं मधुमधु-। पृथिव्यैनमः विष्णवेनमः हसरक्षमलव-
 यजं ईश्वरसदाशिवशिव इदं रक्षस्व ॥ पित्रे शिव-यथोप-
 स्थितं दत्तं दास्यमानेन सह सव्यञ्जनममृतमन्नं स्वधा-
 नमः स्वधापितृभ्यः ॥ पयःपृथिव्यां-। दधि क्राव्णो^२-। घृत-
 वती-। मधुवाता-। शर्कराभि-। पञ्चव्यूष्टी-। पुरुषसूक्तादि
 पठित्वा ॥ “सव्येन” ॥ अद्यदिनेऽद्ययथा-॥ शन्नोदेवी ।
 फट् अस्त्रायफट् ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्योरुद्रानन्ताभ्यामपोशा-
 नंनमः ॥ “अपसव्येन” ॥ यास्तिष्ठन्ति-। फट् अस्त्रायफट् ।
 पित्रे शिव-सां-शिवश्रा-अपोशानंस्वधा ॥ (तिलमन्नं च
 पानीयं सकुशं तेषु चाग्रतः । विकिरेत्पितृभूतेभ्यो जपन्नपहता
 इति) अपहता असुरा रक्षांसि पिशाचाः । वेदिषदः
 प्राश्नन्तु भवन्तोऽमृतं जुषध्वमऽमृतं भुञ्जीत ॥ “अमृतेन

सह भोक्तव्यमऽसुरा निवर्तन्तां ईश्वरादयः कारणा आग-
च्छन्तु ॥ ॥ “यन्मे प्रकामा”दिति भुञ्जानान्समीक्षमाणो
जपति । यन्मे प्रकामादुत वाप्यकामादऽसमिद्धे ब्राह्मणेऽ-
ब्राह्मणे वा । यत्स्कन्दति निर्ऋतिः पाथमुग्रामऽग्निष्टत्सर्वं
शुन्धतु । उशन्तस्तेन पितरो मदन्तां तेन पूतेन पितरो
मदन्ताम् ॥ अहोरात्रैः ससन्धिकैरऽर्धमासैश्च मासैर्ऋतुभिः
परिवत्सरैः संवत्सरस्य कृप्तिभिश्चान्तरन्यान्पितृन्दधे ॥
यद्वः क्रव्यादऽजहादेकमऽङ्गं पितृलोकं जनयञ्जातवेदाः ।
तद्व एतेन पुनराप्यायतामऽरिष्टासः पितरो मादयध्वम् ।
स्वधा वहध्वममृतस्य योनिं याञ्च स्वधा पितरस्तां भज-
ध्वम् ॥ नारायणस्यार्घम् । मधुवाताक्रतायते । अन्तश्चर-
सि० । ब्रह्मार्पणं० अमृतोपस्तरणमसिखाहा ॥ दक्षिणाग्रा-
न्दर्भानास्तीर्य ॥ यास्तिष्ठन्ति० । फट् अस्त्राय फट् । पित्रे-
शिवगोत्राय ईश्वराय० सांव० शिवश्रा० भूपृष्ठे० अवने-
जनं स्वधानमः ॥ उशन्तस्तेन० । आध्वारं शुक्लयै नमः,

पृथिव्यै, क्षीरार्णवाय, चन्द्रमण्डलाय, वह्निमण्डलाय, सि-
 तपद्माय, सत्त्वाय, रजसे, तमसे, अकारतत्त्वाय, उकारत०,
 मकारत०, नादत० नादान्ततत्त्वाय, समानाय, उन्मनायै,
 व्यापिन्यै, पराशक्त्यै, ऋग्वेदाय, यजुर्वे, सामवे,
 अथर्ववेदाय, कृतयुगाय, त्रेतायु, द्वापरयु, कलियुगाय,
 सहस्रदलपद्मासनाय, अष्टदलपद्मासनायनमः” ॥ तिला-
 स्तोयं ॥ देवताभ्यः पि० ३ । अद्यतावत् । पृथिवीर्दर्विर-
 क्षता तृप्तिः स्वधाऽनुपदस्तांस्तं पृथिवीं दर्विमक्षतां तृप्तिं
 स्वधामऽनुपदस्तामग्निरिव पृथिवीमुपजीव । पितः अमु-
 कामुकगोत्र एष ते पिण्डः येचाऽत्रत्वाऽन्वेषा ते स्वधा
 वसुभ्यः स्वधा षष्ठ एष ते लेपः । “अप उपस्पृश्य” ॥
 अन्तरिक्षं दर्विरऽक्षता तृप्तिः स्वधाऽनुपदस्तां तामन्तरिक्षं
 दर्विमऽक्षतां तृप्तिं स्वधामऽनुपदस्तां वायुरिवाऽन्तरिक्षमु-
 पजीव पितामहाऽमुकाऽमुकगोत्र एष ते पिण्डः ये चाऽत्र-
 त्वाऽन्वेषा ते स्वधा रुद्रभ्यः स्वधा पञ्चम एष ते लेपः ।

अप उपस्पृश्य ॥ द्यौर्दर्विरऽक्षता तृप्तिः स्वधाऽनुपदस्तां तां
 दिवं दर्विमऽक्षतां तृप्तिं स्वधामऽनुपदस्तां सूर्य इव दिवमु-
 पजीव प्रपितामह अमुकामुकगोत्र एष ते पिण्डः ये चात्र-
 त्वाऽन्वेषा ते स्वधा आदित्यभ्यः स्वधा चतुर्थएष ते लेपः ।
 अपउ० ॥ मूलपुरुषा भूमिस्वामिनः पितरः, एष वः पिण्डः
 स्वधा, ये च वोऽन्वऽत्र पितरो मादयध्वम् । येऽत्र पितरः
 प्रेता युष्मांस्तेऽनु, य इह पितरो जीवा अस्मांस्तेऽनु, येऽत्र
 पितरः प्रेता यूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्य, य इह पितरो
 जीवा वयं तेषां वसिष्ठा भूयास ॥ एतानि वः पितरो
 वासांसि, अतो नोऽन्यत्पितरो मायूढं, वीरान्नः पितरो
 दत्त । पिण्डलेपं निवारयेत् ॥ “शैवे” ॥ “अन्नतिलमध्वाज्यपयो-
 र्भिर्दक्षिणहस्ततले वामावर्तेन पिण्डं वर्तयेत्” ॥ ॐ अग्निष्वात्तेभ्यो
 विब्रहे० ३ अद्यतावत्० (लंदिव्यं शिवस्वरूपिणं सर्वबन्ध-
 विवर्जितं सर्वकर्मविनिर्मुक्तं धर्माधर्मबहिष्कृतं पिण्डमुत्पा-
 दयामि स्वधामः) पितः शिवगोत्र ईश्वर साधुत्तरिके शि-

वश्राद्धे ॐ जुंसः पिण्डः स्वधानमः । अपउपस्पृश्य ॥ १ ॥ लंदि-
 व्यं शिवस्वरूप-पितामह शिवगोत्र सदाशिव ! ॐ जुंसः पिण्डः
 स्वधानमः । अपउपस्पृश्य ॥ २ ॥ (लंदिव्यं-शिव) प्रपितामह
 शिवगोत्र शिव ॐ जुंसः पिण्डः स्वधानमः । अपउ० ॥ ३ ॥
 एवं । लंदिव्यं-माता शिवगोत्रे बलविकरिणि ॐ जुंसः पिण्डः
 स्वधानमः । अपउपस्पृश्य ॥ लंदिव्यं-पितामहि शिवगोत्रे
 बलप्रमथिनि ॐ जुंसः पिण्डः स्वधानमः । अपउ० ॥ लंदिव्यं-
 प्रपितामहि शिवगोत्रे सर्वभूतदमनि ॐ जुंसः पिण्डः स्वधा-
 नमः । अपउपस्पृश्य ॥ वासांसि स्वधानमः । वीरान्नं स्वधा-
 नमः ॥ पिण्डलेपं निवारयेत् ॥ पित्रे वा मात्रे सां० शिवश्राद्धे
 समालभनं गन्धः स्वधा । मूलपुरुषेभ्यः समालभनं गन्धः स्व-
 धानमः पित्रे सांवत्सरिके शिवश्राद्धे अर्घः, पुष्पं, दीपः धूपः,
 भक्ष्यभोज्यफलमूलबलिनैवेद्यमऽन्नं स्वधानमः पित्रे सां०
 तिलमधुमिश्रमुदकपात्रमाऽचमनीयं जलं स्वधानमः । पित्रे
 हिमपानादि स्वधानमः ॥ “सन्त्येत्” ॥ अन्नमयः ॥ वसन्ता-

यनमः ॥ “अपसव्येन” ॥ [यास्तिष्ठन्ति ॥ ऊर्जं वहन्ती
 अमृतं घृतं मधु पयः कीलालं परिस्रुतं स्वधास्य पितृन्मे त-
 र्पयत] फट् अस्त्राय फट् ॥ ऊर्जासिनमस्कारं करोमिनमः ॥
 पिण्डेषु पुष्पाणि ॥ ॐ आं प्रभुशक्तये स्वधानमः, ॐ ईशानश-
 क्तये स्वधानमः ॐ ऊं क्रियाशक्तये, क्षं ईशानवक्त्राय, यंतत्पुरुषव,
 रं अघोरव, वं वामदेवव, लं सद्योजातव, सर्वज्ञत्वहृद, तृप्तिशिर,
 अनादिबोधशिखायै वषट्, स्वतन्त्रकवचाय, अलुप्तशक्तये नेत्र,
 अनन्तशक्तये अस्त्राय फट्, पित्रे सांवत्सरिके शिवश्राद्धे
 वासांसि स्वधानमः ॥ “सव्येन” [मा मे क्षेपेति सतृणमन्न-
 मभ्युक्ष्य ॥ मामेक्षेष्ठा बहुमे पूतमऽस्तु ब्रह्मानो मे जुषताम-
 न्नमन्नम् । सहस्रधारममृतोदकं मे पूतमस्त्वेतत्परमे
 व्योमन्] ॥ देवतायै बलिमुपहरेत्, सावित्राणि० महागणप-
 तये० पितृगणदेवताभ्योनमो नैवेद्यं निवेदयामिनमः ॥
 “अपसव्येन” ॥ [सर्वमऽन्नमुपादाय सतिलं दक्षिणामुखः ।
 वारिणऽष्टाव्य तत्त्वां प्रक्षाल्य ॥ विषदमऽ-

ब्रमाऽनीय । कश्चित्सम्पन्नं भोः “सुसम्पन्नं” तृप्यन्तु भ-
 वन्तः “तृप्ताः स्मः” शेषमन्नमिष्टैः सह ॥ अग्निदग्धाश्च ये
 जीवा येऽप्यऽदुग्धा कुले मम । भूमौ दत्तेन तृप्यन्तु तृप्ता
 यान्तु परां गतिम् ॥ येषां न पचते माता येषां न पचते
 पिता । उच्छिष्टं ये च कांक्षन्ति तेषां तृप्तिः स्वधानमः]
 “विकिरं” ॥ अस्सत्कुले प्रसीता ये पतिताः समयद्विषः ।
 दग्धा अदग्धा कुगतयस्ते तृप्यन्तु स्वधावौषद् ॥ “सव्ये-
 न” ॥ [असोमपाश्च ये देवा यज्ञभागविवर्जिताः । तेषा-
 मन्नं प्रदास्यामि विकिरं वैश्वदेवके] ॥ ये रुद्रा रौद्रक-
 र्माणः शिवयागाद्गहिष्कृताः । सर्वे ते परितृप्यन्तु विकि-
 रेण हि सर्वदा ॥ “तृप्तानाचम्य” ॥ अपसव्येन । विप्राना-
 चमेत् ॥ पित्रे सांवत्सरिकेशिवश्राद्धे आचमनीयं स्वधानमः ॥
 “सव्येन” विश्वेभ्यो देवेभ्यः रुद्राऽनन्ताभ्यामाऽचमनीयं
 नमः ॥ अपसव्येन ॥ [यन्मे रामः शकुनिरित्यर्धप्रदक्षिणं कृत्वा
 दक्षस्कन्देन पिपदानुवेक्ष्य प्रयेत्य च । यन्मे रामः शकुनिः

श्वापदाश्च यन्मे शुचिः मन्त्रकृतस्य प्राशत् । वैश्वानरः
 सविता तत्पुनातु तस्मिन्पूते देवता मादयन्तां तेन पूतेन
 पितरो मदन्ताम्] नमोऽस्तु सर्वयोगिभ्यः सिद्धेभ्यश्च
 नमोनमः । मूर्तामूर्तेश्वरग्राहिन्नमः शक्तिगणाय ते ॥
 यास्तिष्ठन्ति ॥ फट् अस्त्राय फट् ॥ पित्रे शिव० सां० शिव०
 दक्षिणायै तिलहिरण्य ॥ अभिरमन्तु भवन्तोऽभिरताः स्मः ।
 देवाश्च पितरश्चैतत्पूतमन्नोपजीवतामसिंल्लोके मां धत्त
 जीवेम शरदः शतं पश्येम शरदः शतम् ॥ अथासभ्यमूर्ज
 धत्त ज्योतिर्धत्ताऽजरं न आयुः ॥ यदऽन्तरिक्षं पृथिवीमुत
 द्यां यत्पितरं मातरं वा जिहिंसिम । अग्निर्नस्तस्मादेनसो
 गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु चकृम यानि दुष्कृता ॥ तृप्यन्तु भवन्तः
 पितरो ये च भवतोऽनु ये चाऽस्मात्वाऽशंसन्ते तृप्यन्तु । तृप्यन्तु
 भवन्तः पितामहा ये० । तृप्यन्तु भवन्तः प्रपितामहा येच
 भवतोऽनु येचा-॥ तृप्यन्तु भवत्यो मातरो याश्च भवतीरनु
 याश्चास्तस्य ॥ तृप्यन्तु भवत्यो पितामहो याश्च ॥ तृप्यन्तु

भवत्यः प्रपितामह्यः याश्च भवतीरनु ॥ (एवं मातामहा
 इत्यादि) तृप्यत ३ एवमस्तु । पितुः सां० शिवश्राद्धे
 दत्तमन्नमक्षय्यमस्तुस्वधानमः ॥ “इदमन्नमक्षय्यमस्तु स्व-
 धानमः, इति विप्राःप्रतिब्रूयुः ॥ दातारो नोऽभिवर्धन्तां वेदाः
 सन्ततिरेवच । श्रद्धा च नो मा व्यगमद्बहु देयं चनोस्त्व-
 दम् ॥ अन्नं च नो बहु भवेदतिथींश्च लभेमहि । याचिता-
 रश्च नः सन्तु मा च याचिष्म कंचन” ॥ “एता एवाऽशिषः
 सत्यः सन्तिवति विप्राः प्रतिब्रूयुः ॥ “सव्येन” शन्नोदेवी ॥
 विश्वेभ्योदेवेभ्यः रुद्रानन्ताभ्यां दक्षिणायै तिलहिरण्यरज-
 तनिष्कर्णददानि ॥ विश्वेदेवाः रुद्रानन्तौ प्रीयेतांप्रीतौभ-
 वेतां ॥ [शन्नो भवन्तु वाजिनो हव्येषु देवत्रातामितद्रवाः
 स्वकीः । जम्बयन्तोऽहिवृकं रक्षांसिसनेम्यसद्ययमऽनमी
 वाः । संस्त्रावपात्रमुत्तानं कृत्वा ताभिरद्भिः पुत्रकामो मुख-
 मनक्ति ॥ “वाजेवाजे” इतिकुशविसर्जनम् ॥ वाजे वाजे
 वत वाजिनो नो ध्वेषु विप्रा अमृताः कृतज्ञाः ॥ अस्य

मधु पिबतु मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥ अपस-
 व्येन “अमावाजस्ये”ति पिण्डपरिवेकः ॥ आमा वाजस्य प्रस-
 वोजगम्यादाऽमाद्यावापृथिवी विश्वरूपे । आमाऽगन्तां
 पितरं मातरं चामा सोमो अमृतत्वेन गम्यात् ॥ ततो वाम
 देवमन्त्रेण पिण्डान्परितः पितृपात्रेणवारिधारां प्रक्षिपेत् । “यथा” ।
 वामदेवायस्वधानमः, ज्येष्ठाय, रुद्राय कालाय, कालवि-
 करणाय बलविकरणाय बलप्रमथनाय, सर्वभूतदमनाय-
 स्वधानमः, मनोन्मनायस्वधानमः ॥ सव्येन ॥ ^{शिवश्राद्ध} कलशपृच्छां
 सम्पाद्य ॥ गायत्र्यैनमः ३ तन्महेशायविद्महे ३ । “अपस-
 व्येन” देवताभ्यः ३ । अग्निष्वात्तेभ्यो ३ । अद्यतावत् ०
 पितुः शिवगोत्रस्येश्वरस्य सांवत्सरिकं शिवश्राद्धं सदैवकं
 सान्नपूरपूजनं गुरुशिवपूजनमऽच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु एव-
 मस्तु ॥ शैवाग्रौ । “तेजोऽसि” ॥ हारमनोहरवक्षसमिति
 (पृ० ३५२-४) पूर्णादत्त्वा । शिवमऽस्तु यजमानायेति-
 भस्मतिलकं ॥ ^{विशुद्ध} विमुञ्चामि ॥ ^{वैदिके} विमुञ्चामि । नयामि ।

“सव्येन” परिसमूह्य अग्नये स्वाहा, प्रजापतये, सूर्याय, प्रजा-
 पतये स्वाहा विमुच्य । नयामि । धर्मदेहि ॥ “अपसव्येन” पित्रे
 शिवगोत्रायेश्वराय सांवत्सरिक शिवश्राद्धे तिलोदकं स्वधा-
 नमः उदकतर्पणं स्वधानमः ॥ “सव्येन” ॥ ततो गवां-ग्रासादि ।
 याकाचिद्योगिनी० । सौरभैयाः० । “अपसव्येन” । यमाय
 धर्म० । “सव्येन” यो विश्वभाविनो भूता । “अपसव्येन”
 आयुः प्रजां० । शैवे ॥ श्राद्धमेवंविधं शैवं शैवसायुज्यदं
 परम् । कर्तव्यं तेन तच्छ्राद्धं दीक्षितेन तदऽन्तिकम् ॥
 त्रयीसप्तचतुर्युग्ममयी त्रितयवर्त्मनि । स्थितो यः शक्ति-
 सहितः स जयत्यऽमरेश्वरः ॥ “सव्येन” ॐ गायत्र्यैनमः
 ३ तन्महेशाय विद्महे ३ अद्यतावत् । महागणपतेः० आ-
 त्मनो० पितुः सांवत्सरिकेशिवश्राद्धे कलशपूजनं क्षेत्रेश-
 पूजनमच्छिद्रमस्तु एवमस्तु ॥ एताभ्यो देवताभ्यो यवोदकं-
 नमः । आपन्नोऽसि० । “अन्नपूरे” सभार्यस्त्रिजगन्नाथ० ।
 (पृ० ३३८-३४८) अपसव्येन ० कलशपूजा ० । शुभध्वंमम

क्षेत्रेशा- । उभाभ्यां० । नमोब्रह्मणे । पात्राणि चालयेत् ।
 आचम्य ॥ उदकलशमुपनिधाय । शैवे ॥ उत्तिष्ठ देवदेवेश त्वं
 मण्डलसुरैः सह । रक्षाऽस्मान्पूर्वतो नित्यं धृततत्पुरुषाभिधः ।
 तथा दक्षिणतो रक्ष धृताऽघोरात्मभैरवः ॥ तथैवोत्तरतोरक्ष
 वामदेवोऽसि शङ्करः । वारुणाशागतो नित्यं सद्योजातोऽसि
 रक्ष माम् ॥ ऊर्ध्वं रक्ष महेशान त्वमीशानोऽसि देवता ।
 सर्वतः सर्वथा देव सर्वत्राऽस्मिन्भवाध्वनि ॥ पाहि मां याहि
 देवेशि नित्यानन्दमयं पदम् ॥ मन्त्रार्थाः ॥ “ब्राह्मणपुष्पं ॥
 अनन्तशाख ॥ नन्दन्तु साधकाः सर्वे विनश्यन्तु विदू-
 षकाः । अवस्था शाम्भवी मेऽस्तु प्रसन्नोऽस्तु गुरुः सदा ॥

इति सांवत्सरिकशिवश्राद्धविधिः ॥

अथेकोद्दिष्टशिवश्राद्धविधिः

अन्नपूरपूजामष्टकां चाऽनु ॥ सव्येनाऽऽचम्य ॥ शान्ता-
 कारंभुजगशयनं पद्मनाभं- । श्राद्धे योगेश्वरं चैव० । तिलमधु
 सम्भारान्संस्कृत्य वामस्कन्दे दृष्टिं निधाय ॥ ॐ गायत्र्यै नमः ।

३ । तन्महेशाय विब्रहे ३ ॥ अपसव्येन । नमः पितृभ्यः ॥
 देवताभ्यः ३ अग्निष्वात्तेभ्यो वि ३ ॥ अद्यतावत् पितुः वा
 मातुः आदिमौर्ध्वदैहिकं प्रथमं, प्रथममासिकं द्वितीयं,
 त्रिपाक्षिकं तृतीयं, द्वितीयमासिकं चतुर्थं, पञ्चपाक्षिकं पञ्चमं,
 तृतीयमासिकं षष्ठं, चतुर्थमासिकं सप्तमं, पञ्चमासिकं अष्टमं,
 ऊनषाण्मासिकं नवमं, षाण्मासिकं दशमं, सप्तममासिकं एका-
 दशं, अष्टममासिकं द्वादशं, नवममासिकं त्रयोदशं, दशमा-
 सिकं चतुर्दशं, एकादशमासिकं पञ्चदशं, ऊनसांवत्सरिकं षो-
 डशं, (मले) द्वादशमासिकं षोडशं, ऊनसांवत्सरिकं सप्तदशं
 एकोद्दिष्टं श्राद्धं अष्टकापूर्वकं सान्वष्टक्यं ब्राह्मणपूजनमर्चा-
 महं करिष्ये ॐ कुरुष्व ॥ शैवे ॥ पितुः शिवगोत्रस्य रुद्रस्य
 वा मातुः शिवगोत्रायाः रुद्राण्याः-एकादशाहनि आद्यमौ-
 र्ध्वदैहिकं सर्वमन्नमयं शुद्धं, प्रथममासिकं प्रथमं, त्रिपाक्षिकं
 द्वितीयं, द्वितीयमासिकं तृतीयं, पञ्चपाक्षिकं चतुर्थं, तृ-
 तीयमासिकं पञ्चमं, चतुर्थमासिकं षष्ठं, पञ्चमासिकं सप्तमं,

ऊनषाण्मासिकं अष्टमं, षाण्मासिकं नवमं, सप्तमासिकं दशमं,
 अष्टमासिकं एकादशं, नवमासिकं द्वादशं, दशमासिकं
 त्रयोदशं, एकादशमासिकं चतुर्दशं, सार्धं कादशमासिकं-
 पञ्चदशं, ऊनसांवत्सरिकं षोडशं, (मले) द्वादशमासिकं
 षोडशं, ऊनसांवत्सरिकं सप्तदशं, एकोद्दिष्टं शिवश्राद्धं सदै-
 वकं सान्वष्टक्यं सान्नपूरविधानं गुरुशिवपूजनमऽर्चामहं-
 कारिष्ये ॐ कुरुष्व ॥ तिलान्विकीर्य । अग्निपरिसमूह्य ९ ॥
 निहन्मि सर्व ॥ फट् श्राद्धविघ्नान् यातुधानान्निहन्मि ॥
 पितुः वा मातुः आद्यमौर्ध्वदैहिके प्रथमे एतत्ते आसनं । शैवे ।
 पितुः आद्यमौर्ध्वदैहिके सर्वमन्नमये शुद्धे एकोद्दिष्टे शिवश्राद्धे
 इदमासनं स्वधानमः ॥ पितुः आद्यमौर्ध्वदैहिके प्रथमे ब्राह्मणं
 त्वा पूजयामि ॐ पूजय ॥ पित्रे शिवगोत्राय ईश्वराय आद्यमौर्ध्व-
 दैहिके सर्वमन्नमये शुद्धे एकोद्दिष्टे शिवश्राद्धे गुरुं त्वां पूजया-
 मि । ॐ पूजय ॥ नावाहनं । तिलान्विकीर्य ॥ अपयन्त्वऽसुरा ॥
 यास्तिष्ठन्ति-यन्मेमाता ॥ फट् अन्नाय फट् ॥ राजाश्व ॥

पितः आद्यमौर्ध्वदैहिकेप्रथमे एतत्ते पाद्यं । शैवे । पित्रे
 आद्यमौर्ध्वदैहिके सर्वमन्नमये शुद्धे-पाद्यंस्वधानमः ॥ पाद्य-
 शेषं निवार्य । “सव्येन” आचम्य । “अपसव्येन” ॥ यास्ति-
 ष्टन्ति ॥ फट् अस्त्रायफट् ॥ आपःक्षीरं ॥ स्वांस्वांसोमायनमः
 “जले” । इत्यादि । पितः आद्यमौर्ध्वदैहिके सर्वमन्नमयेशुद्धे इदं
 तेऽर्घ्यम् ॥ शैवे । पितः इदं तेऽर्घ्यंस्वधानमः ॥ पितः आ-
 द्यमौर्ध्व-एष ते गन्धः । शैवे । पित्रे शिवगोत्रायगन्धः
 स्वधानमः ॥ “सव्येन” । आचम्य । “अपसव्येन” ॥ पितः
 आद्य-एषतेऽर्घः । एतत्तेपुष्पं । “शैवे” । पित्रे शिव-अर्घः-
 स्वधानमः पुष्पंस्वधानमः । पितः आद्यमौएषते धूपः एषते
 दीपः ॥ पित्रे शिवगोत्राय धूपःस्वधानमः दीपःस्वधा-
 नमः ॥ पितः आद्यमौर्ध्वदै-एतत्ते वासः ॥ “शैवे” । (ॐ-
 आंप्रभुशक्तयेनमः ईशानशक्तयेनमः, ऊंक्रियाशक्तयेनमः) । रं-
 दीप्ताकलायैनमः, रंदहनीक-, रंधोराक-, रंक्रूराक-, रंसभ-
 क्षिणीक-, रंविद्यातन्त्रक-, रंलेलिहानाक-, रंवैद्युतिक-, रंरा-

त्रिकलायैनमः, रंधोरविक्रमाक-, रंमहोच्छुमाकलायै
 नमः । हः अनन्तशक्तये अस्त्राय फट्, हः अनन्तशक्तिसरूपाय
 “पित्रे शिवगोत्राय ईश्वराय आद्यमौर्ध्वदैहिके सर्वमन्त्रमये
 शुद्धे वासांसिखधानमः ॥ १ ॥ (ॐ आं प्रभु, ईज्ञान, ऊं क्रिया-) अंम-
 रीच्यैनमः, अंपूषायै, “पित्रे शिवगोत्राय ईश्वराय, प्रथममा-
 सिके प्रथमे वासांसिखधानमः ॥ २ ॥ (ॐ आं, ईज्ञा, ऊं क्रि)
 अंयशस्विनीकलायैनमः, “पित्रे, त्रिपाक्षिके द्वितीये वासांसि
 ॥ ३ ॥ (ॐ आं प्रभुशक्तये नमः, ईज्ञा, ऊं क्रि) इंज्वलित्यै, इंसु-
 मनायै “पित्रे, द्वितीयमासिके तृतीये वासांसि ॥ ४ ॥ (ॐ आं,
 ई, ऊं क्रि) ईप्रीत्यै “पित्रे पञ्चपाक्षिके चतुर्थे वासां ॥ ५ ॥
 ॐ आं प्र, ईज्ञा, ऊं क्रि) उंधूमाकलायै, उंप्रीतिकर्यै, पित्रे,
 तृतीयमासिके पञ्चमे वासांसिखधानमः ॥ ६ ॥ (ॐ आं, ई, ऊं)
 ई तापिन्यै, उंधृत्यै “पित्रे, चतुर्थमासिके षष्ठे वासां ॥ ७ ॥
 (आं, ईज्ञान, ऊं) ऊंसौम्यायै, ऊंतापिन्यै, ऊंधृतिकर्यै,
 पित्रे, पञ्चममासिके सप्तमे वासांसिखधानमः ॥ ८ ॥ (आं, ई,

ऊं) ऐंसौम्यायै पित्रे ऊनषाण्मासिकेअष्टमे वासांसि ॥९॥
 (आं, ईं, ऊं) ऊंपाचिन्यै लंमरीच्यै पित्रे-षाण्मासिकेनवमे
 वासांसि ॥१०॥ (आं, ईं, ऊं) ॐहव्याकहनायै, लूंअंशुमा-
 लिन्यै पित्रे सप्तममासिके दशमेवासांसिखधानमः ॥११॥ (आं,
 ईं, ऊं) ॐतेजोवत्यै, ॐशशिन्यै, पित्रे अष्टमासिके एका-
 दशे वासांसि ॥१२॥ (आं, ईं, ऊं) ॐशतधामायै ॐहृद्रतायै
 पित्रे नवममासिके द्वादशेवासांसि ॥१३॥ (आंप्रभुशक्तयेनमः,
 ईं, ऊं) ॐस्वधामायै, ॐलक्ष्म्यै पित्रे दशममासिकेत्रयोदशे
 वासांसि ॥१४॥ (आं, ईं, ऊं) ॐअंपद्मगर्भायै, ॐपित्रे एका-
 दशमासिकेचतुर्दशे वासांसि ॥१५॥ (आं, ईं, ऊं) अंस-
 म्पूर्णमण्डलायै, पित्रे सार्धैकादशमासिकेपञ्चदशे वासांसि-
 खधानमः ॥१६॥ (आं, ईं, ऊं) सम्पूर्णकलायै तमोपहायै पित्रे,
 द्वादशमासिकेषोडशे वासांसिखधानमः ॥ १७ ॥ (ॐआंप्र-
 भुशक्तये, ईशानशक्तये, ऊंक्रियाशक्तयेनमः) अःतमोपहायै,
 अःअमृतकलायैतमः पित्रे शिवगोत्रासईश्वरासऊनसांवत्स-

रिकेसप्तदशेकोद्दिष्टेशिवश्राद्धे वासांसिस्वधानमः ॥ १८ ॥
 पितुः आद्यमौर्ध्वदैहिके अर्घ्यदानाद्यर्चनविधिः ॥ पितुः
 शिवगोत्रस्य आद्यमौर्ध्वदैहिके सर्वमन्त्रमयेशुद्धे, अर्घ्य-
 दानाद्यर्चनविधिः सर्वः परिपूर्णोऽस्तु ॥ वसवो मे स-
 दस्या । इदं पित्रे श्रुतमभिधार्य प्रक्षाल्य मूलतो मेक्षणमव-
 दधाति ॥ अग्रावधिश्चित्य तत्र चाभिधार्य दक्षिणत उद्वास्य
 पुनश्चाभिधार्य ॥ यज्ञस्य सन्ततिरसि । “पुरस्तात्” ॥ श्रियै
 सोमवत्यै समालभनं गन्धादि ॥ श्रियन्देवीं । प्रणवं मनसा
 ध्यात्वा ॥ ॐ ॐ । “ॐ अग्नये अङ्गिरसे शिवाग्नये स्वधा-
 नमः ॥ पात्रेषु निक्षिपेत् ॥ ये मामका-क्षीरं घृतं वाऽ-
 सिच्य ॥ शैवे । ॐ ह्रीं श्रीं पापान्तकारिणि पापं हन हन पापं द-
 ह दह माये माचले ह्रीं स्वाहा क्षीरं घृतं वाऽसिच्य ॥ पितुः
 आद्यमौ-इदं ते अन्नं इदं मधु । इदं विष्णुर्विचक्रमे ० । तद्वि-
 ष्णोः-विष्णो इदं रक्षस्व ॥ पित्रे शिवगोत्राय ईश्वराय-आद्य-
 मौर्ध्व-इदं ते अन्नं । अन्नं स्वधानमः ॥ अन्नं मधु २ रुद्र

इदं रक्षस्व । “स्त्रीविषये” ॥ रुद्राणि इदं रक्षस्व ॥ पितः आ-
 द्यमौ-॥ पित्रे शिवगोत्राय-आद्यमौ-यथोपस्थितं दत्तं दास्य-
 मानेन-एतत्ते अमृतमन्नं । अन्नं स्वधानमः ॥ “सव्येन” ॥
 पयः पृथिव्यां । सहस्रशीर्षा । हिरण्यवर्णा । “अपसव्येन” ॥
 यास्तिष्ठन्ति । पितः आद्यमौ-एतत्तेऽपोशानं । पित्रे शिव-
 आद्यमौ-अपोशानं जलं स्वधानमः । प्राश्नातु भवान्, वा,
 भवती ॥ अमृतं जुषस्वाऽमृतं भुंक्ष्व ॥ अमृतेन सह भोक्तव्यं
 रुद्रादयः कारणा आगच्छन्तु ॥ दक्षिणागान्दर्भानास्तीर्य ।
 पितः आद्यमौ-एतत्तेऽवनेजनं ॥ पितः आद्यमौर्ध्व-शिवश्राद्धे
 अवनेजनं स्वधानमः ॥ आधारशक्त्यै स्वधानमः, पृथिव्यै, स्व-
 धानमः क्षीरार्णवाय, चन्द्रमण्डलाय, वह्निमण्डलाय, सित-
 पद्माय, सत्त्वाय, रजसे, तमसे, अकारतत्त्वाय, उकारत,
 मकारत, नादत, नादान्तत, सुमनाय, उन्मनाय, परशक्त्यै,
 व्यापिन्यै, ऋग्वेदाय, यजुर्वे, सामवे, अथर्ववे, कृतयुगाय,
 त्रेता, द्वापर, कलियु, शतदलपद्माय, सहस्रद, अष्टद-

लपद्वासनायनमः ॥ देवताभ्यः ३ अद्यतावत् पृथिवीदर्वि-
 पितः आद्यमौ-एकोद्दिष्टे-एषतेपिण्डः, अपउपस्पृश्य । “एवं” ।
 अन्नतिलमध्वाज्यपयोभिः-। (अग्निष्वात्तेभ्योवि-३ अद्यताव-
 त्-लंदिव्यंशिवस्वरूपिणं सर्वबन्धविवर्जितं सर्वकर्मविनिर्मुक्तं धर्मा-
 धर्मबहिष्कृतं पिण्डमुत्पादयामिनमः) प्रदीप्ताकलायैनमः, दह-
 नीक, घोराक, क्रूराक, रसभक्षिणीक, वैधृतीक, लेलि-
 हानाक, रात्रिक, घोरविक्रमाक, महोच्छुष्माक, हृद्गताक,
 रौद्रीकलायैनमः १२ हः अनन्तशक्तये अस्त्राय फट्, हः अन-
 न्तशक्तिस्वरूपाय नमः पितः आद्यमौर्ध्वदैहिके सर्वमन्त्रमये शुद्धे
 एकोद्दिष्टे शिवश्राद्धे (ॐ जुंसः पिण्डः स्वधानमः “अप उपस्पृ-
 श्य”) ॥ १ ॥ (अग्निष्वा-मिनमः) प्रभाख्यासूर्यकलायै, अमृता-
 ख्यासोमक । पितः प्रथममासिके प्रथमे (ॐ जुंसः पिण्डः,
 अपउपस्पृश्य) ॥ २ ॥ (अग्नि-यामिनमः) अच्छादिनीसोमक-।
 पितः त्रिपाक्षिके द्वितीये (ॐ जुं-स्पृश्य) ॥ ३ ॥ (अग्निष्वात्ते उत्पा-
 दयामिनमः) प्रवपिनीसूर्यकलायै, ज्योत्स्नावतीसोमक-।

पितः-द्वितीयमासिके तृतीये (ॐ जुं-स्पृश्य) ॥ ४ ॥ (अग्नि-
मिनमः) स्यन्दिनीसूर्यक- मोदिनीसोमकलायै पितः
पञ्चपाक्षिके चतुर्थे (ॐ जुं-स्पृश्य) ॥ ५ ॥ (अग्निष्वात्तेभ्यो
पिङ्गासूर्यकलायै, मनोहारिसोमक-पितः-तृतीयमासिके
पञ्चमे (ॐ जुं-स्पृश्य) ॥ ६ ॥ (अग्नि-नमः) ध्वान्तहारि-
णीसूर्यकलायै, मालिनीसोमक-। पितः-चतुर्थमासिके षष्ठे
(ॐ जुं-स्पृश्य) ॥ ७ ॥ (अग्नि-नमः) खण्डमध्यासूर्यकलायै,
विमलासोमक पितः पञ्चमासिके सप्तमे (ॐ जुं) ॥ ८ ॥
(अग्नि-नमः) हांखींसः सू-वामासो-पितः-ऊनषाण्मासिके
अष्टमे (ॐ जुं) ॥ ९ ॥ (अग्नि-) भास्वरासूर्यकलायै महानन्दा-
सोमकलायै पितः-षाण्मासिके नवमे (ॐ जुंसः) ॥ १० ॥
(अग्नि-) ज्येष्ठासू-गोमतीसो-पितः-सप्तममासिके दशमे
(ॐ जुं) ॥ ११ ॥ (अग्निष्वा) अरुणाख्यासू-भद्राख्यासोम-
पितः-अष्टममासिके एकादशे (ॐ जुंसः) ॥ १२ ॥ (अग्नि)
विश्वबोधिनीसू-रसवर्षिणीसो-पितः-नवममासिके द्वादशे

(ॐजुंसःपिण्डःस्वधानमः) ॥ १३ ॥ (अग्नि) रसपाचि-
नीसू-रसवृद्धिसो-पितः-दशमासिके त्रयोदशे (ॐजुं)
॥ १४ ॥ (अग्नि) दंष्ट्रासू-रसपूरिणीसो-पितः एकादश-
मासिके चतुर्दशे (ॐजुं) ॥ १५ ॥ (अग्नि) ॐहांस्त्रीं-
सःसू-मोदिनीसो-पितः-साधैकादशमासिके पञ्चदशे (ॐजुं)
॥ १६ ॥ (अग्नि) ॐहांस्त्रींसःसू-मोदिनीसो-पितः द्वा-
दशमासिके षोडशे (ॐजुं) ॥ १७ ॥ मलश्चेत्तदा ॥ (अग्नि)
सम्पूर्णमण्डलासू-ज्वलिनीसोमकलायैनमः पितः शिवगोत्र
ईश्वर ऊनसांवत्सरिके षोडशे एकोद्दिष्टेशिवश्राद्धे ॐजुंसः
पिण्डःस्वधानमः । अपउपस्पृश्य । (अग्निष्वात्तेभ्यो) सूर्यकला-
भ्योनमः, चन्द्रकलाभ्योनमः पितः द्वादश-मासिकेसप्तदशे
ॐजुंसःपिण्डः स्वधानमः । अप उपस्पृश्य ॥ १८ ॥ एतानी-
तिपितर्वासः । वासांसिस्वधानमः । वीरान्नः पितर्देहि ।
वीरान्नं स्वधानमः । पिण्डलेपं निवार्य ॥ पितः आद्यमौ-
षतेगन्धः । पित्रेशिव-आद्यमौ-समालभनंगन्धः स्वधानमः ।

पितः एषतेर्धः एतत्तेपुष्पं । पित्रे शिवगोत्राय रुद्राय
 अर्घः स्वधानमः पुष्पं दीपः स्वधानमः धूपः । पितः एषते
 भक्ष्यभोज्यफलमूलबलिः । पित्रे भक्ष्यभोज्यफलमूलब-
 लिः स्वधानमः ॥ पितः एतत्ते तिलमधुमिश्रं । पित्रे तिल-
 मधुमिश्रमेतत्ते-आचमनीयं स्वधानमः । पितः एतत्ते हिमपा-
 नादि । पित्रे हिमपानादि स्वधानमः ॥ “सव्येनाचम्य” ।
 वसन्ताय नमः ॥ अपसव्येन ॥ यास्तिष्ठन्ति ॥ ऊर्जवहन्ती ॥
 अक्षय्यं नः कुलं भूयाद्दीरमूलं स्वधात्मकम् । भवभक्तमनन्तं
 च समिद्धं शाक्तमाचरेत् । ऊर्जासिनमस्कारं करोमिनमः ॥
 “पिण्डेषु पुष्पपूजा” पूर्ववत् ॥ आंग्रभुशक्तये नमः ईज्ञानशक्तये
 ऊंक्रिया, सोमकला ॥ पूषाकलायै, यशाकलायै, सुमनसा,
 प्रीति, प्रीतिकरी, धृति, धृतिकरी, सौम्या, मरीचि, अंशु-
 मालिनी, शशिनी, हृद्गताकलायै, लक्ष्मी, छाया, सम्पूर्णम-
 ण्डलकलायै, अमृतकलायै नमः ॥ सूर्यकला ॥ मरीचिकलायै,
 ज्वालिनी, धूम्रा, तपनी, तापिनी, पाचिनी, हृत्पद्माहा,

तेजोवती, शतधामा, सुधामा, पद्मगर्भा, तमोपहाकलायै
 नमः वासांसिखधानमः ॥ अद्यतावत् पितुः पाथेयं नित्यान्नम् ॥
 मा मेक्षिष्टा ॥ नैवेद्यं । “विकिरं” तिलक्षीरविकिरीकृत्य ।
 स्वधितं । सुस्वधितमिति ॥ ये केचित्समये लुप्ता भूताः
 कर्मवशानुगाः । इहैव समयोच्छिष्टं बलिं गृह्णन्तु ते तृप्य-
 न्तुस्वधावौषट् ॥ सव्येनाऽऽचम्य । अपसव्येन ॥ पितुः एतत्ते
 आचमनीयं । पित्रे शिवगोत्राय-आचमनीयंस्वधानमः ॥
 यन्मेरामः शकुनिः “इत्यर्धप्रदक्षिणम्” । शैवे ॥ नमोस्तु सर्व-
 योगिभ्यः सिद्धेभ्यश्चनमोनमः । मूर्तामूर्तेश्वरग्राहिन्नमः श-
 क्तिगणायते । इति । यास्तिष्ठन्ति । फट् अस्त्रायफट् । पितुः
 दक्षिणा । पित्रे शिव-दक्षिणायै । अभिरमतु भवान् । तृप्यतु
 भवान्, तृप्नोसि प्रेतस्तृप्यतु ॥ प्रतिमाविसर्जनं” ॐ भूः
 पुरुषं विस-३ नमोस्त्वऽनन्ताय ३ पितुः विष्णुपदवीप्रा-
 त्यर्थं शेषशायिनारायणपू० आपन्नोऽसि । ध्येयः सदा ० ॥
 आदौ दानप्रतिष्ठायां घटदानं तदनु जलकुम्भं ततो नित्यकुम्भं

प्रतिमादानं ततोऽक्षय्यं ॥ पितरं आद्यमौदत्तमन्नमक्षय्य-
 मस्तु । पितुः शिवगोत्रस्य दत्तमन्नमक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ “स-
 व्येन” ॥ ब्राह्मणपृच्छां विसर्ज्य । गायत्र्यैनमः ३ तन्महेशाय वि
 ३ “अपसव्येन” नमः पितृभ्यः ३ अग्निष्वात्तेभ्यो वि ३ अद्य
 तावत् पितुर्वामातुः आद्यमौर्ध्वदैहिकं प्रथमं, अष्टका-
 पूर्वकं सान्वष्टक्यं एकोद्दिष्टं श्राद्धं । पितुः शिवगोत्रस्य
 रुद्रस्य आद्यमौर्ध्वदैहिकं सर्वमन्नमयं शुद्धं एकोद्दिष्टं शि-
 वश्राद्धं सदैवकं सान्नपूरविधानं गुरुशिवपूजनमच्छिद्रं
 सम्पूर्णमस्तु ॥ अन्वष्टकां कृत्वा ततोऽग्निविसर्जनं । ते-
 जोसि । हारमनोहर० । पूर्णा । विमुञ्चामि । नयामि । धर्मं
 देहि ॥ पितः एतत्ते तिलोदकं । पित्रे शिवगोत्राय
 रुद्राय तिलोदकं स्वधानमः ॥ ततः कुम्भतर्पणम् ॥ सव्येन ।
 गवां ग्रासादि ॥ या काचित् । क्षेत्रेशबलिमनु । अप-
 सव्येन । “पिण्डेषु” तद्विष्णोः इति पुष्पाणि ॥ शैवे । त्रयीसप्त ॥
 कलशपृच्छां विसर्ज्य ॥ गायत्र्यैनमः ३ अद्य तावत् महागण-

पतेः अग्नेः वायोः, हेरुकादीनां आत्मतः पितुः तस्य पर-
लोके अक्षयफलप्राप्त्यर्थं कलशपू-क्षेत्रेशपूजनमच्छिद्रं । य-
वोदकं नमः । आज्ञा मे दीयतां । ईशानविष्णु । कलिकलुष-
विमुक्तैः । क्षमध्वं मम क्षेत्रेशाः ॥ नमो ब्रह्मणे । पात्राणि
चालयेत् । सव्येनाऽचम्य ॥ उदककलशं ॥ अपसव्येन ॥
अद्य तावत् पितुः पाददाहादिदोषनिवारणार्थं तृणासनं तृणपा-
दुकं ददामि ३ ॥ इत्येकोद्दिष्टं शैवश्राद्धम् ॥

अथ शैवीसपिण्डीकरणम्

आदौ अन्नपूरपूजां विधाय श्राद्धमारभेत ॥ सव्येनाऽऽचम्य ॥
श्राद्धकाले गयां ध्यात्वा । श्राद्धे योगेश्वरं चैव ॥ शान्ता-
कारं भुजगं । वामस्कन्धे दृष्टिं विधाय ॥ ॐ गायत्र्यै नमः ॐ-
भूर्भुवः ३ । तन्महेशाय वि ॥ अपसव्येन । नमः पितृभ्यः ।
देवताभ्यः पितृभ्यश्च ३ ॥ अग्निष्वात्तेभ्यो वि ब्रह्मे ३ अद्य
तावत् पितामहस्य शिवगोत्रस्य ईश्वरस्य, प्रपितामहस्य शिव-
गोत्रस्य सदाशिवस्य, वृद्धप्रपितामहस्य शिव-० शिवस्य, पितुः

शिव० रुद्रस्य । “वा” । पितामह्याः शिवगोत्रायाः बलवि-
 क्रण्याः, प्रपितामह्याः शिव० बलप्रमथिन्याः, वृद्धप्रपिता-
 मह्याः शिवगोत्रायाः सर्वभूतदमन्याः, मातुः शिवगोत्रायाः
 रुद्राण्याः । प्रथमसमानसपिण्डीकरणं । “वा” । सांवत्स-
 रिकसपिण्डीकरणं शिवश्राद्धं सदैवकं सान्नपूरविधानं गुरु-
 शिवपूजनमर्चामहं करिष्ये ॐ कुरुष्व ॥ “तिलसर्षपयवा-
 न्विकीर्य” ॥ अग्निं परिसमूह्य ९ । निहन्मि सर्वं ॥ पुनः ।
 निहन्मि सर्वं ॥ (फट्श्राद्धविघ्नान् यातुधानान्निहन्मि)
 पुनः (फट्श्राद्धविघ्नान्यातु-) “सव्येन” ॥ विश्वेषान्दे-
 वानां (रुद्राऽनन्तयोः) सपिण्डीकरणे शिवश्राद्धे इद-
 मासननमः । विश्वेभ्योदेवेभ्यः (रुद्राऽनन्ताभ्यां) ब्रा-
 ह्मणं त्वां भोजयामि । ॐ भोजय । विश्वान्देवान् (रुद्रा-
 नन्तौ) आवाहयिष्यामि ॐ मावाहय । “यवान्विकीर्य” ॥
 आगच्छन्तु महाभागा ॥ शन्नोदेवी । (फट् अस्त्राय फट्)
 लाजाश्च । विश्वेभ्योदेवेभ्यः (प्रथमे) सपिण्डीकरणे

श्राद्धे कालकामाभ्यां वार्षिके सपिण्डी-(पुरुषार्द्रवसोभ्यां)
 शैवे, रुद्रानन्ताभ्यां पाद्यनमः ॥ शन्नोदेवी । फट् अस्त्राय फट् ।
 आपः क्षीरं । (स्वां स्वांसोमाय इत्यादि) विश्वेदेवौ । रुद्रानन्तौ
 इदं वां अर्घ्यनमः । विश्वेभ्यो देवेभ्यः । रुद्रानन्ताभ्यां गन्धा-
 र्घ्यपुष्पधूपदीपवासः अर्घ्यदानादि ॥ ओमासश्चर्षणी ॥ अप-
 सव्येन । पितामहस्य इदमासनं स्वधा । पितः एतत्ते आसनं ।
 पितामहस्य शिवगोत्रस्य ईश्वरस्य इदमासनं स्वधानमः ॥
 पितामहाय अमुकगोत्राय शिवगोत्राय ईश्वराय, प्रपिताम-
 हाय शिव-वृद्धप्रपितामहाय शिवाय ब्राह्मणं त्वा पूजयामि,
 पितः समानसपि-त्रा-पूजयामि । पित्रे शिवगोत्राय रुद्राय
 समान-गुरुं त्वां पूजयामि । पितामहं शिवगोत्रमीश्वरं
 प्रेतसहितं पितामहं-रुद्रसहितं ईश्वरमावाहयिष्यामि, प्रपिता-
 महं शिवगोत्रं सदाशिवं प्रेतसहितं प्रपितामहं रुद्रस-सदा-
 शिवमावा-, वृद्धप्रपितामहं शिवगोत्रं शिवं प्रेतसहितं वृद्ध-
 प्रपितामहं रुद्रसहितं शिवमावाहयिष्यामि ॐ आवाहय ॥

एवं । पितामहीं शिवगोत्रां बलविकरणीं प्रेतसहितां पितामहीं
 रुद्राणीसहितां बलविकरणीं ॥ तिलान्विकीर्य ॥ श्राद्धाऽनु-
 वाकौ तूखानामार्षम् ॥ प्रैत्ये ॥ अपयान्त्वऽसुराः ॥ यास्ति-
 ष्ठन्ति, यन्मे माता, यन्मे पितामही, यन्मे प्रपितामही । प्रैत्ये ।
 यास्तिष्ठन्ति-स्वधयामदस्व ॥ फट् अस्त्राय फट् ॥ लाजाश्च ॥
 भगवन्तः पाद्यं । भगवन् पाद्यं ॥ स्त्रियां । भगवत्यः पाद्यं ।
 भगवति पाद्यं २ पितामहाय समान-सपिण्डीकरणे पाद्यं
 स्वधा ॥ पितामहाय शिवगोत्राय पाद्यं स्वधानमः ॥ सव्येनाऽ-
 चम्य । अपसव्येन । “पात्रचतुष्टये” ॥ यास्तिष्ठन्ति-यन्मेमाता ।
 फट् अस्त्राय फट् । १ ॥ यास्तिष्ठन्ति-यन्मेमाता, यन्मेपिता-
 मही । फट् अ- । २ ॥ यास्तिष्ठन्ति-यन्मेमाता । यन्मेपिता-
 मही । यन्मेप्रपितामही । फट् अ- । ३ ॥ प्रैत्ये ॥ यन्मे माता ।
 फट् अस्त्राय फट् । ४ ॥ गन्धोदकतिलैर्मिश्रं कुर्यात्पात्रचतुष्ट-
 यम् । अर्घ्यार्थं पितृपात्रेषु प्रेतपात्रं प्रसेचयेत्”) ॥ “सं-
 सृजतुत्वा पृथिवीर्वायुरग्निः प्रजापतिः संसृजध्वं पूर्वैभिः

पितृभिः सह । ये समानाः सुमनसः पितरो यमराज्ये
 तेषां लोके स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् । ये समानाः
 सुमनसो जीवा जीवेषु मामकाः । तेषां श्रीर्मयि कल्प-
 तामऽसिंहलोके शतं समाः । समाना व आकूतानि समाना
 हृदयानि वः । समानमऽस्तु वो मनो यथा वः समहासति ।
 सं वो मनांसि संव्रताः समुच्चित्तान्याकरत् । अमी ये
 विवृताः स्थ नस्तान्वः सन्नमयामसि । वसुभ्यः स्वधा" शैवे ।
 पितरं शिवगोत्रं रुद्रं पितामहे शिवगोत्रे ईश्वरे अर्घ्ये योज-
 यामि वौषट्, कृतंकृतं समुत्कृष्टं जितं गुप्तमसत्कृतम् ।
 तदस्तु कृशमुत्कृष्टं परमेश तवाज्ञया ॐ हूं पूरय २ मुख-
 व्रते नियमेश्वराय ॐ ॐ आत्मतत्त्वाधिपतये ईश्वराय स्वधा-
 नमः ॥ १ ॥ पुनः संसृजतुत्वा-पितरंप्रपितामहे शिव-
 गोत्रे सदाशिवे (अर्घ्येयोनियमेश्वराय) ॐ जुं विद्यातत्त्वा-
 धिपतये सदाशिवाय स्वधानमः ॥ २ ॥ पुनः । संसृज-
 तुत्वा-पितरं शिवगोत्रं रुद्रं वृद्धप्रपितामहे शिवगोत्रे शिवे

(अर्घ्येयोज-नियमेश्वराय) ॐसः शिवतत्त्वाधिपतये शिवा-
यस्वधानमः ॥ ३ ॥ एवं ॥ संसृजतुत्वा । मातरं शिव
गोत्रां रुद्राणीं पितामह्यां शिवगोत्रायां-बलविकरण्यां
(अर्घ्येयो-नियमेश्वराय) ॐॐआत्मतत्त्वाधिपतये बलवि-
करण्यैस्वधानमः ॥१॥ संसृजतुत्वा । मातरं शिवगोत्रां
रुद्राणीं प्रपितामह्यां शिवगोत्रायां बलप्रमथिन्यां (अर्घ्ये-
योज-नियमेश्वराय) ॐजुंविद्यातत्त्वाधिपतये बलप्रमथि-
न्यैस्वधानमः ॥ २ ॥ संसृजतुत्वा । मातरं-रुद्राणीं वृद्ध-
प्रपितामह्यां शिवगोत्रायां सर्वभूतदमन्यां (अर्घ्ये योज-
नियमेश्वराय) ॐसःशिवतत्त्वाधिपतये सर्वभूतदमन्यै-
स्वधानमः ॥ ३ ॥ आपःक्षीरं । स्वांस्वांसोमायनमः जले
इत्यादि ॥ भगवन्तः अर्घ्यं २ ॥ पितृपितामहौ अमुक-
गोत्रौ शिवगोत्रौ रुद्रैश्वरौ समानसपिण्डीकरणे शिवश्राद्धे
इदं वामर्घ्यं स्वधानमः ॥ एवं पितृप्रपितामहौ शिवगोत्रौ
रुद्रसदाशिवौ ॥२॥ पितृवृद्धप्रपितामहौ शिवगोत्रौ रुद्रशिवौ

समान-इदं वां अर्घ्यस्वधानमः । पितः अमुकगोत्र इदं तेऽर्घ्यं,
 पितःशिवगोत्ररुद्र समानपिण्डीकरणे इदं ते अर्घ्यस्वधानमः ॥
 एवं ॥ मातृपितामह्यौ शिवगोत्रे रुद्राणीवलविकरिण्यौ समान
 सपिण्डीकरणे शिवश्राद्धे-इदं वां अर्घ्यस्वधानमः ॥ १ ॥ मातृप्र-
 पितामह्यौरुद्राणीवलप्रमथिन्यौ ॥ २ ॥ मातृवृद्धप्रपितामह्यौ
 शिवगोत्रे रुद्राणीसर्वभूतदमन्यौ समानसपिण्डीकरणे-इदं
 वामऽर्घ्यं स्वधानमः ॥ ३ ॥ मातः इदं तेऽर्घ्यस्वधानमः ॥
 पवित्रं निवार्य ॥ पितामहाय गन्धःस्वधानमः । सद्योजातं
 प्रपद्यामि पित्रे रुद्राय समानसपिण्डीकरण ॥ सव्येनाऽऽचम्य,
 अपसव्येन । पितामहाय अर्घःस्वधानमः । पितः एष
 तेऽर्घः, एतत्ते पुष्पं । पित्रे शिवगोत्राय रुद्राय अर्घःस्वधा-
 नमः । धूपदीपवासांसिस्वधानमः ॥ क्षं ईशानवक्त्राय नमः ।
 आं प्रभुशक्तये नमः । दक्षिणाग्रान्दर्मानास्तीर्य । “सव्येन”
 शुन्धन्तां लोका (अपसव्येन) पितृषदनाः पितृषदनमसि-पि-
 तृभ्यो गन्धादि आच्छादनं वासांसिस्वधा । पितामहस्य प्रपि-

तामहस्य वृद्धप्रपितामहस्य अर्घ्यदाना । आदित्या रुद्रा ।
 पितुः वा मातुः समानसपिण्डीकरणे अर्घ्यदा न विधिः
 सर्वः । वसवे मे सदस्या । पितस्त्वां भजस्व ॥ सव्येन । इदमन्न-
 मिदं देवेभ्यः । रुद्रानन्ताभ्यां शृतमभिधार्य । अपसव्येन ।
 इदमन्नं पितृभ्यः शृतमभिधार्य । प्रक्षाल्य मूलतो । मेक्ष-
 णमवदधाति । इदं पित्रे शृतमभि । प्रक्षाल्यतुण्डलानिति
 मेक्षणमवदधाति । अग्रावधिश्चित्य-पुनश्चाभिधार्य । इदं पित्रे
 शृतमभिधार्य । पित्रे दक्षिणपश्चिमाग्रैः स्तरैः । यज्ञस्य सन्त-
 तिरसि । श्रियै सोमवत्यै गन्धादि । अग्नौ करवाणि ॐ कुरु ।
 सोमायपितृमतेस्वधानमः । अग्नये कव्यवाहनाय अग्नये आं-
 गिरसे शिवाग्नये नमः । तूष्णीं पात्रेषु निक्षिपेत् । इत्यग्नौ हुत्वा,
 येमामकाः क्षीरं घृतं वाऽऽसिच्य । ॐ ह्रीं श्रीं पापान्तकारिणि
 पापं दह दह पापं हन हन माये माचले ह्रीं स्वाहा क्षीरं घृतं
 वाऽऽसिच्य ॥ पुनः द्वितीयचरोः । ये मामका । सव्येन । वैश्व-
 देवहविषे विधेभ्यो देवेभ्यः पुनश्चाग्रे रुद्रानन्ताभ्यां क्षीरं

घृतंवाऽऽसिच्य । विश्वेभ्योदेवेभ्यः रुद्रानन्ताभ्यामऽन्नंनमः
 २ अन्नं मधु २ पृथिव्यैनमः विष्णवेनमः रुद्रानन्ताभ्यां
 विष्णो इदं रक्षस्व । विश्वेभ्यो यथोपस्थितं-नमोदेवेभ्यः ॥
 अपसव्येन । पितामहायशिवगोत्राय, ईश्वराय प्रपितामहाय
 शिवगोत्रायसदाशिवाय । वृद्धप्रपितामहाय शिवगोत्राय शिवाय
 अन्नंस्वधानमः । अन्नंमधु २ पितः समान इदं तेऽन्नं । इदं
 मधु । पित्रे समान-अन्नंस्वधानमः । अन्नं मधु २ ईश्वरसदा-
 शिव शिव इदं कव्यं रक्षस्व । पितः समान-इदं तेऽन्नं । पितः
 शिवगोत्ररुद्र-अन्नंस्वधानमः । पितामहाय- । पित्रे । यथोप-
 स्थितमऽन्नंस्वधानमः स्वधापितृभ्यः ॥ पयः पृथिव्या । श्रा-
 द्धब्राह्मण-पुरुषसूक्तादि । अद्यदिने । सव्येन शन्नोदेवी । विश्वे-
 भ्योदे-पुरुषा-अपोशानंनमः रुद्रानन्ताभ्यां । अपसव्येन ।
 यास्तिष्ठन्ति । अस्त्रमन्त्रेण फट् अस्त्रायफट् । पितामहाय अपो-
 शानंजलंस्वधानमः । तिलमन्नं च पानीयं । पुनः । यास्ति-
 ष्ठन्ति । “फट् अस्त्रायफट्” । पितः समानसपिण्डीकरणेश्राद्धे

एतत्ते अपोशानं । पित्रे शिवगो अपोशानं जलंस्वधानमः । प्रा-
 श्नातु भवान् । अमृतेन सह भोक्तव्यं, रुद्रादयः कारणा ॥
 स्त्रीविषये । प्राश्नातु भवती । अमृतेन सह भोक्तव्यं, रुद्राण्या-
 दयः कारणा आगच्छन्तु । यन्मे प्रकामात् । ब्रह्मकर्मसमाधिना
 तावत् ॥ दक्षिणाग्रान्दर्भानास्तीर्य । यास्तिष्ठन्ति । फट् अस्त्रा-
 यफट् । पितामहाय समान-शिवगोत्रायेश्वरायभूपृष्ठे । शिव-
 श्राद्धे अग्नेजनंस्वधानमः ॥ आधारशक्त्यै पृथिव्यै, रजस्यै,
 क्षीरार्णवाय, सूर्यमण्डलाय, वह्निम, चन्द्रमण्डलाय, सत्त्वाय
 रजसे तमसे अकारतत्त्वाय, उका, मकार, नाद, नादान्त, सु-
 मनाय उन्मनाय, पराशक्त्यै, व्यापिन्यै ऋग्वेदाय, यजु, साम,
 अथर्व, कृतयुगाय, त्रेता, द्वापर, कलि, सहस्रदलपद्मासनाय,
 शतद, अष्टदलपद्मासनाय नमः ॥ तिलास्तोत्रं । देवताभ्यः ३
 अद्यतावत् वैदिकपिण्डानि ३ ततः कन्दं च दत्त्वा ॥ मूलपुरुषः ।
 अन्नतिलेति । अग्निष्वात्तेभ्यो ३ अद्यतावत्-लं दिव्यं-पिता-
 मह शिवगोत्रे ईश्वर, ईश्वरः पिण्डः स्वधानमः । अपरुपस्पृश्य ।

लंदिव्यं-प्रपितामह सदाशिव ॐ जुंसःपिण्डः । लंदिव्यंवृद्ध-
 प्रपितामह शिव ॐ जुंसः । लंदिव्यं-पितः रुद्र ॐ जुंसः
 पिण्डः ॥ एतानि वः पितरोवासांसि । वासांसिस्वधानमः ।
 वीरान्नंस्वधानमः । लेपनिवार्य ॥ पितामहाय इत्यादि गन्धा-
 र्घपुष्पदीपधूपभक्ष्यभोज्यहिमपानादिस्वधानमः । स्त्रीविषये ॥
 अग्निष्वात्तेभ्यो-लंदिव्यं-पितामहिबलविक्रमणि ॐ जुंसः-
 पिण्डः स्वधानमः । प्रपितामहिबलप्रमथनि, वृद्धप्रपितामहि
 सर्वभूतदमनि ॐ जुंसःपिण्डःस्वधानमः । वासांसि । वीरान्नं ॥
 लंदिव्यं-मातः रुद्राणि समानसपिण्डीकरणे ॐ जुंसःपिण्डः-
 स्वधानमः । वासांसि । वीरान्नं । गंधार्घपुष्पभक्ष्यभोज्य-
 हिमपानादि । सव्येन । वसन्तायनमः । यास्तिष्ठन्ति । ऊर्जव-
 हन्ती । अस्त्रम- । अक्षयं नः कुलं । ऊर्जासिनमस्कारं । प्रेत
 पिण्डेषु । तद्विष्णोरिति पुष्पं । वैदिके । त्रैधंकरिष्ये । वसुभ्यो,
 भागः रुद्रेभ्योभागः आदितेभ्योभागः ॥ (मधुचाञ्ज्यं) ।
 संसृजतु त्वा ॥ शैवे ॥ देवं सुधाकलशसोमेति । त्रैधंकरिष्ये ।

ॐ कुरुष्व ॥ ॐ ऐश्वरो भागः, जुंसदाशिवो भागः, सः शैवो-
 भागः ॥ (मधुचाज्यं जलं चार्घः पुष्पं धूपविलेपनम् । त्रलिं
 दधातु विधिवत्पिण्डोऽष्टाङ्गः प्रकीर्तितः) । पितरं शिवगोत्रं
 रुद्रं पितामहेशिवगोत्रे ईश्वरे पिण्डे (योजयामि वौषट् । कृतं
 कृतं समुत्कृष्टं जितं गुप्तमसत्कृतम् । तदस्तु कृतमुत्कृष्टं
 परमेशतवाज्ञया ॐ ह्रीं श्रीं पूरय पूरय मुखत्रयं नियमेश्वराय)
 ॐ ॐ आत्मतत्त्वाधिपतये ईश्वराय नमः ॥ अग्निष्वात्तेभ्यो ३
 अद्य लं दिव्यं-पितृपितामहौ रुद्रेश्वरौ ॐ जुंसः वां पिण्डः स्व-
 धानमः ॥ पितृपितामहाभ्यां रुद्रेश्वराभ्यां समालभनं गन्धः
 अर्घः पुष्पं स्वधानमः ॥ पितरं शिवगोत्रं रुद्रं प्रपितामहे
 सदाशिवपिण्डे (योजयामि-श्वराय) जुं विद्यातत्त्वाधिपतये
 सदाशिवाय नमः ॥ अग्निष्वात्तेभ्यो ३ अद्य तावत्-लं दिव्यं-
 पितृपितामहप्रपितामहाः रुद्रेश्वरसदाशिवाः ॐ जुंसः पिण्डः
 स्वधानमः ॥ पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः रुद्रेश्वरसदाशिवे-
 भ्यः गन्धार्घ्यपुष्पाग्निस्वधानमः ॥ २॥ पितरं शिवगोत्रं रुद्रं

वृद्धप्रपितामहे शिवपिण्डे (योज-श्वराय) सःशिवतत्त्वाधि-
 पतये शिवायनमः ॥ अग्निष्वात्तेभ्यो ३ अद्यतावत् । लंदिव्यं-
 पितृपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहाः रुद्रेश्वरसदाशिवशि-
 वाः ॐ जुंसः वः पिण्डः स्वधानमः ॥ अप उपस्पृश्य ॥ ३ ॥ वा-
 सांसि स्वधानमः, वीरान्नं स्वधानमः । पिण्डलेपं निवार्य ॥ पितृ
 पितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहेभ्यः शिवगोत्रेभ्यः रुद्रेश्व-
 रसदाशिवशिवेभ्यः समानसपिण्डीकरणेशिवश्राद्धे गन्धार्घ्यपु-
 ष्पधूपदीपभक्ष्यभोज्यतिलमधुहिमपानादि स्वधानमः ॥ स-
 व्येन ॥ आचम्य । वसन्तायनमः । अपसव्येन । यास्तिष्ठन्ति ।
 ऊर्जं वहन्ति । फट् अस्त्राय फट् । अक्षय्यं नः कुलं ऊर्जासिन-
 मस्कारं करोमिनमः ॥ “मातृविषये” ॥ देवं स्वधाकलश-
 इति पुष्पं ॥ त्रैधं करिष्ये ॐ कुरुष्व ॥ बलविकरिण्याभागः,
 बलप्रमथिन्याभागः, सर्वभूतदमन्याभागः ॥ (मधु चाज्यं
 जलं चार्घ्यः) मातरं शिवगोत्रां रुद्राणीं पितामह्यां शिवगोत्रायां
 बलविकरिण्यां पिण्डे (योजयामि मुखवत् नित्यमेधराय)

ॐ आत्मतत्त्वाधिपतये बलविक्रमण्यैस्वधानमः ॥ अग्नि-
 ष्वात्तेभ्यो ३ अद्यता-लंदिव्यं-मातृपितामह्यौ रुद्राणीबल-
 विकरिण्यौ एष वां पिण्डः स्वधानमः ॥ मातृपितामहीभ्यां
 गन्धार्धपुष्पाणि ॥ १ ॥ मातरं रुद्राणीं प्रपितामह्यां बल-
 प्रमथिन्यां पिण्डे (योजया-मेश्वराय) जुंविद्यातत्त्वाधि-
 पतये बलप्रमथिन्यैस्वधानमः ॥ अग्निष्वात्तेभ्यो ३ अद्यता-
 वत्-लंदिव्यं-मातृपितामहीप्रपितामह्यः रुद्राणीबलविकरि-
 णीबलप्रमथिन्यः एष वः पिण्डः स्वधानमः ॥ मातृपिता-
 महीप्रपितामहीभ्यः गन्धार्धपुष्पाणि ॥ २ ॥ मातरं रुद्राणीं
 वृद्धप्रपितामह्यां सर्वभूतदमन्यां पिण्डे (योजयामि-नियमे-
 श्वराय) सः शिवतत्त्वाधिपतये सर्वभूतदमन्यैस्वधानमः ॥
 अग्निष्वात्तेभ्यो ३ अद्यता-लंदिव्यं-मातृपितामहीवृद्धप्रपिता-
 महीवृद्धप्रपितामह्यः रुद्राणीबलविकरणीबलप्रमथिनीसर्व-
 भूतदमन्यः एष वः पिण्डः स्वधानमः (अपउपस्पृश्य) ॥ वा-
 सांसिस्वधानमः । वीरान्नस्वधानमः ॥ मातृपितामहीप्रपि-

तामहीवृद्धप्रपितामहीभ्यः समानसपिण्डीकरणे शिवश्राद्धे,
 गन्धार्घपुष्पधूपदीपभक्ष्यभोज्यतिलमधुहिमपानादिस्वधा-
 नमः ॥ सव्येनाऽचम्य । वसन्तायनमः ॥ अपसव्येन । या-
 स्तिष्ठन्ति । ऊर्जवहन्ती ॥ फट्-अ- । अक्षय्यं नः । ऊर्जासि
 नमस्कारं करोमिनमः ॥ पिण्डेपुष्पं । आंग्रभुशक्तयेनमः ई-
 ज्ञानशक्तये, ऊंक्रियाशक्तये, लंसद्योजातादिवक्त्रैः सह पूजयेत् ॥
 आग्नेयं मण्डलं भित्त्वा भित्त्वा तु सूर्यमण्डलम् । शशिम-
 ण्डलमुद्धृत्य दश द्वादश षोडश । एताः कला विलीयन्ते
 तथा सप्तदशीकला । अमाकलेति विख्याता विशेष-
 दमनामयम् । तस्मै शक्तिकलास्फारसाम्बरस्यैकहेतवे ।
 नमः पिण्डोऽस्तु रुद्रेशसदाशिवशिवात्मने ॥ पितृपिता-
 महप्रपितामहवृद्धप्रपितामहेभ्यः रुद्रईश्वरसदाशिवशिवे-
 भ्यः । वा । मातृपितामहिप्रपितामहिवृद्धप्रपितामहीभ्यः
 रुद्राणीबलविकरिणीबलप्रमथिनीसर्वभूतदमनीभ्यः वा-
 सांसिस्वधात्मनः ॥ इति पुष्पपूजा ॥ वायनायन पाथेयं

नित्यान्नम् । मामेक्षिष्ठाः । सावित्राणि नैवेद्यम् ॥ विकिरं ।
 सर्वमन्नं । अस्मत्कुले प्रमीता ये पतिताः समयद्विषः । दग्धा
 अदग्धाः कुगतयस्तृप्ता यान्तु परांगतिम् । ते तृप्यन्तु
 स्वधां वौषट् ॥ प्रैत्ये । तिलक्षीरविकिरीकृत्य । ये केचित्समये
 लुप्ता भूताः कर्मवशानुगाः । इहैव समयोच्छिष्टं बलिंगृ-
 ह्णन्तु ते तृप्यन्तु स्वधांवौषट् ॥ सव्येन । ये रौद्रा रौद्रकर्माणः
 शिवयागे बहिष्कृताः । इत्यन्नं क्षिपेत् ॥ आचम्य । अपसव्येन ।
 पितामहाय प्रपितामहाय वृद्धप्रपितामहाय आचमनीयं स्व-
 धानमः ॥ पित्रे वा मात्रे आचमनीयं ॥ सव्येन । विश्वेभ्यो
 देवेभ्यः, पुरुरवार्द्र-कालकामाभ्यां रुद्रानन्ताभ्यां आचम-
 नीयं नमः ॥ अपसव्येन । यन्मेरामेत्यर्धप्रदक्षिणम् । नमोऽस्तु
 सर्वयोगिभ्यः । यास्तिष्ठन्ति । “फट् अस्त्राय फट्” । पिताम-
 हाय दक्षिणायै, मात्रे दक्षिणायै । अभिरमन्तु ॥ ततोऽक्षय्य ॥
 पात्रचतुष्टये । गन्धोदकतिलैर्मिश्रं ॥ संसृजतुत्वा (पृ०
 ३९४-१३५) ॥ पितरं शिवगोत्रं स्मरं पितामहे देवगोत्रं अक्षय्ये

(योजयामिवौषद् । कृतंकृतं-यमेश्वराय) ॐ आत्मतत्त्वा-
 ईश्वराय नमः ॥ १ ॥ संसृजतु त्वा० पितरं प्रपितामहे अक्षय्ये
 (यो-श्वराय) जुंविद्यात-सदा शिवाय नमः ॥ २ ॥ संसृजतु
 पितरं वृद्धप्रपितामहे अक्षय्ये (योज-य) सःशिवतत्त्वाय
 शिवाय ॥ मातृविषये ॥ संसृजतु त्वा । मातरं रुद्राणीं
 पितामह्यां अक्षय्ये (योजयामि-नियमश्वराय) ॐ आत्मत-
 बलविकरिण्यै नमः ॥ १ ॥ संसृजतु । मातरं प्रपितामह्यां
 अक्षय्ये (योज-श्वराय) जुंवि-बलप्रमथिन्यै नमः ॥ २ ॥
 संसृजतु । मातरं वृद्धप्रमातामह्यां अक्षय्ये (योज-श्वराय)
 सःशिवत-शिवाय नमः ॥ ३ ॥ (आदौ जलकुम्भदानं, नित्य-
 कुम्भं । ततोऽक्षय्यं (इति नियमः) यदि प्रतिमा पूर्वं न प्रतिपा-
 दिता स्यात्तदाऽदौ क्षेत्रेशान्नं । पश्चात्प्रतिमाविसर्जनं । ॐ भूःपु-
 रुषं विसर्जयामि नमः ३ आपन्नोऽस्मि । ध्येयः सदा । नमो
 ब्रह्मणे ॥ जलकुम्भं । नित्यकुम्भं । प्रतिमादानं । अक्षय्यं ।
 पितृपितामहयोः रुद्रेश्वरयोः दत्तमन्नमक्षय्यमस्तु । पितृ-

प्रपितामहयोः रुद्रसदाशिवयोः । पितृवृद्धप्रपितामहयोः
 रुद्रशिवयोः ॥ पितरं दत्तमन्न ॥ मातृपितामह्यो रुद्रा-
 णीबलविकरण्योः दत्तमन्न । मातृप्रपितामह्योः रुद्राणीबल-
 प्रमथिन्योः दत्तमन्नमक्षय्यमस्तुस्वधानमः । मातृवृद्धप्रपिता-
 मह्योः रुद्राणीसर्वदमन्योः दत्तमन्नमक्ष ॥ मातरं दत्तमन्न-
 मक्षय्यमस्तु ॥ मातुः शिवगोत्रायाः रुद्राण्या दत्तम ।
 पितुः शिवगोत्रस्य दत्तमन्न ॥ सव्येन ॥ दातारो नोऽभि-
 वर्धन्तां । शन्नोदेवी । “फट् अस्त्राय फट्” । विश्वेभ्यो देवे-
 भ्यः रुद्रानन्ताभ्यां दक्षिणायै । विश्वे देवा प्रीयन्तां । श-
 न्नो भवन्तु । “अपसव्येन” । आमा वाजस्येति पिण्डपरिषेकः ॥
 सव्येन । ब्राह्मणपृच्छां । गायत्र्यै नमः ३ तन्महेशाय वि-
 ब्रहे ३ । अपसव्येन । देवताभ्यः ३ अग्निष्वात्तेभ्यो ३ अद्य-
 तावत् । पितामहस्य । पितुः समानसपिण्डीकरणं अष्टकापूर्-
 वकं सान्वष्टक्यं ब्राह्मणपूजनं, सदैवकं सान्नपूरविधानं गुरु-
 शिवपूजनमच्छिद्रं ॥ विमुञ्चामि । नयामि । पुनराग्निं परि-

समूह्य ६ अन्वष्टकां कृत्वा । सव्येन । बृहदग्नौ परिसमूह्य
 ९ पुरस्तात् ४ अग्नये स्वाहा प्र-सू-प्र- ४ । विमुञ्चामि ।
 नयामि ॥ धर्मं देहि । ततः शैवाग्निपूर्णा, तेजोसि । हार-
 मनोहर इति ॥ पित्रे पितामहाय प्रपितामहाय तिलोदकं ।
 पित्रे शिवगोत्राय तिलोदकं । पितः समानसपिण्डीकरणे
 एतत्ते तिलोदकं । कुम्भतर्पणं । गवां ग्रासादि । क्षेत्रेश-
 बलिं । पिण्डपुष्पं । आयुःप्रजांधनं । त्रयीसप्तचतुर्युग्म ।
 कलशपृच्छां ॥ गायत्र्यैनमः ३ महागणपतेः आत्मनो
 पितामहस्य-पितुः शिवगोत्रस्य समान । सांव-तेषामक्षय्य-
 फलप्राप्त्यर्थमच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु ॥ यवोदकं नमः । आप-
 न्नोसि । ईशानविष्णु । कलिकलुष । आयुश्च विद्या ।
 क्षमध्वं । उभाभ्यां । नमो ब्रह्मणे । पात्राणि चालयेत् ॥
 सव्येनाचम्य ॥ उदकलशमुपनिधाय । उत्तिष्ठ देव । मन्त्रा-
 र्थाः । नन्दन्तु ॥ अद्य तावत् तृणासनं तृणपादुकं काष्ठपादिकां
 अग्निभाण्डं दण्डं ददानी ॥ अनन्तशाख । तुष्टेषु तुष्टा ।
 क्षमस्व मम दीपत्वं । इति सपिण्डीकरणं शैवम् ॥

शिवदीपश्राद्धं (शाक्तश्राद्धं)

आदौ शालिचूर्णेनाऽन्नपूरिमण्डलं तदक्षे सिन्दूरयुतेन षोडशा-
 झुलसचतुर्द्वारचतुरस्तन्तर्मण्डलमध्येऽष्टदलपद्माऽष्टदलेषु कलश-
 पद्माष्टकं दलाऽन्तरालेषु दीपार्थं सव्योमत्रिकोणमण्डलाष्टकं कर्णि-
 कायां चैकमुल्लिख्य, पद्मेषु कलशान् व्योमेषु सतृणासनान् द्विद्विव-
 र्तिकायुतान्दीपांश्च संस्थाप्य, समर्तकस्त्रीहस्तेनाऽदौ त्रिवर्तिकं मध्ये
 रत्नदीपराजं प्रज्वालय, तस्मादऽन्यांश्च प्रज्वालयेत् ॥ ॥ स्वद-
 क्षेऽस्त्राऽर्घपात्रे । गः अस्त्रायफट्, कः अस्त्रायफट्, हः अस्त्रा-
 यफट्, फट् अस्त्रायफट् ॥ तेन सर्वद्रव्यप्रोक्षणम् ॥ फट्सर्व-
 द्रव्योपचारशुद्धिरस्तुफट्स्वाहा । “पुष्पेषु” आधूम्र २ जीव-
 जीव सः सः सर्वासां पुष्पजातीनां जीव आगच्छतु स्वाहा ।
 “धूपे” कालाग्निरुद्ररूपाय जगद्धूपसुगन्धिने सर्वगन्धवहाय
 नमः । “दीपे” जगज्ज्योतीरूपाय दीपाय नमः “चन्दने”
 गन्धमादिनि गन्धं जीवापयतु स्वाहा । “कुङ्कुमे” ह्रींसः
 स्वाहा । “दले” सवित्री वायव्यभास्विनि नमः । “जले” नीवरु-

णराजानकायनमः । “अर्घे” लां पृथिव्यै धरित्रिशक्तये-
 नमः । “सर्वद्रव्येषु” यांरांलांवांसर्वद्रव्येभ्योनमः ॥ ॥
 यजमानमानीय ॥ ॥ आसनशोधनं । ॐ आसनायनमः,
 आधारशक्त्यैनमः, पृथिव्यै, क्षीरार्णवाय, पद्मासनाय, प्रेता-
 सनाय, द्वादशकलामयाय, प्रणवासनायनमः ॥ शुक्ला-
 म्बरधरं विष्णुं ॥ प्राणप्रेताधिरूढा भुवनपदकलातत्त्व-
 मन्त्रार्णवर्णं संहृत्य द्वादशान्ते प्रलयशिखिनिभा प्रोत्थिता
 नादशक्तिः । निर्लक्ष्या नित्यवृत्ता निरवधिरसमा निर्नि-
 केता निरिच्छा निर्द्वन्द्वा निर्विभागा निजहृदयगता
 चण्डिका नः पुनातु ॥ “भगवति नरकार्णवशोषिणि चण्डि-
 कापालिनिस्वाहा” ॥ विश्वैकरूप विश्वात्मन् विश्वसर्गादि-
 कारक । परप्रकाशवपुषं स्तुमः स्वच्छन्दभैरवम् ॥ इति-
 ध्यात्वा, न्यासं ॥ ॐ ह्रद (अङ्गु) जुं शिर (तर्ज) सः शिखा
 (मध्य) अमृतेश्वर-कव (अना) भैरवाय नेत्रा (कनि)
 नमः-अक्ष (करन) ॥ ॐ ह्रद (अङ्गु) चण्डिशिर (तर्ज)

कापा-शिखा (मध्य) लिनि-कव (अना) स्वा-नेत्रा (कनि)
 हा-अस्त्रा (करत) ॥ शिवतत्त्वायनमः करन्ध्रे, सदाशिव-
 ललाटे, ईश्वर-भ्रूमध्ये, विद्यातत्त्वायनमः, तालुनि, माया-
 कण्ठे, कालत-हृदि, नियति-नाभौ, पुरुष-मेढ्रे, प्रकृतितत्त्वाय
 जान्वोः, ह्रामूर्तयेनमः पादयोः ॥ ॐ सः सदाशिवतत्त्वायन-
 मः-शिरसि, ॐ जुं विद्या-भ्रूमध्ये, ॐ ॐ आत्म-हृदि, ॐ जुं सः
 अमृतमूर्तयेनमः-सर्वाङ्गेषु ॥ ॐ हृद, व्योम-शिर, ईशिखा,
 ह्रं-कव, ज्योम-नेत्राभ्यांवौषट्, फट् अस्त्रा ॥ ॐ क्षं ईशानवक्त्रा-
 यनमः-ऊर्ध्वे, यन्तत्पुरुष-मुखे, रं अघोर-दक्षिणे, वं वामदेव
 उत्तरे, लंसद्योजातवक्त्रायनमः-पश्चिमे ॥ ॐ सर्वज्ञता-हृद,
 तृप्ति-शिरसे, अनाधिबोध-शिखा, स्वतन्त्रता-कव, अलुप्त-
 नेत्रा, अप्रतिहतवीर्याय-अस्त्रा ॥ असिताङ्गभैरवं-मूर्ध्नि, रुरुभै-
 भ्रूमध्ये, चण्ड-तालुनि, क्रोध-हृदि, उन्मत्त-नाभौ, कपालेश-
 गुह्ये, भीषण-जान्वोः, संहारभैरवं-पादयोः ॥ ॐ तारादिभ्य
 ईशानकलाभ्योनमः-ऊर्ध्वे, पञ्चान्तादिभ्यस्तत्पुरुषकलाभ्यो

नमः-पूर्वे, ईउमादिभ्योऽघोरकला-दक्षिणे, चंरजादिभ्योवा-
मदेवक-उत्तरे, लंसिद्धादिभ्यः सद्योजातकलाभ्योनमः पश्चिमे
॥ ॥ तर्जन्यऽङ्गुष्ठ-योगात्म नाराचमुद्रयाऽर्धगृहीत्वा “ॐ हूं फट्

दिग्बन्धनं करोमि नमः, ॐ ह्रीं सर्वविघ्नानुत्सारय २ हूं फट्”
इति वेद्यन्तरे दिक्षु प्रक्षिप्य, पुनस्तिलान्प्रक्षिपेत् ॥ अपसर्पन्तु
ते भूता दिवि भूम्यन्तरिक्षगाः । पाषाण्डकारिणो ये
वै दिव्यास्त्रेण प्रताडिताः ॥ प्राणायामः ॥ ॐ १२।२४।३६

॥ ॥ नौमि स्वात्म (पृ० २२८) ॥ अद्यतावत् शिवाय
सानुचराय, भवाय देवाय ८ ब्राह्मीसहिताय असिताङ्ग-
भैरवाय, माहेश्वरी-रुरु, कौमारीस-चण्ड, वैष्णवी-क्रोधभै,
वाराही-उन्मत्त, ऐन्द्री-कपालेश, चामुण्डा-भीषण, महाल-
क्ष्मीस-संहारभैर-, अघोरीश्वरीसहिताय स्वच्छन्दभैरवाय ॥
क्षारसमुद्राय, क्षीर, -गुड, -दधि; घृत; इक्षु; स्वादूदक, -सुरा,
गर्भोदकसमुद्राय । जम्बुद्वीपाय, शाकलि, -कुश, -कौश्व, -
पुक्ष-शल्मलि-गोमेध, -पुष्कर, -सुवर्णद्वीपाय । तेजाय, च-

ण्डाय शक्तदीपश्राद्धनिमित्ते दीपोनमः ॥ अपसव्येन ॥ अद्य-
 तावत् पित्रे भैरवगोत्राय रुद्राय शिवदीपश्राद्धे दीपः स्वधा-
 नमः ॥ सव्येन ॥ प्राणायामं कृत्वा दीपमण्डले द्वारपूजा ॥
 आदौ “पश्चिमे” ॐ ह्रीं शिवदूतीपादुकाभ्योनमः, “उत्तरे”
 ॐ ह्रीं गणपतिनाथपा-“पूर्वे” ॐ ह्रीं गणपतिवल्लभाम्बापादु-
 “दक्षिणे” ॐ ह्रीं वटुकनाथ “वायौ” ॐ ह्रीं वटुकवल्लभाम्बा-
 पा-“ईशाने” ॐ ह्रीं गोकर्णनाथपादु-“आग्नेये” ॐ ह्रीं शङ्क-
 कर्णनाथपा० “नैर्ऋते” ॐ ह्रीं कालीनाथपा० “चतुरस्रान्तर्वृत्त-
 चतुर्दिक्षु” ॐ ह्रीं दन्तुरानाथपादुकाभ्योनमः ॥ ॥ व्योम्नां वहिः
 स्वोत्तरे प्रथमरेखासु, पूर्वादितः” ॥ ॐ ह्रीं हाटकेश्वरनाथपा,
 रँगोकर्णनाथपा, रँश्रेयस्करपा, रँश्रीनाथपा, रँकलम्बसि-
 द्धनाथपा, रँश्रेयस्करनाथपा, रँगङ्गानाथपा, रँनित्यानन्द-
 पा० “मध्ये” रँनित्यगुरुपा, रँपरमगुरुपा, ॐ ह्रीं परमेष्ठिगु-
 रुपा, ॐ ह्रीं परमाचार्यपा, ॐ ह्रीं आदिसिद्धपादुकाभ्योनमः
 व्योम्नां स्वदक्षे द्वितीये रेखासु पूर्वादितः ॥ इन्द्राय वज्रहस्ताय नमः,

अग्नयेशक्ति, -यमायदण्डहस्ताय, नैऋतयेखङ्गह, वरुणायपा-
 शह, वायवेध्वजह, कुबेरायगदा, ईशानायत्रिशूलह, "मध्ये"
 ब्रह्मणेपद्महस्ताय, अनन्तायहलहस्तायनमः॥ व्योम्नां मध्यस्थः
 रेखासु, पूर्वादितः ॥ ॐसिताङ्गभैरवाय, रुरु, चण्ड, क्रोध,
 उन्मत्त, कपालेश, भीषण, ॐसंहारभै, मध्ये ॐस्वच्छन्दभै-
 रवानमः, त्रिकोणानां वृत्तरेखासु, पूर्वादितः॥ पंपद्मासनायनमः,
 प्रीतितासनाय, ॐतमोगुणाय, रजोगु, सत्त्वगु, इच्छाशक्तये,
 क्रिया, ज्ञानशक्तये, "मध्ये" वह्निधाम्ने, सूर्य, -सोमधाम्नेनमः॥
 ततोव्योम(बिन्दु)पूजाऽदौ मध्ये मूलेन ॥ ॐह्रींचण्डिकापालि-
 निस्वाहा ॥ ॐह्रींहृद, चण्डि-शिरसे, कापा-शिखा, -लिनि-
 कव, स्वा-नेत्रा, हा-अस्त्रायफट्नमः ॥ पुनः पूर्वादितः । अश्वे-
 तायैनमः, अभयायै, प्रेतारूढायै, वेदास्यायै, त्रिनेत्रायै,
 कनकवपुषे, खट्वाङ्गायै, अभयायै "मध्ये" मुण्डमालाढ्यायै
 नमः ॥ (त्रिकोण) पीठस्थतृणासनपूजा । पूर्वादितः ॥ (भा-
 षया आरित) ॐह्रींचं जालन्दरीपीठायनमः, ॐह्रींङिउ-

जयिनी, ॐ ह्रीं कालतापी, ॐ ह्रीं पाकामेश्वरीपी, ॐ ह्रीं लि-
कारिस्थपी, ॐ ह्रीं निदेवीकोटपी, ॐ ह्रीं स्वाश्रीशैलपी, ॐ-
ह्रीं हाकाश्मीरपी, “मध्ये” ॐ ह्रीं उड्डीयानपीठाय नमः ॥
दीपपात्रेषु ॥ ॐ ह्रीं श्रीं अंब्राह्म्यै नमः, ॐ हां माहेश्वर्यै, ॐ जं-
कौमार्यै, ॐ णं वैष्णव्यै, ॐ नं वाराह्यै, ॐ णं ऐन्द्र्यै, ॐ यं चामु-
ण्डायै, ॐ हौं महालक्ष्म्यै “मध्ये” ॐ अघोरेश्वर्यै नमः । दीपद-
शासु ॥ ॐ वामायै, ज्येष्ठायै, रौद्र्यै, काल्यै, कलविकरिण्यै,
बलविकरिण्यै, बलप्रमथिन्यै, सर्वभूतदमन्यै “मध्ये” मनो-
न्मन्यै नमः ॥ दीप-तैले । ॐ गंगज्जायै, ॐ ह्रीं श्रीं यं यमुनायै,
ॐ संसरस्वत्यै, अनन्तनागराजाय, वासुकि, तक्षक, कर्को-
टक-शङ्खपालना “मध्ये” शेषनागराजाय नमः ॥ दीप-ज्योतिः-
षु ॥ पूर्वे । हसरक्षमलवयुं उच्चण्डभास्कराय स्वधानमः, ॐ अं-
मरीच्यै, ॐ घोरभास्कर-आंसौम्यायै (आग्नेये) ॐ अनन्त-
भास्कराय, ॐ ज्वालिन्यै, ॐ घोरभा, ॐ प्रभादेव्यै “दक्षिणे”
ॐ वीरभा, उं धूम्रायै ॐ गोमुखभा, उं तपिन्यै (नैर्ऋते) ॐ शि-

खाभा, ॐ क्रंतापिन्यै, ॐ अघोरभा, क्रं कृपादेव्यै “पश्चिमे”
 ॐ क्रोधभा, लं पाचिन्यै, ॐ संहारभा, लं हव्यवाहायै (वायवे)
 ॐ महासंहारभा, एं तेजोवत्यै, ॐ व्योमभा, ऐं शतधामायै,
 “उत्तरे” ॐ शून्यभा, ओं स्वधामायै, ॐ लयोत्पत्तिभा, औ प-
 ब्बगर्भायै (ईशाने) ॐ घोरघोरतरभा, अं महाविश्रान्तये, ॐ
 चण्डभा, अं तमोपहायै, (मध्ये) ॐ मार्तण्डभास्कराय स्वधा-
 नमः, ॐ ह्रीं श्रीं सङ्कर्षणदेव्यै स्वधानमः ॥ पुनः । दीपेषु । पूर्वा-
 दितः ॥ ॐ ह्रीं चरक्तायै नमः, ॐ ह्रीं डिकरालायै, ॐ ह्रीं काच-
 ण्डाख्यै, ॐ ह्रीं पामहोष्मायै, ॐ ह्रीं लिकराल्यै, ॐ ह्रीं निद-
 न्तुरायै, ॐ ह्रीं स्वाभीमवक्त्रायै, ॐ ह्रीं हामहाबलायै “मध्ये”
 ॐ ह्रीं ज्वालामुख्यै नमः ॥ विश्वैकरूप विश्वात्मन् विश्वसर्गा-
 दिकारक । परप्रकाशवपुषं स्तुमः स्वच्छन्दभैरवम् ॥ बाह्यमू-
 लाष्टदलपद्मदलेषु पूर्वादितः ॥ ॐ ह्रीं ब्राह्मीसहिताय असिताङ्ग-
 भैरवाय नमः, ॐ ह्रीं माहेश्वरीस-रुरुभै, ॐ ह्रीं कौमारी-
 सहिताय चण्डभैरवाय नमः, ॐ ह्रीं वैष्णवीस-क्रोधभै ॐ ह्रीं-

वाराहीस-उन्मत्तभै, ॐ ह्रीं ऐन्द्रीस-कपालेशभै, ॐ ह्रीं चा-
 मुण्डास-भीषणभै, ॐ ह्रीं महालक्ष्मीस-संहारभै, ततो ब्रा-
 ह्मयाद्यष्टकपूजनं पुनः । त्रिकोणस्थदीपेषु, पूर्वादितः ॥ चतुर्भुजा
 चतुर्वक्त्रा हंसारूढा त्रिलोचना । रक्ता स्रगऽक्षभृद्यामे वामे
 दण्डकमण्डलू ॥ अक्षोभ्याद्यष्टकयुता ब्रह्माणी सौख्यदा-
 ऽस्तु नः ॥ ॐ अक्षोभ्यायै नमः, ऋक्षकायै, चाक्षुष्यै, इक्षु-
 पाण्यै, क्षयायै, पिङ्गाक्ष्यै, अक्षयायै, क्षमायै, ॐ क्षां अं ई अ-
 क्षोभ्याद्यऽष्टकदेवतासहितायै ब्रह्माण्यै नमः ॐ ब्राह्म्यम्वापा-
 दुकाभ्यो नमः ॥ आग्नेये ॥ चतुर्भुजा पञ्चवक्त्रा वृषस्था च त्रिलो-
 चना । श्वेताऽक्षसूत्रवरदौ याम्ये वामे त्रिशूलकम् । मातु-
 लिङ्गं च दधती चेष्टाद्यष्टकसंयुता । माहेशी शुभदा नोऽस्तु
 प्रेतमुक्त्यै समर्चिता ॥ ॐ इष्टायै नमः, चिष्टावृतायै, लुब्धा-
 यै, लज्जायै, लङ्केश्वर्यै, लालसायै, विमलायै, लासायै, ॐ-
 लीं ईलां ईष्टाद्यष्टकदेवतासहितायै माहेश्वर्यै नमः ॐ माहेश्वर्य-
 म्वापादुकाभ्यो नमः ॥ दक्षिणे ॥ चतुर्भुजा षड्वासा च मयूरस्था

त्रिलोचना । पीता शक्त्यक्षसूत्रे च वामे कुकुटघण्टिके ।
 कौमारी पातु विज्ञेया हुताशाद्यष्टकवृता ॥ ॐ हुताशनायै
 नमः, विशालाक्ष्यै, हुङ्गारायै, वडवामुख्यै, हाहारावायै,
 बृहत्तुण्डायै, क्रोधमालायै, हयाननायै, ॐ हूं आई हुताश-
 नाद्यष्टकदेवतासहितायै कौमार्यै नमः, ॐ कौमार्यम्बापादुका-
 भ्योनमः ॥ नैर्ऋते ॥ चतुर्भुजा चतुर्वक्त्रा ताक्ष्यस्था च त्रिलो-
 चना । नीला गदावरकरा वामे कम्बुऽभयावृता । सर्व-
 ज्ञाद्यष्टकयुता वैष्णवी नोऽस्तु मोहहा ॥ सर्वज्ञायै नमः,
 नैर्ऋतये, तारायै, हृल्लेखायै, चतुराननायै, सारसायै, रस-
 सङ्ग्रहायै, शाम्भर्यै, ॐ सृं सं सारं सर्वज्ञाद्यष्टकदेवतासहिता-
 यै वैष्णव्यै नमः, ॐ वैष्णव्यम्बापादुकाभ्योनमः ॥ पश्चिमे ॥
 चतुर्भुजा वहत्येकं कृष्णं वाराहकं मुखम् । लुलायुस्था
 त्रिनेत्रा च रक्तगौरप्रभा मता । खड्गाक्षसूत्रभृद्यामे वा-
 मे खेटकपुस्तके । तालजङ्घाद्यष्टयुता वाराही भाक्षदाऽस्तु
 नः ॥ ॐ तालजङ्घायै नमः, रक्ताक्ष्यै, विद्युजिह्वायै, कर-

ङ्किण्यै, मेघनादायै, प्रचण्डायै, उग्रायै, लम्बकर्ण्यै, ॐ म्लं-
 ल्पां ईतालजङ्घाद्यष्टकदेवतासहितायै वाराहैनमः, ॐ वारा-
 ह्यम्बापादुकाभ्योनमः ॥ वायव्ये ॥ चतुर्भुजैकवदना गजस्था
 च त्रिलोचना । पीता वज्रधरायामे वामेऽभयकमण्डलू ।
 चम्पाद्यष्टकसंयुक्ता चेन्द्राणी नोऽस्तु दुःखहा ॥ ॐ च-
 म्पायैनमः, चम्पावत्यै, प्रपञ्चायै, प्रलयान्तकायै, पिचु-
 वक्रायै, पिशाच्यै, अलोलुभायै, पिशिताश्यै, ॐ शै ऐं शां-
 एं चं चम्पाद्यष्टकदेवतासहितायै ऐन्द्रायैनमः, ॐ ऐन्द्रीश्रीअ-
 म्बापादुकाभ्योनमः ॥ उत्तरे ॥ चतुर्भुजैकवदना रक्तापीता-
 त्रिलोचना । नृस्था मुण्डं वरं यामे शूलखट्वाङ्गकौ
 परे । वामनाद्यष्टकयुता चामुण्डा पातु नः पितृन् ॥
 ॐ वामन्यैनमः, वामनायै, पार्वत्यै, विकृताननायै,
 वायुरूपायै, बृहत्कुक्ष्यै, विरसायै, विश्वरूपिण्यै, ॐ वाँ-
 औ वाँ ई वामन्याद्यष्टकदेवतासहितायै चामुण्डायैनमः, ॐ चा-
 मुण्डाम्बापादुकाभ्योनमः ॥ ईशाने ॥ चतुर्भुजैकवदना ह्यत्र-

स्रग्धामभूषिता । ऊर्ध्वकेशी व्यावृत्तास्या कृशाङ्गुलिर्भ-
 यावहा । वरं दण्डं दक्षिणे च वामे मुण्डं च घण्टिकाम् ।
 उष्ट्रग्रीवोगजस्कन्दो मीनपुच्छः षडाननः । सिंहाङ्घ्रिश्चा-
 ऽति गम्भीरश्चास्या वाहनमुच्यते । यमजिह्वाद्यष्टयुता
 चण्डिका पातु नः पितॄन् ॥ ॐ यमजिह्वायैनमः, जयन्त्यै,
 दुर्जयायै, कालान्तकायै, कालान्तक्यै, विडाल्यै, रेवत्यै,
 प्रलयान्तकायै, ॐ लां अं लां ईयमजिह्वाद्यष्टकदेवतासहितायै
 महालक्ष्म्यै चामुण्डायैनमः ॥ दलमध्यस्थपद्मेषु ॥ ॐ ह्रीं श्रीं-
 क्षारसमुद्रायनमः, रंक्षीर, दधि, घृत, इक्षु, खदूदक, सुरा,
 गुड, “मध्ये” ॐ ह्रीं श्रीं गर्भोदकसमुद्रायनमः ॥ पुनः ॥
 ॐ ह्रीं श्रीं जम्बुद्वीपायनमः, शाकलि, कुश, क्रौञ्च, शलमलि,
 पुक्ष, गोमेध, पुष्कर, “मध्ये” ॐ ह्रीं श्रीं स्ववर्णद्वीपायनमः ॥
 अष्टदलपद्मस्थ-भैरवाष्टककलशेषु । पूर्वादितः ॥ (चतुर्भुजं चैक-
 वक्त्रं काद्यखट्वाङ्गभूषितम् । शूलोद्यतकरं सौम्यं देव्या नु-
 तिपरायणम्) ॥ राजवतनिभं च वमसिताङ्गाष्टकं स्मृ-

तम् ॥ ॐसिताङ्गायनमः, सितदेहाय, मौसलेन्द्राय, राव-
णाय, एकनेत्राय, शिखण्डिने, कालनेमये, दुर्जयाय, ॐ-
हूंहींश्रींब्राह्मीसहिताय असिताङ्गभैरवायनमः ॥ आग्नेये ॥
(चतुर्भुजं-) रक्तसिन्दूरसंकाशं रुर्वष्टकमिदं स्मृतम् ॥
ॐरौद्रायनमः, भीषणाय, सिंहकर्णाय, जगत्प्रियाय, पुरु-
षाय, वामनाय, वैकुण्ठाय, जनार्दनाय, ॐहींक्रींयोक्षौं-
रौमाहेश्वरीसहितायरुरुभैरवायनमः ॥ दक्षिणे ॥ (चतु-
र्भुजं चैकवक्त्रं-) नीलोत्पलनिभं नित्यं ध्यायेच्चण्डाष्टकं
प्रिये ॥ ॐचण्डेशायनमः, दिण्डिघोषाय, दुर्मुखाय, सुमु-
खाय, गोपतये, वज्रधराय, अमृतेशाय, अङ्गुष्ठरूपाय,
ॐलोरेंकौमारीसहिताय चण्डेश्वरभैरवायनमः ॥ नैर्ऋते ॥
(चतुर्भु-) नानावर्णद्युतिधरं चिन्तयेत्क्रोधभैरवम् ॥ ॐक्रो-
धेशायनमः, भागरुद्राय, मन्मथाय, रतिशेखराय, त्र्यक्षाय,
एकनेत्राय, त्रिमूर्तये, महाबलाय, ॐहींऊंआईवैष्णवीस-
क्रोधराजभैरवायनमः ॥ पश्चिमे ॥ (चतुर्भुजं-) हरिता-

लघुतिथरं ध्यायेच्चोन्मत्तभैरवम् ॥ ॐकुलेशायनमः, हार-
 पालाय, दुर्वाससे, शर्वभैरवाय, तारभूतये, दिण्डये,
 मेद्राय, भैरवप्रियाय, ॐमांद्वांईवाराहीस-उन्मत्तभैरवाय
 नमः ॥ वायवे ॥ (चतुर्भुजं-) रक्तकृष्णद्युतिधरं कङ्काल-
 ण्णकमीरितम् ॥ ॐकङ्कालायनमः, कालरुद्राय, काले-
 शाय, महारथाय, आदित्याय, चन्द्रमसे, इन्द्राय, ब्रह्मणे,
 ॐऐंक्षांहांईऐन्द्रीसहिताय कपालेशभैरवायनमः, ॥ उत्तरे ॥
 (चतुर्भुजं-) पद्मरागमणिप्रख्यं भीषणाद्यष्टभैरवम् ॥ ॐटण्ठि-
 नेनमः षटङ्गाय, कङ्कालाय, हेरुकाय, गोमुखाय, उच्छु-
 ष्माय, वज्रघोषाय, परपाश्चाय, जटंठरंचामुण्डासहिताय
 भीषणभैरवायनमः ॥ ईशाने ॥ (चतुर्भुजं-) तुहिनोज्ज्वलस्व-
 च्छाभं संहाराष्टकमीरितम् ॥ ॐचन्द्रशेखरायनमः, मौसु-
 लेन्द्राय, यमघण्टाय, भैरवाय, घण्टाकर्णाय, जलेशाय,
 वाडवादंष्ट्राय, लोहभूते, ॐलांआंईचण्डिकासहिताय संहार-
 भैरवायनमः ॥ ततो मध्यकाले प्रसिद्धाय जगद्धात्रिप्रभवं

चण्डं कज्जलाभं भयानकम् । शूलटङ्कधरं रौद्रं चतुर्वक्त्रं
 चतुर्भुजम् । मुखोद्गीर्णमहाज्वालं रक्तद्वादशलोचनम् ।
 जटामुकुटखण्डेन्दुमण्डितं फणिकङ्कणम् । व्यालयज्ञोप-
 वीतं च साशस्त्रकमण्डलम् । श्वेतसिंहासनासीनं भक्ति-
 प्रह्वार्तिनाशनम् । मण्डले चन्द्रखण्डाभे टङ्काकारेऽथवाऽ-
 र्चयेत् । ॐ ध्वनिध्वनिचण्डेश्वराय स्वाहा, ॐ चण्डहृदयाय हं-
 फट् नमः, ॐ चण्डशिरसे हं फट् नमः, चण्डशिखायै हं फट् नमः,
 चण्डकवचाय हं फट् नमः, चण्डनेत्रेभ्यो हं फट् नमः, चण्डअस्त्रा-
 य हं फट् नमः (इति सम्पूज्य) । अथ मध्यस्थरत्नदीपपूजा । स्वना-
 भौनीरजंध्यायेदर्धविकसितं सितम् । तत्पद्मकोशमध्ये तु
 मण्डलं चण्डरोचिषम् । जपाकुसुमसङ्काशं रक्तवस्त्रेण संयु-
 तम् । रजःसत्त्वतमोरेखायोनिमण्डलमण्डितम् । मध्ये तु
 तां महादेवीं सूर्यकोटिसमप्रभाम् । च्छिन्नमस्तां करे वामे
 धारयन्तीं स्वमस्तकम् । प्रसारितमुखीं भीमां लेलिहाना-
 ग्रजिह्विकाम् । पिबन्ती रौघिरी धारां निजकण्ठविनिर्ग-

ताम् । विकीर्णकेशपाशां च नानापुष्पसमन्विताम् । दक्षिणे
 च करे कर्त्रीं मुण्डमालाविभूषिताम् । दिगम्बरां महा-
 घोरां प्रत्यालीढपदस्थिताम् । अस्थिमालाधरां देवीं नाग-
 यज्ञोपवीतिनीम् । रतिकामोपविष्टां च सदा ध्यायन्ति
 मन्त्रिणः । सदा षोडशवर्षीयां पीनोन्नतपयोधराम् । विप-
 रीतरतिस्थौ च ध्यायेद्रतिमनोभवौ । वर्णिनीडाकिनीयुक्तां
 वामदक्षिणयोगतः । देवीं गलाद्गलद्रक्तधारापानं प्रकुर्व-
 तीम् । वर्णिनीं लोहितां सौम्यां मुक्तकेशीं दिगम्बराम् ।
 कपालकर्त्रिकाहस्तां वामदक्षिणयोगतः । नागयज्ञोपवी-
 ताढ्यां ज्वालातेजोमयीमिव । सदा द्वादशवर्षीयामस्थि-
 मालाविभूषिताम् । डाकिनीं वामपार्श्वे च कल्पसूत्रानलोप-
 माम् । विद्युज्जटां त्रिनयनां दन्तपङ्क्तिबलाकिनीम् । दंष्ट्राक-
 रालवदनां पीनोन्नतपयोधराम् । महादेवीं महाघोरां मुक्त-
 केशीं दिगम्बराम् । लेलिहानमहाजिह्वां मुण्डमालाविभूषि-
 ताम् । करस्थितकपालेन भीषणेनातिभीषणाम् । आद्यां

निषेव्यमाणां तु ध्यायेच्चण्डीं विचक्षणः ॥ ॐ श्रीं क्लीं ह्रीं प्रच-
 ण्डिकायै फट् स्वाहा, आं खङ्गाय ह्रद, ईं सुखदाय शिर, ऊं व-
 ज्राय शिखा, ऐं पाशाय कव, औं अङ्कुशाय नेत्रत्र, अः सुर-
 क्षाय अस्त्रा, (कर्णिकास्थपद्माऽष्टपत्रेषु) ह्रीं वर्णिन्यै, ऐं डा-
 किन्यै, शङ्खनिधये नमः, पद्मनिधये, ब्रह्मणे, विष्णवे,
 रुद्राय, ॐ ईश्वराय नमः (मध्यस्थपद्मकर्णिकायां) ॐ हूं हूं-
 फट् नमः स्वाहा (मध्यस्थपद्मचतुर्दिक्षु) पूर्वार्दितः ॥
 हूं कराल्यैनमः । हूं विकरालाय, हूं अतिकरालाय, महा-
 करालाय (पुनर्मध्ये) वामायै, ज्येष्ठायै, रौद्रायै, काल्यै,
 कलविकरण्यै, बलविकरण्यै, सर्वभूतदमन्यै, मनोन्मन्यै,
 ॐ हां क्षां हूं सृष्टं ऐं वौलः पराकुलेश्वरी देवी महा लक्ष्मी अम्बा-
 पादुकाभ्यो नमः ॥ ततो मन्त्रसन्धानं ॥ (आत्मनो दक्षिणनासापु-
 टेन निर्गत्य खचक्रस्थितदेवीवृन्दमब्रज्योतिःसंयोगेनाऽनुभवदशायां
 मायारूपकज्जलमलिनितवासनावसःपरिहारेण स्फुरत्तारकाकारं
 मन्त्रवृन्दमध्यगतां देवीं संचिन्त्य पितृनुद्धरणार्थं नरकार्णवशोष-
 णोपयोगिमहाज्योतिर्निकराञ्जितामस्त्रसम्पुटितां विद्यां वौषट्,

ॐ ह्रीं चण्डिकापालिनि स्वाहा फट् इति 'विशेषतो ध्यात्वा' अङ्कु-
 शमुद्रया ज्योतिर्बलमादाय वामेन पुटेन प्रविश्य सौषुम्णमार्गेण
 मध्यदशमनुभूय अमृताम्बुधारा मिव स्वादयन्निजपितृन्तरकार्ण-
 वपारं यातान्विचिन्त्य तत्रैव महापद्मे भगवतीं लालयेदिति मन्त्री-
 दशा ।) ॥ ततो दीपान् सङ्कल्पयेत् ॥ "अर्घ्येण दीपं संक-
 ल्प्य" ॥ (नमोऽस्तुते महादेवि सर्वोपद्रवनाशिनि । इच्छा-
 रूपे स्वरूपस्थे नित्ये नित्यात्मिके शिवे ॥ कलाकलङ्कर-
 हिते भावभावान्तमध्यगे । अव्यक्ते कलनातीते शान्ते
 नित्योदिते परे ॥ लयोदयविनिर्मुक्ते नित्यवृत्ते निरामये ।
 शक्तिबीजस्वभावस्थे चण्डिकापालिनीश्वरि ॥ स्वाहाकारे
 स्वधाकारे परिपूर्णे कृपापरे । त्वं देवी सर्वभूतानां व्याप्ति-
 कर्त्री न संशयः ॥ त्वया व्याप्तमिदं सर्वं भूतसर्गं चरा-
 चरम् । खचक्रयोगिनीनां च पारम्पर्यानुमध्यगे ॥ अद्याऽ-
 स्माकं हितार्थाय सन्निधानं कुरु प्रभो ॥ ॥ अपसव्येन ॥
 "तिलेन" यमान्तकायै विब्रहे, कालरात्र्यै धीमहि । तन्न-

श्रण्डी प्रचोदयात् ३ ॥) ॐ हूं असिताङ्गभैरवायनमः
 ॐ ह्रीं ब्रह्माण्यम्बापादुकाभ्योनमः । (अद्यतावत् पितुः भैरव-
 गोत्रस्य रुद्रस्य परलोके प्रकाशवृद्ध्यर्थं तमोपहरणार्थं घोरा-
 न्धकारनिवारणार्थं परतेजोगमनार्थं) इमं ब्राह्मीदीपं परिक-
 ल्पयामिनमः ॥ १ ॥ “सव्येन” (नमोऽस्तुते महादेवि—“अप-
 सव्येन” यमान्तकायै ३) ॐ हूं रुरुभैरवायनमः ॐ ह्रीं माहेश्व-
 र्यम्बापादुकाभ्योनमः । (अद्यतावत् पितुः—र्थ) इमं माहेश्व-
 रीदीपं समर्पयामिनमः ॥ २ ॥ “सव्येन” (नमोऽस्तुते महादे-
 वि—“अपसव्येन” यमान्तकायै ३) ॐ हूं चण्डभैरवायनमः
 ॐ ह्रीं कौमार्यम्बापादुकाभ्योनमः, (अद्यतावत् पितुः—गम-
 नार्थं) इमं कौमारीदीपं परिकल्पयामिनमः ॥ ३ ॥ “सव्येन”
 (नमोऽस्तुते महादेवि—“अपसव्येन” यमान्तकायै ३) ॐ हूं
 क्रोधभैरवायनमः, ॐ ह्रीं वैष्णव्यम्बापादुकाभ्योनमः (अद्य-
 तावत् पितुः—गमनार्थं) वैष्णवीदीपं परि- ॥ ४ ॥ “सव्येन”
 (नमोऽस्तुते—“अपसव्येन” यमान्तकायै ३) ॐ हूं उन्मत्तभैर-

वायनमः ॐ ह्रीं वाराहम्वापादुकाभ्योनमः (अद्यतावत्पितुः-) इमं वाराहीदीपं परिकल्पयामि ॥५॥ “सव्येन” (नमोस्तुते-अपसव्येन” यमान्तकायै ३) ॐ हूं कपालेशभैरवायनमः ॐ ह्रीं ऐन्द्रचम्वापादुकाभ्योनमः (अद्यतावत् पितुः-) इममैन्द्रीदीपं परिक- ॥ ६ ॥ “सव्येन” (नमोस्तुते-“अपसव्येन” यमान्तकायै ३) ॐ हूं भीषणभैरवायनमः, ॐ ह्रीं चामुण्डाम्वापादुकाभ्योनमः (अद्यतावत्-) इमं चामुण्डादीपं परि- ॥७॥ “सव्येन” (नमोस्तुते-“अपसव्येन” यमान्तकायै ३) ॐ हूं संहारभैरवायनमः, ॐ ह्रीं महालक्ष्म्यम्वापादुकाभ्योनमः । (अद्यतावत्-पितुः) इमं महालक्ष्मीदीपं परि- ॥८॥ “मध्ये” “सव्येन” नमोस्तुते महादेवि “अपसव्येन” यमान्तकायै ३) ॐ हूं शिवायस्वधानमः ॐ ह्रीं चण्डीश्वर्यम्वापादुकाभ्योनमः (अद्यतावत् पितुः भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य परलोके प्रकाशवृद्ध्यर्थं तमोपहरणार्थं घोरान्धकारनिवारणार्थं परतेजोगमनार्थमिमं चण्डीश्वरीदीपं परिकल्पयामि नमः ॥ १॥ “वत्तमतिमाजीवा-

दानम्” ॐ आं ह्रीं क्रीं शिवस्य प्राणा इह प्राणाः आं ह्रीं क्रीं शिव-
 स्य जीव इह जीवः स्थितः ॐ आं ह्रीं क्रीं शिवस्य सर्वेन्द्रियाणि
 बाह्यनश्चक्षुः श्रोत्रजिह्वाघ्राणा इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु
 स्वाहा ॥ “देहवद्देवस्य न्यासः” ॥ ॐ तन्महेशाय विद्महे वाग्वि-
 शुद्धाय धीमहि । तन्नः शिवः प्र० ३ । अग्निष्वात्तेभ्यो ३ ।
 यमान्तकायै ३ ॥ अद्यतावत् भगवतः शिवस्य सानुचर-
 स्य, भवस्य देवस्य ८ ब्राह्मीसहितस्याऽसिताङ्गभैरवस्य, माहे-
 श्वरीसरुरु, कौमारीसचण्ड, वैष्णवी-क्रोध, वाराही-उन्म-
 त्त, ऐन्द्री-कपालेश, चामुण्डा-भीषण, महालक्ष्मी-संहारभै-
 रवस्य, अघोरीश्वरीसहितस्य स्वच्छन्दभैरवस्य । क्षारसमुद्रस्य
 क्षीर, गुड, दधि, घृत, इक्षु, स्वादूदक, सुरा, गर्भोदकसमु-
 द्रस्य ॥ जम्बुद्वीपस्य, शाकलि, कुश, क्रौञ्च, शलमलिद्वीप-
 स्य, पुष्क, गोमेध, पुष्कर, सुवर्णद्वीपस्य । तेजस्य चण्डस्य ।
 आत्मनो-पितुः भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य परलोके प्रकाशवृद्ध्यर्थं
 तमोपहरणार्थं बोधोदयकारणमित्याख्यानार्थं परतेजोगमनार्थं दी-

पश्राद्धनिमित्ते द्वारपालदिव्यौघादिगुरुपूजनप्रथमं सपरि-
 वारदेवीपीठेश्वरीनरकार्णवशोषणीचण्डीकापालिनीपूजनं
 सदेवीकस्वच्छन्दभैरवपूजनं दीपकलशमण्डलपूजनमर्चामहं
 करिष्ये ॐ कुरुष्व । (अस्त्रमन्त्रेण तिलान्विकीर्य) ॥ विश्वे-
 श्वर महादेव राजराजेश्वरेश्वर । आसनं दिव्यमी-
 शान दास्येऽहं परमेश्वर ॥ भगवतः शिवस्य सानुचरस्ये-
 दमासनं नमः ॥ भगवते शिवाय युष्मान्वः पूजयामि ॐ पू-
 जय । भगवन्तं शिवं सानुचरं भवं देवं ८ ब्राह्मीसहित-
 मसिताङ्गभैरवं, माहेश्वरी-रुरुभैरवं ९ क्षारसमुद्रं ९ जम्बु-
 द्वीपं ८ तेजं चण्डमावाहयिष्यामि ॐ आवाहय ॥ “अस्त्र-
 मन्त्रेण यवान्विकीर्य ॥ (मध्ये ॥) आयाहि भगवच्छम्भो सर्वेश
 गिरिजापते । प्रसन्नो भव देवेश नमस्तुभ्यं हि शङ्कर ॥ महाप-
 त्रवनान्तःस्थे कारणानन्दविग्रहे । सर्वभूतहिते मातरे ह्येहि
 परमेश्वरि ॥ देवेशि भक्तिसुलभे परिवारसमन्विते । याव-
 द्वां पूजयिष्यामि दातुं देवि ददाऽनुद ॥ “सद्दीपकलशेषु”

पूर्वे, आवाहयाम्यहं देवमसिताङ्गं चतुर्भुजम् । शूला-
भयधरं सौम्यं पितृणां मुक्तिहेतवे ॥ १ ॥ आवाहयाम्यहं
देवीं ब्राह्मीं सर्वसमृद्धिदाम् । हंसासनां चतुर्वक्त्रां पूजितां
विघ्नहारिणीम् । २ ॥ आग्नेये । आवाहयाम्यहं देवं सैरवं
रुरुसंज्ञकम् । सिन्दूरराशिसदृशमेकवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥ १ ॥
आवाहयाम्यहं देवीं माहेशीं वृषवाहनाम् । महेश्वरार्धदे-
हस्थां पञ्चवक्त्रां त्रिलोचनाम् ॥ २ ॥ “दक्षे” आवाह-
याम्यहं देवं चण्डं सर्वसमृद्धिदम् । श्यामवक्त्रं सुतेजस्कं
खट्वाङ्गादिविभूषितम् । १ । आवाहयाम्यहं देवीं कौमारीं
शिखिवाहनाम् । षण्मुखां षण्मुखसैरवक्त्राम्भोरुहशोभि-
ताम् ॥ २ । नैर्ऋते । आवाहयाम्यहं देवं क्रोधं क्रोधेन
भूषितम् । सैरवक्त्रं चतुर्बाहुं पितृणां मुक्तिहेतवे १ ।
आवाहयाम्यहं देवीं वैष्णवीं गरुडासनाम् । पीताम्बरां
पद्मनाभवक्षःस्थलसमाश्रयाम् । २ ॥ “पश्चिमे” आवा-
हयाम्यहं देवं शक्तिहस्तं त्रिलोचनम् । उग्रवक्त्रं जगदक्रोधं

च पितृणां मुक्तिहेतवे । १ । आवाहयाम्यहं देवीं वाराहीं
 सुकराननाम् । शिवस्थां विघ्नहर्त्रीं च महामेघघनच्छ-
 विम् । २ । “वायवे” । आवाहयाम्यहं देवं कपालेशं
 चतुर्भुजम् । कपालमालाभरणं पितृणां मुक्तिहेतवे । १ ।
 आवाहयाम्यहं देवीमैन्द्रीमिन्द्रेण पूजिताम् । सहस्रनयनां
 सौम्यां सर्वदेवैर्नमस्कृताम् । २ । उत्तरे । अवाहयाम्यहं देवं
 भीषणं भीषणाननम् । पद्मरागद्युतिधरं पितृणां मुक्तिहे-
 तवे । १ । आवाहयाम्यहं देवीं चामुण्डां पङ्कजाननाम् ।
 निर्मासां रक्तनेत्रां च मुक्ताहारविभूषिताम् । २ ॥ ईशाने ।
 आवाहयाम्यहं देवं संहारंहारभूषितम् । भैरवाष्टकसंयुक्तं
 पितृणां मुक्तिहेतवे । १ आवाहयाम्यहं देवीं महालक्ष्मीं
 मनोहराम् । गजस्थां सुरमनुजैर्नमितां हारभूषिताम् । २ ॥
 मध्ये” चण्डी शूलकपालखट्वाक्षुरिकाखट्वाङ्गवीणाण्डिका-
 रावैर्भूषितवामदक्षिणकरा वर्णैर्नवैर्भास्वरा । कल्पान्ताग्नि-
 समप्रभैकवदन्ता प्रेतोपनिष्ठासिनी देवी दृढिभिरावृता भग-

वती कुर्यात्स्वधाम्निस्थितिम् ॥ मध्ये तु तां महादेवीं सूर्य-
कोटिसमप्रभाम् । च्छिन्नमस्तां करे वामे चण्डीं कापालि-
नीं श्रये । २ ॥ ॥ अस्रमत्रेण फट् अस्त्राय फट् ॥ कुङ्कुमागुरु-
लाजाश्च कुङ्कुमं । महादेव महेशान महानन्दपरात्पर ।
गृहाण पाद्यं महत्तं पार्वतीसहितेश्वर । भगवते शिवाय
सानुचराय इत्यादि पाद्यं नमः । शेषं निवार्य । फट् अस्त्राय-
फट् ॥ स्वां स्वांसः सोमाय नमः । जले इत्यादि । आपः क्षीरं ।
त्र्यम्बकेशसदाधारविपदां प्रतिघातक । अर्घ्यं गृहाण दे-
वेश सर्वसम्पत्प्रदायक ॥ भगवन् शिव सानुचर भवदेव ८
ब्राह्मीसहिताऽसिताङ्गभैरव, माहेश्वरीस-रुरु, कौमारीस-
चण्ड, वैष्णवीस-क्रोध, वाराही-उन्मत्त, ऐन्द्री-कपालेश,
चामुण्डास-भीषण, महालक्ष्मी-संहारभै, अघोरेश्वरीसहित
स्वच्छन्दभैरव । क्षारसमुद्र, क्षीर, गुड, दधि, घृत, इक्षु,-
स्वादूदक, सुरा, गर्भोदकसमुद्र । जम्बूद्वीप, शाकलि, कुश,-
क्रोञ्च, शलमलि, मक्ष, मोमेध, मुङ्कर, सुवर्णद्वीप । तेज

चण्ड, इदं वोऽर्घ्यनमः ॥ त्रिपुरान्तकदीनार्तिनाशिन् श्री-
 कण्ठ तुष्टये गृहाणाऽचमनं देव पवित्रोदककल्पितम् ।
 भगवते शिवाय । आचमनीयं नमः ॥ त्रिकालकाल कालेश
 संहारकरणोद्यत । स्नानं तीर्थाहृतैस्तोयैर्गृहाण परमेश्वर ।
 भगवते-मन्त्रस्नानीयं नमः ॥ पानीयान्तरितैः । असं-
 ख्याताः ॥ ततो देवर्षितर्पणम् । ॐ नमो देवेभ्यः । मन्त्रगुडकं ।
 मूलाङ्गैः संपूज्य “नमः शिवाय” इति मन्त्रेण दद्यात् ॥
 आरात्रिका । गृह्णन्तु शिवसंभक्ता भूताः प्रासादवाह्यगाः ।
 पञ्चभूताश्च ये मन्त्रास्तेषामनुचराश्च ये । ते तृप्यन्तु स्वाहा-
 वौषट् । इति ॥ भगस्य हृदयं लिङ्गं लिङ्गस्य हृदयं भगः ।
 तस्मै ते भगलिङ्गाय उमारुद्राय वै नमः । इति नेत्रस्पर्श-
 नम् ॥ आसनाय नमः पद्मासनाय, वृषभास-सिंहास-मूष-
 कास-मयूरास-शतदलपद्मास-इत्यादि । उत्तिष्ठ भगवच्छम्भो
 उत्तिष्ठ गिरिजापते । उत्तिष्ठ त्रिजगन्नाथ त्रैलोक्ये मङ्गलं
 कुरु । इति मूलेन लिङ्गमनुलिख्य । कालागिरुद्र सर्वज्ञ वरदा-

ऽभयदायक । वस्त्रं गृहाण देवेश दिव्यवस्त्रोपशोभितम् ।
 इतिवस्त्रं ॥ सुवर्णतारैरचितं दिव्ययज्ञोपवीतकम् । नील-
 कण्ठ मया दत्तं गृहाण मदऽनुग्रहात् । इति यज्ञोपवीतंनमः ।
 सर्वेश्वर जगद्वन्द्यदिव्यासनसुसंस्थित । गन्धं गृहाण देवेश
 दिव्यगन्धोपशोभितम् । इति गन्धंनमः । सदाशिव शिवा-
 नन्दप्रधान करणेश्वर । पुष्पाणि विल्वपत्रादिविचित्राणि
 गृहाण मे । इति अर्घोन्नमः पुष्पंनमः ॥ ध्यायेन्नित्यं ।
 ॐ नमः शिवायेति पुष्पपूजा । न-ऊर्ध्ववक्त्राय नमः, मः-तत्पु-
 रुषवक्त्राय नमः, शि-अघोरवक्त्राय, -वावामदेव, -यसद्योजातव-
 क्त्राय, - ॐ हृदया, -नशिर, -मः-शिखा, -शि-कव, -वा-नेत्रा, -यअ-
 स्त्रा, - ॐ कपालेशभैरवाय नमः, ॐ शिखिवाहन, - ॐ क्रोध-
 राज, - ॐ विकराल, - ॐ मन्मथ, - ॐ मेघनाद, - ॐ सोमराज, -
 ॐ विद्याराजभैरवाय नमः, ॥ ॐ अभीष्टसिद्धिमेदेहि शर-
 णागतवत्सल । भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् । अन-
 न्ताय नमः, सक्ष्माय, शिवोत्तमाय, एकनेत्राय, एकर-

द्राय, त्रिमूर्तये, ॐ श्रीकण्ठाय, शिखण्डिने नमः ॥ “अभी-
 ष्टसिद्धि मे देहि शरणागतवत्सल । भक्त्या समर्पये तुभ्यं
 द्वितीयावरणार्चनम् ॥ महाकालाय, भृङ्गिरुद्राय, गणपतये,
 वृषभाय, कुमाराय, अम्बिकायै, चण्डेश्वराय नमः । अभी-
 ष्टसिद्धि मे देहि शरणागतवत्सल । भक्त्या समर्पये तुभ्यं तृती-
 यावरणार्चनम् ॥ इन्द्राय वज्रहस्ताय, अग्नये शक्ति, यमाय-
 दण्ड, नैऋतये खड्ग, वरुणाय पाश, वायवे ध्वज, कुबेराय-
 गदा, ईशानाय त्रिशूल, ब्रह्मणे पद्म, अनन्ताय हलहस्ताय-
 नमः, अभीष्टसिद्धि मे देहि शरणागतवत्सल । भक्त्या स-
 मर्पये तुभ्यं चतुर्थावरणार्चनम् ॥ जयायै, विजयायै, ऊहिन्यै,
 अपराजितायै, कराल्यै नमः । अभीष्टसिद्धि मे देहि शर-
 णागतवत्सल । भक्त्या समर्पये तुभ्यं पञ्चमावरणार्चनम् ॥ सूर्याय,
 चन्द्रमसे, अङ्गारकाय, बुधाय, जीवाय, शुक्राय,
 शनैश्चराय, राहवे, केतवे । अभीष्टसिद्धि मे देहि शरणा-
 गतवत्सल । भक्त्या समर्पये तुभ्यं षष्ठमावरणार्चनम् ॥ अन-

न्तनागराजायनमः, वासुकि, तक्षक, पद्म, महापद्म, क-
 कोट, शङ्खपाल, कुलिक। अभीष्ट सिद्धि मे देहि शरणा-
 गवत्सल । भक्त्या समर्पये तुभ्यं सप्तमावरणार्चनम् ॥ ॐ व-
 ज्रायफट्नमः, शक्तये, दण्डाय, खड्गाय, पाशाय, ध्वजाय,
 गदायै, त्रिशूलाय, । पद्माय । हलायफट्नमः । शिवाय सप-
 रिवाराय अर्घोनमः पुष्पंनमः ॥ धूप ॥ वनस्पतिरसोत्प-
 न्नोगन्धाढ्यो गन्धवत्तमः । आग्नेयः सर्वदेवानां धूपोयं
 प्रतिगृह्यताम् । भगवतेशिवाय । ब्रह्माणीसहिताय असि-
 ताङ्गभैरवाय । धूपं परिकल्पयामिनमः । रत्नदीपं । स्वप्रकाशो
 महातेजाः सर्वतस्तिमिरापहः । सबाह्याभ्यन्तरं ज्योतिर्दी-
 पोऽयं प्रतिगृह्यताम् हिरण्यबाहो सेनानीरोषधीनां पते शिव ।
 दीपं गृहाण कर्पूरकपिलाज्यत्रिवर्तिकम् ॥ भगवतेशिवाय
 रत्नदीपं परिकल्पयामिनमः । क्षीराज्यमधुसंमिश्रं शुभ्रदध्ना
 समन्वितम् । षड्रसैश्च समायुक्तं गृहाणाऽन्नं निवेदये ।
 मधुपर्कं गृहाणनमः । फलं ताम्बूलं । हरविश्वाखिलाधार

निराधार निराश्रय । पुष्पाञ्जलिमिमां शम्भो गृहाण पर-
 मेश्वरेति पुष्पाञ्जलिं गृ० । यानि कानि च पापानि ब्रह्म-
 हत्यादिकानि च । तानि तानि प्रणश्यन्ति शिवस्यार्ध-
 प्रदक्षिणादित्यर्धप्रदक्षिणं ॥ अन्नं नमः २ अद्यदिनेऽद्य
 यथा-। अस्त्रमन्त्रेण अपोशानं । फट् अस्त्राय फट् दक्षिणायै ॥
 नाथं नाथं त्रिभुवननाथं भूतिसितं त्रिनयनं त्रिशूलध-
 रम् । उपवीतीकृतभोगिनमिन्दुकलाशेखरं वन्दे ॥ ॥
 “ततोऽन्नपूर्वार्चनमनु” ॥ ॥ अथ श्राद्धविधिः ॥ सव्येना-
 ऽचम्य ॥ श्राद्धे योगेश्वरमिति । तन्महेशाय ३ “अपस-
 व्येन” अग्निष्वात्तेभ्यो ३ यमान्तकायै ३ अद्यतावत् पितु-
 भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य परलोके घोरान्धकारनिवारणार्थं पर-
 तेजोगमनार्थं दीपदाननिमित्तं शाक्तं श्राद्धं ब्राह्मणपूजनमर्चा-
 मऽहं करिष्ये ॐ कुरुष्व ॥ फट् श्राद्धविघ्नान्यातुधानान्नि-
 हन्मि ॥ पितुर्भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य, इदमाऽसनं स्वधानमः । पित्रे
 भैरवगोत्राय रुद्राय गुरुं त्वां भोजयामि, पितरं भैरवगो-

त्रंरुद्रमाऽवाहयिष्यामि ॥ फट् अस्त्राय फट् । पित्रे भैरवगो-
 त्रायरुद्राय, पाद्यं स्वधानमः । सव्येनाऽचम्याऽपसव्येन । फट्
 अस्त्राय फट् । पितभैरवगोत्र रुद्र इदं तेऽर्घ्यं स्वधानमः ।
 पित्रे-गन्धः स्वधानमः सव्येनाऽचम्याऽपसव्येन । पित्रे अर्घः
 स्वधानमः पुष्पं स्वधानमः, दीपः स्वधानमः धूपः स्वधानमः
 (ततः पुष्पपूजा) । आंग्रभुशक्तये स्वधानमः, ईडच्छाश-
 क्तये, उंज्ञानशक्तये, लृङ्क्रियाशक्तयेनमः । मरीच्यै स्वधा-
 नमः, सौम्यायै, ज्वालिन्यै, प्रभादेव्यै, धूम्रायै, तपिन्यै,
 कृपादेव्यै, पाचिन्यै, हव्यवाहायै, तेजोवत्यै, शतधामायै,
 स्वधामायै, पद्मगर्भायै, महाविश्रान्तये, तमोपहायै पित्रे
 भैरवगोत्राय रुद्राय वासांसि स्वधानमः ॥ पितुः अर्घ्यदानाद्यर्चन
 विधिः सर्वः परिपूर्णोऽस्तु । इदं पित्रे श्रुतमऽभिधार्य ॥ अग्नौ-
 करवाणि ॐ कुरु । ॐ ह्रीं श्रीं पापान्तकारिणि क्षीरं घृतं वा-
 ऽसिच्य ॥ पित्रे भैरवगोत्राय रुद्राय अन्नं स्वधानमः २ ॐ-
 भैरव गोत्र रुद्र, इदं रक्षस्व ॥ ततो ब्राह्मणायाऽनन्देश्वरपात्रं

चरुसहितमर्पयेत् । अद्यतावत् पित्रे भैरवगो० आनन्देश्वर-
 ग्राह्यर्थं परार्ध्यभूमानन्दामृतचरुपात्रमर्पयामिषट् । अ-
 न्नंनमः २ अद्यदिने पित्रे भैर-अपोशानंस्वधानमः । अमृ-
 तेन सह भोक्तव्यं भैरवादयः कारणा आगच्छन्तु ॥ गु-
 रूर्मन्त्रचक्रं पठित्वा भुञ्जीत ॥ ततो नानाद्रव्यैर्गुरुं तर्पयेत् ॥ ॥
 ततः पिण्डदानं ॥ (दीपमण्डल के आगे त्रिकोणव्योम(बिन्दु)
 युक्त तीन कर्षू पिण्डों के वास्ते बना कर पितृकर्म हो, तो कर्षू-
 ओंके उपर से, मातृकर्म हो, तो कर्षूओंके नीचेसे द्वार व्योम-
 युक्त पूर्णामृतपात्र (नारिकेलपात्र) के वास्ते षट्कोण बनाकर
 उसको आसनपूजा) आसनायनमः, आधारशक्त्यै, पद्मास-
 नाय, प्रेतासनाय, उसपर पात्र रखके (यजमान) प्राणा-
 याम करके पात्रको पूजा ॐ ह्रीं चण्डिकापालिनिस्वाहास्वधा”
 इति गन्धार्घैः संपूज्य “कर्षूत्रयेषु दक्षिणाग्रान्दर्भानास्तीर्या-
 ऽवनेजनं । तत्राऽधारशक्त्यै संपूज्य । वामायैस्वधानमः,
 ज्येष्ठ्यैस्वधानमः, रौद्र्यै “पात्रमाधे” करारध्वजम्, इतिकर्षू-

पूजनम् । ततश्चरुं शाक्तं बलवीर्यं परिकल्प्य “सः सः अन्ना-
य शाक्तबलायनमः” इति चरुं सम्पूज्य ॥ अन्नतिलमध्वा-
ऽज्यपयोभिर्दक्षिणहस्ततलेवामावर्तेन पिण्डं वर्तयेत् ॥ व्योमोके
उत्तर से पितृपिण्ड और दक्षिणसे मातृपिण्डो को देना चा-
हिये ॥ (अग्निष्वात्तेभ्योवि ३ यमान्तकायै ३ ॐ ह्रीं च-
ण्डिकापालिनिस्वाहाहूं इति देवीमन्त्रं सम्पुटितं कृत्वा ॥ भग-
वति नरकार्णवशोषिणि सद्योजातभैरवदेवते समयं पूरय
पूरय परज्योतिर्मन्त्रापरतेजःप्राप्त्यर्थं परज्योतिर्निर्लीनं पि-
तुभैरवगोत्रस्य रुद्रस्य “इच्छाशक्तिगर्भं पिण्डमुत्पादयामि-
स्वधानमः इति पिण्डवर्तनमन्त्रः ।” अद्यतावत् लंदिव्यं शिव-
स्वरूपिणं सर्वबन्धविवर्जितं सर्वकर्मविनिर्मुक्तं धर्माधर्मब-
हिष्कृतं पिण्डमुत्पादयामिस्वधानमः “ॐ ह्रीं चण्डिकापा-
लिनिस्वाहा, मत्पितरममुकं भैरवगोत्रं रुद्रं नित्यवृत्तं नि-
त्यानन्दमयं सम्पादय २ स्वाहा” पितः भैरवगोत्र रुद्र
शाक्तश्राद्धनिमित्ते) इच्छाशक्तिगर्भः शाक्तोऽयं पिण्डः-

स्वधानमः । अपउपस्पृश्य ॥ १ ॥ (अग्निष्वात्तेभ्यो ३-“ज्ञा-
 नशक्तिगर्भं पिण्डमुत्पादयामि”) ज्ञानशक्तिगर्भः शाक्तोऽयं
 पिण्डः स्वधानमः । अपउपस्पृश्य ॥ २ ॥ (अग्निष्वात्तेभ्यो
 ३-“क्रियाशक्तिगर्भं पिण्डमुत्पादयामि ।”) क्रियाशक्तिगर्भः
 शाक्तोऽयं पिण्डः स्वधानमः । अपउपस्पृश्य ॥ ३ ॥ ततो
 वासोवीरान्नादि-भक्ष्यभोज्यादि-हिमपानादि कृत्वा ॥ सव्ये-
 नाऽचम्य ॥ अपसव्येन । तत आनन्दपात्रे (नारिकील)
 पूजा ॥ हस्तींसः सोमायै नमः, ह्रीं श्रीं संमृतायै नमः, ईं आ-
 ह्लादिन्यै, ईं ज्योत्स्नायै नमः, ईं स्यन्दिन्यै नमः, ईं सुमनायै,
 ईं मनोन्मनायै, ईं मालिन्यै, ईं विमलायै, ईं वामायै, ईं महा-
 नन्दायै, ईं गोमत्यै नमः, ईं भद्रायै, ईं रोहिण्यै नमः, ईं व्या-
 पिन्यै, ईं रसवर्षिण्यै नमः, ईं मनोदेव्यै नमः ॥ इति संपूज्य ॥
 पानकं चरुं च क्षिप्त्वा, अस्त्रमन्त्रेण, वामावर्तेनाऽरात्रिकां “पा-
 ताले चाऽन्तरिक्षे च मध्ये वा भुवनत्रये । येकेचित्पितरः
 सर्वे तृण्यन्तु यत्पानकैः ॥ यत्र कुलधिता (वा, सन्ता) मेऽस्ति

तृप्तोऽस्तु चरुपानकैः ऊर्जासि नमस्कारं करोमिनमः" ततः
 पिण्डपूजा ॥ ॐ ह्रीं श्रीं प्रभायैनमः, ईं प्रतापिन्यै, ईं पिङ्गलायै
 ईं तमोपहारिण्यै, ईं चण्डायै, ईं भास्करायै, ईं ज्येष्ठायै,
 ईं अरुणायै, ईं विश्वबोधिण्यै, ईं रसापहारिण्यै, ईं त्वाष्ट्रे,
 ईं मनोन्मन्यैनमः ॥ अद्यतावत्-पाथेयं नित्यान्नं चाऽभि-
 मंज्य "सव्येन" रक्तगुग्गुलयुतं चण्डाल्यन्नं । रौरवाधीनसत्त्वा-
 नामिति । चण्डी शूलकपाल (पृ ४३३) इति पठित्वा अ-
 द्यतावत् पितुः भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य दीपदाननिमित्ते चण्ड्यै
 महालक्ष्म्यै नमोनैवेद्यं निवेदयामिनमः ॥ मामेक्षेष्टा बहु ॥
 अथ नैवेद्यं अमृतीकृत्य- । ॐ ह्रीं श्रीं सः सः अं आं भगवति
 अन्नपूर्णे सर्वं स्वस्थानं ब्राह्मणभोजनशेषमन्नं शोधय
 शोधय अमृतीकुरु २ मयि प्रसादं कुरुकुरु देवतायै
 बलिमुपहरामिवौषदं नैवेद्यमिदं परिकल्पयामिनमः ॥
 विकिरं । येकेचित्समये लुप्ता इति । "सव्येनाऽचम्य
 अपसव्येन" ॥ पित्रे भैरवगोत्राय रुद्राय आचमनीयं ॥

नमोऽस्तु सर्वयोगिभ्यः” इत्यर्धप्रदक्षिणं ॥ फट् अस्त्राय-
 फट् । दक्षिणायै ॥ नाऽक्षय्यं । ततो दीपचक्रोपरि समयां
 पूजयेत् ॥ ॐ ह्रींसर्वोत्तमे चिन्तामणे ह्रीं परमकाले ह्रींसर्वज्ञे
 ह्रींसर्वकामप्रदे ह्रीं महालक्ष्मीः ह्रींसः महालक्ष्मीः मत्पितरं
 (अमुकं) भैरवगोत्रं रुद्रं तारय २ स्वाहावौषट् ॥ “दी-
 पचक्रपृच्छां विसर्जयेत् ॥ ॐ तन्महेशाय वि ३ । अग्निष्वा-
 तेभ्यो ३ यमान्तकायै ३ अद्यतावत् भगवतः शिवस्य सानुच-
 रस्य भवस्य देवस्य ८ ब्राह्मीस-असिताङ्गभैरवस्य, माहेश्वरी-
 स-रुद्र, कौमारीस-चण्ड, वैष्णवीस-क्रोध, वाराहीस-उन्म-
 त्तभै, ऐन्द्रीस-कपालेश, चामुण्डा-भीषण, अघोरेश्वरीस-
 हितस्य स्वच्छन्दभैरवस्य । क्षारसमुद्रस्य, क्षीर-गुड-दधि-घृत-
 इक्षु-खादूदक-सुरा-गर्भोदकसमुद्रस्य । जम्बुद्वीपस्य, शाक-
 लि, कुश-क्रौञ्च-शल्मलि-प्लक्ष-गोमेध-पुष्कर-सुवर्णद्वीपस्य ।
 तेजस्य चण्डस्य । आत्मनो, पितुर्भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य प्रकाश-
 वृद्ध्यर्थं तमोहृत्कारार्थं घोरान्धकारनिवारणार्थं परतेजोगम-

नार्थं दीपश्राद्धनिमित्ते द्वारपालदिव्यौघादिगुरुपूजनप्रथमं
 सपरिवारदेवीपीठेश्वरीनरकार्णवशोषिणीचण्डीकापालि-
 नीपूजनं सदेवीकखच्छन्दभैरवपूजनमऽच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु ए-
 वमस्तु ॥ पित्रे भैरवगोत्राय रुद्राय यवोदकं नमः उदकतर्प-
 णंनमः ॥ ततः क्षमापुण्याणि ॥ तत्रादौ मध्ये ॥ आपन्नोस्मि० ।
 ये दीक्षिता वा नतुदीक्षिता वा शैवाश्च शाक्ता अपि वै-
 ष्णवा वा । मोहान्धकारे परतेजसि त्वं तांस्तारयाऽशेषज-
 गच्छरण्ये ॥ भवः शर्वो महारुद्रस्तथा पशुपतीश्वरः । उग्रः
 सहो महाभीमस्तथेशाश्चाष्टभिः क्रमात् ॥ हरो महेश्वरश्चैव
 शूलपाणिः पिनाकभृत् । शिवः पशुपतिश्चेति महादेववि-
 सर्जनम् ॥ ॥ प्रालेयामलमिन्दुकुन्दधवलं गोक्षीरफे-
 णप्रभं, भस्माभ्यङ्गमऽनङ्गदेहदहनं ज्वालावलीलोचनम् ।
 ब्रह्मेन्द्रादिमरुद्गणैः स्तुतिपदैरभ्यर्चितं योगिभिर्वन्देऽहं
 सकलं कलङ्करहितं स्थाणोर्मुखं पश्चिमम् ॥ १ ॥ रक्तं कुङ्कुम-
 पिङ्गलं सतिलकं व्यापाण्ड्यपण्ड्यस्थलं भूविशेषकदाक्षनीक्ष-

णलसत्संसक्तकर्णोत्पलम् । स्निग्धं विम्बफलाधरप्रहसितं
 नीलालकालङ्कृतं वन्दे पूर्णशशाङ्कमण्डलनिभं वक्त्रं हरस्यो-
 त्तरम् ॥ २ ॥ संवर्ताग्रितडित्प्रतप्तकनकप्रस्पधितेजोरुणं ग-
 म्भीरश्रुतिनिःसृतांशुदशनप्रोद्धासिताम्राधरम् । अर्धेन्दूद-
 यलोलपिङ्गलजटाभारं पिनद्धोरगं वन्दे सिद्धसुरासुरेन्द्रन-
 मितं पूर्वं मुखं शूलिनः ॥ ३ ॥ कालाभ्रभ्रमराञ्जनद्युतिनिभं
 व्यावृत्तपिङ्गेश्वरं बालेन्दूदयनिःसृतांशुवदनं प्रोद्धासि-
 दंष्ट्राङ्कुरम् । सर्पप्रोतकपालशक्तिमुकुटाव्याकीर्णसच्छेखरं
 वन्दे दक्षिणमीश्वरस्य वदनं भ्रूमङ्गरौद्रं मुखम् ॥ ४ ॥ व्यक्ता-
 व्यक्तगुणोत्तरं च वरदं षट्त्रिंशतत्त्वात्मकं तस्मादीश्वरतत्त्व-
 मक्षयमिति ध्यातं सदा योगिभिः । वन्दे तामसवर्जितेन
 मनसा सूक्ष्मातिसूक्ष्मं परं शान्तं पश्चिममीश्वरस्य वदनं खं
 व्याप्य तेजोमयम् ॥ ५ ॥ यद्देवासुरकन्यकाधृतकरैः संवी-
 जितं चामरैः पुंनागाम्बुजनागजातिवकुलैराशीर्विपैरर्चितम् ।
 ज्वालाज्वालासहस्रदीप्तिकिरणं कालाभिरुद्रं महत्संहारकरं

नमामि मनसा पातालसंस्थं मुखम् ॥ ६ ॥ देव्याः ॥ वन्दे
 देवीं कुलेशीमसिचपकसृणीमुण्डयुक्तां स्वदक्षे वामे खट्वा-
 ङ्गपाशौ हृदयसरसिजं घण्टिकां चावहन्तीम् । रक्तां ब्रा-
 ह्म्यादिमातृप्रमुखनिजकुलाष्टाष्टकस्याधिनाथां मार्जारस्थां
 सुरक्तां सुललितवसनां पापहर्त्रीं त्रिनेत्राम् ॥ १ ॥ पूर्वे ॥
 चतुर्भुजमेकवक्त्रं काद्यखट्वाङ्गभूषितम् । शूलोद्युतकरं सौम्य-
 मऽसिताङ्गं नमाम्यहम् । १ । चतुर्भुजा चतुर्वक्त्रा हंसारूढा
 त्रिलोचना । सर्वाभरणसंयुक्ता ब्राह्म्यस्तु सौख्यदायिका
 । २ ॥ आग्नेये । एकवक्त्रं चतुर्बाहुं काद्यखट्वाङ्गभूषितम् ।
 रक्तसिन्दूरसङ्काशं वन्देऽहं रुरुभैरवम् । १ । चतुर्भुजा चतु-
 र्वक्त्रा वृषभस्था त्रिलोचना । कपालखट्वाङ्गधरा दद्यान्मुक्तिं
 महेश्वरी । २ । दक्षिणे । एकवक्त्रं चतुर्बाहुं काद्यखट्वाङ्गभू-
 षितम् । नीलोत्पलनिभं नित्यं नमामि चण्डभैरवम् । १ ।
 चतुर्भुजा षडास्या च मयूरस्था त्रिलोचना । कौमारी
 सौख्यदा भूयात्सर्वाभरणभूषिता ॥ २ ॥ नैर्ऋते । चतु-

भुजं चैकवक्त्रं काद्यखट्वाङ्गभूषितम् । नानावर्णद्युतिधरं
 नौम्यहं क्रोधभैरवम् ॥ १ ॥ चतुर्भुजा चैकवक्त्रा ताक्ष्य-
 संस्था त्रिलोचना । सर्वाभरणसंयुक्ता वैष्णवी पातु मत्पि-
 तृन् ॥ २ ॥ पश्चिमे । एकवक्त्रं चतुर्बाहुं काद्यखट्वाङ्गभू-
 षितम् । हरतालद्युतिधरं वन्दे चोन्मत्तभैरवम् ॥ १ ॥
 चतुर्भुजा चैकवक्त्रा दंष्ट्रोद्धूतधराऽस्तु सा । सर्वाभरण-
 शोभाढ्या वाराही सर्वकामदा ॥ २ ॥ वायवे । चतुर्भुजं
 चैकवक्त्रं काद्यखट्वाङ्गभूषितम् । रक्तकृष्णद्युतिधरं कपा-
 लेशं प्रणौम्यहम् ॥ १ ॥ चतुर्भुजैकवदना सहस्राक्षा गज-
 स्थिता । इन्द्राणी पातु मत्पितृन् पूजिता सुरमण्डले ॥ २ ॥
 उत्तरे । चतुर्भुजं चैकवक्त्रं काद्यखट्वाङ्गभूषितम् । पद्मरा-
 गमणिप्रख्यं वन्दे भीषणभैरवम् ॥ १ ॥ चतुर्दोरेकव-
 दना नरसंस्था त्रिलोचना । वामे खट्वाङ्गशूलाढ्या चा-
 मुण्डाऽस्तु शुभप्रदा ॥ २ ॥ ईशाने । एकवक्त्रं चतुर्बाहुं
 काद्यखट्वाङ्गभूषितम् । तुहिनोज्ज्वलमच्छाभं वन्दे संहा-

रभैरवम् ॥ १ ॥ चतुर्भुजैकवदना ह्यत्रस्रग्धामभूषिता ।
 चण्डिका सौख्यदां भूयादष्टमी मातृमण्डले ॥ २ ॥
 आह्वानं ॥ दीपप्रतिपादनम् ॥ (यमान्तकायै ३ अद्यतावत्
 पितुर्भैरव गोत्रस्य रुद्रस्य मोहान्धकारनिवारणार्थं परप्रका-
 शप्राप्त्यर्थं) इदमऽसिताङ्गभैरवसहितं ब्राह्मीदीपं प्रतिपादयामि
 नमः ॥ १ ॥ (यमान्तकाये ३ अद्यतावत्-रुर्भैरवसहितं
 माहेश्वरीदीपं- ॥ २ ॥ चण्डभैरवसहितं कौमारीदीपं प-
 ॥ ३ ॥ क्रोधभैरवसहितं वैष्णवीदीपं ॥ ४ ॥ उन्मत्तभैरव-
 सहितं वाराहीदीपं- ॥ ५ ॥ कपालेशभैरवसहितं ऐन्द्रीदीपं
 ॥ ६ ॥ भीषणभै-चामुण्डादीपं ॥ ७ ॥ संहारभै महाल-
 क्ष्मीदीपं परिकल्पयामि नमः ॥ ८ मध्यकलशप्रतिपादनं ॥
 यमान्तकायै ३ अद्यतावत् पितुर्भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य मोहा-
 न्धकारनिवारणार्थं परप्रकाशप्राप्त्यर्थं श्रीशिवसहितं दै-
 वीपीठेश्वरीपरिवृतमहामहेश्वरीचण्डीकापालिनीश्वरीशक्ति-
 दीपं ददानि ३ प्रतिगृह्णामि ॥ ३ ॥ ततोऽक्षय्यं । पितुर्भैर-

वगोत्रस्य रुद्रस्य दत्तमन्नमऽक्षय्यमऽस्तु स्वधानमः ॥ ततो
 ब्राह्मणपृच्छा । सव्येन । तन्महेशाय ॥ ३ ॥ अपसव्येन ।
 अग्निष्वात्तेभ्यो ३ यमान्तकायै ३ अद्यतावत् पितुर्भै-पर-
 लोके प्रकाशग्राह्यर्थ श्रीचण्डीश्वरीमहालक्ष्मीप्रीत्यर्थ दी-
 पश्राद्धनिमित्ते शाक्तश्राद्धं गुरुपूजनं चण्डीपूजनमच्छिद्रं
 सम्पूर्णमस्तु एवमस्तु ॥ गवांग्रासादि । कलशाच्छिद्रं ।
 पात्राणि चालयेत् । आचम्य । उदकलशं । मन्त्रार्थः ।
 अद्यतावत् । पितुः भैरवगोत्रस्य रुद्रस्य परलोके पाद-
 दाहादिपीडानिवारणार्थं तृणासनं तृणपादुकां काष्ठपादिकां
 हसन्तिकां दण्डादि ददानि ॥ ३ ॥ अनन्तशाखकल्पाय-
 नन्दन्तु साधकाः सर्वे० । दीपस्थापनस्थलानि सन्ध्याकाले ॥
 गोगृहे^१, देवगृहे^२, शून्यागारे, नद्यां, तीर्थे^३, मार्गे^४, गो-
 मयराशौ^५, चतुष्यथे^६, । इति । सामग्री । शालिचूर्णं, अ-
 क्षोटा; दीपाः तृणासनं, काष्ठपादिका, गोधूमाऽपूपाः,
 मीनमांसं, तृणआरि, सुवर्णदीपः रजतवर्तिका यज्ञोप-

वीत, वस्त्र, तिला मधु दधि क्षीरं तिलतैलं घृतं कर्पास-
वर्तिका, कृष्णतैलं अग्निभाण्डं, दण्डं, काष्ठपीठिका (दी-
पासन, भाषया (जुवोर) विष्णुप्रतिमा तस्या उपकरणानि
च । इति शिवदीपश्राद्धविधिः ॥

अथ शैववैश्वदेवविधिः

तत्रादौ अग्निकुण्डमानीय स्वदक्षे सामान्यार्घपात्रं “गः अस्त्राय-
यफट्, हः अस्त्रायफट्, यः अस्त्रायफट्, फट् अस्त्रायफट्”
इति सम्पूज्य । “ॐ फट् क्रव्यादं निष्कर्षयामि फट्” इति
दर्भकाण्डद्वयं प्रज्वाल्य नैर्ऋते क्षिपेत् । “फट् अग्नेः क्रव्याद-
शुद्धिं करोमि स्वाहा” इति तिलाहुतिपञ्चकं हुत्वा । प्राणा-
यामः ॥ १६, ६४, ३२ । फट् अग्निपरिसमूहामि फट् ३
फट् अग्निपर्युक्षामि फट् ३ फट् अग्निपरिपिञ्चामि फट् ३ ॥
इत्यभ्युक्ष्य । फट् यज्ञस्य सन्ततिरसि यज्ञस्य त्वासन्तत्यै आ-
स्तृणामि फट् । ४ । पूर्वे ब्रह्मणे नमः, दक्षिणे रुद्राय नमः,
उत्तरे सदाशिवाय नमः, पश्चिमे विष्णवे नमः, इति स्तरणचतुष्ट-

यमास्तीर्य । ॐ इति वह्निबीजमुच्चारयन्कुण्डाग्निं पूरकेनाऽनीय, पुन-
 श्चतुष्पष्टिवारमुच्चरन्स्वनाभ्यग्निना सह कुम्भकेनैक्यं विधाय पुनर्द्वा-
 त्रिंशद्वारमुच्चरन् रेचकेन हृदि स्थानादागत्य “शिवाग्निस्त्वं” इति
 ध्यात्वा वामनासापुटेन कुण्डाग्नौ निवेशयेदिति प्राणायामः ॥
 ततोऽग्निपूजा ॥ आग्नेये । हां अग्नये नमः । दक्षिणे । हां सोमाय
 नमः । नैऋते । हां सूर्याय नमः । पश्चिमे । हां बृहस्पतये नमः ।
 वायवे । हां प्रजापतये नमः । उत्तरे । हां सर्वेभ्यो भूतेभ्यो नमः ।
 ईशाने । हां विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः । पूर्वे । हां अग्नये स्विष्ट-
 कृते नमः इति पूजां कृत्वा । चरुमानीय । ॐ रं फट् वैश्वदेवस्य
 सिद्धस्यान्नस्याग्रावधिश्रित्य । शृतमभिघार्य । हां अग्नये स्वाहे-
 त्युत्तरतः । हां सोमाय स्वाहेति दक्षिणतः । तयोर्मध्ये । हां सूर्याय
 स्वाहा, हां बृहस्पतये स्वाहा, हां प्रजापतये स्वाहा, हां सर्वे-
 भ्यो भूतेभ्यः स्वाहा, हां विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा, हां अग्नये
 स्विष्टकृते स्वाहा, ॐ भूर्भुवः स्वः अग्ने जातवेद इहाऽवह सर्व-
 कर्माणि साधय साधय स्वाहा इति हुत्वा सर्वमन्नचक्रं गणेशा-

दीनामेकैकाहुतिं हुत्वा । नैवेद्यं अमृतमस्तु गणपत्यादिभ्यः
 पञ्चायतनदेवताभ्यश्च सर्वेभ्योमन्त्रवृन्देभ्यः ॥ हेमपात्रगतं
 दिव्यं परमान्नं सुसंस्कृतम् । पञ्चधाषड्रसोपेतं गृहाण मम
 सिद्धये । ठःठः द्रव्यस्वरूपिणे अमृतं निवेदयामि फट् नमः ॥
 पूर्वाग्रान्दर्भानास्तीर्य । चुल्लिदक्षे । धर्माय नमः । चुल्लिवामे ।
 अधर्माय नमः काञ्चिकभाण्डे सरसपरिवर्तमानाय नमः जल-
 भाण्डे जलाश्रयाय वरुणाय नमः गृहप्रधानद्वारे महाविघ्नराजा-
 य नमः आग्नेये नन्दिने नमः नैर्ऋते सुभगे नमः वायवे सुम-
 झलाय नमः ईशाने भद्रङ्कुर्यै नमः । पूर्वे, मन्दिरशिरसि । वा-
 स्त्वधिपतये ब्रह्मणे नमः । पेषिण्यां हिरण्यकेश्यै उल्लखले
 रौद्रकोटिपतये नमः । मुसुले । बलभद्रप्रियाय प्रहरणाय नमः
 संमार्जन्यां मृत्युवे वेदमोदिताय नमः १४ स्वशयनीयशिरसि
 कामाय कुसुमायुधाय नमः स्तम्भस्याधः स्कन्दाय गृहाधिपत-
 ये नमः १६ षोडशधर्मादिभ्योऽन्नं नमः षोडशधर्मादिभ्यः
 आचमनीयं नमः । “अपसव्येन” दक्षिणाग्रान्दर्भानास्तीर्य ।

फट् अस्त्राय फट् समस्तशिवगोत्ररुद्रेभ्यः पितृभ्यो भूपृष्ठेऽवनेजन-
 स्वधानमः । आधारशक्त्यै नमः पृथिव्यै वह्निमण्डलाय स-
 त्त्वाय रजसे तमसे नमः अकारतत्त्वाय उकारतत्त्वाय, म-
 कारतत्त्वाय नमः, शतदलपद्मासनाय नमः सहस्रदलपद्मा-
 सनाय नमः । अन्नतिलमध्वाज्यपयोभिः । अग्निष्वात्तेभ्यो
 ३ अद्य तावत् पितः शिवगोत्र ईश्वर एतत्तेऽन्नं ये चत्वाऽनु, पि-
 ता मह, प्रपिता मह । मातः शिवगोत्रे बलविकरिणि एतत्ते-
 ऽन्नं याश्चत्वाऽनु । पिता महि, प्रपिता महि । माता मह एतत्ते-
 ऽन्नं ये चत्वाऽनु । प्रमाता मह, वृद्धप्रमाता मह । माता महि
 एतत्तेऽन्नं याश्चत्वाऽनु, प्रमाता महि, वृद्धप्रमाता महि, अन्ये
 च पितरः मातृपक्ष्यास्तु ये केश्वित्-लेपनिवार्य । समस्तशिव-
 गोत्रेभ्यः पितृभ्यः समालभनं गन्धः स्वधानमः एवं अर्घ-
 पुष्पदीपधूपभक्ष्यभोज्यतिलमधुहिमपानादिस्वधानमः ॥ स-
 व्येनं । वसन्ताय नमः । ६ । उत्तिष्ठ हरिपिङ्गललोहिताक्ष
 धनं देहि मे दास्यतु साहा, इति हत्वा । फट् शिवाग्निविष्णु-

श्रामिफट् फट्फट् । फट् यज्ञस्य सन्ततिरसि यज्ञस्यत्वा सन्त-
 त्यैनयामिफट् ॥ तर्पणं । तर्पितोऽसि विभो भक्त्या होमे-
 नानलमध्यगः । होमद्रव्योद्भवं वीर्यं तत्सर्वमात्मसात्कुरु ।
 अम्रौपुष्पं क्षमस्व मन्त्रनाथाय नित्यानन्दकराय च । धर्मा-
 र्थकाममोक्षाय पुनरागमनाय च ॥ तेजोऽसि तेजोमयि-
 देहि । इतिसंहारमुद्रयाऽग्निवहन्नासापुटेन ब्रह्मरन्ध्रान्तं नीत्वा
 सुषुम्णामार्गेण स्वहृदयान्तरानीयमूलधारवह्नौ संस्थापयेत् ॥
 भगवन् यक्ष्म एतत्तेऽन्नं स्वधानमः आचमनीयं स्वधानमः । कण्ठो-
 पवीती हन्तमनुष्येभ्यः सनकादिभ्यः ऋषिभ्योऽन्नं नमः आच-
 मनीयं नमः । गोघ्रासादि । क्षेत्रेशतर्पणम् ॥ इति शैववैश्व-
 देवादिनित्यकर्मविधिः ॥

समाप्तोऽयं कर्मकाण्डग्रन्थः ।

हमारे केयपुस्तक मिलनेका पत्ता:—

पं० केशवभट्ट ज्योतिषी पाठशाला टीचर, जिल्ला रैणा-
वारी, महल्ला भाग ज्योगीलङ्कार कश्मीर—श्रीनगर.

केयपुस्तकसूची

मूल्यम्.

- १ नित्यकर्मविधि: नं. १ (स्नानविधि-सन्ध्या-नैवेद्यमन्त्र-भोजनविधि-
पञ्चगव्यविधि “हिन्दी में इति कर्तव्यतासहित ब्राह्मीविद्या च) ॐ
- २ नित्यकर्मविधि: नं. २ (नं. १ के विषय पुनः विष्णुपञ्चायतन-
पूजा-गणेशकवच-गुरु-गायत्री-गौरी-मुकुन्दमालासहितः) ॐ
- ३ नित्यकर्मविधि: नं. ३ (नं. २ के विषय तथा काश्मीरिक त्रैवर्ण्या-
श्रमाचारशिक्षाजन्मोत्सवपूज्यदेवतापूजा-जन्माष्टमीपूजा-जयनारा-
यण-व्यासचराचर-अतिभीषण-बहुरूपगर्भोपयोगि (स्वच्छन्दध्यानं
च) त्रिपञ्चनयनं देवमित्यात्मकः) ॐ
- ४ शिवपूजा (बहुरूपगर्भ-महिम्नःपार-शिवकवच-शिवनिर्वाण-व्या-
सचराचर-अतिभीषण-षडक्षर-पञ्चाक्षर दीनाक्रन्दन-शिवापराधक्ष-
मापण-कैवल्योपनिषत्-शिवपूजा-गणेशस्तवराजात्मकः) ॐ॥
- ५ गणेशस्तोत्रावली (लाक्षासिन्दूर-चिदचित्पद-अद्विराजज्येष्ठ-
पुत्र-एकदन्तमीशपुत्रं इति गणेशस्तोत्रचतुष्टयं-गणपतिविद्या-देवी-
ध्यानरत्नमाला-शारिकास्तोत्र ब्राह्मीविद्यात्मिका) ॐ

तिसंस्कारात्मक) अग्निकुण्डपूजा-कन्यासंस्कार-नान्दीमुखश्राद्ध-
इहकैलिपूजात्मक)

१॥)

१६ **वटुकपूजा** (कलशस्थापन-वैश्वदेव-व्याहत्यादियुता (काश्मीरिका-
नांगृहस्थानां धार्मिकाणां शिवरात्रिदिने वागुरद्वादशी त्रयोदशीपूजा-
दियुता) अतीवोपयोगिनी

॥)

१७ **पार्थिवेश्वरपूजा** (कलशस्थापन-वैश्वदेव-व्याहत्यादियुता)
शिवोपासकानामतीवोपयोगिनी

॥)

१८ **उपदेशपञ्चकं** (शंकराचार्यविरचितं रत्नप्रभाटीकयाचालंकृतं
संपूर्णवासिष्ठाशयगर्भं, उपनिषत्सारभूतमतीवोपयोगि **मुमुक्षुणाम्**)

॥)

१९ **योगवासिष्ठसारः** (मूलमात्रं)

॥)

२० **भक्तिविवेकसारः** (अज्ञानबोधिनी-सटीकामि-प्रह्लाद-मुचुकुन्द-
रासक्रीडा-पद्माध्यायी-गोपीस्तुति-गोपीयुगलगीता-भ्रमरगीता-भि-
क्षुगीताभिश्च संवलितता तथा गणेशस्तुति-शैवीप्रातःकृत्यविधि-त्रिपु-
रापूजापद्धति-गायत्री-मुकुन्दमाला-कृष्णलीला-गोविन्दाष्टक-जयना-
रायण-भजगोविन्द-अङ्गनामङ्गनां-विचारपञ्जरिका-कृष्णजन्मस्तुति-
आर्तत्राणस्तुतिभिर्युता नारायणोपनिषत्-शैवीब्राह्मीविद्या-शिवस्तोत्र-
(गलेकलितकालिम) जटायुस्तुति-त्रिपुरा-शारिका-ज्वाला-राक्षीनां
स्तुति सूर्यादिनवग्रहाणां च पृथक् २ स्तुति-पराप्रवेशिकात्मकः)

॥)

- २१ भवानीनामसहस्रस्तुतिः (नामावली इन्द्राक्षीयुता स्वाहाकारश्च) । ७)
- २२ विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम् (नामावली स्वाहाकार) गोविन्दाष्टक-
विश्वेश्वराय- (नरकार्णवतारणायेति शिवस्तुतिश्च) ७)
- २३ राज्ञी-ज्वाला-शारिकासहस्रनामस्तोत्रम् (राज्ञी-ज्वाला-
शारिकागणेशानां नामावली च) तथा राज्ञीस्तवराज राज्ञीस्तुति-
ज्वालास्तोत्र-शारिकास्तोत्राद्यात्मकम् ॥ ७)
- २४ आदित्यहृदयम् ('चिदचिदिति' गणेशस्तोत्र-मातृभक्तिस्तुति-
मातृदेवीलीलास्तुति-राज्ञीस्तोत्र-राज्ञीकवच-आदित्यहृदय-अप-
राजिताविद्यात्मकम्) ७)
- २५ कलशस्थापनोद्धारः (देवपितृक्रिययोरतीवोपयोगि) ७)
- २६ शिवसूर्ययोःसहस्रनामावली (नरकोत्तराण-हनुमन्नारायण-
सूर्याणां कवचैर्युता) ७)
- २७ काश्मीरिकज्योतिषसंग्रहः (मुहूर्तावलोकन-वर्षपत्रिका-
जन्मपत्रिकोसूपयोगी) ॥ ७)
- २८ बृहत्स्तोत्ररत्नाकर नं. १ ७)
- २९ बृहत्स्तोत्ररत्नाकर नं. २ ४)
- ३० सहस्रनामावली (गणेश-विष्णु-शिव-सूर्य-भवा-शारि-ज्वाला-
राज्ञीणां सहस्रनामस्तोत्र व नामावली-घाद्यात्मका) १॥ ७)
- ३१ शिवपूजा (उपरोक्तविषयैस्तथा जसजुगहसयुता) ॥ ७)

Handwritten text in Devanagari script, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is partially obscured by the binding edge and appears to be a list or index of items.

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the
Nirṇaya Sagar Press, 26-28, Kolbhat
Lane, Bombay 2.

Published by Keshavbhatta Jotishi, Patha Shala
Teacher, at Rainawari Bhaga, Shrinagar,
Kashmir.

